„ASOCIAŢIUNII” SIBIU

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 600

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 5 Iunie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT IN 1893

Poreclele Junimiştilor

Ceeace a contribuit în deosebi la animarea şi entusiasmul veselelor şi spiritualelor şedinţe şi banchete aniversare ale *Junimii*, pe lângă zeflemelele, şarjele, poantele şi anecdotele picante care aveau prioritate faţă de discuţiunile cele mai serioase, au fost şi diferitele epitete şi porecle cu care membrii, glumind pe socoteala lor, uneori fără cruţare şi menajamente, se cinsteau între ei în cea mai sinceră şi prietenească bonhomie.

De asemenea calificări n'au scăpat nici iluştrii corifei ai cenaclului, chiar dacă sentimentul de admiraţiune a fost unanim — cazul specific pentru *Alecsandri, Carp, Maiorescu,* adoraţi şi respectaţi sau consideraţiunea distinctă pentru adânca melancolie a lui Eminescu... Nici chiar dânşii n'au fost dispensaţi de asemenea onoruri!

Revizuind manuscrisele rămase în urma morţii lui *Iacob Negruzzi,* avem prilejul de a rememora aceste porecle caracterizante care vor interesa, credem, intelectualitatea noastră.

* * *

ALECSANDRI, a cărui apariţie în mijlocul junimiştilor-convorbirişti era privită cu drept cuvânt ca un regal literar, a fost denumit de către Eminescu *„Rege al Poesiei”* şi *„bardul dela Mirceşti”*. Cuvântul „bard” rostit pentru prima oară la *Junimea,* părea încă confuz la acea epocă, aşa că la un banchet dat în onoarea clasicului poet, un boer ieşan a toastat pentru... *bradul* dela Mirceşti!...

P. P. CARP, apreciat ca cel mai important element politic a fost *„şef”* cu toate că Maiorescu fusese ministru înaintea sa. Ii se zicea *„Excelenţă”* înainte de a fi fost ministru, iar după ce a intrat în minister i s'a spus *„Bismarck-ul”* României.

T. MAIORESCU, pentru apariţia sa elegantă şi pentru manierele sale alese, a fost victima unei urzeli din partea adversarilor care i-au înscenat procesul unei aventuri la „Şcoala Centrală de fete”, unde a fost profesor; din această cauză junimiştii i-au zis, strigând adesea în cor: *„Centrala”*, naşul acestei porecle... corosive fiind poz...naşul V. Pogor. Oficial însă îi se spunea *„Rege al gândirii”* (C. Meissner) şi *„Hercule al cugetării”* (I. A. Bassarabescu).

EMINESCU, pentru stângăcia cu care apărea în această societate de elită, şi pentru firea sa scăldată într'o adâncă melancolie, a fost ironizat tot de *V. Pogor,* care l'a considerat mai mult decât pudic şi timid, închinându-i cunoscutul verset filosofal, ca o aluzie la... bărbăţia sa:

Iar când este ca să fie
El... face... filosofie!

V. POGOR fu poreclit *„Biblioteca Contemporană”* fiindcă era un fervent cetitor al acestei edituri franceze, susţinând întotdeauna părerea ultimului volum ce apărea în această colecţiune. Pe seama lui V. Pogor circula printre studenţi şi liceeni caşi în saloanele Iaşului, o poesie monorimă care se pare c'a fost compusă de *Iacob Negruzzi*

Eu Pogor
Cu onor
Mă pogor
Din pridvor
C'un sobor
C'un topor
Şi dobor
Şi omor
Un popor!

CREANGĂ: *Bărdăhănosul.* In anumite împrejurări îi se mai zicea şi *„popa Smântână”*.

N. GANE, fiind apreciat în debuturile sale literare ca un scritor prea prozaic, a fost poreclit *„Drăgănescu”*, după numele unui băcan de pe str. Ştefan cel Mare, unde boerimea lua aperitive.

I. NEGRUZZI: *„Carul cu minciunile”*, fiindcă el aducea la „Junimea” toate noutăţile, toate cancanurile şi tot ce se petrecea în lumea mare. Deasemenea îi se mai zicea şi *„Jidanul”*, fiindcă dădea bani cu dobândă şi era ironizat a fi cămătar.

I. Negruzzi, fiind înrudit cu *N. Gane* li s'a spus amândorora că fac parte din neamul *Negruţigănesc* (joc de cuvânt îmbinat)

V. BURLĂ: *Raţă,* după polemica filologică ce a avut cu Hăşdeu asupra acestui cuvânt, caricaturistul *Jiquide*-senior prezentându-l astfel într'o admirabilă caricatură.

BENGESCU-DABIJA: *„Pompierul”* pentru figura sa înaltă şi băţoasă, de militar.

P. PAICU: *„Prostul”*, pentru glumele sale nesărate şi uneori scatologiçe, care tocmai fiindcă lipsiau de orice spirit, provocau ilaritate.

N. CULIANU: *„Papa!”* pentru figura sa blajină şi patriarhală.

I. MELIK: *Mirmilik, Irmilik.*

I. CARAGIANI: *„Bine-hrănitul”*, figură într'adevăr „bine nutrită” ce amintea un tip din scrierile lui Homer, autorul său favorit.

A. NAUM: *„Pudicul”* şi *„André Chenier”* ca unul ce traducea cu predilecţie pe acest poet al Franţei, atuncea la modă.

MIRON POMPILIU: *Keşkemet,* fiindcă era transilvănean de origină.

A. D. XENOPOL: *„Factotum”* („Bonne à tout faire”) fiindcă se oferea oricând la orice şi primea orice însărcinare.

PANU, PASSU, LAMBRIOR: *„Cei trei Români”*.

ŞT. C. VARGOLICI: *„Cavenco, negustor de porci” şi om şi om”* aluzie la o poesie de a sa care a fost ridiculizată la lectura ei.

* * *

Aceste porecle pe care le arată şi Gh. Panu în „Amintirile” sale, au fost augmentate de I. Negruzzi. Cităm parte din ele:

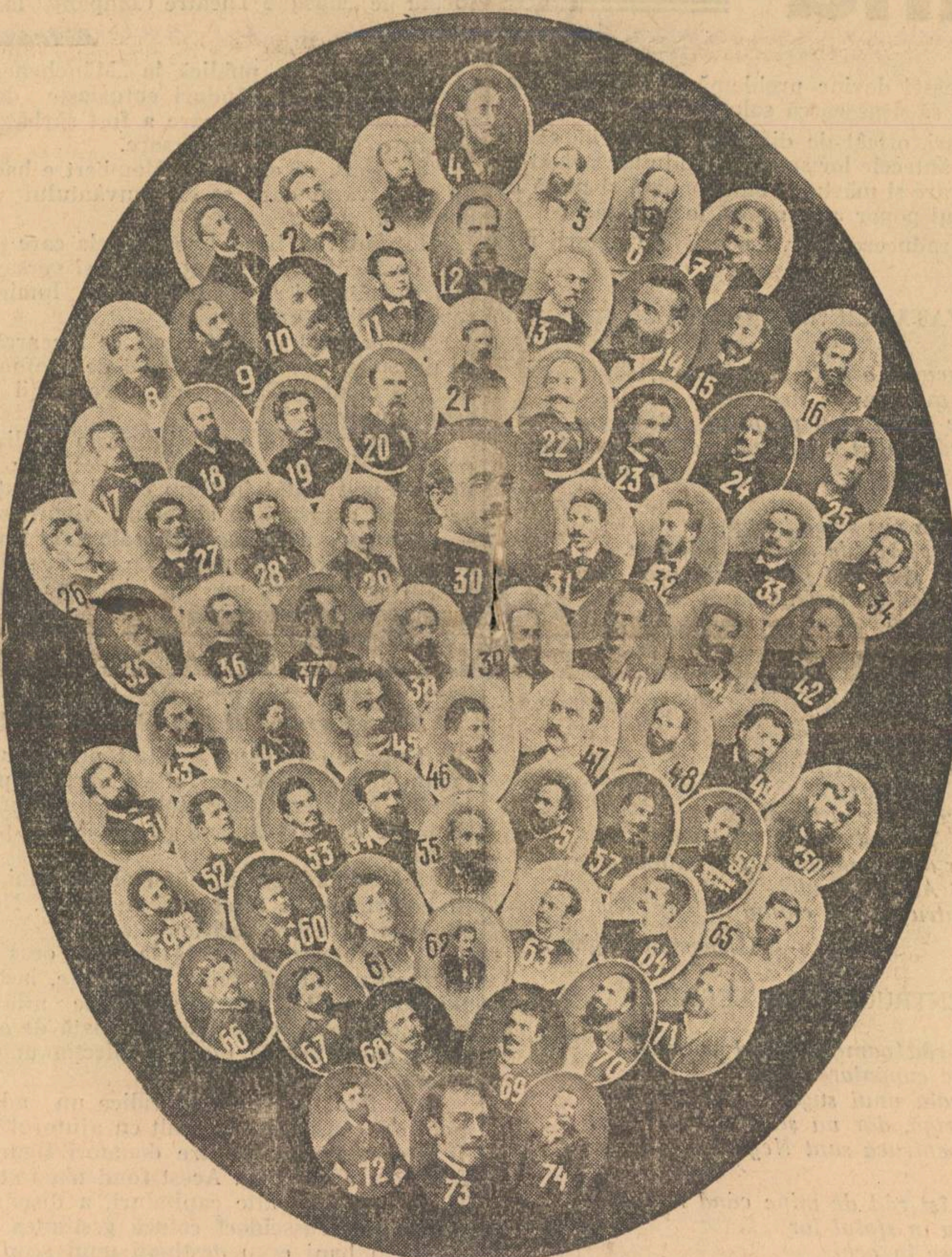
I. IANOV: *Ianovitzki,* presupus a fi de origină slavonă.

GR. BUICLIU, juristul: *Buiuc,* aluzie armeană.

T. T. BURADA, etnograful: *Ghelburda,* aluzie la călătoriile sale în Orient.

LEON NEGRUZZI, fratele lui Iacob, eminent jurist şi nuvelist: *„Tonny”* după numele unui elefant de circ, ca unul care era un colos.

N. GANE: *Drăgan,* (prescurtat din Drăgănescu).

MEMBRII „JUNIMII“ DIN IAŞI

(Tablou făcut în anul 1882)

1) N. Beldiceanu, 2) Samson Bodnărescu, 3) Teodor Nica, 4) Gh. Roiu, 5) M. Hristodulo, 6) V. Castan 7) M. Gheorghiu. 8) C. Meissner. 9) Dospinescu, 10) Alex. Suţu, 11) S. Vârgolici, 1) V. Burlă, 13) A. Naum, 14) Gh. Racoviţă, 15) Ioan Buicliu, 16) Abgar Buiucliu, 17) Th. Burada, 18) C. Leonardescu, 19) Bengescu-Dabija, 20) Th. Rosetti, 21) Titu Maiorescu, 22) Petre Carp. 23) I. Melik, 24) Mihail Eminescu 25) Olănescu Ascanio, 26) N. Gabrielescu, 27) I. L. Caragiale, 28) Alex. Fara, 29) V. Pogor, 30) V. Alecsandri, 31) Iacob Negruzzi, 32) Dr. Max, 33) Gh. Bejan, 34) Ioan Slavici, 35) Caragiani, 36) G-ral Cerchez, 37) N. Mandrea, 38) N. Gane, 39) N. Culianu, 40) I. Ianov, 41) Grigore Buiucliu, 42) Burghelea, 43) Constantin P. Constantiniu, 44) Leon Negruzzi, 45) Gh. Capşa 46) Dimitrie Rosetti, 47) Ştefan Neiu, 48) Pavel Paicu, 49) Ioan Creangă, 50) N. Mihalcea, 51) Th. Hristodulo 52) I. Neniţescu, 53) Miron Pompiliu, 54) Alex. Lambrior, 55) C. Lepădatu, 56) V. Tasu, 57) Maior Scheletti, 58) Colonel Şerbănescu, 59) Th. Buiucliu, 60) A. D. Xenopol, 61) Petre Missir, 62) Dr. Peride, 63) Alex. Beldiman, 64) Victor Cuciureanu, 65) Gh. Zaharia, 66) Xenofon Gheorghiu, 67) Valerian Ursianu, 68) Gh. Negruzzi, 69) Alex. Philippide, 70) C. Dumitrescu-Iaşi, 71) S. Văleanu, 72) N. Volenti, 73) V. Bossie, 74) Telemak Ciupercescu.

P. PAICU: *Picus dela Mirandola.*

AL. PHILIPPIDE: *Hurul,* după un studiu ce a scris asupra „Cronicei lui Huru”, poreclă cunoscută multă vreme printre liceeni şi studenţi.

LASCAR CIUREA: *„Ciurilă-Burilă,* cel mai mic Cocârlă, Stan Beldiman, aldeviţă pulpă, Constantin verior, Vlad muştar, dar bătrânii ce mai fac?” improvizare ţigănească datorită lui N. Gane.

P. P. CARP: *Chirp*
POGOR: *Pighir*
XENOPOL: *Xinipili*

— După o teorie filologică a lui *Caragiani* care susţinea că la popoarele în decadenţă vocalele *a, o,* şi *u* tind a se schimba în *i*.

I. NEGRUZZI: *Don Ramiro,* după poesia lui H. Heine, tradusă de el.

* * *

Dar seria nu e terminată, căci cu cât *Junimea* progresa, cu atât sporiau şi poreclele. Manuscrisele decoltate datorite tuturor convorbiriştilor, în epoca de glorie — sau „eroică” cum îi se zicea atuncea — păstrate de „secretarul perpetuu” deţin porecle picante care nu se pot tipări, deşi destul de interesante...

La a 19-a aniversare a *„Junimii”* *N. Gane* şi *P. Missir* au aranjat o reprezentaţie de „păpuşi” — jocul „păpuşarilor” fiind atunci în vogă la Iaşi în timpul carnavalului, când petrecerile se ţineau lanţ prin saloanele boereşti.

In sala banchetului aniversar, *N. Gane* şi *P. Missir* au improvizat o scenă mică pentru a desfăşura jocul păpuşilor-junimişti. *P. Missir* dădu semnalul începând să cânte ca păpuşarii veritabili:

Păpuşi dela Huşi
Cu capul cât un căuş;
Păpuşele boereşti
Tot să stai să le priveşti!

Şi incepu prezentarea:

Mai întâi păpuşa ce stătea picior peste picior, reprezentând pe „preşedintele celor nouă” care nu pricepeau filosofia confuză din poeziile lui *S. Bodnărescu,* care apărea îndată cu pletele lui mari. Apoi: păpuşa cu barbişon *(Maiorescu)* care-i numeşte pe ceilalţi „analfabeţi” şi *„Kurzsichtige Philister”* (filistini miopi); în urmă „pântecosul” *Creangă* care apare istorisind snoave; „pudicul *Naum*” care declamă versuri din Boileau; *Pogor* care poartă cu el o perină, şi care protestează că „nu se poate face literatură românească cu Boileau”, vorbind însă şi perorând despre Schopenhauer şi Nirvana.

Năvălesc apoi celelalte păpuşi ale *Junimii: I. Negruzzi,* trăgând în urma sa un car cu... minciuni, *M. Pompiliu* „şeful” caracudei clefăitoare, *Carp,* chel à la Bismark, etc., etc... Acţiunea se intensifică în dialoguri umoristice, parodiând şedinţele *Junimii* până ce totul deviază: Pogor aruncă perna în capul lui Bodnărescu, Bodnărescu în capul lui Creangă care fiind cel mai voluminos îi răpune pe toţi! Fireşte că în decursul desfăşurării nu lipsesc nici epitetele originale.

* * *

Dar *Junimea* a avut şi adversari, între care cel mai temut a fost desigur *Hăşdeu* care a făcut convorbiriştilor nişte farse usturătoare.

Grupul scriitorilor adunaţi în jurul *„Revistei Contemporane”* ce apărea la Bucureşti, a încercat un persiflaj la adresa junimiştilor; poetul *M. Zamfirescu,* contemporanist, a scris în acest scop un soi de revistă teatrală, bufonerie lipsită de spirit caustic şi fină ironie întitulată *„Muza dela Borta-Rece”* tipărită şi în broşură deşi neterminată, din cauza morţii poetului, în care persifla cenaclul dela Iaşi.

Acţiunea se desfăşura la „Borta Rece” — cunoscută sub numele de „Bolta Rece (vestita cârciumă a fraţilor Amira din strada care poartă numele lui Eminescu) şi care a fost proprietatea, prin moştenire, a lui *I. Gherea,* prof. Xenophon Gheorghiu şi a lui *P. Zarifopol,* eruditul critic. Poate cu excepţia lui *Eminescu* şi *Creangă,* care preferau solitudinea, nici unul dintre corifeii junimişti nu vizitau această cârciumă, fiindcă nu erau băutori.

„Borta Rece” era transformată, în revista lui M. Zamfirescu, într'un *Olymp...* junimist, cu următoarele personagii în acţiunea principală:

Minorescu-Magnus (Maiorescu), *Neguta* (I. Negruzzi), *Minunescu,* (Eminescu), *Butnărescu* (Bodnărescu), *Pan-Pan* (Gh. Panu), *Jidopol* (A. D. Xenopol) *Urlă* (Burlă) *Vârcolaci* (Şt. C. Vârgolici) Naut (A. Naum), *Stoica Prodănescu Gulie* (N. Culianu) etc.

In massă junimiştii erau porecliţi *„ageamii”*.

Scrisă în tirade versificate şi în ieftine spirite epigramatice, personagiile intrau în scenă prezentându-se singure publicului, după vechiul şi banalul tipic teatral. Iată bună-oară cum se recomandă *Minorescu-Magnus:*

Filosofia
Menageria
Astronomia
Dreptul civil şi dreptul roman,
Şi poesia
Şi psaltichia
Şi spiţeria
Le ţin în capu'mi ca'ntr'un borcan!
Ingineria
Zoologia
Scamatoria
Ştiinţe rare le ştiu pe de rost,
Altul ca mine
Să ştie bine
Să se închine
Moftangeriei, nici n'a mai fost.
Pedagogia
Bucătăria
Şi chirurgia
Numai eu singur le pot trata,
Autorlâcul
Advocatlâcul
Şi cu Boclâcul
In România sunt partea mea!
Eu pe gramatici
Şi numismatici
Şi pe lunatici
Ii fac să îngheţe când m'or vedea
Caligrafiştii
Unioniştii
Şi publiciştii
Sunt ca o minge în mâna mea!

Fără ca versul poliritmic să fie spiritual, el vizează mai întâi pe *Maiorescu:* filosof, avocat, om de ştiinţă, autor, etc. Apoi pe *Caragiani, Lambrior, Burlă, Paicu* şi ceilalţi filologi porecliţi „gramatici”; pe D. *A. Sturdza* care a publicat un studiu asupra numismaticei, poreclit „numismat”; pe *N. Gane* şi *Xenopol* porecliţi „unionişti” fiindcă au luat parte vie la acţiunea pentru unirea principatelor; pe *Verusi,* pictor mediocru „caligraf” şi în sfârşit „caracuda” poreclită în revistă „lunaticii”.

O altă satiră în versuri a fost scrisă de *A. Naum* şi intitulată „Fotografia Junimii” care deasemeni abundă în epitete şi porecle, după cum nu lipsesc în sumedeniile de manuscrise... decoltate, păstrate în bogata colecţie a lui *I. Negruzzi,* tot soiul de caracterizări amuzante la adresa junimiştilor. Şi fiindcă ne aflăm la acest capitol, care reclamă istoricului viitor o desvoltare mai mare, pentru o mai bună cunoaştere a epocei şi a mediului, nu putem ignora satira lui *I. Negruzzi* „Electorale” căreia *Gh. Panu* i-a răspuns printr'o alta întitulată „Boericale” scrisă tot în versuri.

* * *

Pentru a încheia tabloul, incomplect al poreclelor — căci cum am spus mai sunt şi altele ce nu pot fi înşirate — vom mai aminti câteva expresii consacrate în cercul *Junimii.*

Cum se ştie în faza ei de glorie, în primul deceniu dela înfiinţare, şedinţele se ţineau la început de două ori pe săptămână: Mercurea şi Vinerea, când la *Maiorescu,* când la *Pogor.*

Primele erau calificate *mercuriale* şi secundele *venerice,* ceeace, fireşte, provoca mare haz.

Clefăitorii erau aceia dintre membri care nu aşteptau decât deschiderea „uşilor” spre a se repezi la masa îmbelşugată şi a devora toate bunătăţile. Printre aceştia se afla şi *Creangă* care se ştie că era un mare mâncău.

Caracuda, poreclă iscodită de *A. Naum,* pentru acei care se resemnau numai la prezenţa lor în societate, mândri de a fi membrii ei şi care aveau ca şef pe *Miron Pompiliu.*

Nuvelistul *Slavici,* membru al societăţii, a carac-

(Continuare in pag. II-a)

A. CEHOV

Suflet liberal

In fiecare an, de sărbătorile Crăciunului, cucoanele și funcționarii administrativi ai orașului dau o reprezentație plăcută cu scop filantropic. Spectacolul de anul trecut nu prea fusese reușit. Cum organizarea lui se afla în seama Prim consilierului Ciușchin, zis „burbonul", el tăe jumătate din program, și opri cuvântarea liberă a vorbitorilor. Amatorii împiedicați protestară și în acest an alegerea piesei se încredință cucoanelor, iar cu alegerea povestirilor și a cântăreților și cu aranjarea dansului fu însărcinat funcționarul Cascadov, om tânăr, universitar și liberal.

Intr'o dimineață din Decembrie erau strânși cu toții la un loc. Cascadov se gândi și spuse:—Pe cine să aleg? Conducătorul dansului să fie locotenentul de jandarmi Podligalov ...și eu, bine înțeles. In privința cântăreților... eu, dar hai să fie tot locotenentul Podligalov... E un bariton excelent, dar, fie vorba între noi, e grosolan... Cine să povestească între acte?

— Tletvorschi e o adevărată comoară... — zise șeful de biurou, Cislecev curățindu-și unghiile cu un chibrit. — Ștrengarul naibei, anul trecut a povestit strașnic... Numai mutra lui face toate paralele! Cam bea, canalia... dar la urma urmelor toți oamenii talentați beau! Rafailă bea și el!

— Tletvorschi? A da, mi-aduc aminte!... Recitează bine dar maniera... maniera! Nichifor, chiamă pe Tletvorschi!

In odae intră un brunet, înalt, cam cocoșat, cu mânile mari, îmbrăcat în pantaloni roșii.

— Ia loc, Tletvorschi! — i se adresă Cascadov, suflându-și nasul într'o batistă parfumată. — Cum vezi, iar ne pregătim pentru o reprezentație... Dar, ia loc! lasă focului chinezismul respectuos — să fim oameni! Așa dar... Intre acte și după spectacol are să se declame ca și anul trecut... N'avem însă deloc povestitori buni aici în Cernopupsc... E drept, aș putea citi eu câte ceva, ori... și locotenentul de jandarmi Podligalov. Citește bine, dar noi n'avem deloc timp! Trebue să ne adresăm iarăși d-tale. Primești, nu-i așa?

— Da, se poate — îngână Tletvorschi — dar dacă Ivan Matveici ne va încurca iar ca anul trecut, ne facem numai de râs!

— De loc!... Deplină libertate! Deplină libertate, dragul meu. Citește ce vrei și cum vrei! Pentru asta am luat eu conducerea: ca să aveți deplină libertate. Altfel nici nu mă băgam... Să nu te jenezi de nimic. Ai să citești câte ceva... Ai să povestești anecdote, ...poezele.

— Așa merge... Am să citesc ceva din viața evreilor...

— A evreilor? Foarte bine, admirabil! drăguțul meu! Dar, oare n'are să ne fie incomod? Vezi că are să vie Meder cu d-rele... Ori și cum, e jenant... Au să se supere... Alege altceva...

— Mai bine să citești asupra nemților — zise Cislecev.

— Se poate... — conveni Cascadov — Declamă ceva din viața nemților... Dară, uite, nu ne convine... Excelența ei e nemțoaică, născută baroneasă von Pikart... Nu se poate, sufletelul meu! Se înțelege că n'ar trebui să te jenezi, dar tot e mai bine să fii prevăzător... Așa-s timpurile, ce vrei, fiecare vrea să tragă spuza pe turta lui... Uite, ca o pildă, anul trecut ai povestit o istorie armenească, și a venit vorba locuitorilor Nahicevani despre intestine. Nu era nimic ofensător. Și totuși s'au ofensat!

— Adevărat, s'au ofensat strașnic! — confirmă Cislaev — Las'că știm noi despre care Nahicevani e vorba. D-rele, ele chiar s'au înroșit la auzul cuvântului „intestine". Cum să mai alegi ce e cuviincios și ce nu e? Ei poate, dar trebue multă băgare de seamă! Ai putea lua ceva rusesc popular... de pildă din Garbovschi... are opere admirabile! E o plăcere! Dar tot nu se poate căci excelența sa găsește că totul e batjocură la adresa poporului! Dintr'o parte, are dreptate... Ce să-i faci, timpurile sunt grozave...

— Poate că ar fi mai bine să citești ceva din Nekrasov: „Cuvintele fatale, scrise pe frunte: se vinde la licitație". Ar fi foarte bine.

— Nu se poate... nu se poate! — zise Cascadov, dând din mâni. — Au să fie familii și d-ta să vii cu... cuvinte fatale! Ce-i cu d-ta? Nu te gândești? Pentru ce asemenea exagerări? Caută și d-ta ceva netendențios, neutral... ceva ușor...

— Ceva ușor? Atunci ceva din Tolstoi, de pildă: „Păcătoasa".

— Dragă, e greoae! — zise Cascadov posomorându-se — „Păcătoasa" e ultimul monolog din „Amărăciunea din rațiune"... Alege altceva... Și te rog, nu șovăi! Alege ce vrei... ce vrei!

Tletvorschi se uită lung și începu să se gândească. Cislaev îl privi stăruitor, oftă și dete din cap plin de dispreț.

— Cum așa, nu poți alege ceva mai moral? — zise el supărat — Ce? ești un om imoral?

— Aici nu e vorba de moralitate, Zaharia Ilici! interveni Cascadov — Tletvorschi e unilateral, asta e adevărat!

Tletvorschi se înroși și-și frecă ochii.

— Dar de ce mă mai invitați dacă credeți că sunt imoral și unilateral — zise el și se îndreptă spre ușă. — Eu nu v'am rugat.

Cascadov se luă pe urma lui Tletvorschi.

— Nu înțeleg așa oameni, Zaharia Ivanovici! — zise el aranjându-și părul — jur pe D-zeu că nu înțeleg! Nu sunt rutinar, nu sunt rămas în urmă... eu sunt liberal și chiar sufăr de pe urma felului meu de a gândi, dar astfel de exagerări nu pot înțelege! Și eu și locotenentul de jandarmi Podligalov, suntem cunoscuți ca liber cugetători... Lumea bună se uită strâmb la noi. Excelența sa mă suspectează că simpatizez cu idei prea înaintate... Dar eu nu renunț la principiile mele! Eu sunt liberal! Dar... așa oameni ca Tletvorschi... nu înțeleg! Asta-i exagerare și eu unul pe oamenii exagerați nu pot să-i sufăr! Nu sunt conservator, dar nu pot să-i sufăr! Puteți să mă condamnați, numiți-mă reacționar... ori cum vreți, dar unor așa domni ca Tletvorschi, eu nu pot întinde mâna!

Cascadov neavând ce zice se așeză pe scaun și căzu pe gânduri...

— Să-l dai afară, asta trebue! — șopti Cislaev — Să-l dai afară... uite așa... uite așa și nimic mai mult.

Tr. din ruseste de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

In jurul anului 1821

Până decurând s'a susținut cu tărie că numai în Moldova anilor 1821-1822 a avut loc o importantă și răsunătoare frământare ideologică, pentru fundamentarea unui nou cadru politic, economic și social, între ale cărui limite intenționau să se desvolte pe viitor realitățile moldovenești. Și, ca o dovadă peremptorie de veracitatea acestei afirmații, apărea faimosul text al Constituției moldovene, nesancționate, dela 13 Septembrie 1822. Căci Țara Românească nu era în stare să înfățișeze și ea un text contemporan similar, din a cărui simplă prezentare s'ar fi putut deduce și aici, aproximativ, existența neîndoioasă a unor preocupări de înnoire politică, economică și socială, preocupări cu răsunet adânc în rândurile largi ale boerimei și ale păturii mijlocii. Puținele texte muntene existente, care arătau preocupări în acest sens, fuseseră considerate ca manifestări ale unor personalități excepționale, izolate în amorfismul și apatia contemporanilor și, ca atare, neînvestite cu rol eficient asupra spiritului public respectiv.

Recent, cu prilejul publicării unor importante texte muntene inedite din epoca amintită, texte editate în condiții tehnice superioare de Așezământul cultural I. C. Brătianu[1]) verificând materialul cunoscut până acum, am încercat să reluăm problema și să determinăm, pe baze noi, rolul, activitatea și cugetarea boierilor munteni în timpul și imediat după revoluția lui Tudor Vladimirescu și a Eteriei. Și, în prefața tipăriturii de mai sus, am schițat datele generale ale problemei, isbutind, credem, să dovedim, de astădată cu argumente furnizate de texte precise, variate, elocvente și special indicate, existența unei puternice și veritabile mișcări politice muntene, similară și concomitentă cu mișcarea respectivă din Moldova, izvorând din aceleași preocupări și afectată de aceleași atribute. De altfel, de plano, existența unei astfel de mișcări pare cu atât mai îndreptățită chiar și în Țara Românească, deoarece chiar aici își desfășurase stindardul revoluția lui Tudor Vladimirescu, tocmai pentru reclamarea imperioasă a unor noi destine, mai bune și mai drepte. Și credem a fi arătat clar că însăși revoluția aceasta n'a fost lipsită de o programatică adecvată, insuficient articulată, desigur, dar nu mai puțin prezentă și conștientă. Putem denumi deci frământarea politică munteană o mișcare pre și pro-constituțională, deși atunci în Țara Românească a lipsit, se pare, cuvântul respectiv. Și aici ne îngăduim o paranteză. Dacă Țările române se integrează, prin revoluția dela 1821, în spiritul veacului, spirit de agitație și de reforme, existența acestei mișcări pro-constituționale era o consecință logică, inexorabilă, chiar *„avant la lettre"*. Necunoscând-o, trebuia dedusă. Revelațiile eventuale ar fi slujit să-i fixeze doar proporțiile.

Să nu uităm, de Constituție e vorba în acel timp în Italia, în Spania, și chiar în Polonia strivită de cizma rusească. Pretutindeni, frământări și revoluții, pentru crearea unui nou regim politic. Mai mult, însuși faimosul Ali Pașa, tiranul Ianinei, cere, în 1822, lui Metternich, să-i trimită și lui *„un faiseur de Constitutions"*.[2]) In afară de mărturisirea proprie, însuși faptul că pentru a obține *„un faiseur de Constitutions"* (!) se adresează lui Metternich, reprezentantul specific al reacționarismului european, arată clar că Ali Pașa nu prea știa ce cere și nici cui. Notăm acest incident ca un fapt semnificativ pentru spiritul nou al veacului și răspândirea lui. Prin văzduh îi ajunsese și lui Ali Pașa vestea că e vorba de un panaceu universal. In consecință, el aștepta dela Constituție fericirea supușilor. De aceea, dacă impilatorul simțea, vag, nevoia unei schimbări, unei înnoiri, cu atât mai mult împilații, care din suferințele trecute întrevedeau chemarea unui viitor, *altul*. Iar Țara Românească se și răscula pentru crearea acestui viitor, *altul*. Și, ca o dovadă în plus, textele date recent de noi sunt martorii irecuzabili și neîntrebați până acum — pentrucă erau absenți — care afirmă până la evidență că boerii munteni, refugiați la Brașov, au primit și ei botezul spiritului transformator al veacului și că atunci au desbătut ideile regeneratoare, întrupate mai târziu, instinctiv, poate, în tratatul dela Adrianopol, în Regulamentul Organic și în Constituția revoluției dela 1848. Studierea acestei eventuale filiații rămâne a se face, și nu ne îndoim că va fi bogată în consecințe. Deocamdată, emitem o simplă ipoteză. Nu tăgăduim însă că țara cuvântătoare va fi simțit, desigur, și mai înainte, necesitatea unor vremuri noi, dar hotărât, dur și unanim se exprimă numai între 1821-1822. Adăugăm că textele publicate acum nu sunt cele din urmă, credem, și în acest sens notăm că în manuscrisele trimise de Academia Română la Moscova, în timpul răsboiului, se mai află, după informațiile noastre, și alte texte politice muntene din aceeași epocă, menite a îmbogăți paleta ideilor desbătute în acele vremuri turburi și îndrăznețe.

Intre mișcările acestea politice din ambele principate există diferențe notabile, faptul e incontestabil. Astfel, se va putea vorbi de amploarea, de eficiența și de calitatea mai mult sau mai puțin liberală a ideilor frământate și a participării la mișcare în fiecare principat. Sunt însă acestea chestiuni subsidiare, care, deși își au importanța lor deosebită, nu ocupă primul plan al problemei în speță. Să nu uităm, esențialul constă în a contura precis și definitiv existența acestei mișcări *și în* Țara Românească, existență controversată și violent negată până acum. De aceea, n'am relevat aceste diferențe, care dau specificitate fiecărei mișcări, impregnate totuși, amândouă, între altele, și de idealul Eteriei. Căci aceasta, deși nătâng organizată și confusă, a strigat odată mai mult și mai tare, în fața Europei, dreptul la viață al popoarelor mici, oprimate nai puțin de alte popoare, cât de diplomații orbi, suficienți, retrograzi și mortificați. E păcat, însă, că Eteria încerca să obțină sprijinul sincer și nedrămuit al popoarelor oprimate, întrebuințând nesinceritatea megalomană și trișând asupra libertății și drepturilor respectivilor aliați prezumtivi. De altfel, trista experiență se va repeta în revoluția dela 1848, de astădată din partea Ungurilor.

Țin să adaug aici ceiace, printr'o eroare regretabilă, am omis a spune mai clar în prefața la textele amintite. Și aceasta pentru a evita o falsă interpretare. Anume, pentru elucidarea problemei tratate acolo, n'am slujit, între altele, de lucrările *indispensabile* ale lui A. D. Xenopol, N. Iorga, I. C. Filitti și D. V. Barnoschi, lucrări citate unele în notele respective, altele în notele de adnotarea textelor și toate în bibliografia amplă ce însoțește tipăritura amintită și lucrarea noastră precedentă privitoare la aceeași epocă.[3]) Recitind, însă, după tiraj, prefața în chestiune, îmi dau seama că, înșelat de forma succint expozitivă a părții finale, am neglijat să arăt, nominal, aportul adus de fiecare din cercetătorii amintiți în clarificarea problemei. Printr'o deformare de viziune, preocupat mai ales de rezultatele generale ale investigațiilor directe în conținutul textelor publicate în recenta noastră culegere de documente, am adoptat forma cursiv expozitivă, singura convenabilă pentru un spațiu restrâns, neglijând, însă, pare-se elementara citație demonstrativă, rezervată pentru o reluare eventuală a problemei. In felul acesta aveam, în vedere, succint, și materialul documentar cunoscut mai înainte, fără a mă raporta continuu la el, în note. De aici și inconvenientele semnalate. In orice caz, țin să adaog că în deosebi polemica din *„Viața Romînească"*[4]) între I. C. Filitti și D. V. Barnoschi mi-a fost continuu prezentă în memorie și expunerea mea a încercat, fără metodă, e adevărat, să răspundă obiecțiilor formulate de o parte sau alta, acolo. Nu le-am avut, însă, în vedere pe toate, n'am insistat egal asupra tuturor, ci m'am preocupat de ceiace mi se părea esențial sau în cadrul imediat al problemei. Ținând seama, între altele, de caracterul expunerii, de faptul că textul s'a publicat în lipsa noastră, fără a-l fi putut revedea o ultimă dată (dovadă și nenumăratele greșeli de tipar), ni se va ierta, credem, această supărătoare scăpare din vedere, pe care ne grăbim cei dintâi să o semnalăm și să o recunoaștem.

EMIL VÎRTOSU

Paris, 10 Aprilie 1932.

1) Emil Vârtosu, *1821 date și fapte noi*. București 1932.

2) Metternich (Clément), *Mémoires, documents et écrits divers... classés et réunis par Klin-Kowstroem*. Paris, 1880—1882; tom III. p. 535—536.

3) Emil Vârtosu, *Tudor Vladimirescu* — Glose, *fapte și documente noi (1821)*. București 1927.

4) *„Viața Romînească"*, 1922 (Nr. 11); 1923 (Nr. 1, 2, 6).

De Profundis

Dulci sărutări, ce răsăriți în mine
Ca zorii blânzi pe culmea-înnegurată,
Ce-amețitor parfumu-vă mă 'nbată,
Când îmi recheamă nopți de vraje pline!...

Dulci sărutări, din vremea 'n veci sburată
Către-a copilăriei zări senine,
Cât de duios stă sufletu-mi s'aline
A voastră amintire fermecată!...

Cât de duios îl fermecați o clipă,
Dar dintre voi de ce mereu mă 'nbie
Un trist sărut ce veșnic se 'nfiripă?

De ce-mi tot spune de-o 'ndoliată seară,
De ochi închiși sub palida făclie,
De reci fiori ai buzelor de ceară?

I. M. MARINESCU

CU CE VĂ PUTEM SERVI?

VA RECOMANDAM:

Dacă doriți să vă dispuneți: „O adeptă a lui „Freud" . . . .
Foarte nostimă e și nuvela „Monstrul" . . . .
„Argatul" . . . .
Arta plastică . . . .
Spre a vă zgudui nervii: Glumă . . . .
O ședință de magie . . . . .
Bucăți comice: „Mor banii, mor"! . . . .
Zi de divorțuri . . . .
El era . . . .
Sau vă plac bucățile sentimentale? Plajă: versuri . . . .
„Pisicile" . . . .
Foarte interesant e deasemenea „Cum trăesc toreadorii" . . . .
Trubadurii și începutul teatrului
Nud știi din Berlin . . . .
Când lumea credea în vrăji . .
Operația circumciziei la turci .
Vă preocupă problemele sociale? Atunci citiți: Omul este un animal simțitor .
Fericire și sexualitate . . . .
Știți să deslegați jocuri? Pagina jocurilor . . . .

Toate au apărut în excelenta publicatie „Magazinul" No. 18 pe Iunie, 100 pagini, 30 lei.

Concursul „Adeverului Literar"

Pentru a obișnui pe cetitori să judece ei înșiși operele literare „Adevĕrul literar" institue un concurs literar lunar permanent. *In al patrulea număr dela anunțarea fiecărui concurs se vor decerne trei premii pentru cele mai bune lucrări din cele primite în cele dintâi trei săptămâni. Temele sunt următoarele: I.* Privire critică asupra romanului d-lui C. Stere, IN PREAJMA REVOLUȚIEI. *II.* Privire critică asupra volumului de poezii FLORI DE MUCIGAI al d-lui T. Arghezi. *III.* Sinteză literară a Vieții lui M. Eminescu. *Studiile nu vor depăși 10 pag. caet dictando. Manuscrisele pentru concursul nr. I* (In preajma revoluției) *se vor trimite până în ziua de 15 Iunie inclusiv.*

Se vor acorda următoarele premii: Premiul I lei 600; Premiul II lei 400; Premiul III: Cărți din editura Adevĕrul, după alegere, în valoare de 300 lei.

Lucrările premiate se vor publica însoțite de fotografia autorilor.

JOCURILE LITERARE ale Adeverului Literar

3

Să se descopere autorul următoarelor opere străine și române.

Străine (de autori contimporani).

1. Le laboratoire central
2. Tancrède
3. Pensée des Jardins
4. La légende de Novgorode
5. Débarcadères

Române (de autori vechi).

6. Neacșa și Mircore
7. Mateo Cipriani
8. Safir
9. Viața lui Traian August
10. Turnul Butului.

Primii pași

Rugă

A scârțâit în fund de tot fântâna.
Ș'un Crist de pe o cruce, a lăcrimat în glod;
O bufniță pe-o creangă, a deșteptat ecoul,
Cântând în noaptea tristă, un cântec de prohod....

Ș'un mag bătrân de ani, a'ngenunchiat sub cruce,
In timp ce 'n fund fântâna îi scârțâia 'n urechi...
A 'nchis încet pleoapa ș'a tremurat din barbă,
Rugându-se la Cristul bătut în cuie vechi...

LIUBEN DUMITRU

Te-am căutat prin noapte

Te-am căutat prin noapte, cu suflet obosit,
Și te-am chemat din lumea iubirilor visate,
Din lumea 'n care negre gondole fermecate
Plutesc în noaptea asta pe valuri de argint.

N. CRIȘAN

Ploua în sat

Lăstunași pe cer s'alungă;
Picături mari cad acum...
Viorica trece 'n fugă —
A cuprins-o ploaia 'n drum,

Plumburiu tot satul pare
Invelit de-al ploii voal;
Iazul fierbe'n depărtare,
Sălciile plâng pe mal.

RADU D. GEORGE

Ultimul Adam

...Și vin la tine, când nimic nu mai aștept,
Ca să-ți sărut prin ceață ochii uzi.

Și-atunci în mintea mea șovăitoare
Inmuguri dorința de pe ram,
Să fii tu cea din urmă Evă care moare
Și să te plâng eu — ultimul Adam...

VICTOR ADRIAN

Becul verde

Intr'o mantă se 'nfașă visătoare
Și-un dor s'ascunde 'n fiecare fald.
Sub becul ce filtrează o culoare
Cu ape veninoase de smarald.

Cu lenea săvârșirii unei fapte,
Ea 'ntinde mâna spre comutator —
Și gestul alb a 'ncremenit în noapte,
Iar umbrele de lună, pe covor.

VICTOR ADRIAN

O casă de nebuni

Scriitorul rus A. Cehov zugrăvește, într'una din operele sale, o casă de nebuni, sau mai exact pe unul din pensionarii acestei case de nebuni, fost student, care în momentele de liniște se dovedește și acum inteligent și instruit, încât pntru doctorul spitalului este o plăcere să stea de vorbă cu dânsul.

Dar a sta de vorbă cu nebunii — mai ales într'o localitate mică — este primejdios. Ciudatul doctor, care găsește înțeleaptă convorbirea cu nebunul, este acuzat a-și fi pierdut și el mințile, și închis însuși la balamuc.

Tragi-comedia doctorului Efimici este minunat zugrăvită în volumul „Pavilionul No. 6" apărut în biblioteca „Dimineața", în excelenta traducere a d-nei Sofia Dobrogeanu-Gherea.

Prețul unui volum 7 lei.

SAPTAMANA COPILULUI

Dați copiilor hrană intelectuală, sănătoasă și potrivită cu vârsta lor.

Nimic nu deschide mai mult orizont imaginației, nu le inobilează mai mult sentimentele, nu le îmbogățește mai mult cunoștințele în cele mai variate domenii și nu le încântă mai mult sufletul, decât

O CALATORIE IN LUMEA BASMELOR

de *Selma Lagerlöf*

Două volume, cuprinzând peste 300 pagini, format mare, cu minunate ilustrații, tipărite în splendide condiții tehnice, costă 160 lei.

Ispita*)

Părăsind potecuța plimbării mele obișnuite și luând-o razna prin tufișuri, mă oprii lângă o dumbravă cu foșnet misterios. Mi s'a părut că aud o voce, un grai spunând ceva tare, apoi tăcând deodată, ca și când ași fi fost observat. Am scos revolverul, am tras binișor piedica deoparte și n'am mai făcut nici un pas. Din dumbrava de plopi sunetul veni iarăși. Era un râs de ciurez. Am vrut să pornesc mai departe, când în spatele meu se auzi lămurit o călcătură de bocanc pe potecă. Pentru un om îmbuibat de Biblie, de Mitologie și de Istorie Medievală ca mine, n'a fost greu să cred un moment că zgomotul pasului meu a pornit-o înaintea pasului însuși. Mai ales că huhurezul râse a treia oară sinistru și scurt.

Pentru un ofițer însă care comandă un ploton pe Nistru, cauza acestui zgomot regulat putea să fie și pasul altui individ, străin de ploton, pentrucă până la această distanță de fluviu, vre-un soldat de-al meu, nu vedeam ce avea de căutat, cu pas atât de liniștit. Mă întorsei ușor și îndreptai țeava scurtă spre umbra care înainta.

— Stai...

— Cine ești tu, mă? mi se răspunse și umbra își mișcă mânile spre șale. Dar amenințarea mea că trag, o făcu să încremenească așa cum se găsea, cu torsul și cu mânile răsucite într'o postură nefirească, de păpușe stricată.

— Să trăiți, domnule locotenent...

— Tu ești, Marinescule !

— Eu, să trăiți...

— Da? Și unde mi-ai plecat la ora asta, părăsind postul... Răspunde, băete...

In loc de răspuns caporalul Marinescu, după ce-și recăpătă o poziție normală și se apropie își strâmbă spre mine fața lui mică, spână și bălană într'un râs prostesc, care căuta îngăduință și prietenie.

— Unde te duceai? ridicai atunci tonul pentru ca să pun capăt acestui început de familiaritate. Răspunde imediat...

Caporalul Marinescu strângea în mână pulpana vestonului, înghițea în sec privind în jos și ridica spre mine acelaș râs stupid, de astă dată diluat de spaima din ochii lui mici și rotunzi pe care la lumină îi știam albaștri și șterși...

— Nu răspunzi? Bine, asta o s'o cercetăm noi la post. Stânga împrejur și înapoi...

— Domnule locotenent, izbuti în cele din urmă să articuleze Marinescu... Poftiți și d-voastră cu mine...

— Cum?! Indrăznești...

— Și n'o să vă *paie* rău, domnule locotenent.

— Unde să merg? îl întrebai răgușit.

Marinescu rânji cu mai multă încredere. Dar nu-mi răspunse de-adreptul. Ci întâi mă asigură că nu-i departe *acolo* că pot să n'am nici o grijă, că înainte de a se face ziuă suntem înapoi, că el are înțelegere cu toate cele trei schimburi din noaptea asta să tragă, care s'o nimeri, trei focuri în aer dac'o veni cumva vre-o inspecție și că înțelegerea o știe și Gârneață și Cebuc, cari pleacă și ei cu rândul, în fiecare noapte câte unul. Așa că dacă o uita plantonul să tragă cele trei focuri, ori Gârneață, ori Cebuc vor face ei să se tragă.

— Iar de-acolo se-aude dom' locotenent și ziua, da' noaptea hăue toate văile... C'am încercat noi... Iar dacă se întâmplă cu adevărat ceva cu bolșevicii, atunci tot încep să tragă toți din toate părțile, așa că într'un ceas de pas alergător suntem aci...

— Buun... Va să zică asta-mi faceți dumneavoastră... va să zică gradații mei... părăsesc postul noaptea cu rândul și au înțelegere secretă între ei... Tu știi ce însemnează asta, băete?... Tu știi că noi suntem în zonă de stare de asediu? Tu ai fost vreodată pe la Consiliul de Război? Tu știi ce v'as zică Codul Justiției Militare...

— Știu dom' locotenent c'am învățat la teorie. Dar eu și cu dom' sergent Gârneață și cu dom' sergent Cebuc ne-am gândit de mult să vă spunem și dumneavoastră. Insă nici unuia nu-i venia curajul. Incă dom' sergent Gârneață zicea: Bietu' dom' locotenent, trebue să-i spunem și dumnealui că prea se prăjește cu cărțile alea... Eu zic să-i dăm pe Catinca lui Serghe Bălan, că e ca bradul... Și când s'o nimeri să se întoarcă Serghe să-l ducem la Măriuca... asta e o văduvă... Că dumneavoastră dom' locotenent ați merge totdeauna cu unul din noi... care și când vreți că noi știm seama...

— Bine, băeți... Acum am aflat ce vream să știu. De mult bănuiam eu, d'aia tot dam târcoale pe-aici... E... mâine să știți că vă fac formele...

— Mai bine hai cu mine dom' locotenent, că n'o să fie nimic nici noaptea asta... și dacă vă temeți, dau eu o fugă acum într'un suflet și vă aduc calul... Când oți auzi focurile într'un sfert de oră sunteți înapoi....

— Mai bine uite ce zic eu: dă o fugă înapoi și rămâi acolo... și să nu te miști din post că pun plantoanele să tragă... Haid... la post fuga marș...

Și o luai înainte, hotărît, spre post fără să bag de seamă că Marinescu nici nu începuse să execute ordinul. Venea la câțiva pași în urma mea și-l simțeam înaintând în silă.

— Vas' zică d'astea îmi fac scumpii mei gradați, în timpul nopții... când toată lumea trebue să încremenească la datorie...

— Păi care e de serviciu rămâne, dom' locotenent... Iar Gârneață și Cebuc, când se duc, se duc și ei călare... Numai eu, ca magazioner, m'am gândit că ce să mai iau gloaba cu mine...

— Bine, bine, las' că vorbim noi... La Catinca lui Serghe Bălan.... iar când vine bărbatu-său la Măriuca văduva...? Vas' să zică necinstiți femeile măritate, în lipsa bărbaților...

— Nu, dom' locotenent, la Catinca v'am duce pe dumneavoastră... Eu mă întâlnesc cu o fată și dom' sergent Gârneață tot cu o fată... iar dom' sergent Cebuc are pe-a dumnealui, s'a luat după dânsul din târg, cum știți. Intâi se mutase la Tohotin și venea uneori ea călare până pe-aci prin prejurimi... Dar de când am descoperit cătunelul ăsta, am și făcut înțelegerea...

— Și vas' zică vreați, să mă potriviți pe mine cu femeia măritată ca pe urmă să operați liniștiți... să mă aveți la mână, cum s'ar zice. Bravo, deștepți băeți, lasă că... vă potrivesc și eu... Să vedeți la ce mai Catincă o să vă trimet...

— Să trăiți dom' locotenent, dacă vreți dumneavoastră la Măriuca, vă ducem și la Măriuca... e cumnată cu Catinca... Da' nu face de dumneavoastră... Pe la Măriuca am trecut toți... Da' Catinca n'a vrut nici cu dom' sergent Gârneață... A zis că ea nu-și înșeală bărbatul cu niște soldățoi și niște gradați... Da' se chiamă că cu un ofițer l-ar înșela... Da' e chipeșă, dom' locotenent, face de dumneavoastră...

— Te rog... te rog... restul o să mi-l spui la post... după întrebările care ți le voi pune...

Dar de ce simțea că mi se moaie pasul, și glasul nu mai e tot așa de energic ca la început, lucruri de care eu însumi abia îmi dam seama, de aceea Marinescu desvolta mai cu pasiune amănuntele pe care le înșira.

— ...e tot cât dumneavoastră de înaltă... și așa negricioasă... și subțire la pântec și calcă la fel ca bărbații.... parcă n'ar fi femeie de țară... Pe bărbatu-său nu l-am văzut niciodată... E plecat dinainte de a veni noi aci, ne-a spus ea... da' de geaba ne-am tot înfipt pe-acolo... că nici n'a vrut să audă... Soră-sa cu care se are dom' sergent Gârneață e mai tânără ca ea... dar nu face prețul ei... las' dom' locotenent... știm noi ce vă dăm... Știm noi care-i datoria noastră... Incă dom' sergent Gârneață i-a și spus: — Am să-ți aduc pe locotenentul nostru... Să vedem atunci ce-ai să zici?... De, a răspuns, da' dacă nu e frumos să nu-l aduci...

— Ce tot spui la minciuni pe-aici! îi strigai cu prefăcută indignare, pentrucă sângele mi se încropise cu totul și parcă se încleiase, paralizându-mi mișcările. Incetează! Crezi că în felul ăsta, ai să mă faci să dau îndărăt?... Mâne trimet raportul, cum s'o lumina.

Caporalul Marinescu se opri însă în loc și-și încrucișă mânile pe piept. A trebuit să mă opresc și eu.

— Să n'am parte de ochii mei, domnule locotenent, de ce mi-e mai scump. Să orbesc pe loc, dacă n'a răspuns așa... Uite să mergem la post și să chemați pe dom' sergent Gârneață și să-l descoaseți fără ca eu să zic o vorbă... Să-l întrebați numai atâta : Gârneață, ce-a zis Catinca lui Serghe Bălan, când i-ai spus că ai să mă duci pe mine la dânsa?... Păi, stați să vă spun tot cum a urmat, dom' locotenent... Și pe urmă să'ntrebați și pe dom' sergent Gârneață... Și dacă eu am mințit cu o iotă, să trăiți dom' locotenent — își desfăcu el mânile în lături — puteți să-mi faceți ce credeți... ce vreți dumneavoastră... Eu uite, plec capul și puteți să-mi cărați la palme până mâne dimineață...

Pornii, dar fără strășnicia, pe care mi-o impusesem iarăși și nici nu izbutii să ordon din nou caporalului Marinescu să nu mai vorbească... In definitiv ce importanță putea să aibe, dacă vorbea sau nu când pasul meu o luase încet, dar hotărît, spre post.

— Apoi cum să fie? a răspuns Gârneață, că atunci s'a nimerit să fim amândoi, pe-acolo... E 'nalt așa și negricios ca dumneata... Așa-mi place, a răspuns ea... Da' mustață are? N'are mustață că e de neam boeresc... Da' părul e numai inele negre... — Să-l aduceți, să-l aduceți, a strigat ea atunci... Are ochii tot ca ai tăi de iuți și e mlădiu ca o fată mare...

— Și tu crezi cu tot dinadinsul, că mă încânți hai mă dobitocule?... Pe mine, mă?

— Uit' dom' locotenent să chemați pe dom' sergent... Eu stau afară și dumneavoastră să vorbiți cu el... Nu sunt de față ca să zici că-i fac vre-un semn ori altceva... Da' de-atunci ea tot ne întreabă: Când aduceți pe dom' locotenent?...

— Haid.... marș...

— Să nu mă mișc din loc, dom' locotenent... Să n'am parte de ochii mei... De-o săptămână și mai bine de când ne bate capu'. Intrebați pe dom' sergent... Ne ese înainte și ne întreabă: „Când îl aduceți? De ce nu l'ați adus?... Să știți că dacă nu-l aduceți mâne, mă duc eu la el, într'o bună dimineață și vă spun că veniți încoace..." Să n'am parte de ce mi-o fi mai scump.... Apoi nu îndrăznim să-i spunem, îi răspundem... Nu avem destul curaj... Poate Gârneață că el i-e mai în voie... poate el de-o îndrăzni, da' noi... Și ea de ce ne aude așa, că nu îndrăznim să vă spunem, de-aia se face spumă și mânie... Sunteți niște proști și niște fricoși ne spune... N'am mai văzut așa proști... Spuneți-i voi de mine și aveți să vedeți că n'are să se supere... Spuneți-i cum sunt și-o să vedeți cum o s'o ia în galop încoa... Și dor să apuce odată să vie aici și-o să vedeți dacă-o să mai scap de el...

— E greu, îi răspundem... he he... dom' locotenent... nu-l cunoști... e mândru... Și-atunci ne face cum îi vine la gură...

Bag de seamă că pasul abia mi se mai desface; pe când acum Marinescu a luat-o mai repejor și eu trebue să mă țin după dânsul. Dar el e grăbit să ajungem îndată la sergentul Gârneață...

— Barim de când n'am avut de lucru și i-am spus că sprâncenele vi se îmbină ca din condei, a înebunit de-abinelea...

— Marinescule, cum îți permiți să mergi înaintea mea...

Marinescu rămâne un pas în urmă, dar se vede bine că abia se mai ține pe loc de nerăbdare. Iar gura lui merge înainte...

— Incă alaltăeri, când am fost mi-a șoptit la ureche: Eu știu de ce nu-i spune Gârneață locotenentului... el tot trage nădejde că... dar s'aștepte...

M'am oprit. Adică, pasul mi s'a oprit. Nu mai poate înainta. Iar inima mi-a luat-o în galop... Din nepotrivirea asta, simt că respirația mi se înăbușe, ca la un apucat de astm. Toate scenele scandaloase din Biblie și din Istorie îmi dănțuesc dinainte. Marinescu se zbate în loc ca un cal neastâmpărat între stănoage....

— Să ne grăbim dom' locotenent, își permite el să opineze. Până ajungem la dom' sergent Gârneață, până-l sculăm din somn, până una, până alta, trece bunătate de noapte...

Nu răspund. In ochii mei Catinca lui Serghie Bălan, s'a înălțat dreaptă și poruncitoare. N'am văzut-o niciodată, dar nu putea fi decât așa, cum sta dinainte-mi... Iar mai târziu, când am cunoscut-o, nu-mi amintesc să-mi fi părut altfel, decât așa cum o vedeam acuma...

— Sau să dau eu o goană și să vă aduc calul, dom' locotenent, izbutește din nou să articuleze Marinescu, intimidat de tăcerea mea... Intr'un suflet sunt înapoi...

— Fuga marș! răcnesc deodată scos din sărite, și'n toată cariera mea de ofițer, nu știu dacă am mai văzut vre-odată, o execuție atât de promptă, de elegantă, mai plină de inimă și de energie.

GIB. I. MIHAESCU

* Fragment din romanul „Rusoaica". (Insemnările locotenentului Ragaiac).

„Condamnarea" lui Sigmund Freud

Nu se putea prevedea acum 8-9 ani condamnarea ideologică la Moscova în numele lui Marx a doctorului Freud — creiatorul epocalei metode psihanalitice în tratamentul boalelor nervoase și al unor descifrări ingenioase în problemele psihologiei individuale și colective.

Anii postrevoluționari rusești se caracterizau prin oarecare libertinaj, ca să nu zicem mai mult. Generația tânără își făcea de cap cu o vioiciune remarcabilă. Bătrânii — în frunte cu Lenin — râdeau cu poftă și relativă indulgență auzind teoriile ciudate ale tineretului în privința iubirii. Vladimir Iljici, însurat de tânăr cu Crupscaia, dusese o viață puritană de savant. Teoria „paharului cu apă" necesar pentru astâmpărarea setei (asta-i „iubirea"!) suna comic în urechile unor oameni, care mai trăiseră pe lângă povestea socială și povestea complexă a iubirii în vremuri turburi de bejenie siberiană ori în timpuri însorite.

Rămânea faptul clar al libertinajului. Nu era un fenomen specific al Revoluției rusești. Epoca posterioară Marii Revoluții franceze de la 1789 cunoscuse o deboșerie parcă și mai fantastică, zeițele Rațiunii ori vestalele Ființei Supreme răsărind goale în căruțe pline cu flori, la fiecare colț de stradă, trase de căluți umani entuziasmați. După cataclismul mondial, *Phi-Phi* s'a jucat de sute de ori la Paris, iar *Pisica pe orez* ajunsese o scârnavă obsesie a Valahilor.

Intrarea Rusiei în fază constructivă și a planurilor cincinale cerea o nouă morală. Nu e vorba de reîntoarcerea la vechea, filistina morală burghez-feudală a țarismului, ci de continuarea moralei libertare sexuale îndrumată, însă, în albii sănătoase pentru furnizarea energiilor sociale necesare unui vast șantier de lucru.

Femeia nu mai este judecată prin extreme — Zeiță ori roabă, — devenind ființă autonomă cu triplu aspect: soție respectată, amantă cu oarecare independență și camarad de muncă social-economică.

In prima fază postbelică și după încheierea războiului civil cu contrarevoluționarii și corpurile expediționare ale Apusului, în acel amestec de bucurie intensă pentru trăirea în pragul unei lumi noui și haos explicabil, libertinajul se reclamă doctrinar dela Sigmund Freud. In genere, nimic nu se face acolo fără o prealabilă fundamentare teoretică, oamenii pierzând gustul vieții vegetative și încercând să împace reflexia constantă cu fluxul și refluxul trăirii. Freudismul a cunoscut cu această ocazie orgii și libațiuni practico-teoretice, marele doctor vienez putând fi foarte bine înlocuit cu Dyonisos, Inochentie ori Rasputin.

* * *

Max Hölz a plecat nu demult din Germania cu capul spart într'o propagandă electorală de către hitleriști și social-fasciști. Hölz e un tip de o vigoare fizică și sufletească puțin comună. Potrivit de statură, atletic, un roșu de măr domnesc în obraz, o mustăcioară de două ori mai mare decât a lui Adolphe Menjou, un cap pasional cu ochi mi se pare căprii. A stat 7 ani în închisori grele, activitatea lui revoluționară în timpurile *putsch*-urilor fiind considerată crimă și jaf. Cu multă greutate a fost grațiat. Viața lui magnifică a povestit-o într'o carte realistă de-o măreață simplicitate *(Dela crucea albă, sub steagul roșu, 1929)*.

Omul se interesase de-alungul anilor de Dumnezeu, patrie, chestia socială și sport. Crescut în adolescență în mediul din Wilhelmstrasse 34 la C. V. Y. M. (Asociația creștină a tinerilor, secția germană a organizației internaționale Y. M. C. A.), pe lângă trăirea Noului Testament pe care mai târziu l-a aplicat modern a făcut și sport. Religiozitatea calmă se împacă excelent cu o activitate sportivă. Inchid ochii și revăd până în cele mai mici amănunte sala de gimnastică suedeză din Wilhelmstrasse 34, terenul de foot-ball și campamentul de vară dela Saarow lângă Scharmützelsee (40 km. departe de Berlin).

Evenimentele sângeroase ale războiului au îndepărtat inima bună a lui Max Hölz dela „crucea albă" (secție specială înlăuntrul asociației C. V. Y. M. cu comandamentul castității pentru tineri) și l-au înrolat sub faldurile chestiei sociale. Acțiunea lui de haiduc și cruciat a rămas memorabilă și proletariatul german îl cunoaște sub numele de „generalul roșu". Anii grei de recluziune l-au dus până în pragul nebuniei — tortura celulelor speciale pline de întunerec, umezeală și luni întregi fără grai uman. — S'a salvat numai prin gimnastică suedeză și recitări de versuri.

După grațiere și o superficială odihnă, după un răsunător scandal cu un redactor-tovarăș dela *„Rote Fahne"*, căruia îi furase nevasta, a reluat lupta politică și s'a ales cu capul spart. Cu sângele șiroind pe față și piept, a declarat napoleonian adversarilor:

— Capul și dârzenia lui Max Hölz sunt mai tari decât toate pietrele orașului!

Pentru repararea „coafurei deranjate" și a urmelor de închisoare a plecat la Moscova și de-acolo a fost trimis în Crimeia.

Pe lângă aprofundarea marxismului și a leninismului, omul s'a apucat să facă sport și... nudism.

Nudismul este un curent sportiv extrem de răspândit în Germania. Grădinile imense amenajate în acest scop la Berlin și în orașele provinciale, înzestrate cu câmpuri de tenis, bazinuri de înnot și piste pentru sărituri sau fugă prezintă modèle importate în restul lumii de către nudiști.

Max Hölz s'a apucat să facă nudism în Crimeia sovietică. Dacă Rusia s'ar fi găsit în prima fază de libertinaj postrevoluționar, chestia ar fi trecut neobservată. De astă dată oarecare rigorism puritan începuse să-și arate colții.

I s'a dat, deci, a înțelege martirului revoluționar să înceteze cu asemenea exibițiuni sportive, fiindcă riscă să fie expulzat și retrimis în ghiarele burgheziei respective.

Intâmplarea îmi pare, că ilustrează strălucit și destinele feudalismului în Rusia marxistă, astăzi condamnat prin „congrese", voturi și numărătoare de brațe (1 + 1 + 1 + 1 +...) ca pe o deviație dela liniile de foc ale doctrinei.

* * *

Din Rusia, „congresele" marxiste pentru condamnarea doctorului Freud s'au generalizat și în restul Europei. Mi se pare, că nu de mult s'a obținut o majoritate impozantă și într'o sală muncitorească română. Ultima carte *„Das Unbehhagen in der modernen Kultur"*, unde Freud face într'o notă mărită în josul paginei o critică plină de simpatie a omului economiei planificate, căruia are să-i lipsească totuș acel inițial și iremediabil instinct de agresiune (Aggressionstrieb) a înfuriat pe „marxiștii puri". „Congresele" se vor înteți...

Fără să-și dea seama, acești onorabili îngrijați să nu devieze cu nici o iotă dela linia și tactica justă — după cum se știe, tactica politică și culturală e lucrul cel mai fragil și controversat al unei doctrine, putând să se schimbe după împrejurări speciale — au căzut într'o ipocrizie eminamente burgheză. Discuționismul cu orice preț și rezolvarea marilor probleme prin metode numerice este de esență iluministă.

Cultul excesiv al Logicei formale și practica argumentării, cu aberații sofistice inerente pentru a obține popular o aprobare majoritară, concretizată într'o rezoluție cu *damnatio* a fost o regulă generalizată în societatea veacurilor XVIII și XIX.

Problemele de știință socială pot și trebuie să fie plasticizate în lozinci mnemotechnice supuse, apoi, controlului masselor. Politica și sociologia, dacă vor să fie pline de sucul adevărului, trebuesc aduse la placenta numărului. Pe Auguste Comte, Durkheim, Simmel, Tarde, Weber, Scheller sau Gherea, H. Sanielevici, St. Zeletin, C. Stere, Andrei, Ralea, Gusti îi văd puși la vot, într'o sală arhiplină, încărcată de fluidul manifestării colective. Când au trecut acest examen și cărțile lor au fost salvate de la oprobiu și nu s'a votat rezoluția *opus igne, autor patibulo digne* se pot declara mulțumiți.

Calculul infinitesimal, medicina, ingineria, psihanaliza, astronomia și alte domenii de strictă specialitate nu îngăduiesc atari procedeie. Iar, când sari peste cal — cum e cazul cu condamnările doctorului Freud — te trezești ridicol.

Ipocrizia burgheză și ipocriții „liniei juste marxiste" nu ingurgitează pe Freud decât cu un soiu de reticențe, care sunt — în fond — despuierea freudismului de podoabele lui strălucitoare de eternă știință în cercetarea sufletului uman.

La Marx și Freud, știința modernă își serbează cele mai mari victorii în domeniile cele mai dificile.

Foamea (Capitalul) și iubirea (Libido) sunt determinantele vieții. Capitalul structurează relațiile sociale dintre oameni, iar Libido cu experiențele lui datorite hazardului și predestinării determină formația sufletească a individului. Filistinul om de stat englez Gladstone, a spus odată cu intuiție sigură: „îndeobște, două lucruri pot suci mintea oamenilor: Iubirea și reflexia asupra esenței banului în viața socială". Exactitatea științifică pune stăpânire prin Karl Marx în domeniul disciplinelor sociale și ideologice prin demonstrația irefutabilă a fenomenelor de concentrațiune capitalistă, prin recunoașterea realității claselor și a luptelor de clasă, care dau conținutul Istoriei universale, prin proclamarea primatului economiei și prin demascarea drapărilor ideologice a exploatatorilor din toate vremurile și toate locurile. Atât Marx cât și Freud au fundamentări de cauzalitate și materialitate. Metodele de cercetare sunt derivate din acelaș spirit de laicitate și luciditate, care a cuprins Europa din epoca Renașterii până astăzi.

Dr. Neufeld încearcă în revista germană *„Der rote Aufbau"* (Iulie, 1931) într'un studiu despre „Realitatea socială și neurozele" să delimiteze parcela freudiană de cea marxistă: „bei Marx ist die geistige Welt, der ideologische Uberbau, ein Reflex der ökonomischen Struktur, bei Freud hingegen eine Transformation der Triebstruktur". (Lumea spirituală — suprastructura ideologică — este la Marx un reflex al structurii economice, pe când la Freud dimpotrivă o transformare a structurii instinctuale). Reflexul structurii economice și transformările suferite de Libido, clasă socială și specificul sexualității, definesc și încadrează individul, probabil, mai mult complimentar, cele două elemente găsindu-se indirect în corelație, și niciodată antinomic.

Inrudirea electivă a spiritului marxist de freudism se mai poate studia cu succes desăvârșit în pofta și tehnica *demascărilor* ideologice. Dar aceasta este altă poveste..

PETRE PANDREA

Turism

BAIA-MARE

Soarele Băii-Mari nu poate fi asemuit decât cu soarele Balcicului.

La Balcic, razele solare au un joc de reflexe şi nuanţe foarte ciudat şi foarte particular, când se ascund în văi de apă, ca să apară brusc pe spuma dinţată a valului răscolit.

Cu aceiaşi particularitate şi ciudăţenie în lumini, soarele se odihneşte pe dantela copacilor din parc, năvăleşte în piaţa şi pe uliţele bătrânului oraş transilvănean şi lunecă pe linia domoală a dealurilor din împrejurimi.

Acest soare, care nu-i acelaş din alte colţuri ale ţării, a atras la Baia-Mare o serie de pictori, dornici de peisaj luminos şi de singurătate.

Ca toate oraşele Transilvaniei, Baia-Mare are o piaţă în inima ei, unde afli un restaurant cu vitrine mari şi feţe de masă curate, o cafenea de-asemeni şi un hotel ce pare enorm faţă de celelalte clădiri.

Hotelul acesta, cu oameni de serviciu curtenitori, poartă numele lui Ştefan-Vodă.

Nume pe care îl poartă şi un turn bătrân, înălţat pe vremuri, — rămase istorice — într'un colţ al oraşului. Din acest turn vezi şi oraşul şi câmpia, iar mai departe Munţii Apuseni. Priveliştea e variată în contururi, culori şi lumini.

Ceiace face farmecul acestui oraş, afară de împrejurimile cu umbră, luminişuri şi răcoare, este ziua de târg. Intr'o asemenea zi e o forfotă specială, pe care n'o cunosc celelalte zile, în care piaţa e aproape goală.

Săteni din cătunele alăturate, cu desagă desenată în dungi de felurite culori, vin să vândă marfa lor puţină şi ieftină. Ziua de târg însă, nu-i numai o zi de afaceri. In piaţă, vin măscărici ambulanţi, cu teatru de bâlci improvizat, gălăgioşi şi insinuanţi. Maimuţele şi caii lor, ca şi scamatoriile, prind pe gură-cască şi-i întorc dela treburi.

In acest timp, un muzeu bătrân, în câteva săli întunecoase, ţine la dispoziţia vizitatorului curios, documente de preţ, în legătură cu istoria oraşului.

Zilele săptămânii, — atunci când piaţa e liniştită, — au o nobilă melancolie. Nu numai atmosfera de calm pe uliţi, aduce o tristeţe uşoară oraşului. Dar în aceste zile, afund pe sub pământ, soboli negri, aproape orbi, muncesc la minele de aur ale Băii-Mari.

E o privelişte tristă şi dureroasă a minerului firav şi cadaveric ce coboară cu vagonetele în pământ, ca să taie aurul, cu care alţii îşi plătesc plăcerile.

Imprejurimile oraşului sunt mai liniştite şi liniştitoare. Parcul Băii-Mari, deşi consolidat de mână omenească, pare să fie, prin sălbăticia lui pitorească, lăsat acolo, aşa cum e, de mâna lui Dumnezeu. O alee largă, împrejmuită de nuci, castani şi stejari, taie un drum lung şi umbros către dealuri.

Dealul la Baia-Mare, e o livadă. Merele, prunele şi nucile fac toamna, împreună cu frunzele arămii, un covor bogat de grosimea unui preş persan. Veveriţele în pomi şi iepurii printre tufişuri, sunt, ziua şi seara, fără frică: îi poţi vedea şi te poţi împiedeca de ei.

Cu soarele-i luminos, cu apa mică şi repede, cu parcul întins şi bogat, cu dealuri şi privelişti, Baia-Mare e un oraş în care iubitorii de singurătate vor întârzia, cuceriţi.

TURNU-SEVERIN

Dintre toate oraşele Munteniei, Turnu-Severin are străzile cele mai drepte, mai curate şi mai înflorite. Iar, între porturile noastre la Dunăre, nu-şi găseşte rival decât în Orşova.

Iniţiativa şi munca ordonată a omului se vede aici, aşa cum se întrevede la Brăila şi străluceşte, de pildă, la Arad.

Ceeace găsim personal în aspectul acestui oraş dunărean este armonia dintre opera mânii omeneşti şi opera naturii. La Turnu-Severin pot să crească trandafirii şi migdalii — şi cresc, frumos orânduiţi, în piaţa mare din centrul oraşului şi — mi se pare — pe strada ce duce către liceu.

Ispitele Turnului-Severin sunt de mai multe feluri. Dacă în inima portului sunt atâtea aspecte ispititoare, pe care le vom vedea, drumurile pe care poţi ajunge la Turnu-Severin sunt o tentaţie în plus.

Dacă vii dela Craiova, drumul cu trenul coborînd dela Palota spre oraşul nostru, deschide o privelişte şi un cer cu frumuseţi pe care nu le poţi asemui decât cu drumul de-alungul Văii Vişăului. Nu că ar exista asemănări în înfăţişările acestor peisaje, dar o potrivire între noutatea şi tăria lor. Dela Palota încolo, iţi apare Dunărea şi câmpia ei sinuoasă.

Dacă însă te afli la Timişoara şi vrei să vii la Turnu-Severin, nu te sui în trenul care trece pe la Lugoj şi Caransebeş — deşi, se 'nţelege, şi acest drum are ispitele lui. Ci urcă-te în vagonul care va străbate cu tine câmpia bănăţeană, trecând pe o bucată de teritoriu sârbesc, şi te va duce la Baziaş. Iar de-aici, în zori de zi, dupăce ai să priveşti — cu inexplicabilă, dar firească emoţie — intrarea Dunării în ţară, cumpără un bilet de vapor. Dela Baziaş la Turnu-Severin vei vedea cea mai frumoasă porţiune a marelui fluviu european. Cazanele, Papagaiul, Ada-Kaleh — iată prin câte emoţii estetice vei trece.

Coborît în portul Turnului-Severin, vei ocoli, până în oraş, pe un drum curat, pietruit şi împrejmuit de copaci meridionali.

Opreşte-te apoi în parc. Parcul se află de-a stânga Teatrului — clădire albă, încăpătoare — înclinat pe muchia unei ridicături, care-i digul natural al portului. O să coboare sara. De pe banca pe care te vei fi aşezat, printre ramurile copacilor din parc, ai să zăreşti stelele jucându-se în undele Dunării. Fiindcă aici, la Turnu-Severin, Dunărea e mai domoală, după ce trece pasul îngust, primejdios şi tulbure de valuri, al Cazanelor.

Deşi nu departe de port stau rămăşiţele Podului lui Traian, oraşul nostru nu-i un oraş istoric. Nu găseşti aici nici columne, nici statui prea însemnate, nici vreun muzeu aducător aminte al vremurilor trecute.

Subt cerul limpede şi cald al oraşului, nu întâlneşti deosebit decât pomii şi librăriile. Sunt numeroase casele cu cărţi în Turnu-Severin! Nu sunt acele magazine mari, moderne, cu vitrine largi şi bogate. Sunt, dacă vreţi, dughene ce miros a anticărie, deşi conţin ultimele noutăţi. Dar în aceste dughene, omul cărţii e mai familiar şi intră cu mai multă bucurie.

L. SEBASTIAN

Moda

Stimulentul vitrinelor

In grădina Luxemburg — unde respiră larg întreg cartierul latin al Parisului — cea mai mare bucurie a ochiului, adevărată şi largă vitrină vie a modei infantile, o face forfotul delicioşilor copilaşi parizieni care se distrează multiplu jucând „cricket", slobozind bărci cu pânze în bazin, călărind pe măgăruşi, conducând trăsurele înhămate cu „poney" sau căpriţe albe, aruncând mingea, hrănind porumbeii blajini şi vrăbiuţele sociabile. Nu ştii la care copil să priveşti mai întâi, aşa de încântători sunt toţi. Fetiţele mai ales — adevărate păpuşi graţioase — sunt o dovadă vie că în Franţa simţul cochetăriei şi al gustului rafinat este o însuşire atavică.

Am surprins într-o zi — la Luxemburg — o scenă între doi copii.

Pe un scaun liber, alături de mine, venise lângă bona ei, să se mai odihnească de jocuri, o fetiţă ca un fluture roz, delicat îmbujorată sub capelina împomponată. Putea să aibă trei-patru anişori. Un băeţel cam de cinci-şase ani, cu ochi inteligenţi şi experimentaţi prin moştenire, veni s'o invite iar la joc. Fetiţa tocmai îşi rajusta tualeta: cu mânuţa dibace şi savantă îşi înviora panglicele de la pălărie. Treaba era absorbantă — şi se prelungea. Băiatul pierdea vădit răbdarea şi invitaţia lui devenea mai lapidară — şi cam iritată.

— Allons, tu viens?

Fetiţa nu se clintea, reţinută de imperativul celui mai înrădăcinat instinct. Totuşi, politicoasă, îi calma nerăbdarea cu un zâmbet.

— Attends, donc!

Dar aşteptarea nu se acomoda cu firea băeţaşului suplu şi nervos. Şi pierzând răbdarea, cu privirea încărcată de uşor dispreţ şi totuşi cu ton de concesiune afectuoasă, băiatul se îndreptă spre terenul de joc care-l pasiona, exclamând către fetiţa mereu neclintită şi mereu zâmbitoare.

— Oh, les femmes!

Cu zece ani mai târziu, cam în aceleaşi împrejurări, exclamaţia băiatului, devenit adolescent, ar fi căpătat o nuanţă de ton şi mai enervată, şi mai superioară... dar atunci adolescentul ar fi rămas cu siguranţă lângă fată, nici un joc neavând de atunci încolo pentru el mai multă atracţie ca jocul cochetăriei feminine.

Aşa dar, femeilor, fiţi cochete cu măsura care atrage fără să exaspereze. A înclina tot timpul exclusiv preocupărilor de găteală este un semn — chiar pentru femee — cât se poate mai defavorabil; însă a se dezinteresa complet de găteli este o greşală pe care cine ar comite-o ar plăti-o scump cu tristeţea şi pustiul vieţii întregi. Femeia de azi cunoaşte bine acest adevăr şi nu e una care — chiar cu un minimum de cheltuială — să nu se ostenească a părea bine şi cu gust îmbrăcată. Pe vremurile bunicii — şi mult mai înainte — viaţa casnică încarcera îndelung chiar şi pe femeia de lume care ieşea rar gătită la sindrofii şi baluri. Femeile muncitoare, gospodinele modeste rămâneau în totală umbră şi uitare. Doar câteva „artiste" şi profesioniste ale luxului culegeau aproape exclusiv omagiile bărbaţilor şi exercitau asupra lor o tiranie de suveran absolut şi capricios, umilitoare şi dezastroasă, nu rare ori, pentru sexul tare.

Astăzi, femeia de orice clasă şi categorie circulă în voe şi se înfiltrează pretutindeni impunându-şi mai echitabil valoarea în faţa juriului masculin — şi cu atât mai rapid cu cât n'a neglijat să reliefeze ori să corecteze graţia fizicului cu accesoriile dibace pe care moda i le pune tot mai mult la îndemână, la tot pasul, în vitrine.

Unde nu s'au introdus — insinuante şi ispititoare — vitrinele de modă? In vastele săli şi culoare ale gărilor, în vestibule de teatre şi cinematografe, în hall-ul marilor palace-uri, pe transatlantice şi în librării. In drum spre clinică, tribunal sau universitate, în gările sau hotelurile congreselor de ştiinţă sau de artă, femeia vede vitrina şi se lasă dusă de ispită cât şi de nevoe.

Pleacă să cumpere ultima carte apărută şi consacrată, sau noua ediţie îngrijită a scriitorului favorit şi se opreşte cu volumul împachetat dinaintea vitrinei care o îmbie cu apetisantele ei costume de plaje. Un gând i se înfiripează cu asocieri maliţioase şi ispititoare...

...Se vede întinsă molatec pe nisipul auriu al plajei... în maillot-ul nervos şi elastic... viu ca un caliciu în jurul floarei de bronz a corpului... Tânărul vecin de siestă, care vine în toate verile la mare (ea ştie că e un poet disputat pe plaje şi în capitală) o priveşte atras — nu puţin şi de armonia distinsă a echipamentului: umbrelă, maillot, sandale... Cartea, sobru legată în „bleu de France" îl ispiteşte de asemenea... Are un gând care-i aprinde o curiozitate vie... Ce citeşte?... cu ce-şi împodobeşte fiinţa interioară... această femee cu exterioare elegante?... Femeia — subtil intuitivă — închide ochii de voluptatea gândurilor şi a zenitului adânc — şi lasă pe nisip, alături, cartea întredeschisă la anumite versuri adaptabile momentului şi locului...

Homme libre, toujours tu chériras la mer!
La mer est ton miroir. Tu contemples ton âme
Dans le déroulement infini de sa lame...
Et ton esprit n'est pas un gouffre moins amer...

Beaudelaire! — gândeşte uşurat şi satisfăcut poetul cu ochi ageri. Bine că n'a fost Pitigrili!...

Şi în fiinţa lui vânjoasă, ispita creşte larg, ca un val de adânc, gata să cuprindă viaţa multiplă a celei care — alături — nu trăeşte doar prin materie instinctivă şi nătângă...

Vitrina e corectorul vieţii din ce în ce mai complexe şi mai preocupate a femeii de azi. Ea îi răsare cu perseverenţă, ca un memento imperios în cale. Nu o vede în colţul acesta? — îi va atrage sigur atenţia la cealaltă răscruce — şi la a treia întâlnire va avea triumful s'o silească la un popas. Vitrina scuteşte pe femee de a cheltui vreme şi bătae de cap cu alegerea gătelii care s'o menţie în prestigiul de sex frumos. A urma cu discernământ sfaturile vitrinelor de modă, înseamnă de cele mai multe ori a căpăta şi prestigiul de sex inteligent.

Citiţi deci, doamnelor, cu atenţie slovele vitrinelor cu renume, în ele veţi desluşi mai totdeauna inscripţia fatidică: „In hoc signo vinces"!

DANDY

Cronica Şahului

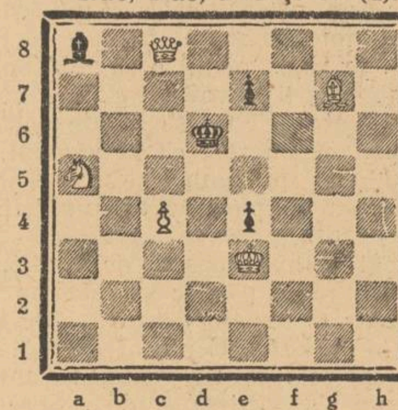
PROBLEMA No. 462

de dr. F. Somma, Palermo.

(«L'Echiquier» 1932)

Negru:

Rd6, Na8, Pé4 şi é7 (4).

Alb:

Ré3, Dc8, Ca5, Ng7, Pc4 (5).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 215

Jucată în 1930 la concursul internaţional din Francfurt.

Alb: J. Mieses. **Negru: E. Colle †.**

Apărarea Alechin

1. é2—é4, Cg8—f6; 2. Cb1—c3, d7—d5; 3. é4—é5, Cf6—d7; 4. é5—é6, f7×é6; 5. d2—d4, c7—c5; 6. d4×c5, Cd7—f6; 7. Cg1—f6, Cb8—c6; 8. Nc1—f4, Dd8—a5; 9. a2—a3, Cf6—é4; 10. Nf4—d2, Cé4×d2; 11. Dd1×d2, g7—g6; 12. Nf1—b5, Nf8—g7; 13. b2—b4, Da5—c7; 14. 0—0, 0—0; 15. Ta1—d1, a7—a5; 16. Cc3—a4, a5×b4; 17. a3×b4, Tf8×f3 ! 18. g2×f3, Cc6—d4; 18. Dd2—d3, Dc7—f4; 20. Rg1—g2, é6—é5; 21. Dd2—é3, Df4—h4; 22. Td1×d4, é5×d4; 23. Dé3—é2, Nc8—h3+; 24. Rg2—h1, Nh3×f1; 25. Dé2×f1, Ng7—é5; 26. Df1—g2, d4—d3; 27. c2×d3, Da4×b4; 28. Dg2—h3, Db4×b5; 29. Dh3—é6 +, Rg8—f8; 30. Dé6×é5, Ta8×a4; 31. Dé5—h8 +, Rf8—f7; 32. Dh8×h7 +, Rf7—f6; 33. Dh7—h8 + Rf6—é6; 34. Dh8—h3+, Ré6—f7; 35. 35. Dh3—h7+, Rf7—é8; Dh7×g6+, Ré8—d8; 37. Dg6—g8+, Rd8—c7; 38. Dg8—g3+, Rc7—c6 şi alb abandonează.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

„Aş vrea să ştiu"

I. MIRCEA-Loco.

Care sunt invenţiunile ştiinţifice prevăzute de Jules Verne în romanele lui şi realizate astăzi în practică?

Numeroase. Pentru a nu cita decât pe cele mai importante, vom menţiona ideea submarinului preconizată de Jules Verne în romanul său: *„20.000 lieues sous les mers"*, aceea a astronauticei în *„De la terre à la lune"*, principiul balonului dirijabil în *„Cinq semaines en balon"* şi a filmului vorbitor in *„Chateau de Carpathes"*. Este cert că unele din aceste invenţiuni au fost în parte sugerate de romanele lui Jules Verne. In general acesta îşi prezintă fanteziile sale ştiinţifice sub forma unei înlănţuiri logice remarcabile, care admite ca premiză o ipoteză mai îndrăzneaţă, dar nu incompatabilă cu datele ştiinţei.

Acelaş lucru se poate aplica şi romanelor ştiinţifice ale scriitorului englez Wells: *„Omul invizibil"* şi *„Primii oameni în lună"*.

Utopia de ieri e realitatea de astăzi, utopia de azi, realitatea de mâine...

PETRE VLAŞCU-Brăila.

a) Care sunt temperaturile cele mai scăzute şi cele mai ridicate existente pe suprafaţa pământului?

Cea mai scăzută temperatură de pe glob a fost observată în nordul Siberiei, unde termometrul s'a coborît până la — 68 de grade Celsius.

In ce priveşte temperatura cea mai ridicată cunoscută până acum pe pământ, aceasta a fost constatată în localitatea Azizia din Tripolitania şi anume: 58 de grade la umbră

Americanii au avut deasemenea în California, în ţinutul denumit „Valea morţii", temperaturi de 56 de grade.

b) Care este temperatura cea mai ridicată obţinută în laborator?

Cea mai înaltă temperatură, obţinută în laborator până acum este de 25.000 de grade Celsius, realizabile numai timp de un moment, dacă trecem un curent electric de 50.000 de volţi printr'un filament subţire Wolfram.

Stratul exterior al învelişului solar — cronosfera — are o temperatură de vreo 6000 de grade. Dezagregarea atomului hidrogen prin arcul voltaic produce o temperatură de 4200° C., utilizată la operaţiuni de sudare a conductelor şi vapoarelor.

Flacăra lămpii cu oxacetilenă dă 3000°, temperatura internă a pământului e apreciată la 3300°. Cea mai bună sobă electrică furnizează o temperatură maximă de 2700° de grade.

Cel mai frumos şi mai potrivit dar pentru copii, este volumul de versuri

„JUCĂRII"

de MOŞ GRIGORE SFĂTOSU

lucrare apărută în excelente condiţiuni technice în editura „Adevărul" S. A.

Moş Grigore Sfătosu, — pseudonimul sub care se ascunde unul din cei mai talentaţi scriitori ai tinerei generaţiuni — a adunat în cele 100 de pagini ale cărţii sale, un mănunchiu de versuri armonioase, măestrit cizelate şi străbătute de un adânc înţeles moral.

Cartea se găseşte de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare din ţară, — preţul de lei 25 exemplarul

Editura „Adevărul" S. A.

Cronica sportivă

INNOT

In aşteptarea unor manifestaţiuni sportive cu adevărat interesante şi având în vedere recenta deschidere a bazinelor din capitală să vorbim de înnot.

Sporturile se pot împărţi în două clase: în falsele sporturi de natură spectaculoasă, în care satisfacţia este de natură nervoasă, şi în sporturile propriu zise care dau o tensiune mai mare a vieţii corporale. Cursele de cai, boxul, motociclismul, automobilismul, foot-ball-ul şi alte jocuri pe teren sunt pur şi simplu spectacole violente la care individul nu are de cele mai multe ori nimic de câştigat. Participarea publicului la astfel de „sporturi" se face cu urlete, şuerături, trepidaţiuni, mâhniri sau entuziasme, fenomene ce aspresc fiinţa sufletească a omului şi o apropie de animal. Cât priveşte pe actorii inşişi ai acestor jocuri ei nu au decât de pierdut, fiziceşte şi esteticeşte. Costumaţia defensivă hidoasă, desvoltarea disproporţionată şi neeconomică a trupului, violenţa tehnicei diformează individul fizic şi-l degradează. Cât despre automobilism, participaţia omului la maşină este aşa de umilitoare şi superficială, încât ea dă naştere la demenţe speciale ale vitezei, ce sunt potrivnice unei adevărate culturi fizice. Deşi caracteristice vieţii moderne, utile uneori progresului însuş al ştiinţei şi în orice caz de un interes viu pentru observatorul atent al fenomenului social, aceste „sporturi" sunt departe de nobleţa antică a altor jocuri mai puţin cultivate, care pot fi în acelaş timp admirabile spectacole. Putem foarte bine întruni toate aceste preocupări fizice sub termenul generic de *mică atletică*, înţelegând prin aceasta atingerea unui maximum de rentabilitate fizică a trupului în limitele unei ritmice de esenţă muzicală.

De această natură este de pildă gimnastica ritmică — quasi coreografică aşa de cultivată în ţările nordice. Mici fandări, înainte şi înapoi, knixuri mărunte, rotaţiuni colective ale braţelor, simetrii şi asimetrii responsive în ridicarea membrelor inferioare, mărunte fugi statice şi îngenucheri de cinegetică fictivă, geometrism şi roze corporale, iată câteva aspecte fugitive ale acestui minunat joc fizic. Umflarea pulpei în îngenuchere, subtilitatea multiplă a braţelor în rotaţie, ropotul numeric al tălpilor alternate, toate acestea provoacă în participant un sentiment de existenţă colectivă, în spectator o impresie de multă eugenie şi în unul şi în celălalt o bucurie a existenţei fizice.

In măsura în care se îndepărtează de simpla sugestie erotico-sentimentală spre a produce exibiţii de atletică uşoară, coreografia devine un sport de o frumuseţe infinită şi de o reală contribuţie fizică. A face mişcări ce cer un îndelung exerciţiu şi o sănătate muşchiulară desăvârşită, cu zâmbetul celei mai mari uşurinţi, aceasta este formula însăşi a graţiei şi indirect a sportului. Ridicându-şi piciorul întins până la înălţimea mânii sau căzând brusc pe gambele descordate ca o nereidă cu două cozi, dansatoarea desvălue un trup de o elasticitate superioară, realizând distrugerea rigidităţii burgheze, semn al unei sedentarităţi hidoase.

Dar înnotul? Acest sport este de esenţa coreografiei şi a atleticei uşoare şi dă cea mai înaltă educaţie fizică cu cel mai intens rezultat eugenic. Ritmica gimnasticei coreografice împiedicate în fantezia ei geometrică de monotonia legii gravitaţiei este în înnot eliberată pe deplin. Se puteau vedea zilele acestea la un cinematograf din Capitală, sub titlul de lecţii de înnot, câteva exibiţii nautice americane de o mare sugestivitate plastică. Izbutind să fotografieze scenele sub superficia apei, filmul dădea cele mai documentare cu putinţă analize ale nataţiei.

In primul rând înnotătorii se obişnuiau să înfrunte elementul aquatic şi să petreacă sub apă cu ochii deschişi şi în cea mai lentă alunecare. Ca peştii roscaţi-aurii perforând lin lichidul azuriu al unui glob de sticlă trupurile se cufundau oblonge, se îndoiau fără durate şi ieşau la suprafaţă cu părul risipit în alge negre. Voluptatea apei, anularea oricărei groaze, conformarea la densitatea apei într'o linişte care exclude căderile brusce la fund, sunt primele elemente ale acestui sport elegant şi stenic care înfrăţeşte pe om cu natura. O adaptare la densitatea apei este echivalentă cu creşterea unor pungi cu aer de peşte închipuit, prin comprimarea şi umflarea cărora poţi urca şi coborî în lichid. Saltul în aer atletic este aci încetinit şi desonorizat de apăsarea apei cu putinţa unei repetări şi devieri neprevăzute.

Conştienţa că legea internă a înnotului este coborârea la natura aquatică, fraternizarea cu apa, îndeamnă pe maestrul de înnot să elimine la început mişcările de propulsiune ex-acvatică şi de conservare terestră şi să inculce elevilor mişcări ritmice ale picioarelor de bătae a apei batraciană, care împing trupul ca o torpilă, fără să-l consolideze la superficie.

Numai târziu când piciorul transformat în sistem binar de vâsle a învăţat să calce apa şi ochiul suferă lichidul impasibil, braţele intră în joc cu alternări atletice spre a spinteca în viteză apa.

Atunci exerciţiul de compresiune al respiraţiei este înlocuit cu cel de tehnică a ins — şi expiraţiei spre a economisi efortul pneumatic lărgind baza de operaţie a pieptului.

Dar ce vorbesc eu *in abstracto* de un sport a cărui voluptate e acţiunea? Invăţaţi să înnotaţi, îmbrăcaţi costumul de bae nu din snobism ci cu o intenţie serioasă de educaţie fizică şi veţi privi viaţa cu o răsuflare mai sănătoasă, cu un ochiu mai ager. Priviţi un vas cu peştişori şi închipuiţi-vă în locul lor trupuri svelte umane în ridicare şi-n coborîre şi veţi avea imaginea desăvârşită a unui sport pe care nu mulţi îl vor putea duce până la desăvârşitul plongeon, dar desigur până la senzaţia unei superioare animalităţi.

SPORTIV

O LECTURA CAPTIVANTA E:

INTRUCHIPAREA MACABRĂ

(Bruneta cu ochii albaştri)

Roman de I. Gabriel

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 40 LEI

Cărţi şi Reviste

CĂRŢI CU PIRAŢI

Nu ştiu dacă liceenii de astăzi — cei din primele clase, bine înţeles — mai citesc romane cu piraţi, Piei-Roşii şi exploratori. Nu ştiu dacă copiii de astăzi se mai joacă de-a hoţii şi poteraşii sau de-a Indienii, împodobindu-se cu pene şi drapându-se într'o faţă de masă uzată. Ar fi păcat dacă n'ar fi aşa. Mai târziu aceşti copii deveniţi oameni maturi ar fi lipsiţi de câteva frumoase amintiri din copilărie. Cu siguranţă că ar avea astfel şi un regret mai puţin, ceiace cu siguranţă ar însemna un real câştig. In schimb, însă, sensibilitatea lor ar pierde ceva.

Dar sunt oare oameni care să se mai ocupe astăzi cu răscolirea lecturilor copilăriei? Ne vine a crede, în ciuda tuturor aparenţelor, că mai există astfel de oameni. Dovada e gustul, mai pronunţat astăzi decât oricând, pentru literatura senzaţională şi romanele de aventuri.

Ne gândeam la aceasta răsfoind o carte destul de puţin cunoscută şi care, la noi, este, probabil, ignorată cu desăvârşire. (Bibliofilii, dacă există, fac bine înţeles excepţie). Este „Histoire des aventuriers, des flibustiers et des boucaniers d'Amérique" de Alexandre Olivier Oexmelin, scrisă în limba olandeză şi tradusă în franţuzeşte în anul 1688.

Această carte este ceiace se numeşte astăzi un reportaj. Pe vremea apariţiei ei se chema doar carte de călătorii. Dar ce călătorii! Şi ce reportaj! Nu cred să fie astăzi mulţi reporteri care să se încumete, de dragul meseriei, să facă astfel de voiajuri primejdioase.

Oexmelin a asistat, timp de aproape un sfert de secol, la aventurile piraţilor din Indiile Occidentale, cutreerând toate insulele Antilelor şi Marea Caraibilor, la o epocă în care, pe acele meleaguri, nu existau alte legi decât legile forţei şi ale morţii. Mai existau şi alte legi, nescrise dar puternice: cutumele pirateriei. Oexmelin zugrăveşte în amănunţime aceste obiceiuri pe care piraţii le păzeau cu sfinţenie.

Aceşti seniori ai mărilor şi ai morţii practicau virtuţi ciudate. Aveau un cod al onoarei special, dar respectat. Insăş concepţia lor despre onoare era destul de ciudată. Viaţa unui om, pentru ei, nu însemna prea mare lucru. In fond, obiceiurile lor şi atitudinea lor de viaţă se asemănau cu acelea ale căpitanilor de industrie moderni. Istoria piraţilor Americei din secolul al şaptesprezecelea seamănă câteodată, în chip straniu, cu istoria marilor căpitani de industrie din America veacului al nouăsprezecelea. Şi, poate, cu câteva virtuţi în minus, dar desigur cu aceleaş mijloace făcute din vitejie şi aventură, din lipsă de scrupule şi din dorul câştigului.

Oexmelin îşi zugrăveşte eroii lui reali cu admiraţie şi dragoste, deşi în preajma şi câteodată din pricina lor, a avut de suferit mizerie şi asupriri îngrozitoare. Iată de exemplu câteva aspecte din portretul căpitanului Van Horn: „Dacă a avut defecte mari Van Horn a avut şi însuşiri frumoase. Era atât de viteaz că nu putea suferi nici cel mai mic semn de slăbiciune la oamenii lui. In focul luptei colinda corabia dela un capăt la celălalt, observându-şi oamenii unul după altul. Şi dacă vedea pe unul că arată oarecare mirare la loviturile de puşcă, de tun sau de pistol, fie că acela pleca capul, fie că se ferea prea mult într'o parte, îl ucidea pe loc. Din această pricină cei care erau într'adevăr curajoşi erau bucuroşi să-şi arate curajul în faţa lui, iar cei mai slabi de înger nu îndrăzneau să-şi arate slăbiciunea. Dar dacă pedepsea astfel pe cei slabi, răsplătea în schimb cum se cuvine pe cei tari, pentrucă bogăţiile lui erau nemăsurate şi mărinimia lui faţă de ei era fără margini".

Oexmelin e strămoşul romancierilor de aventuri. Cartea lui a deschis un gen literar în care au strălucit autori ca Edgar Poe (cu „Aventurile lui Arthur Gordon Pym"), Stevenson, Fenimore Cooper, Mayne-Read şi alţii — unii din ei uitaţi ca şi Oexmelin, alţii citiţi încă şi astăzi.

Dar ceiace rămâne exclusiv farmecul istoriilor lui Oexmelin este tonul de cronică trăită care dă un accent de impresionantă sinceritate unor întâmplări pe care eram obişnuiţi să le considerăm imaginare, dar care s'au întâmplat aevea odinioară.

Şi, mărturisim că viaţa acestor vechi piraţi ni se pare chiar de-o perfectă ţinută morală. Toate aceste grozăvii capătă, prin tonul arhaic şi prin naivitatea povestitorului, un aspect de basm, oferind aproape plăcerea pe care ţi-o dau poveştile lui Creangă.

In orice caz lectura lor este infinit de mult mai sănătoasă decât senzaţionalul feroviar şi snob al lui Maurice Dekobra, atât de talentat, atât de fără gust şi atât de îngust la suflet câteodată... — *Al. A. Philippide.*

PREOT C .DRON: Canoanele

Volumul Preotului C. Dron, *„Canoanele — text şi* personale, este o operă remarcabilă.

Pr. C. Dron studiază canoanele apostolice într'o lucrare de ansamblu şi totuşi metodic subîmpărţită, ţinând seamă de împrejurările istorice care au dat naştere fiecărui canon în parte, de evoluţia în timp a chestiunii şi a problemelor colaterale pe care le vizează el, precum şi de posibilităţile de a i se da o deslegare în legătură cu problemele vieţii bisericeştit de astăzi.

Cartea devine în felul acesta o preţioasă operă nu numai pentru noi ci pentru biserica ortodoxă în general, căreia îi va fi pentru viitoarele orientări în domeniul dreptului canonic, ceeace au fost la rândul lor Pidalionul, Sintagma şi Colecţia lui Milaş, alături de care ea se situiază cu superioritatea pe care i-o dă ştiinţifica examinare a chestiunilor în pas cu teologia vremii.

Dar ceeace se remarcă mai ales la Preotul Dron e stilul vioiu ce străbate rând pe rând lucrarea, dela prima problemă pusă şi până la ultimul canon desbătut.

Cartea „Canoanele" a Preotului C. Dron — cu totul la înălţimea lucrărilor teologice cu renume din apus la care noi suntem obligaţi să recurgem foarte adesea din lipsa unor lucrări proprii similare — tinde să deschidă drumul unor harnice cercetări spre precizarea principiilor de drept ale bisericii ortodoxe.

Preotul Dron promite continuarea seriei de comentarii canonistice. Le aşteptăm cu mult interes. — *V. Gh. Vasilache.*

M. CONSTANTIN-WEYER: L'Ame du vin

ed. Rieder — 20 fr.

Autorul romanului „Un homme se penche sur son passé", a scris o carte despre sufletul vinului.

Subiectul este, fără îndoială, nostim, dar nu pare a putea face obiectul unui volum de trei sute de pagini.

Cu toate acestea, d. Constantin-Weyer demonstrează cu *L'âme du vin* că, în mâna unui adevărat scriitor, orice temă poate sluji trei sute de pagini de carte bună.

Iată cum îşi începe cartea d. Constantin-Weyer:

„Mi s'a spus: „Scrii o carte despre vin, şi ai petrecut unsprezece ani din viaţa d-tale, în Canada, bând numai apă. Ce paradox!"

„Paradoxul nu-i decât aparent. In timpul acestor unsprezece ani de penitenţă, am făcut cu vinurile ceeace fac unii prizonieri cu clasicii: printr'un efort de memorie şi voinţă am creat din nou atmosfera chefurilor de altădată. Am rechemat pe buze, subt nări, gustul şi buchetul vinurilor noastre, am meditat îndelungi ceasuri asupra acestei teme, mi-am făcut un examen de conştiinţă, ca să ştiu dacă, în tinereţea mea fericită, am preţuit cum trebuia, comorile ţării mele natale".

După cum se vede, *l'Âme du vin* este cartea amintirii despre vinul francez. D. Constantin-Weyer ştie să-şi amintească în mod sistematic. Am putea spune că urmăreşte creaţia şi existenţa vinurilor sale dragi, aşa cum a făcut-o şi cântăreţul popular:

De terre en vigne,
La voilà la jolie vigne! etc..

Iată câteva capitole ale cărţii: Le mystère de la vigne, L'Alliance du gourmet et du gourmand, L'Enigme de la bouteille, La force bordelaise, La philosophie de la cave, Le Clavecin des saveurs, etc.

Pentru cititorul român, care ştie să preţuiască sângele Domnului ce urcă în vrejurile viei şi se strânge în bobul de strugure, lectura cărţii d-lui Weyer va fi plăcută, numai dacă va schimba Sauterne-ul în Cotnar, Haut-Peyraguey în Nicoreşti şi Rabaud-Promis în Panciu. — *L. Sebastian.*

GENERAL MORDACQ: Le ministère Clemenceau. Journal d'un témoin, 2 vol.

Ed. Plon

Voluminoasa lucrare a generalului Mordacq este povestea de zi cu zi, ceas cu ceas, a aşa numitului „Ministère de la Victoire", un adevărat jurnal trăit.

Se poate spune că această lucrare continuă sau mai degrabă complectează cartea Tigrului: *Grandeurs et misères d'une victoire,* în care ni se prezintă o adevărată sinteză a marei opere săvârşite dela 1917 la 1920.

Detaliile pe care nu le-a putut sau n'a voit Clemenceau să le expună, le găsim în jurnalul generalului Mordacq care lămureşte astfel o serie de fapte extrem de importante ale politicii marelui Răsboiu.

„Le ministère Clemenceau" nu conţine decât fapte, date, documente, care, raportate de un om ce n'a părăsit pe Tigru un moment, între anii pomeniţi, arată mai bine decât orice comentar apărut până azi, rolul important pe care l-a jucat, în aceşti trei ani hotărîtori, marele om al Franţei.

MARCEL ARLAND: Antarès-récit

Ed. dela Novuelle Revue Française - Paris

Un sat, un copil, o fată bătrână, doi amanţi care sunt cuprinşi de dorul morţii — fiindcă, prea fericiţi, au teamă de ziua de mâne, un cimitir în care viaţa cea mai naivă îşi petrece jocul, — iată *Antarès* al lui Marcel Arland.

Imaginile cărţii, între vis şi viaţă, pot fi acelea ale unei copilării. Totuşi, par a fi mult mai mult.

CARLO BUCCI; I volti del Sogno

— Romanze — editrice Ceschina, Milano. — Lire 10

Pagini febrile de viaţă interioară, colorate cu aprinsele flori ale unei poezii fanteziste, o dramă de tulburări şi pasiune în care oricine se poate recunoaşte pe sine, scoţând la iveală acel adânc de emoţii ce rămân un punct fix în istoria oricărei tinereţi.

Maurice Martin du Gard: Moralités libérales

Nouvelle Revue Critique

Directorul hebdomadarului francez „Les nouvelles littéraires" este un distins critic şi esseist al generaţiei contimporane. Stilul său cu o febrilitate interioară, caracteristică scriitorilor postbelici, îşi păstrează claritatea unui gânditor logic, care nu amestecă noţiunile şi deplasează termenii.

In „Moralités libérales" avem câteva portrete schiţate într'o manieră personală criticului dela „Les nouvelles littéraires".

Pe lângă scriitorii Europei contimporane, Maurice Martin du Gard face portretele unor oameni politici de-o distincţie interioară deosebită, cum ar fi Clemenceau. Iar pe de altă parte creionează noui imagini ale celor vechi: Rivarol, Goya, Montaigne.

Portretul lui Francis Jammes, presărat cu amintiri, e mişcător, discret, melancolic ca o poemă de însuşi Jammes.

Erudiţia pe care Martin du Gard o învederează în acest volum, nu strică nimic nici fantaziei, nici graţiei care-i sunt caracteristice.

GUNNAR GUNNARSSON: Ion Arason

Roman. Albert Langen v. Munchen

Unul din marii mistici islandeji este tradus în germană, după succesul altor două cărţi ale sale.

„Ion Arason" este lupta credinţelor sincere, puternice cu micimea de suflet şi interesarea meschină a oamenilor cu o poziţie socială precisă.

Mult romantism, dar o putere de observaţie excepţională şi un larg suflu de umanitate fac din romanul lui Gunnarsson o carte impresionantă ca factură şi concepţie. — *S.*

Doamnă!
Domnişoară!
Domnule!

In America şi la noi

VI SE OFERA GRATIS,

cea mai mare şi mai bogata revistă!

In urma unui aranjament încheiat cu marea casă de încredere **Argintăria Pforzheim,** avem posibilitatea de a oferi cititorilor în mod gratuit revista „Realitatea Ilustrată":

Toţi câţi se vor abona la revista „Realitatea Ilustrată", vor primi 12 linguriţe argintate în mod cu totul gratuit dacă abonamentul se face pe un an. Celor care se abonează pe 6 luni, le acordăm 6 linguriţe, iar celor care fac abonament le pe trei luni 3 linguriţe. Menţionăm că la reînoirea abonamentului vom acorda iar 3 linguriţe pe trei luni şi 6 linguriţe pentru abonaţi pe jumătate an. In felul acesta, abonaţii noştri vor putea complecta aseta întreagă

Abonamentul la „Realitatea Ilustrată" este de 500 lei pe un an, 250 lei pe şase luni şi 125 pe trei luni.

Intrucât 12 asemenea linguriţe costă, în comerţ, circa 600 de lei, urmează că acordăm abonamente gratuite la „Realitatea Ilustrată".

Abonaţi-vă chiar azi la „Realitatea Ilustrată" şi veţi primi imediat 12 linguriţe argintate.

Cititorii din Capitală vor plăti abonamentul la administraţia revistei, str. Const. Mille 9. Cititorii din ţară pot trimite sumele prin mandat poştal sau prin bancă.

Aceştia vor trimite odată cu abonamentul şi suma de lei 20 cheltuieli pentru expediţia premiului.

Periferia în literatură

Sub acest titlu, d. Petronius recenzând în „Viitorul" romanul „Fundătura Cimitirului No. 13" datorit d-lui Tudor Teodorescu-Branişte, — după ce spune că a găsit în această carte „o imagine de-o savoare particulară a psihologiei mahalalei noastre" — adaugă:

„Recitirea paginilor acestei fresce interesante, pline de viaţă şi luminată de fantezie, dă o minunată viziune a unei lumi ce-ţi place s'o cunoşti.

„D. Teodorescu-Branişte observă mahalaua, cu un dor de meticulozitate am zice savantă, cu o abilitate de transformare sufletească rară la alţii, încât cartea sa aparţine raftului de bibliotecă la care ne ducem cu încredere ca să ne distrăm, dar la care apelăm să şi prindem în observaţia meşteşugită a artistului, imaginea şi sinteza unei părţi de lume, ce trăeşte lângă noi cu o coloratură ce se limitează între câteva pătrare de teren.

„De aceia relevăm aci cartea d-lui Tudor Teodorescu-Branişte, nu numai ca o foarte reuşită înfăptuire fantezistă, dar şi ca un document social.

„In această dublă calitate, scrisul ziaristului, a reuşit să tulbure efemeridele unei munci ce nu i se cere „ieri", ci lipirea numai pe tabletele zilei a faptului ce mâine nu mai este".

CRONICA LITERARA

Cărţi cu semne

Din cele trei broşuri apărute în colecţiunea „Carte cu semne", în care pare a se tipări opere nu atât exclusiv de tineri cât de autori de o notorietate mai restrânsă, ne ocupăm deocamdată de *Soliloquiile* d-lui Mircea Eliade şi de *Pregătirile pentru călătoria din urmă* ale d-lui Paul Sterian, fiindcă au un element comun directiv, urmând să cercetăm într'altă împrejurare opusculul d-lui Mihail Sebastian, *Fragmente dintr'un carnet găsit.*

După începuturi grozave, cu smulgeri din cătuşe inexistente şi dărâmări de porţi veşnic deschise, după ce a organizat o *generaţie nouă* spre a extermina pe cea *veche* (stabilită prin distanţe de vârstă coborând uneori până la şase luni), d. Mircea Eliade ne apare acum învins de implacabila soartă şi adus la acea senilitate de care se feria atât. Căci este academic, irevocabil academic, cu acea linişte a gândirii, cu prudenţa ideilor şi a opiniilor, cu impersonalitatea elocuţiei şi cu ceremoniozitatea expresiei, caracteristice persoanelor mature şi chibzuite. D. Zarifopol este răzbunat!

Nu mă 'ndoesc că persoanele pe nedrept lovite cu praştia vor uita isprăvile juvenile ale d-lui M. Eliade şi se vor uni cu mine în sentimentul de satisfacţiune faţă de noua înfăţişare a tânărului literat.

Dacă mă întreb care este câmpul de expresie al autorului nostru, nu mă pot opri de a face o alăturare de Giovanni Papini, bine înţeles *mutatis mutandis* în favoarea d-lui Eliade. Papini compunea poezii, dar nu era poet, scria proză dar nu era prozator, făcea polemică dar nu era critic. Ce era aşadar? Un gânditor, în sensul cel mai larg al cuvântului, un om stăpânit în orice clipă de o idee generală. Şi d. Eliade a scris roman, dar nu este şi nu cred că va fi vreodată romancier. Inclinaţiunea de a înţelege empiric universul îi lipseşte cu desăvârşire, atent cum este numai faţă de probleme. Dar cum aceste probleme sunt numai date ale spiritului său abstract, este dela sine înţeles că autorul nu poate crea de cât o lume de idei, fără interes estetic. Spre deosebire de Papini se observă la d. Eliade o contemplativitate reală, congenitală, ce se traduce îndată într'o nevoe de tehnică a cugetării, care face din d-sa mai mult decât un gânditor, un filozof. Cineva ar putea vedea în aceste rânduri o comparaţie bombastică, nechibzuită, dar nu e nimic din toate acestea pentru că nu am faţă de Papini nicio stimă şi preţuirea d-lui Eliade iese tocmai din deosebirea dela gânditor la filozof.

Metoda de gândire a autorului este foarte kayserlingiană şi consistă într'un *impromptu* filozofic principial. „Toate lucrurile acestea îmi vin sub condei şi le scriu fără a mă încumeta nici să le apăr nici să le şterg. Le las cu tot atâtea puncte de privire"... De altfel obiectul însuş al investigaţiunii este diferit. D. Eliade încearcă să fugă de analiza conceptelor academice, să se apropie de momentul concret al marilor mistere ale existenţei, creând o tensiune către taine de esenţa misticei. D-sa ar dori de pildă — şi dealtfel pe bună dreptate — să cerceteze problema morţii nu prin critica conceptului abstract de moarte, ci prin intuirea unor adevăruri absconse în faţa procesului real al decesului.

Cele patru esseuri conţin — ştiu eu cum să le zic? — reverii, extaze ideologice, iniţieri clare dar neconstroversabile prin însăşi origina lor imediată, în jurul unor teme ce se reduc în fond la două şi anume: existenţă şi moarte. Consideraţiile asupra finalităţii în viaţă, asupra gloriei ca elan spre absolut, asupra dansului, sunt acute şi de un stil al gândirii superior. Soluţia pe care ne-o dă tânărul gânditor este hotărît spiritualistă, după cum mistică este după dânsul geneza operei de artă „ca bucurie a imitării operei lui Dumnezeu".

Toate acestea sunt însă nu discutabile — ţinând seamă de metoda soliloquică — dar nesatisfăcătoare pentru spiritele mai puţin mistice. Fără să-l învinovăţesc de simulaţie, constat la d. Eliade un viţiu de conformaţie spirituală caracteristic unei anume tinerimi şi agravat prin atâtea veacuri de creştinism. Problema morţii (indirect a absolutului) este pusă în termeni răi printr'o pervertire a noţiunii de extinţie. O juisenţă excesivă, sau o asceză aspră au acelaş efect, adică o sporire a oroarei de inexistenţă, care însă provine dintr'o falsă cultură a eului individual, empiric, devenit dureros, ireductibil. Groaza de inexistenţă e o stare maladivă, de exces analitic şi nu corespunde niciunui dat fiziologic, instinctului de conservare de pildă. Dacă inexistenţa ar fi aşa de grozavă, dece gândim cu linişte la golul anterior experienţii noastre şi totuşi cu teroare la cel de după extinţie, deşi esenţa lor e aceeaş? Pentrucă analiza eului nostru concret produce o nevroză a golului, pe care cea mai elementară observaţie a trecerii din conştient în inconştient o face absurdă. Superioritatea religiunilor antice sta tocmai în înlăturarea oricărui individualism. Se întăria prin viaţa colectivă — prin jocuri, rituri — conştiinţa universală, bucuria de a fi un fragment din ea şi dacă această bucurie este de esenţă mistică, ea era în orice caz superioară zbaterii livide a spiritului îngrozit de nişte limite pe care şi le pune singur..

Cultura excesivă e eului este în fond o lipsă de „sportivitate", adică de viaţă. Innotătorul care trecând o apă se înneacă, războinicul care se luptă, n'au nicio clipă groaza nimicului, ci numai o îndârjire, nu fără voluptate de a se topi cu elementele, ce anulează orice durere a conservării. Gândire da, oricâtă, dar nu soliloquii în jurul propriului eu, ci contemplare a conştiinţei ca fapt universal, în care orice moment individual se găseşte implicat în tot.

Evident, asemenea observaţiuni n'au de a face cu valoarea cărţii d-lui Mircea Eliade a cărui gândire calmă, pătrunzătoare, sigură de noţiunile sale, prevesteşte un cugetător remarcabil, chinuit de probleme trăite.

Nu tot acelaş lucru pot spune despre d. Paul Sterian al cărui ortodoxism este de o autenticitate foarte îndoelnică. Oricât am vrea noi să despărţim sinceritatea artistică de cea psihologică ne vine greu să credem în valoarea artistică a unor producţiuni mistice din care lipseşte adevărata edificare creştină. Elanurile poetului conţin foarte multă fanfaronadă:

în lături cu ispite reci
mă ispiteşti în van
ispita ta e slabă azi satan
vreau azi senzaţii fără pomină de tari

ebrietăţi bombastice:

da! Dumnezeu vreau
Dumnezeu, Dumnezeu
Dumnezeu senzaţie tare
Dumnezeu dinamită
Dumnezeu ghilotină
Dumnezeu fără hotare!

şi impertinenţe humoristice:

Dacă Iosif întârzie
A plecat la farmacie
Dar de ce-aţi adus tămâe?

Aşa de puţin fond sincer contemplativ este în producţia poetică a d-lui Sterian încât d-sa pregăteşte un *tratat erotic,* care — ar putea spune cei obişnuiţi să întrebuinţeze formulele la modă — trădează esenţa *freudiană* a misticismului său.

Nu aş putea totuş afirma că d. Sterian n'are atât talent încât să simuleze frumos stări pe care nu le are. Câteo imagine este originală

cugetarea (ca'n tingire
Peştele viu) se sbate vie.

. . . .

Cugetarea-mi ca un mânz
fuge după iapa pierdută.

Poetul a prins nota de elegie arhaică a sufletelor evlavioase înfricate de moarte şi jălalnice de viaţă:

„Năzuiesc tot mai sus către heruvimi către serafimi către tronuri împletesc coroane din gânduri neîngândurate pentru frunţile îngerilor zâmbesc soarelui mângâiu obrazul lunii cer îndurare pentru pământ pentru oamenii suflete muncindu-se 'n trup departe de Tatăl cel veşnic uneori uitând că au Tată. Ingeri păzitori întâlnesc în drumu-mi îi opresc îi întreb îi cercetez ce face iubitul ce face prietena ce face fratele, ce face străinul prieten acum. Ii sărut îi îmbrăţişez plâng cu ei vă plâng cu ei îi îndemn îi îmbărbătez mă rog cu ei pentru voi. Plăpând încă sunt puteri nu am mari deabia sunt fir de iarbă nou născut în câmpiile de dincoace de fluviu. Sorb soarele sorb roua sorb cântarea îngerilor fără sfârşit fără întristare cu revărsarea de suflet nestrunită".

Tot aşa de poetic simulată este voluptatea morţii creştine, de o mişcare litanică de mistic trecentist.

Aruncă-mi straiele
Arhanghele Gavrile
Gol stau în faţa ta,
Aştept să mă iei.

Aruncă-mi trupul;
Arhanghele Mihaile
Gol stau în faţa ta,
Aştept să mă iei.

Aruncă-mi cugetul
Arhanghele Rafaile
Gol stau în faţa ta
Aştept să mă iei.

Câteo ingenuitate, câte o notă de franciscanism, aruncă graţii dealungul acestor pagini, pline în genere de impertinenţe stil *Unu,* de bunghezo-fobii, de farse, absurdităţi şi inconveniente, dintre care cea mai gravă este reproducerea portretului autorului, spre gloria nu m'am lămurit încă — a lui Isus, Vishnu sau Iehovah.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Numărul 600

La noi revistele şi gazetele literare nu prea au obiceiul să-şi sărbătorească lungimea existenţei. Aceasta din pricină că, în marea majoritate a cazurilor, revistele şi gazetele literare româneşti durează, după vorba poetului, doar „ce que vivent les roses, l'espace d'un matin", — adică atât timp cât le trebue ca să ajungă la vârsta fragedă a unui început de adolescenţă.

Ne apucă melancolia (dar nu regretul!) când ne amintim numărul într'adevăr apreciabil de foi literare care au apărut dela război încoace! De toate nuanţele, moderniste sau tradiţionaliste, distinse sau boeme, grave sau glumeţe, pretenţioase sau modeste, provinciale sau de capitală, toate aceste fiţuici s'au asemănat, totuş, printr'un caracter comun, care le înfrăţea: fragilitatea conţinutului lor şi scurta lor durată. Existenţa efemeră a acestor fiţuici era, de altfel, întotdeauna consecinţa naturală a fragilităţii lor. Nu cunoaştem încă exemplu de reviste sau gazete literare care să fi pierit — la noi, cel puţin — din pricină că ar fi fost prea bune. Şi deasemeni nu cunoaştem exemplu de reviste proaste care să fi durat.

„Adevĕrul literar" ajunge cu exemplarul de faţă la numărul 600. E vorba de numărul şase sute din seria a doua, de după război. De fapt, dacă am socoti timpul dela apariţia primului „Adevĕr literar" în 1892, numărul de faţă ar fi exprimat printr'o cifră mult mai impresionantă. Dacă socotim astfel, putem spune că anul acesta „Adevĕrul literar" împlineşte patruzeci de ani de existenţă. Pentru o revistă literară săptămânală această aniversare este, fără îndoială, un record.

Nu ne place să ne lăudăm singuri. Suntem de părere că cel mai frumos elogiu care ni se aduce este interesul mereu viu pe care îl poartă publicaţiei noastre un număr tot mai mare de cititori. Singurul lucru pe care îl putem afirma este credinţa că silinţele noastre pentru a satisface cât mai multe categorii de cititori au fost, în măsura posibilului, încununate de succes.

Aceasta, este, credem, una din caracteristicile revistei noastre: varietatea materialului pe care îl publică şi, concomitent, putinţa de a mulţumi cât mai multe gusturi şi preferinţe. Am căutat mereu să ne împrospătăm vechile rubrici, să înfiinţăm continuu altele noui, să dozăm în mod cât mai chibzuit materialul informativ şi să oferim, în fiecare număr, două sau trei bucăţi literare inedite, datorite scriitorilor noştri celor mai de seamă.

Acesta ni-a fost singurul program şi singura linie de conduită. Păşind în al patruzecişiunulea an al existenţii sale, „Adeverul literar" nu doreşte decât să-şi continue, în aceeaş direcţie, activitatea, în afară de orice coterie şi gaşcă literară, cu singura preocupare de-a menţine printre cititorii săi gustul bunei literaturi şi dragostea de cultură.

Premiile Academiei

Academia şi-a acordat şi anul acesta — după mature chibzuinţi — premiile, care vor avea se pare numai o valoare morală, Academia declarându-se în delicata situaţie de a nu putea achita deocamdată toate premiile. Un lucru cu totul caracteristic şi ciudat, pentru un an care s'a ilustrat prin atâtea cărţi de valoare, este că nu se află în lista premiaţilor *niciun autor literar*. Premiul Heliade Rădulescu s'a dat pentru o lucrare de linguistică generală a d-lui Al. Procopovici şi pentru studiul asupra lui Creangă al d-lui Jean Boutière, de al căror folos nu se îndoeşte desigur nimeni. Premiul „Demostene Constantinide" s'a dat d-lui Horia Teculescu pentru lucrarea „Pe Murăş şi pe Târnava, flori înrourate". Incolo, se înţelege după destinaţia premiilor: economie, arheologie, istoria bisericii, zootehnie, tactică militară, medicină, radiofonie şi altele. Oricât am stima noi ştiinţele şi oricât am fi şi noi de opinia că, în locul unui roman bun, este preferabil un studiu serios, nu ne putem asocia la insinuaţia pe care o face Academia prin acordarea premiilor de anul acesta, că nu există literatură română aşa de remarcabilă, încât să nu merite înalta sa bunăvoinţă. — *Ad. Lit.*

Noul preşedinte al Academiei Române

Expirând mandatul d-lui Ion Bianu, Academia Română a procedat la alegerea unui nou preşedinte. De data asta trebuia să ocupe demnitatea presidenţială un membru al secţiunii ştiinţifice, şi plenul Academiei l-a desemnat pe d. prof. Ludovic Mrazek.

Prin alegerea d-lui Mrazek, Academia Română a adus în fruntea ei pe unul din marii savanţi ai ţării noastre, pe întemeetorul ştiinţei geologice la noi.

D. Ludovic Mrazek s'a născut la Craiova în 1867. D-sa şi-a făcut studiile în Franţa şi în Elveţia şi s'a specializat în petrografie, fiind elevul renumitului geolog Duparc. Teza de doctorat şi-a susţinut-o sub auspiciile aceluiaşi maestru, al cărui asistent a ajuns.

Tot cu Duparc, d. Mrazek a lucrat în munţii Urali şi apoi în Alpi, făcând diferite cercetări şi adunând numeroase date geologice.

Intors în ţară la 1894, d-sa a fost numit profesor titular la catedra de mineralogie înfiinţată la Facultatea de ştiinţe din Bucureşti, dându-i-se astfel posibilitatea să pună baza unor studii de care ţara noastră, bogată în tot felul de minerale, avea imperioasă nevoe.

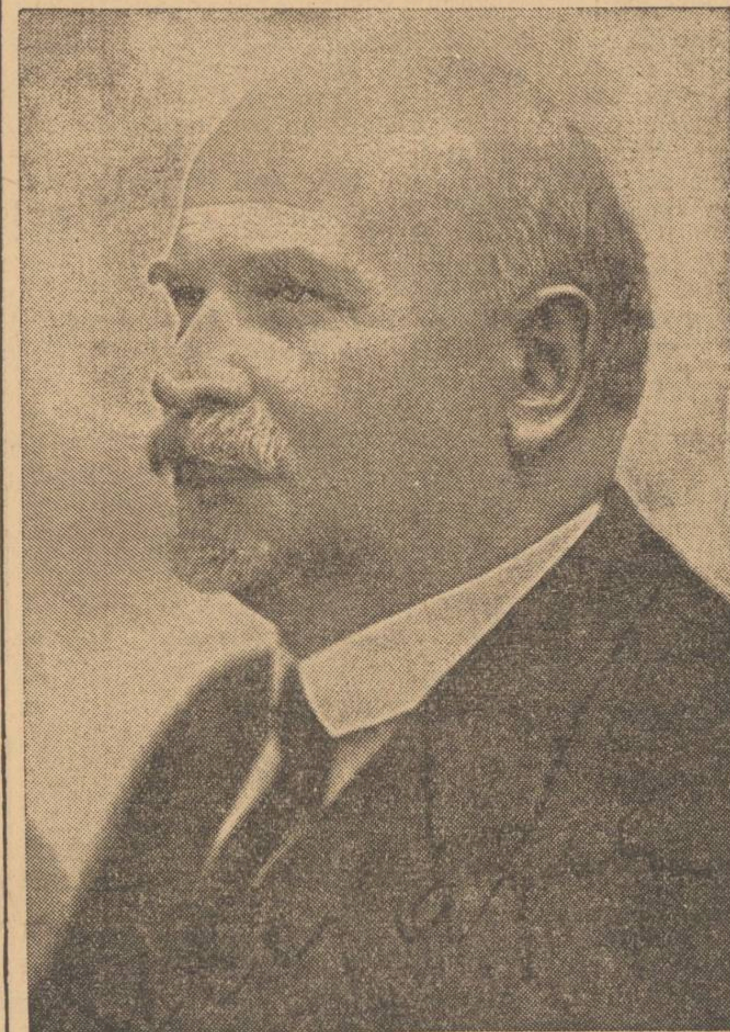
Pentru intensificarea învăţământului petrografic în România, d. prof. Mrazek a adus în ţară pe dr. Reinhard, actualmente profesor la Geneva, în tovărăşia căcăruia a întreprins o serie de cercetări asupra rocilor metamorfice din Carpaţii Meridionali, studii cari au rămas clasice. La şcoala acestor învăţaţi s'au format eminenţii petrografi Roman şi Cantuniari, care au studiat şisturile cristaline din Munţii Măcinului.

Până la venirea în ţară a d-lui Mrazek, geologia României era foarte puţin cunoscută. De-aceia d-sa a întreprins, împreună cu Teissères — actaulmente la Cracovia — cercetări în legătură cu formaţiunea saliferă subcarpatică şi cu masivele de sare, punând în acelaş timp şi problema zăcămintelor de petrol dela noi.

Pentru desvoltarea industriei petrolifere, s'a numit o comisiune din care — alături de Vintilă Brătianu şi Alimănişteanu — făcea parte şi d. Mrazek.

Această comisiune s'a ocupat cu studiul regiunilor în care se presupunea existenţa zăcămintelor de petrol. Aproape toate regiunile petrolifere au fost indicate de către profesorul Mrazek şi, ulterior, s'au putut vedea înaltele d-sale calităţi în acest domeniu. Competenţa d-lui Mrazek a trecut până dincolo de graniţele noastre şi statele străine au făcut apel de multe ori la cunoştinţele d-sale. Astfel, a fost trimis în Maroc, în Algeria, în Egipt şi în America pentru cercetarea zăcămintelor de petrol.

Pe baza studiilor comisiunii amintite, s'a creat mai târziu Institutul Geologic al României, al cărui director general a fost până în vremea din urmă d. Mrazek. Şi la acest institut s'a format o pleiadă de cercetători care, studiind geologia întregii ţări, au putut întocmi harta geologică a României. Faima Institutului a ajuns până dincolo de hotare şi mulţi geologi români au fost invitaţi să întreprindă cercetări în străinătate.

L. Mrazek

Profesorul Mrazek se bucură de o reputaţie mondială. D-sa a fost preşedintele societăţii internaţionale de geologie şi a prezidat diferitele congrese internaţionale de foraje.

In 1905, Academia Română l-a primit în sânul ei şi d. Mrazek a rostit atunci discursul de recepţie despre zăcămintele de petrol din România. Răspunsul l-a dat Anghel Saligny.

Intre altele, numele d-lui Mrazek e legat de problema originii petrolului. D-sa a adus argumente puternice în favoarea teoriei originii organice a petrolului, bazându-se pe prezenţa iodului în apele fosile care însoţesc zăcămintele de petrol.

La Universitatea din Bucureşti, d. prof. Mrazek continuă a ţine de ani de zile cursuri de mineralogie şi petrografie, pe care le ilustrează cu numeroasele exemplare culese de d-sa în timpul întinselor călătorii ce a întreprins.

Plecând de la Institutul Geologic, neobositul învăţat n'a înţeles să renunţe la o activitate atât de folositoare ţării şi a întemeiat o Societate de Geologie din care fac parte toţi aceia care se interesează de această ramură ştiinţifică şi unde se fac comunicări originale privitoare la geologia României. — *B.*

Posta Redacţiei

M. G. — Din poeziile trimise, remarc „Bezeaua":

Dacă eşti a mea muză
De ce te temi d'o buză
Doar ştii prea bine
Că-i jocul fanteziei
Care lucrează în mine.

Şi dacă cu adevărat
Vrei ca jocul să fie probat
Şi nu te temi d'o buză
Atunci, pentru mine o cer
Doamnă, te rog scuză.

Cam prea expresiv.

I. P. — Credeţi că nu v'am publicat lucrările din pricina „unor erori de punctuaţie".

De-ar fi numai punctuaţia...

B. N. — „Mâni" nu rimează cu „minuni", şi nici „iubirea" cu „zambila"...

C. M. — Nu.

A. D. — Am aflat cum stă chestia:

...Im-i scade puterea
Şi eu tot nu plâng...

Dar... nu-s doctor. Oricum: faceţi sport...

F. GH. — Nepublicabil.

I. A. — Nu îndeplineşte condiţiunile.

M. I. — „Fapt divers" nu merge.

N. G. — Invaţă mai bine româneşte.

G. M. — V'am cetit poezia:

O! tu muza ce duci cu tine
Inspiraţia'mi căutată
Alungaşi mâhnirea din mine
Dar, 'mi-ai luat inima toată.

Dar tocmai asta-i. Inspiraţia nu trebue să fie căutată.

In jurul cronicei sportive

Gazeta Sporturilor remarcând Cronica noastră sportivă, scrisă de un cunoscut scriitor, remarcă din ea ceeace îi convine şi o găseşte literară, adică necompetentă, acolo unde ea atinge susceptibilităţile vreunui june boxeur. Cronica noastră sportivă n'are nimic de a face cu ceiace gazetele de specialitate numesc astfel, ea fiind o viziune a sporturilor în aspectul lor estetic şi psihologic. Pentru noi, actorii sportului nu prezintă niciun interes în sine, şi nu ne vom îngădui ca alături de d. Arghezi sau Ibrăileanu să facem elogiul lui... Mielu Doculescu, de pildă. Este ceeace de altfel regretăm în sport şi anume predominarea elementului de succes personal şi de reclamă, faţă de esenţa a ceeace ar trebui să fie sportul, adică manifestare anonimă şi colectivă a instinctului de eugenie fizică. De altfel oricare ar fi opinia dreaptă în această direcţie noi înţelegem să folosim sportul în măsura în care documentează literatura şi să împăcăm educaţia fizică cu cea literară, şi dacă cineva de la *Gazeta Sporturilor* crede că este în măsură să traducă adânca sa competenţă în fraze netede şi nebarbare, cronicarul nostru sportiv îl invită în toată sinceritatea să-şi dea colaborarea.

Moartea lui Marcel Boulenger

Marcel Boulenger, mort de curând la Paris, reprezenta spiritul francez şi mai mult: parizian, în accepţiunea cea mai pură a cuvântului. Aristocrat, fin estet, Boulenger a da literaturii franceze o serie de cărţi în care bunul gust şi simţul perfect al limbii sale materne, excelau.

In afară de romanele sale — ca *La femme baroque, Le Page, La Croix de Malte, l'Amazone blessée, Le Pavé du roi, Charlotte en guerre*, etc. —, în care Boulenger se arăta un moralist de genul celor din al XVIII-lea veac francez, el a semnat o serie de cărţi în legătură cu problemele artei de-a scrie bine: *Les quatres maladies du style, La querelle de l'orthographe.*

Marcel Boulenger era un Parizian cu spiritul şi gustul largi, nu dintre aceia care se simt înstrăinaţi de îndată ce au părăsit bulevardele. Câmpia şi pădurea îi erau familiare şi formează adesea atmosfera cărţilor sale. Elegant în exprimare şi ţinută, Boulenger n'a desminţit niciodată tradiţia spiritului galic.

Din opera sa, se desprinde cu deosebire un fond profund serios şi o gravă atitudine în faţa vieţii. Literatura pentru el, nu era un amuzament, ci o pasiune şi o necesitate.

C'est donc sérieux — e titlul unei cărţi semnate de el.

Jules Romains, laureat al premiului populist

Autorul *Vieţii unanime* — carte ce a stârnit mare vâlvă la apariţie — a obţinut de curând Premiul Populist. Printre cei ce fac parte din jurul acestui premiu, numărăm pe d-nii Gabriel Marcel, Frédéric Lefèvre şi André Thérive.

Desigur, e o legitimă încoronare a unei opere personale, premiarea operei lui Jules Romains, dar putem spune că onoarea de-a se fi decernat acestuia Premiul Populist, revine şi juriului.

Jules Romains a început de curând o serie de romane cu titlul general: *Les Hommes de Bonne Volonté*, din care au apărut până acum primele două: *Le 6 octobre* şi *Crime de Quinette.*

Cu aceste romane, Jules Romains îşi dă măsura talentului său, şi dacă premiul vine să sublinieze aceasta, dela sine recentele sale cărţi sunt o încoronare a operei întregi.

Opera lui Jules Romains e variată: poeme, esseuri, romane, comedii: *Knock* sau *Mort de quelqu'un, l'Ode génoise* sau *Les copins* — sunt lucrările unui mare talent literar.

Jules Romains şi-a făcut intrarea în literatură cu o estetică proprie, care arată şi puterea şi originalitatea gândirii sale.

In *la Vie unanime*, teoria sa literară, care are şi un substrat de filosofie a vieţii, se găseşte redată nu numai cu talent şi claritate, ci şi cu puterea convingerii. — *S.*

In amintirea lui V. Cozmin

După cum am anunţat, am luat hotărîrea ca într'unul din numerele viitoare să închinăm câteva coloane amintirii lui V. Cozmin. Poet şi ziarist de valoare. Cozmin era foarte apreciat în lumea literară a timpului său şi începuse să-şi facă un nume în cercuri tot mai largi. Dispariţia lui prematură a provocat regrete adânci.

In vederea comemorării lui V. Cozmin, rugăm pe cei care l'au cunoscut, fie personal fie din scrieri, să ne atragă atenţia asupra amănuntelor bio sau bibliografice care ar putea contribui la înfăţişarea personalităţii lui. Vom primi cu recunoştinţă îndrumările utile ce ni se vor da.

Cochetărie

Funcţionarul de bancă. — Cecul e bun, dar aveţi vre-un mijloc ca să vă dovediţi identitatea ?

Doamna. — Foarte uşor: am o cicatrice la genunchiul drept.

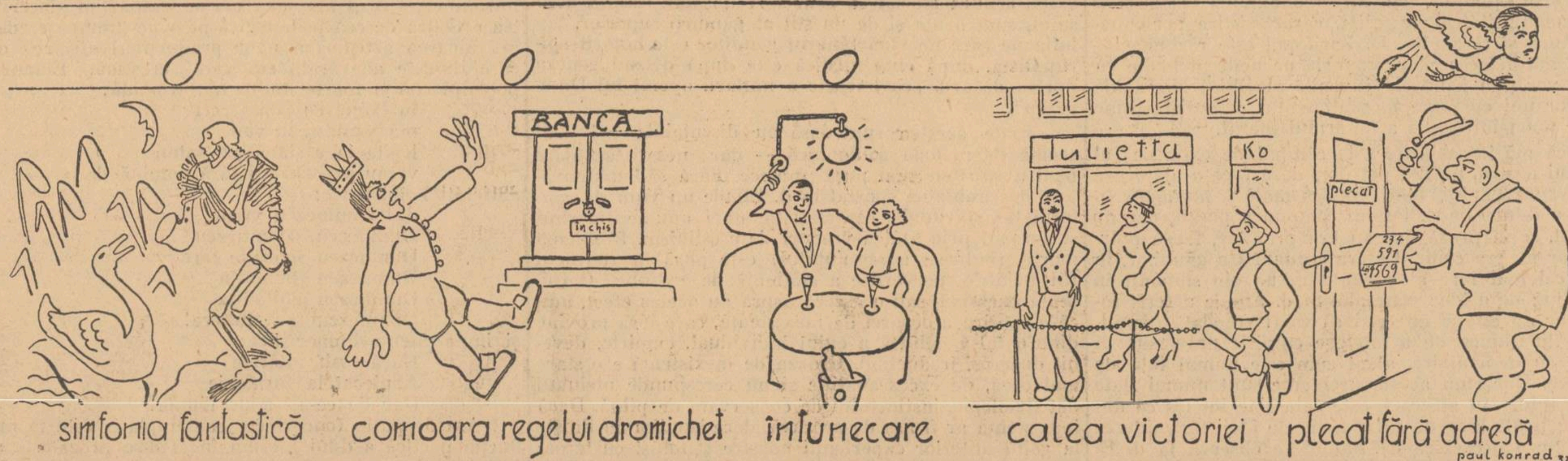
PEŞTERA DURERII

Din tainele mormintelor din Barcelona. — Misterul Mânăstirii Santa Cecilia. — Ingropată de vie. — Organizaţia Inchiziţiei. — Nevinovăţia în faţa călăilor. — Victimele inchiziţiei. — Povestea Carmencitei. — Diavolul din Catalonia. — Delir. — Torquemada. — Planuri bestiale. — Călugărul spionează. — Urmărirea şi judecata îngrozitoare. — Mumia stareţului. — Amvonul diavolului. — Secretul din Peştera Pisicii. — Dragoste sălbatică. — Izolaţi de lume. — Clipe de groază. — Un strigăt de ajutor. — Auto-da-feul-După supliciu. — Cortegiul inchizitorial. — Sărutul fecioarei. — Schingiuitorii la lucru. — Scene de teroare. — Borgia. — Plăcerile lui Alexandru al VI-lea.

Iată numai o parte din capitolele senzaţionalului roman

„CRIMELE INCHIZIŢIEI"

apărut într'un mare volum extraordinar ilustrate. 1.100 pagini 100 lei, la toate librăriile şi depozitele de ziare.

D. Cezar Petrescu, fecundul nostru romancier, amai scris o carte.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 601

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 12 Iunie 1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Răspuns la o anchetă

Care e cea mai plăcută amintire din viața literară? (Adevĕrul Literar)

Incerc s'aleg, din încâlcite fire,
„Cea mai plăcută amintire", —
Dar firele se rup, că-s prea subțiri..
Și totuși, uneori îmi pare
Că am și eu destule amintiri,
Dar vezi, acele nu sunt... literare.

C'așa-s, bănuitoare și înfrântă.
Succesul chiar (când este) nu mă'ncântă
Pe nuferi îi hrănește 'n umbră glodul,
Și'n papură găsești, de-l cauți, nodul.

Tămâia literară face-un fum
Ce te îneacă.
Iar florile de stil sunt flori de scrum,
Și numai rareori de promoroacă.
O, cum aș prefera o floare,
O floare vie,
In locul unei jerbe literare
De sârmă, de bumbac și de hârtie!

N'am nici un fel de bucurie
Când tipăresc o poezie nouă,
Ci doar mă'ntreb în care vers s'ascunde iar
Inevitabila greșală de tipar.
(Și când e una, bine că nu-s două!)

Că ceasul-rău se ține de poeți
Ca scaiul....
Pe drumul lung pornesc în pripă
Destui nebuni drumeți,
Dar nu „plutind pe-a gloriei aripă", —
Ci'n cazul cel mai bun, doar cu tramvaiul.

Incolo... ce-aș putea să mai declar?
Pe la cenacluri încă n'am umblat.
Beau ceaiu, — dar niciodată „literar"
Și nu-mi ofer literatura pe tartine:
Decât să *spun* un singur vers, mai bine
Mă bag subpat!

Nici nu vorbesc de meseria mea.
De mă 'ntâlnesc cu cineva,
Vorbesc de toate: modă, servitoare,
De câte sunt în lună și în soare,
Dar numai de literatură nu, —
Că subiectul ăsta e *tabù.*

Da, când am publicat întâia oară...
Dar pân'și amintirea asta-i acrișoară.
Era, pe cât mi-aduc aminte,
O poezie mică și cuminte
Și dulce ca siropul de vanilie.
Și pentru-atâta lucru — doar o strofă —
A fost o consternare în familie!
Mă rog, un început de catastrofă...

Și totuși, dacă mă gândesc mai bine
La tot ce-a fost de-atunci, și rău, și bun,
Găsesc c'a înflorit și pentru mine,
Cum înflorește printre scai o floare rară,
O dulce amintire literară...
Dar pe aceea, — nu pot să v'o spun.

OTILIA CAZIMIR

Teoria puricelui

Invinuirea ce se aduce în deosebi de către cei cu sufletul dur la emoțiunile rare ale poeziei d-lui Tudor Arghezi este că ca jignește simțul de cuviință al omului bine crescut prin niște expresiuni ce nu sunt ale insilor cum se cade ci ale răspântiilor. Intr'un cuvânt într'o parte a operei sale marele nostru poet este *trivial.* Această repulsie unanimă a oamenilor de bine a sintetizat-o de curând Universitatea în lucrarea de doctorat a unui candidat la înțelepciunea literilor, care a uimit comisiunea examinatorie printr'o observațiune de adâncimea puțurilor fără fund și pe care am putea-o numi *teoria puricelui.* Pornind dela formularea subconștientă a instinctului de conservare că tot ceiace dăunează epiderma este indezirabil, candidatul la doctorat, sub oroarea încă recentă probabil a unor acute nopți, a decretat puricele ca element antipoetic. Evident, cauze mici produc efecte incalculabile și dacă noi am consuma lăcuste în miere și pulpe de broască, mlastina și bălăria ne-ar ispiti ca un bazin cu crapi sau ca o poezie culinară de Samain. Dar fiindcă puricile a pișcat într'o noapte de meditații estetice pe gravul doctorand, d. Arghezi a căzut brusc în fundul poeziei noastre, ca un înnotător lovit de o subită paralizie a încheeturilor.

Nu de mult însă, un alt universitar făcea o *teorie* a *ploșniței,* după o iarăș probabilă noapte de insomnie, în virtutea căreia poezia d-lui Arghezi scormonind un prurit abia potolit de exaltarea degetelor, pierdea orice farmec contemplativ.

Principiul estetic-universitar este așadar limpede. Orice element de natură să producă silă fizică și morală unei ființe gingașe este inestetic: puricile care pișcă, ploșnița fetidă care suge, scaiul, mucigaiul, expresiile care ating sentimentele familiare ca *mă-ta, tat-tu, nene,* formele gramaticale condamnate de academie ca *te-am văzutără,* maladii care produc fiori ca boale ale pielei etc. Rămâne ca domeniu al esteticului fauna gingașă (fluturele, privighetoarea) flora odoriferă (trandafirul, garoafa); contactul sexual higienic și moral, expresiile cuviincioase și academice.

Evident că în acest caz adevărații critici ai poeziei de instrucție devin judecătorul de instrucție și parohul suburbiei.

Și cu toate acestea cele mai frumoase versuri ale poeziei române cresc ca ciupercile albe din bălegar, adică din pretinsa vulgaritate. Iată o dovadă strălucită:

Cu vreo câteva tuleie,
Mă, tu semeni a femeie.
La sprinceană
Fetișcană
Subsuoară
De fecioară
Ai picioare
Domnișoare,
Coapsa lată
Adâncată,
Ca'n zuvelci;
Urechile, ca doi melci;
Doi zulufi cu doi cârcei;
Două boabe de cercei
Deslip..e, de muiere.
Și — al dracului! — a miere
Și a tiparoase
Hoitul tău miroase.
. . . .
O fi fost mă-ta vioară,
Trestie sau căprioară
Și-o fi prins în pântec plod
De strigoi de voevod.

Suavitatea acestor versuri, fără să fie cauzată, este provocată totuș de expresiile înjosite *mă, al dracului, muiere, hoit, mă-ta, pântec,* deoarece obiectul compunerii nu este descripția unei gingășii virile, ci expunerea fiorului stângaci de admirație pe care această gingășie o trezește într'un suflet rudimentar. Lupta dintre elementul trivial și clocotul liric invadent, naiva căutare a unor metafore rare pentru a simboliza o înnobilare a sufletului, este așa de magistral figurată, încât departe de a însemna o coborîre *Flori de mucigai* sunt o nouă recoltă a talentului d-lui Arghezi. Stângaciul, familiarul *mă-ta* pus alături de *vioară, trestie, căprioară* măresc până la mit, senzația de prezență supranaturală și elimină prin sinceritate trivială orice aer rânced de convenționalism poetic.

O fi fost mă-ta vioară
Trestie sau căprioară

oricât ar răcni Universitatea cu apelativul prost crescut *mă-ta* rămân două din cele mai suave versuri ale d-lui Arghezi.

Atât, deocamdată, pentru teoria puricelui.

G. CĂLINESCU

Spleen

— După Charles Baudelaire —

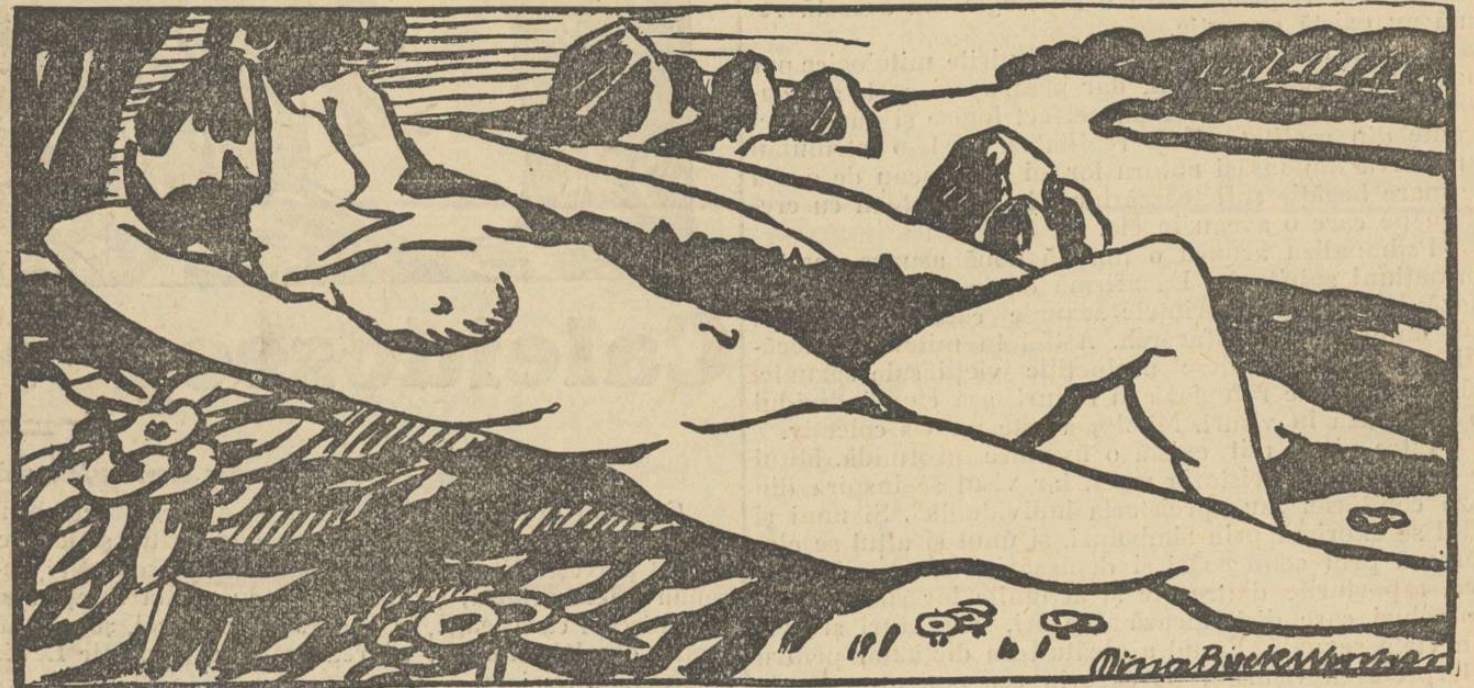
Am amintiri mai multe decât un milenar.

Un scrin pe care-l umplu, sertar după sertar,
Bilanțuri, versuri, poliți, bilete dulci, romanțe,
Cu bucle lungi și grele păstrate 'ntre chitanțe,
N'ascunde-atâtea taine cât poartă craniul meu.
E-o vastă piramidă, un larg mausoleu,
Cu morți mai mulți într'însul ca'n gropnița comună.
— Sânt cimitirul muced, afurisit de lună,
In care stau la pândă lungi viermi neadormiți,
Târându-se să-mi roadă toți morții mei iubiți.
Sânt un budoar cu șterse oglinzi și flori uscate
In care zac tot felul de lucruri demodate
Și unde doar portrete, gălbui de-al vremii scrum,
Din sticle destupate mai sorb un stâns parfum.

Nimic nu'ntrece-amarul acelor zile șchioape
Când, sub ninsoarea vremii ce stă să ne îngroape,
Urâtul, rod al tristei, nepăsătoarei firi,
Ia 'nfățișarea unei cumplite nemuriri.
— De-acuma înainte, plămadă caldă-a vieții,
Ești un granit tovarăș cu șerpii și scaeții,
In fundul unei sterpe Sahare adormit!
Un sfinx bătrân și singur, de lume ocolit,
Uitat pe-un colț de hartă și care nu tresare
Cântând decât la raza apusului de soare!

AL. A. PHILIPPIDE

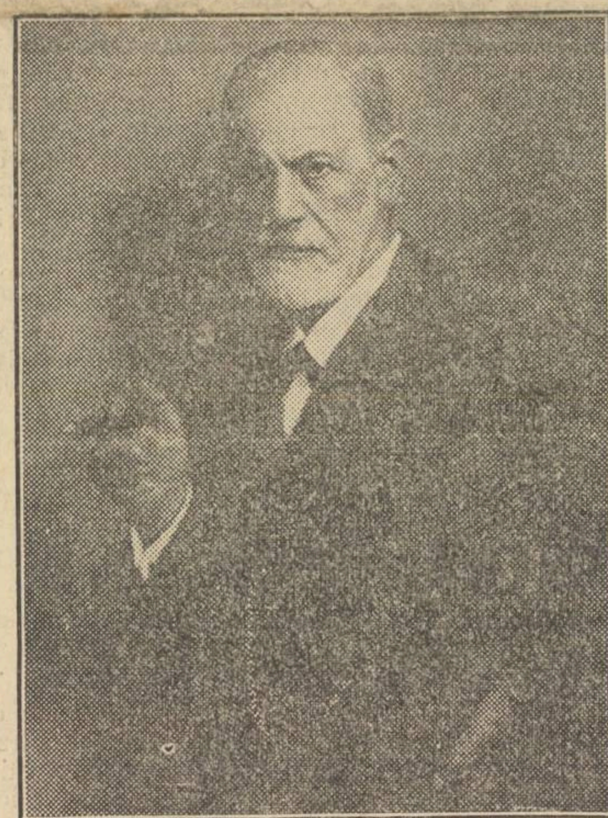

Pansexualismul freudian

Libido, arta, mitul și legenda

Libido este impulsiunea oarbă și inepuizabilă, este sursa de energie din care se alimentează viața omenească. Și-ar împlini destinul fără deviere, direct și brutal, dacă în față nu i-ar ridica societatea o barieră de ficțiuni. Societatea a creat o barieră morală cu ajutorul căreia înfrânează permanent și implacabil izbucnirile vijelioase ale instinctului sexual. Această unealtă de înnăbușire este conștiința. Viața umană, dela faptele psihice mărunte până la manifestările spirituale complexe, se compune din peripețiile instinctului sexual în luptă cu conștiința. Dealungul luptei instinctul înregistrează mai multe înfrângeri decât victorii. Ori de câte ori se opune conștiinții și încearcă să se realizeze, aceasta îl reprimă neînduplecat. Instinctul reprimat nu este nimicit, ci numai izgonit din conștiință. El se retrage în inconștient și caută să se realizeze fără știrea conștiinții.

Freud

Astfel când somnul suspendă activitatea conștiinții, inconștientul profită de împrejurări și înscenează o satisfacere iluzorie: este visul. Dar când este acumulat în doză mare și este favorizat de un temperament nervos, chiar în timpul de veghe înscenează un sistem de simptome și dublează conștiința: este nevroza. In acest caz însuși corpul este cuprins de un fel de convulsiune psiho-fizică. Conștiința ignorează complet cauza și procesul acestei convulsiuni. In activitatea omului se intercalează atunci o serie de acțiuni de care el nu-și dă seama și pe care le săvârșește ca și cum ar fi posedat de un demon. In fond omul este posedat de dorințele sexuale a căror satisfacere a fost împiedecată de conștiință. Și viața omului ar fi o tragedie bizară dacă nu s'ar fi format o „supapă de siguranță" care să mijlocească scurgerea energiei înmagazinate și să evite încorporarea sa în nevroză. Această supapă de siguranță este sublimarea. Instinctul sexual înfrânt este sublimat, este deturnat dela ținta ce urmărește și constrâns să se consume în creația de valori culturale. Așa dar creația culturală nu este scopul unei tendinți normale, din contră, spiritul răspunde cu o creație culturală acolo unde principiul său dinamic a fost înfrânt. Din această cauză în viața culturală și artistică se resfrâng eșecurile și devierile pe care le-a suferit instinctul sexual.

Care este raportul între natură și cultură? După concepția clasică cultura se suprapune naturii ca realitate superioară, o prelungește și o inobilează. Este o înnălțare a formelor de viață. După concepția freudiană cultura este un fel de degradare a naturii, este o formă de viață opusă formei de viață naturală. Ne este îngăduit să vorbim de o degradare, căci procesul în cursul căruia o energie naturală îmbracă o formă culturală ca să disimuleze o înfrângere, echivalează cu o veritabilă degradare.

Libido reprimat fuge din fața realității și, ca să obțină o compensație, se refugiază în nevroză sau sublimându-se se consumă în creație de valori. Prin sublimare instinctul sexual obține o compensație în afară de realitate, într'o lume ideală, construită de imaginație, unde se mulțumește cu o satisfacere iluzorie în lipsa uneia reale. Nu trebue să uităm că energia sublimată este aproape exclusiv de natură sexuală. „Printre forțele instinctive astfel refulate, emoțiile sexuale joacă un rol considerabil; ele sufăr o sublimare, adică, sunt denaturate de la scopul lor sexual și orientate către scopuri social superioare și care nu mai au nimic sexual" (Freud. Introduction à la Psyhanalyse, pag. 35).

Dorințele sexuale se caracterizează prin aptitudinea lor la sublimare, prin aptitudinea lor de a renunța la scopurile urmărite și de a-și însuși obiective mai nobile și de o mai mare valoare socială. Astfel cele mai nobile și cele mai pure achiziții ale spiritului uman nu sunt altceva decât produsele îmbogățirii psihice prin sublimarea instinctului sexual. Cel ce desfășoară o intensă activitate socială dezinteresată ca și cel ce se consumă în creația de valori teoretice, etalează în domeniile respective înfrângerile pe care le-au suferit în viața sexuală. Manifestările spirituale sunt deci intim înrudite prin aceia că isvorăsc din aceiaș energie și corespund aceleiaș meniri.

Este interesantă înrudirea pe care psihanaliza o găsește între nevroză și artă.

Instinctul sexual înfrânt întoarce spatele realității și se retrage în viața imaginară. Imaginația îl poartă multă vreme prin labirintul vieții inconștiente și, când are posibilitatea, îi deschide căi pe care se întoarce la realitate. Prima cale de întoarcere la realitate este nevroza. Aci inconștientul se încorporează în simptome. A doua cale de întoarcere este sublimarea. Aci inconștientul se încorporează în opera de artă. „In anumite condițiuni favorabile individul poate să găsească alt mijloc de a trece dela fanteziile sale la realitate, în loc de a se îndepărta definitiv de ea prin regresiune în domeniul infantil; înțeleg că omul dacă posedă darul artistic, din punct de vedere psihologic așa de misterios, poate în loc de simptome să transforme visurile sale în creațiuni artistice. Astfel evită el destinul nevrozii și descoperă prin această întoarcere un raport cu realitatea" (Freud. Cinq Leçons. pag. 134). Din punct de vedere psihanalitic creația artistică și nevroza implică aceleași condițiuni și corespund aceleiași nevoi. In această ordine de idei psihanaliza a ajuns la formula: *„La névrose est une oeuvre d'art manquée, l'oeuvre d'art est une névrose réussie"*, care sintetizează admirabil concepția freudiană a artei.

In starea anterioară creației artistice libido peregrinează multă vreme în viața inconștientă. Acestei serii de procese Freud îi dă numele de „regresiune". Un discipol al lui Freud, C. G. Jung propune termenul de „introversiune" ca fiind mai potrivit. Prin regresiune sau introversiune se înțelege îndepărtarea lui libido dela posibilitatea de satisfacere reală și deplasarea sa după cum îl poartă imaginația. Starea de introversiune nu este încă starea nevrotică nici starea artistică, însă poate deveni când este favorizată de împrejurări. Așa dar introversiunea este starea din care spiritul poate, în egală măsură, să treacă la nevroză sau la opera de artă.

Dela artist la nevropat este numai un pas. Iată cum se exprimă Freud în această privință: „artistul este în acelaș timp un introvertit care atinge în treacăt nevroza. Animat de impulsiuni și tendințe extrem de puternice, ar vrea să cunoască onoruri, putere, bogății, glorie și dragostea femeilor. Insă îi lipsesc mijloacele ca să-și procure aceste satisfacții. De aceia ca orice om nesatisfăcut, se întoarce dela realitate și concentrează tot interesul său, tot libido asupra dorințelor create de viața imaginativă, ceiace poate să-l ducă ușor la nevroză. Este nevoie de multe împrejurări favorabile pentru ca desvoltarea sa să nu ajungă la acest rezultat; și se știe cât sunt de numeroși artiștii care sufăr de o oprire parțială a activității lor din cauza nevrozii. Este posibil ca constituția lor să comporte o mare aptitudine la sublimare și anumită slăbiciune să facă refu-

1) Vezi „Adevărul Literar" No. 597.

(Continuare în pag. II-a)

lări susceptibile de a decide de conflict. Şi iată cum artistul regăseşte drumul realităţii". (Introd. pag. 403).

Nu numai artistul poate să evite nevroza prin refugierea în lumea fanteziei, ci un mare număr de oameni găsesc în reverii consolarea durerilor pricinuite de înfrângerea instinctului sexual. Toţi decepţionaţii în viaţa amoroasă, toţi cei nemulţumiţi de ceiace le oferă realitatea, se retrag într'o lume iluzorie unde fantezia le oferă abundent ceiace realitatea le-a refuzat.

Nu numai individul, ci şi popoarele, omenirea însăşi s'a refugiat în lumea fanteziei ca să se consoleze de înfrângerile suferite în viaţa sexuală. Din acest punct de vedere vom examina sumar prima formă de viaţă spirituală a popoarelor, mitologia. Orice cultură a început a fi prima oară o mitologie. La această regulă nu există excepţie.

Pentru noi cei de astăzi închipuirile mitologice par searbede şi contradictorii, dar pentru cei ce le-au elaborat au fost pline de viaţă, perfect logice şi părţi integrante din realitate. Deşi realitatea ce le-o atribuiau nu deriva din însăşi natura lor, ei dispuneau de o aşa de mare bogăţie sufletească încât le însufleţeau cu credinţa pe care o aveau în ele.

Psihanaliza aruncă o lumină nouă asupra acestor formaţiuni spirituale. Ea afirmă că în mituri se refugiază o parte din dorinţele sexuale cărora societatea le-a împiedecat satisfacerea. Astfel în mitologia fiecărui popor se oglindesc peripeţiile vieţii sale sexuale. Căci poporul se refugiază în mituri, aşa cum individul se refugiază în visuri. Mitologia este un vis colectiv.

Intre vis şi mit există o înrudire profundă. Mitul se inspiră din preistoria rasei, iar visul se inspiră din faza copilăriei sau „preistoria individuală". Şi unul şi altul se exprimă prin simboluri, şi unul şi altul se elaborează prin condensări şi deplasări. Personagiile mitice, raporturile dintre ele şi acţiunile lor sunt numai simboluri care disimulează lucruri, raporturi şi acte din viaţa sexuală. Freud a alcătuit un dicţionar pentru interpretarea visurilor pe care în cea mai mare parte l-a scos din analiza miturilor. Din mitologia elenă Freud a mai luat şi ideia de incest, idee fundamentală în doctrina sa, care este reprezentată prin complexul lui Oedip. Complexul lui Oedip exprimă ideia că tendinţa către incest este înnăscută în om.

Iată forma în care ideia de incest se află la baza părţii cosmogonice din mitologie. Mitologia povesteşte că Ghea după ce a născut pe Uranus a avut raporturi incestuoase cu el pentru ca să dea naştere Titanilor. In mitologia egipteană Isis şi Osiris sunt frate şi soră în timp ce sunt soţi. „Ei sunt gemeni şi sunt chiar soţi din sânul matern. In mitul babilonian, la început era Chaosul, sub dublul aspect viril şi feminin al Oceanului şi al Mării. Amândoi au un fiu Mumu, care se interpune între tată şi mamă şi din legăturile cu mama sa naşte o nouă generaţie de zei". (Ch. Baudouin. Psyhanalyse de l'art. pag. 25. Paris 1929).

Ideia cuprinsă în expresia „el se interpune între tată şi mamă", reprezintă rivalitatea dintre tată şi fiu. In rivalitate se poate ca tatăl să ucidă pe fiu sau fiul să ucidă pe tată. Astfel procedează Uranus faţă de fiul său Cronos, care mai târziu îi plăteşte cu aceiaş monedă. „Intr'o noapte când Uranus voia să se apropie de soţia sa, fiul său Cronos îl castrează şi aruncă organele genitale în mare. Apoi Cronos s'a căsătorit cu sora sa Rhea şi a domnit trăind la rândul său în frica obsedantă că unul din fii îi va face şi lui ceiace el a făcut tatălui său" (Baudouin op. cit. pag. 25).

Producţiile folclorice sunt de aceiaş natură. Poporul exprimă în poezie, cântece şi povestiri toate înfrângerile suferite în viaţa amoroasă. Personagiile, raporturile şi acţiunile din legende şi povestiri sunt numai simboluri. Sub simboluri se ascunde viaţa inconştientă a poporului.

Bunăoară numărul trei ocupă un loc de frunte în basme. Freud a cercetat înţelesul său în *Das Motiv der Kästchenwahl* (Motivul alegerii casetei). Să luăm câteva exemple cunoscute. Mitologia elenă povesteşte că frumosul Paris a fost pus în situaţia de a alege între trei zeiţe. In opera lui Shakespeare *Neguţătorul din Veneţia* fata se va căsători cu acela din pretendenţi care va alege caseta adevărată din cele trei prezentate: una de aur, alta de argint şi a treia de plumb, cea de plumb fiind cea adevărată. Regele Lear are trei fete. Imparte imperiul şi autoritatea sa la primele două, pe cea de a treia o reneagă şi o desmoşteneşte. Tragedia isvorăşte din alegerea greşită pe care a făcut-o. Cele trei femei sau cele trei casete simbolizează, spune Freud, cele trei idei: mama, soţia şi moartea. Căci viaţa afectivă a omului, compusă din iubire şi ură, din speranţă şi teamă, este constelată în jurul acestor trei idei. Aceste idei sunt simbolizate prin cele trei Parce din mitologia elenă sau prin cele trei ursitoare din credinţa poporului nostru. Soţia, mama şi moartea sunt divinităţile care ţin în mâni soarta omului, căci imaginile lor domină viaţa întreagă.

Noi am dat numai un exemplu simplu de psihanaliză a legendei ca să arătăm în ce consistă natura sa. Dar numeroşi din discipolii lui Freud au făcut cercetări în această direcţie şi au ajuns la rezultate foarte interesante Astfel *Karl Abraham* în opera *Traum und Mythus* (Vis şi Mit), scoate în evidenţă înrudirea dintre vis şi mit. După el mitologia este un fel de vis considerabil pe care îl elaborează colectiv orice popor în faza primitivă. *Otto Rank* în lucrările *Das Inzestmotiv in Dichtung und Sage* (Incestul ca motiv în poesie şi legendă) şi *Das Mythus von der Geburt des Helden* (Mitul despre naşterea eroului), cercetează mai ales raporturile dintre complexul sexual şi formele mitologice şi legendare. Alţi psihanalişti, mai ales din şcoala elveţiană, au întreprins cercetări interesante asupra manifestărilor colective, însă au depăşit în largă măsură doctrina freudiană

MIHAIL UŢA

O Casă de nebuni

Scriitorul rus A. Cehov zugrăveşte, într'una din operele sale, o casă de nebuni, sau mai exact pe unul din pensionarii acestei case de nebuni, fost student, care în momentele de linişte se dovedeşte şi acum inteligent şi instruit, încât pntru doctorul spitalului este o plăcere să stea de vorbă cu dânsul.

Dar a sta de vorbă cu nebunii — mai ales într'o localitate mică — este primejdios. Ciudatul doctor, care găseşte înţeleaptă convorbirea cu nebunul, este acuzat a-şi fi pierdut şi el minţile, şi închis însuşi la balamuc.

Tragi-comedia doctorului Efimici este minunat zugrăvită în volumul „Pavilionul No. 6" apărut în biblioteca „Dimineaţa", în excelenta traducere a d-nei Sofia Dobrogeanu-Gherea.

Preţul unui volum 7 lei.

Caleidoscop intelectual

Literatura americană

Ca autor al operei „Expression in America", celebrul romancier Ludwig Lewisohn apare ca critic şi istoric.

El priveşte literatura ţării sale în ansamblul ei, începând dela origini; şi analizează cu multă fineţe marile mişcări care leagă, în decurs de un secol, şcoala lui Irving din Washington cu realismul lui Sinclair Lewis şi Theodor Dreiser.

In lucrarea sa, autorul se opreşte asupra figurilor lui Emerson şi Mark Twain. Toate acestea pentru o înţelegere mai bună a literaturii contemporane.

Lewisohn pare că recunoaşte — deşi nu mărturiseşte pe faţă — o inferioritate a literaturii americane faţă de literatura engleză, franceză şi germană.

Motivul acestei inferiorităţi este, după el, conformismul social şi intelectual exagerat, de care fac uz toţi scriitorii Statelor-Unite, printre care Mark Twain, Emerson şi chiar Whitman.

Literatura trebue să urmărească, nu să „ilustreze" adevăruri stabilite, ci să stabilească prin mijloace proprii adevăruri veşnic nouă.

Prin derogarea acestei legi explică Lewisohn inferioritatea literară — bine-înţeles relativă — a Statelor-Unite.

Literatură şi sensualitate

Scoateţi sensualitatea din literatură! Nu veţi scoate totul de sigur, dar în orice caz nu-i veţi lăsa decât o existenţă decolorată. Foarte puţini vor fi aceia care, ca Pascal, îşi vor păstra intactă tripla dimensiune. Nu există poezie fără o plăcere sensuală a urechii.

In ce condiţii devine această plăcere sensuală o plăcere erotică; în ce fel s'a îndepărtat Apolon de Atena ca să-şi încrucişeze calea cu Afrodita?

Cine va încerca să ia muzelor — spune Montaigne — imaginaţia amoroasă, va lua cu şine cele mai frumoase convorbiri avute între ele şi cea mai preţioasă materie a operei lor. Cine va încerca să ia dragostei comunicarea cu poezia, îi va slăbi cele mai bune arme.

In capit. V din cartea III Montaigne înţelege prin iubire, dragostea sensuală, care e ajutată mai puţin de poezie şi mai mult de vers, de versul sensual aşa cum îl găseşti în Virgil în partea care vorbeşte de dragostea dintre Venus şi Vulcan, versuri care reprezintă „un suflu nedefinit dar mai plin de dragoste decât însuşi amantul". Venus nu e aşa de frumoasă nicăeri ca în versul acesta.

...Limba care exprimă cinstit dragostea se învaţă; şi cum nu are nici gramatică, nici dicţionar, nici maeştri titraţi, — se învaţă târziu după ce intri în lume. Greutatea, interesul şi estetica sa consistă în aceea că ea comportă o substituire perpetuă a cuvintelor. Din cauza aceasta s'a născut trebuinţa unui limbaj, care să trăiască prin mişcare şi care să se oprească la cuvinte proprii şi distincte...

Dragostea e întovărăşită adeseori de nerăbdare, dar limbajul civilizat al dragostei se naşte întotdeauna cel puţin dintr'o oarecare răbdare. Dacă el revine târziu tinerilor, apare cu multă uşurinţă în literatură. Erotica subtilă e un produs al culturii. Aici trebue să ţinem seama de cele două laturi ale sale; laturea romantică şi cea poetică, prima analitică, a doua sensuală.

In Franţa, prima e foarte înaintată în sec. XIII, în romane, în versuri şi proză, în bogăţiile dialecticei, analizei şi ale alegoriei amoroase.

Laturea doua nu e anterioară sec. XVI.

In franţuzeşte nu există vers sensual, în felul versului lui Virgil.

Maestrul versului sensual în Franţa e Racine. Nici un scriitor n'a sugerat dragostea în mai puţine cuvinte, adesea chiar fără nici unul, prin simpla vibraţie care le vaporizează *(Albert Thibaudet:* „Nouvelle Revue française").

Falsuri artistice

La licitaţia colecţiilor de artă din succesiunea lui Anatole France, s'a făcut surprinzătoarea constatare că acest scriitor, considerat ca unul dintre cei mai buni cunoscători de artă ai epocii, a fost victima unor escrocherii extraordinar de rafinate. Mapele grafice, pomenite de Anatole France de atâtea ori în scrierile lui şi a căror licitare se aştepta cu nerăbdare, pentrucă se credea că cuprind lucrări originale de Rembrandt şi Rubens, s'au dovedit a fi falsuri tot atât de grosolane ca şi celebra colecţie Ingres, şi caşi o figurină de Tanagra, pe care France o primise dela nişte admiratori entuziaşti.

Câţi oameni poate hrăni pământul

Institutul geografic al Vienei publică rezultatul unui studiu ce caută a stabili numărul de oameni pe care-i poate hrăni pământul. Din suprafaţa totală a pământului, uscatul reprezintă mai puţin de o treime, populaţia totală atingând azi cifra de 2 miliarde. Prin metode potrivite s'ar putea dubla întinderile cultivabile, respectiv rendementul pământului, obţinându-se hrană pentru maximum 8 miliarde locuitori. Când va fi atins acest număr? In anul 1800, pământul avea 1 miliard de locuitori; în 130 de ani s'a ajuns — cu toate războaiele — la 2 miliarde. Cu această progresie, se va atinge în 3 secole numărul maxim şi se va epuiza suprafaţa cultivabilă, dacă tehnica nu va reuşi să dezrobească alimentaţia de influenţa solului şi a climei. O chestiune importantă este repartizarea întinderilor care ar spori rendementul alimentar. Acestea ar fi ţările din zona tropică şi sub-tropică; oamenii din regiunile acestea — mai ales locuitorii Indiei şi ai Extremului Orient — se pot dezvolta mai bine decât cei din zonele temperate şi, înmulţindu-se mai tare, au nevoe de noi întinderi ca să se poată hrăni. Intrebarea este dacă repartiţia justă se va obţinea pe cale paşnică, sau dacă va dezlănţui războaie crâncene care să decidă de soarta omenirii.

Bătrânul lăutar

Vorösmarty Mihaly

Cântă-ne, ţigane, plata ţi-ai băut-o;
Ce-ai rămas pe gânduri clătinând piciorul?
Ce rost are lupta de-a trăi în lume
Dacă lângă-aceasta cupa n'ai umplut-o.
Aşa e de veacuri lumea plămădită,
Când e potolită, când e răsvrătită.
Cântă, cine ştie cât vei mai cânta
Când, tocit arcuşu-ţi, lemn va rămânea;
Inima ţi-e tristă dar ţi-e plin paharul...
Cântă-ne, ţigane, şi-ai să uiţi amarul!

Sângele să-ţi fiarbă ca'n vârtej puhoiul,
Patimi răscolească sufletul în tine;
Ochii tăi să-ţi ardă de cereşti lumine,
Coarda ta răsune, sguduind văsduhul
Atât de puternic, ca din ceruri ghiaţa
Când s'abate'n holde nimicind verdeaţa.
Cântă, cine ştie cât vei mai cânta,
Când, tocit arcuşu-ţi, lemn va rămânea;
Inima ţi-e tristă, dar ţi-e plin paharul...
Cântă-ne, ţigane, şi-ai să uiţi amarul!

Prinde cântec dela viforul năprasnic
Care geme, urlă, plânge şi mugeşte,
Smulge pomii-afară, marea pustieşte
Sugrumând viaţa, sânul omenirii.
E răsboi acuma'n lumea asta mare,
Mormântul Mesiei tremură'n altare.
Cântă, cine ştie cât vei mai cânta,
Când, tocit arcuşu-ţi, lemn va rămânea;
Inima ţi-e tristă, dar ţi-e plin paharul...
Cântă-ne, ţigane, şi-ai să uiţi amarul!

Ale cui sunt aste geamăte sfârşite?
Năvălesc din zare hoardele barbare.
In cereasca boltă cine bate oare,
Ce vaet e'n iaduri ca în iazul morii?
Isgonitul înger, inima pustie,
Suflete nebune şi speranţa vie?
Cântă, cine ştie cât vei mai cânta,
Când, tocit arcuşu-ţi, lemn va rămânea;
Inima ţi-e tristă, dar ţi-e plin paharul...
Cântă-ne, ţigane, şi-ai să uiţi amarul!

Pare că'n pustie se aude iară
Necazul sălbatec de om revoltat;
Ucigaşul frate sfărâmând cu bâta, —
Şi, bocind, orfanii ce'n urmă-a lăsat.
Vulturii năprasnic fâlfâind aripe
Şi-a lui Prometeus chinuri nesfârşite.
Cântă, cine ştie cât vei mai cânta,
Când, tocit arcuşu-ţi, lemn va rămânea;
Inima ţi-e tristă, dar ţi-e plin paharul...
Cântă-ne, ţigane, şi-ai să uiţi amarul!

Steaua asta stinsă, lumea asta seacă
Lasă-o să se'nece în păcate grele;
Toată murdăria viselor rebele
Va spăla-o ploaia cerului curată.
Lasă vie Noe'n barca plutitoare,
Ea închide'ntrânsa lumea viitoare.
Cântă, cine ştie cât vei mai cânta,
Când, tocit arcuşu-ţi, lemn va rămânea;
Inima ţi-e tristă, dar ţi-e plin paharul...
Cântă-ne, ţigane, şi-ai să uiţi amarul!

Cântă-ne, dar totuşi... lasă-acum lăuta;
Va mai fi în lume încă-o sărbătoare,
Când cădea-va'nvinsă neagra-ne mânie
Sângerând în cearta luptelor barbare.
Ai să cânţi atuncia cu însufleţire,
Zeii să-ţi zâmbească plini de mulţumire.
Ia în mână-atunci 'arcuşul înc'odată
Şi însenineează-ţi fruntea 'nourată.
Vinul vesel peste inimă-l aşterne
Cântă-ne, şi uită grijile eterne.

Trad. de CORNELIU ALBU

Cronica teatrului de vară

Teatrul Cărăbuş: „La lozul Cărăbuşului" revistă în 2 acte de N. Kiriţescu
Teatrul Colos; „Parada Colos" revistă în 2 acte de N. Kiriţescu, N. Vlădoianu şi N. Constantinescu

Teatrul de iarnă e una, cel de vară, alta. Fiindcă vara trebue să joci în grădină. Şi în grădină nu poţi juca „Strigoii" de Ibsen sau „Pescăruşul" de Cehov. Cel mult, o piesă antică la Arenele Romane.

Teatrul de vară trebue să fie — şi prin definiţie este — un corectiv al zădufului şi al necazului de-a fi rămas într'un oraş, care nu-i staţiune balneară sau climaterică.

Asta nu înseamnă că spectacolul la teatru de vară trebue făcut cu nimic şi că nu-i nevoe să aibă legături cu arta, — dacă nu Arta, cel puţin cu o artă specială.

La „Cărăbuş" şi la „Colos" nu s'a desminţit, cu cele două reviste, necesitatea absolută a teatrului de vară, nici farmecul acestui gen de artă.

Inainte de a ne ocupa de aceste spectacole, trebue să însemnăm cu părere de rău prostul sistem al premierelor din aceeaşi zi. Teatrul „Colos" şi-a anunţat mai dinainte primul spectacol în seara de Miercuri 1 Iunie. Dece teatrul „Cărăbuş" n'a găsit în tot calendarul altă zi?

Nu vom rezuma „La lozul Cărăbuşului". Am comite... o impietate. Fiindcă o revistă cu treizeci de tablouri n'are — de sigur — o temă, un subiect. Ar fi şi scandalos să aibă. Gluma revistei trebue auzită la faţa locului, între decoruri, cu tâlc spusă de interpreţi. Păcat numai de abundenţa notelor polemice nedrepte, uneori revoltătoare.

In ce priveşte interpretarea, suntem fericiţi să subliniem că e superioară în anul acesta interpretării ce se dădea revistelor dela „Cărăbuş" în anii trecuţi.

Nu vorbim de d. Tănase care este acelaş diseur fermecător, acelaş actor capabil de nuanţare diversă, acelaş plin de savoare şi haz. Era deajuns cupletul *Cu ce ?,* ca să ne cucerească.

Dar d-lui Tănase s'au alăturat în acest an, d-nii Niculescu-Buzău şi Aurel Munteanu. Primul, un comic excelent, încercat actor de operetă şi revistă; al doilea un încântător artist liric şi un diseur de bună calitate.

Apariţia d-nei Elena Zamora, cu deosebire în scena „Vis de primăvară", a fost o plăcută revelaţie.

De câţiva ani încoace, la „Cărăbuş" se relevă un talent tânăr, despre care nu se mai poate spune că promite, fiindcă şi-a dat măsura talentului său. Este d. N. Stroe. Apariţia d-sale în scenă, înseamnă inundarea exuberanţei, tinereţei şi a vervei degajate.

Incolo, d. Giugaru pe care-l cunoaştem de la Teatrul Ventura, d-ra Mia Apostolescu, d-nele Lizica Petrescu, Lulu Savu, au pus priceperea şi talentul lor în slujba reuşitei perfecte a spectacolului.

Dansul acrobatic, executat de Renée şi Ramée, a fost un plăcut divertisment.

Orchestra, pusă la punct de d. Hoffmann, a fost când orchestră de operetă, când bandă de lăutari populari, când jazz modern.

Decorurile şi costumele, foarte variate şi armonioase, ca şi baleturile imaginate de d. Willy, au adus ceva în plus fanteziei textului.

Nu ne vom ascunde după degete. Şi revista dela „Colos" ne-a plăcut. Ba ni-a plăcut mai mult.

Dacă la confecţionarea unei drame, colaborarea a doi sau mai mulţi autori nu e totdeauna fericită — e mai firesc ca această colaborare să ajute, când e vorba de o revistă.

Textul unei reviste trebue să fie variat şi glumele cât mai diverse, iar fantazia să aibă jocul cel mai capricios.

Cum la revista de la „Colos" şi-au dat mâna trei revuişti, se 'nţelege că „Parada Colos" va fi mai neaşteptată cu fiecare tablou, mai primenită ca spirit, mai inepuizabilă ca vervă.

Un singur lucru a lipsit revistei dela „Colos", posibilitatea de desfăşurare a tablourilor pe o scenă mai largă, unde decorul ar fi putut să fie mai fastuos.

Trupa dela „Colos" are în schimb câteva elemente, în interpretare, de-o calitate excelentă.

Din capul locului vom însemna cu deosebire pe d-nii Costică Toneanu, Vasilache şi Talianu. Cine l-a văzut pe d. Toneanu în „Moritz boxeur" îşi dă seama de posibilităţile d-sale humoristice. Despre d. Vasilache, vom spune că puţini ca d-sa au simţul muzical şi simţul comicului atât de desvoltat. Iar d. Talianu, pe care-l cunoaştem dela Teatrul „Regina Maria" şi care acum îşi face debutul în revistă, s'a dovedit de mult un fin comedian, cu un joc conţinut, ca să ne mirăm că, de data asta, se arată un admirabil diseur. Am putea spune că este — în afară de d. Tănase — diseurul care ne trebuia.

D-na Marilena Bodescu ştie să spună versul ca o actriţă clasică şi verva d-sale a cucerit.

Cuvinte bune vom spune despre d-nele Sily Vasiliu, Lulu Nicolau, Vera Taco.

D. Rang ştie să mimeze şi să joace admirabil rolurile de comperi.

Şi aici, decorurile şi costumele, luminile şi melodiile au concurat la reuşita spectacolului.

L. SEBASTIAN

PEŞTERA DURERII

Din tainele mormintelor din Barcelona. — Misterul Mânăstirii Santa Cecilia. — Ingropată de vie. — Organizaţia Inchiziţiei. — Nevinovăţia în faţa călăilor. — Victimele inchiziţiei. — Povestea Carmencitei. — Diavolul din Catalonia. — Delir. — Torquemada. — Planuri bestiale. — Călugărul spionează. — Urmărirea şi judecata îngrozitoare. — Mumia stareţului. — Amvonul diavolului. — Secretul din Peştera Pisicii. — Dragoste sălbatică. — Izolaţi de lume. — Clipe de groază. — Un strigăt de ajutor. — Auto-da-feul-După supliciu. — Cortegiul inchizitorial. — Sărutul fecioarei. — Schingiuitorii la lucru. — Scene de teroare. — Borgia. — Plăcerile lui Alexandru al VI-lea.

Iată numai o parte din capitolele senzaţionalului roman

„CRIMELE INCHIZIŢIEI"

apărut într'un mare volum extraordinar ilustrate. 1.100 pagini 100 lei, la toate librăriile şi depozitele de ziare.

PLASTICA

— Documente —

Inceputurile nebuloase ale plasticei noastre moderne nu vor putea fi descifrate fără o atentă şi răbdătoare cercetare a documentelor şi publicaţiunilor vremii.

Pentru întregirea materialului necesar întocmirii istoriei artei româneşti, vom da publicităţii, pe cât posibil în ordine cronologică, tot ceiace poate contribui la caracterizarea şi lămurirea manifestărilor artistice.

Incepem cu un concurs care nu se înscrie între cele mai de seamă evenimente ale evoluţiei, dar care fixează totuşi un moment interesant şi semnificativ.

Monitorul Oficial al Ţării Româneşti din 3 Fevruarie 1861 înserează la PUBLICAŢIUNI MINISTERIALI, următoarele:

Ministeriul Cultelor.

Onor. Consiliu al Ministrilor în şedinţa sa de la 2 Ianuarie anul corent, încuviinţând propunerea făcută prin referatul No. 309, pentru formarea unui tablou naţionale istoric care va înfăţişa lupta de la Teişani între Stroe Buzescu şi Nepotul Hanului Tătărăsc la anul 1604, sub condiţiunea de a să da pictorului ce va executa mai bine acel tablou un premiu de trei sute galbeni; subsemnatul public spre cunoştinţa Domnilor pictori că alegerea va fi făcută după un concurs care se regulează după reglementul ce urmează:

REGLEMENTUL DE CONCURS

La facerea tabloului întitulat Lupta de la Teişani între Stroe Buzescu şi Nepotul Hanului Tătărăsc. la 1604

Frumoasele arte influenţând cu tărie asupra spiritelor şi a imaginaţiunii, au privelegiul, precât ele se ocupă de creaţiuni nobile şi perfecte în forme, a deştepta în inimile oamenilor simţimintele înalte şi generoase când ele reproduc cu energie şi cu talent glorioasele evenimente unei naţiuni, ele aţâţă şi fortifică amorul patriei într'acea naţiune şi o mână astfel la un patriotism luminat la o adevărată şi serioasă propăşire naţionale.

Pătruns de aceste idei Ministeriul Cultelor şi Instrucţiunei Publice din Ţeara Româneasca, având în consideraţiune şi cercul mărginit al artellor în Ţeara noastră, a socotit că nici un mijloc nu va putea stimula mai cu demnitate desvoltarea artei picturei ce începe abia a se introduce printre noi de cât propuind Domnilor pictori români un concurs, în care va executa fiecare în parte schiţa unui tablou asupra unui subiect naţionale propus de Minister, iar la urmă aceste schiţe, supuse la examinarea publicului, preţuindu-se de un juriu competinte, pictorul ce va socoti că a reuşit mai bine în schiţa sa, va fi însărcinat de Minister a executa tabloul în proporţiuni mai mari spre a fi depus în colecţiunea începătoare a museului nostru; şi pentru această lucrare va lua un premiu de 300 galbeni.

Spre a fi de toţi cunoscute condiţiunile concursului se publică aci:

Art. I. — Ministeriul Cultelor şi Instrucţiunei publice invită pe toţi D-nii artişti-pictori din Principatele-Unite la un concurs asupra unui tablou cu ulei înfăcişând „Lupta de la Teişani între Stroe Buzescu şi Nepotul Hanului Tătărăsc la anul 1604". — Se vor da mai jos desluşiri istorice asupra acestui subiect.

Art. II. — Ziua concursului e fixată pentru Dumінecă la 12 Februarie 1861, concursul se va face în localul şcoalei naţionale din Bucuresci uliţa Măgureanu la 9 ore dimineaţa până la 4 dupe amiazi. Artiştii ce voesc a concura se vor înscrie la Ministeriul Cultelor în zilele de la 1-iu până la 10 Fevruarie 1861 la un biurou înfiinţat anume pentru această lucrare, apoi la ziua de 12 Fevruarie, fie-care aducând cu sine o pânză de 40 centimetri, 5 milimetri latul, şi 32 centimetri şi 4 milimetre înălţimea, precum şi colorile sale va lucra într'o cameră deosebită, fără comunicaţiune cu ceilalţi concurenţi, o schiţă cu ulei a cerutului tablou. Terminându-se schiţele până la 4 ore, se vor depune, nesubsemnate de autori, la biuroul ce se va afla în acelaşi local.

Art. III. — In cursul săptămânii ce va urma, adică de la 13 Fevruariu până la 20 Fevruariu 1861, schiţele terminate vor fi expuse la visitarea publicului în sala Eforiei Şcoalelor din acelaşi local în toate zilele între 10 şi 3 ore din zi.

Art. IV. — Ministeriul va convoca un juriu compus de opt persoane artişti şi cunoscători competenţi cari sub preşidenţa Ministrului vor preţui schiţele şi vor alege pe ceea care, sub mai multe raporturi va fi mai nimerită.

Art. V. — Artistul care va fi lucrat acea schiţă mai nimerită va fi însărcinat de Ministru a executa tabloul pe o pânză de 1 metru 62 centimetre 7 milimetre latul şi 1 metru 30 centimetre nălţimea. Tabloul va fi săvârşit în termen de şease luni, adică până la 1 Septemvrie 1861, şi artistul pentru această lucrare va primi un premiu de 300 galbeni plătiţi din fondul încuragerilor literare şi artistice.

Art. VI. — Tabloul executat şi premiat va fi depus în colecţiunea museului naţionale.

Art. VII. — Asemenea concursuri pentru pictură se vor repeta pe fie-care an, până se vor putea înfiinţa şi alte concursuri pentru desemn, arhitectură, sculptură şi musică, şi până când desvoltarea artelor şi întinderea gustului în ţara noastră vor permite a se cere de la artişti, pentru concursuri, nu schiţe, ci tablouri săvârşite care să poată constitui o mică exposiţiune de frumoase arte.

Deslușiri istorice asupra subiectului

In anii ce urmară morţii lui Mihai Viteazul, ţara noastră resimţi cu durere numeroase sbuciumări provenite din marele neastâmpăr ce răspândise în Europa răsăriteană acel adevărat geniu belicos; dar tot atunci, în urma unei epoce aşa de glorioasă armelor Române, multe fapte eroice se repetară isolate pe câmpii noştri de bătaie, ca scânteele ce lucesc pe vatră când vâlvoarea flacărilor s'a potolit.

Printre faptele cele mai strălucite ale acestui period putem numera vestita luptă a Stolnicului Stroe Buzescul, pe şesul de la Teişani, la gura Teleajenului în districtul Prahova. Să lăsăm să vorbească Kronicarul anonim (Magasinul pentru Dacia Tom. IV, pag. 304), corectând însă numele lui Stroe pe care Kronicarul îl confundă cu fratele său Preda:

„Făcut-a Şerban Vodă (acesta este Şerban Radu Basarab, urmaşul lui Mihai Viteazul) un răsboi în gura Teleajenului când a venit şi Simion Vodă (Simion Movilă, competitor Moldovean al Tronului Ţerei Româneşti), din Moldova asupra lui, cu singur Hanul şi cu mulţime de Tătari ca să-l scoaţă din ţară să fie el Domn, şi acolo s'au bătut foarte tare în trei zile. Atunci la răsboi a perit şi un nepot al Hanului, când s'au lovit *de faţă* cu Stroe Buzescul, însă şi el fu rănit la cap şi trecând la Braşov să se vindece, acolo a perit. Atunci Hanul, văzând că nu poate să strice nimic lui Şerban Vodă, fiind într'o zi dacă s'au înserat, s'au mâniat pe Simion Vodă şi'l puse în fiare pe sub pântecele calului. Purcedând de acolo de cu seara, i s'a făcut ziuă în Dunăre".

Despre această lovire omorâtoare a lui Stroe Buzescul cu nepotul Hanului Tătărăsc, găsim încă ceva amănunte în inscripţiunea ce se află pe mormântul părăsit al eroului Român la Monastirea Grecească, acum ruinată de la Stăneşti (districtul Vâlcea, pe lângă Drăgăşani). Mormântul acela e o piatră mare de un metru 70 centimetre lungul şi 80 centimetre latul, înălţată pe zidărie şi acoperită cu litere, afară numai de un pătrat ca de vre-o 50 centimetre ce se află sub inscripţiune şi în care se vede sculptat într'un basrelief foarte adânc, dar lucrat cu multă nemăestrie, doi călăreţi armaţi luptând cu săbiile, unul din ei, ce are scris alăturea cu capul numele *Stroe* străpunge pe cel-l-alt ce poartă inscripţiunea *Tătarul,* şi care se pare a cădea dupe cal [1]). Inscripţiunea ce e deasupra săpată cu litere vechi şi mari de 15 centimetre şi cu ortografie prea necorectă, este pe 27 linii, socotind şi pe cele despre muchea pietrii, ea conţine o scurtă biografie a eroului înmormântat şi zice într'astfel:

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh amin (aceste cuvinte sunt în limbă slavonă, iar urmarea e româneşte). Această piatră prepusu s'au Jupânului lui Stroe Buzescul ce a fost stolnic la Mihai Vodă şi a fost la toate răsboaiele dimpreună cu Domnul său ca o slugă credincioasă Domnului său şi la răsboiul dintâi a fost rănit la mâna stângă de Turci; şi la răsboiul de la Giurgiu, când se loviră cu Hanul, s'a rănit în ochiul stâng de săgeată şi au slujit lui Mihai Vodă până pieri în Ţeara Ungurească. Deci se sculară boerii ţerii, cu Buzăscu şi ridicară pe Radul Vodă; iar Simion Vodă se sculă cu Tătari Moldoveni, Leşi mulţi, fără să cinstească pe Radul Vodă şi pre Buzesci, din Ţeara lor la Ţeara Nemţească cu oştile lor, deci merse jupânul Stroe la împăratul Nemţesc de ceru ajutor de eşiră la Ţeara Românească cu Radul Vodă şi nu'i aşteptă Simion Vodă şi se duse de adună Leşi şi Moldoveni şi Hanul cu 160 mii Tătari şi eşiră de se loviră în gura Teleajenului la Teişani, în luna lui Septembrie 12 zile, anii 7110 (1602) (această dată e greşită după istorici) luni de dimineaţă până seara; şi făcură năvală Marţi de trei ori în toate părţile; iar jupân Stroe atâta nevoe pe creştini văzând, el stătu în potriva Tătarilor de se lovi cu cumnatul Hanului, şi 'l ajunse pe tătar şi din acel răsboi se răni la obraz; şi peste cinci săptămâni i se întâmplă moartea în luna lui Octombre 2 zile, în anul 7110 şi nu fu pre voia căinilor de Tătari. — A lui Dumnezeu ertare!

Scrisei eu jupâneasa Maria a stolnicului Stroe: Dacă voi muri să mă îngropaţi lângă D-lui aici".

(ss) Ministru *B. Vlădoianu*

* * *

Concursul n'a avut probabil nici un ecou, de vreme ce G. Sion scrie în Revista Carpaţilor (Vd. Acad. R. vol. I, pag. 232, 1861) — după ce elogiază iniţiativa Ministrului Cultelor — că acesta trebuia să ţină seama:

a) *Că ţeara Românească nu posede atâţia pictori în cât să se poată face asemine concursuri;*

b) *Că cei trei sau patru artişti mai însemnaţi ce avem vor fi opriţi chiar de amorul lor propriu de a se pune la concurs între ei;*

c) *Că pictori Români pot să fie şi în Ardeal şi în Moldova, care însă n'ar fi putut veni la Bucureşti în nouă zile, adecă dela 3 februarie când s'a publicat concursul, şi până la 12;*

d) *Că dacă artiştii ce avem s'ar fi supus chiar la concurs, de cine s'ar fi compus acel juriu de opt artişti care să aleagă schiţa cea mai nemerită?*

Pentru asemine cuvinte, avem nefericirea a însemna că terminul prescris a espirat, fără ca să se fi înfăţişat la concurs nici un artist, nici macar faimosul întreprinzător de tablouri frumoase, D. Maior Papazoglu.

Cu toate acestea, Sion reproduce explicaţiunile istorice ale tabloului şi adaugă — referindu-se la vitejia căpitanului Buzescu —:

Câte nobile inspiraţiuni ar putea trage poeţii şi artiştii noştri din atâtea fapte răsboinice povestite aci cu aşa multă naivitate! Nu ne îndoim mai ales că acea luptă vitejească ce sfârşi zilele Tătarului şi scurtă pe ale lui Stroe, va insufla pictorilor Români tablouri demne de bravura luptătorului şi de patriotismul artiştilor.

Viguroasa şi entuazista intervenţie a lui Sion a rămas pare-se fără efect.

In schimb, compoziţia istorică îşi începe acum existenţa în plastica noastră.

H. BLAZIAN

1) La Ministeriul Cultelor se află un desemn redus al acestui mormânt, lucrat de d-l Trenk în *Albumul archeologic şi pictoresc al Monastirilor din districtele Argeşul şi Vâlcea,* lucrat sub inspiraţiunea d-lui A. Odobescu.

BROBY JOHANSEN

La Eduard Munch

Eduard Munch e destul de puţin cunoscut la noi. Eu am aflat prima oară de existenţa lui, acum vre-o câţiva ani, răsfoind un număr de revistă. Pe una din pagini era reprodus celebrul tablou al pictorului: „Casa mortuară". Nu-mi mai aduc aminte dacă erau comentarii sau ba. De atunci, unele reviste, au mai pomenit de el, de câte ori a venit vorba de expresionism. Zilele trecute, într'o revistă germană, am găsit articolul a cărui traducere o dau mai jos. Autorul n'a căutat să facă o critică ci pur şi simplu să ne înfăţişeze omul. Pentru o mai deplină înţelegere, am adunat şi eu câteva date bibiografice pe care le dau aci.

Eduard Munch s'a născut în 1863 în Norvegia. Intre 1889 şi 1902 stă la Paris unde lucrează sub influenţa impresionismului şi a şefilor acestei şcoli (Pissarro, Seurat şi Gauguin). Trece apoi la Berlin, unde concepţiile lui de viaţă suferă influenţele lui Ibsen, Strinberg şi Nietzsche. In timpul acesta, temele: boală, moartă, mizerie şi dragoste predomină creaţia lui artistică. Acum se desăvârşeşte pictorul în stilul lui propriu şi crează câteva opere puternice ca gen şi realizare monumentală. Cu ocazia picturilor de familie ce le face la Lübek, la vila Linde, pictează o friză mare unde apar mai multe variante ale temei lui cunoscute: „Fata pe pod".

Insfârşit, a treia perioadă în viaţa lui începe la 1907, când părăsind temele de destin, se inspiră dintr'o umanitate mai simplă; coloritul devine mai deschis; face picturi murale pentru universitate, cu care prilej pictează scene din viaţa de ţară.

A lucrat şi în toate tehnicile grafice şi fiecare creaţie a lui a avut o influenţă hotărâtoare pentru grafica modernă germană. De multe ori, puterea lui de expresivitate e mult mai bine realizată în grafică decât în pictură.

Z. D.

Iarnă.

Pe un ger îngrozitor, întreprinsei într'o dimineaţă, pelerinajul pe care ani de zile l-am dorit cu putere; voiam să-l caut pe cel mai mare geniu al picturii moderne, din zilele noastre, în vizuinile lui. E foarte greu să te descurci între dealurile, pădurile şi fiordurile îndepărtatelor împrejurimi ale oraşului Oslo. Niciunul dintre ţăranii pe care i-am întâlnit nu ştia cât de puţin despre omul care poartă ciudatul nume de „Monch"; mă priviau minunaţi şi întrebau: „Ka?... Ka?... în dialectul lor est-norvegian.

Insfârşit, ajung într'un luminiş de pădure. Pe amândouă laturile drumului stau brazii de un verde-închis, grei de zăpadă. Albul se întinde neatins peste întreaga coastă şi numai ici-colo trunchiurile singuratice se ridică spre cerul cenuşiu. Aici, în fund, în liniştea, melancolia şi singurătatea iernii, e un mare corp de casă, galben, cu două rânduri. Acolo locueşte Munch.

E foarte greu de pătruns înnăuntru. Mulţi ziarişti renumiţi au călătorit zile întregi ca să poată sta de vorbă cu Munch şi s'au întors fără nici o ispravă.

Sun. Un câne mare se repede la gardul de sârmă ghimpată. Un grădinar mă întreabă ce vreau. Scot dintr'un buzunar o foae mototolită de jurnal, cu rugămintea de a o da lui Munch. E numai o critică a câtorva lucrări ale lui Munch, expuse la Kopenhaga şi care m'au entuziasmat aşa de mult, încât am pus în mişcare un întreg jurnal ca să tipărească expresia tinereştei mele înflăcărări. Asta e o introducere sigură... Şi trebue să aştept mult. Devin însă din ce în ce mai liniştit. Căci rândurile sunt bine scrise, asta o ştiu. Şi dacă eu...

Din casă ese un om. Imi face impresia că are saboţi. Un om cu umerii largi. Imi scutură mâna; îşi aminteşte de mine, mi-a scris atunci şi mi-a mulţumit pentru articol. Da, două scrisori lungi, — da — dar...

Sunt oaspetele lui Eduard Munch.

Munch locueşte singur în marea, pustia casă. Se zice că săptămâni, luni întregi, nu vede nici un om. A devenit marele singuratec. A ajuns, ca şi alţi mulţi artişti ai Norvegiei, ca Hamsun, nu un contimporan, ci un mit. Şi cu toate astea, e un om care mă poartă, vorbind, prin marile, goalele odăi, împinge din drum tablourile ca să nu mă împiedic în ele şi se îngrijeşte să-mi scot paltonul şi pălăria. In toate părţile sunt desene, foi grafice, pe mese, pe scaune şi chiar pe podea. Puţine mobile şi acelea ca din întâmplare. Nici o încercare să dea impresia că odăile sunt locuite. Pereţii sunt acoperiţi de tablouri şi schiţe; deasemeni, articole tăiate din gazete, critici, scrisori, prinse în cue. Am băgat de seamă că lui Munch i-e frică să nu mă apropii prea mult. Pe piano e un boţ de lut. O „sculptură" a lui Munch. E modelată într'un maron-roşcat. Am prea multe de privit, ca să pot fi atent la lămuririle lui. O „sculptură" de Eduard Munch. E de neînţeles. Nu; nu e prea neînţeles. Mă uit; e în culori. Nu, nu o ciară plastică polycromă. Dar aşa cum ar putea fi culorile într'un desen în negru şi alb, în toate nuanţele care se perindă între poli, între zi şi noapte. Cred că spunea că nu e încă stăpân. Mă ia cu el. Mă duce în bucătărie. E singurul loc încălzit din întreaga casă. Aici lucrează şi el.

Ne aşezăm la masa de bucătărie, albă, proaspăt spălată; toarnă în paharele largi. Imi spune cel „bine venit", între castroanele de aramă, strălucind de curăţenie şi tingirile negre. Imi mai mulţumeşte, încăodată, în adevăr, pentru micul meu articol. Imi pare că intru într'o gaură de şoarece.

El e mare, are pometi proeminenţi şi bărbia puternică şi întoarsă. E un luptător cel care stă în faţa mea, unul care a luptat contra unei întregi generaţii şi a învins'o. Inainte însă de a fi ajuns la maturitate, scria despre el, prietenul lui Przybyozewski: „atacurile împotriva lui au depăşit orice graniţă omenească şi nu are în faţa lumii, decât un singur argument al geniului său: foamea şi mizeria". Şi aceasta e literalmente adevărat. Unele dintre cele mai minunate desene ale lui au fost create la lumina unui felinar, căci îi lipseau banii pentru petrol. Şi cu toate astea, a rămas la ideile lui. Şi nu cei mulţi, care asigurau că e nebun, aveau dreptate. Ci el, care nu s'a abătut.

Privirea îmi cade pe un tablou agăţat între uneltele de bucătărie, un van Gogh: grădina casei de nebuni din Arles.

— „O copie?" întreb.

— „Ai ochiul bun", spune el „directorul Thiis de la galeria naţională din Oslo credea că e un original. E însă, în adevăr, o copie".

Nu mai vreau să intru în gaura şoarecelui. El continuă: „La dreptul vorbind, e egal, căci este tot aşa de bună".

Are dreptate; este o exagerare a originalului. Munch are în bucătăria lui „grădina casei de nebuni" aşa după cum marele său frate, van Gogh a văzut-o, acela care a vrut să ducă la capăt lupta, dar s'a îmbolnăvit sufleteşte. Pentru asta, lui nu-i trebue nici un original. Şi mă gândesc că tocmai acest tablou atârnă aici şi nu un altul.

Marea tăetură de-acurmezişul, din pictura modernă, are doi eroi: van Gogh, care a căzut de la postul lui, învins de sforţările supraomeneşti, care n'a obţinut niciodată o leţcae pentru tablourile lui, astăzi preţuite la averi întregi şi Eduard Munch, care a învins, care stă aici singur, retras din lumea care zi şi noapte bate la uşa lui şi care îi întinde toate bogăţiile în locul tablourilor, de care el se desparte aşa de greu.

Văd deodată, în figura puţin melancolică din faţa mea o putere, mai mult decât putere de rezistenţă: credinţă în sine însuşi. De ce simt un respect aşa de adânc? Pentrucă stau în faţa unui om credincios lui, un om care toată viaţa şi-a urmat drumul fără să se abată. Acest om bătrân, care totuşi a rămas tânăr, nu păstrează nici o nuanţă de cochetărie artistică; mirarea mea a început să ia proporţii colosale. Stau la o simplă masă de lemn, în tovărăşia acestui om bătrân şi tare; o figură aproape speriată, de ţăran, îmi vorbeşte prevăzător, ca toţi oamenii bătrâni care au trăit multe şi care acuma s'au retras discreţi. Caut cuvintele şi nu le găsesc. Cum să-i spun, cât de recunoscător îi sunt, că pot însfârşit să stau odată în faţa unui biruitor, după acest nesfârşit rând de oameni care au încheiat tot felul de compromisuri ca să-şi facă viaţa mai uşoară. Şi am în faţa mea acea grădină a casei de nebuni a lui van Gogh, a cărui soartă dovedeşte ce periculos este să-ţi rămâi ţie însuţi credincios. El nu înţelege de ce stau cu capul în pământ şi tac, nu ştie că mă plec înaintea lui plin de respect; şi în rândul nesfârşit de opere pe care el le-a creat într'un nesfârşit „furioso", în două vieţi de om, văd mereu aceleaşi trei sau patru evenimente. Munch n'a trăit aproape nimic. Şi cu toate astea, noi, ceilalţi, pe lângă el, n'am trăit absolut nimic, nimic n'am trăit ca el, aşa de neşters şi pentru veşnicie. In faţa „Răstignirei" mi-a spus el singur: „In diferitele mele încercări cărora le-am consacrat tema asta, n'am vrut niciodată altceva decât să modelez primul meu fapt trăit".

Asta este fata tânără, în ai cărei ochi de copil plin de groază, se redeşteaptă şirul întreg de strămoşi, şi căreia frica i se strecoară rece ca ghiaţa prin mădularele-i fine ca o tulpină de floare. Asta e femeia îmbătrânită, înconjurată de albastrul rece, cu şalul tras peste umerii îngheţaţi, cu ochii ficşi în obrazul îngrozit, de fantomă. Asta este nordica noapte de vară, bizară, aproape fioroasă; bucuria şi durerea în aceiaş pasionată împărechere. Acesta este peisajul stâncos, peste care soarele răsare; colţurile violet închis cedează, se strâng la un loc şi se deschid iarăşi, în mijloc înfloreşte galbenul îmbelşugat, verdele; aici verdeaţa luncilor se trage spre palidele fiorduri. La orizont soarele, care împrăştie razele lui scânteetoare peste întreaga lume: roşul şi galbenul strălucitor mistue cerul de un albastru verde. Acesta este omul, Hans Jaeger, care n'a spus niciodată în toată viaţa lui, nici un neadevăr, boemul care moare sau auto-portretele — sau motivele — gelozie... şi am terminat rândul.

Munch ridică o carte şi mi-o întinde; scrie înăuntru numele meu, şi asta îmi pare mistic, cu scrisul lui sincer şi enorm de cumpătat. Este catalogul întreg al operelor lui grafice. Răsfoesc şi sutele de desenuri în brun şi aqua-forte deşteaptă în mine amintirea multelor vizite făcute ani la rând în muzee, până la ultima, de azi dimineaţă, în galeria stampelor, la Oslo. Aceleaşi fapte se repetă, mici în aparenţă, puternice înăuntru, reproduse în majestoasa, neştearsa pasiune. Comoara ascunsă în adâncurile acestui mare suflet străluceşte descoperită înaintea mea: credinţa.

Munch este numai artist. El nu inventează nici un detaliu, nu ridică nici un fel de noi combinaţii. Motivul său veşnic, la care mereu se întoarce, e pasiunea, pe care o redă din ce în ce mai puternic..

Mă conduce prin grădina lui uriaşă. Pe pereţii exteriori ai casei şi pe suporturile de lemn dintre copaci, sunt agăţate, pretutindeni, tablouri. Atârnă acolo în ploae şi zăpadă şi devin mai bune, spune el. Intr'un spaţiu îngrădit, ne oprim în faţa unui perete urias, unde friza vieţii se ridică impunătoare peste gardul de scândură. O pânză extraordinar de mare, este acoperită toată cu petece de hârtie şi de alte pânzeturi întărite cu cue ruginite. Cheia de boltă a acestei frize a vieţii: „Muntele oamenilor". O piramidă colosală de corpuri omeneşti goale, care se încolătăcesc şi se întind, se caţără, ca să ajungă sus, sus, spre strălucitoarea lumină a înălţimei. Nenumăraţi se prăpădesc, din ce în ce mai puţini rămân între cei în viaţă, dar voinţa arde în tot ce este viu: spre lumină, în sus.

Pentru prima oară a reprezentat Munch, nu un fapt trăit, ci însuşi viaţa, întreaga luptă pentru viaţă, viaţa întregei omeniri, existenţa lumii întregi: rezumatul izolatului în marea comunitate, tuturor micilor ambiţii într'una singură, tuturor micilor ambiţii într'una singură, tuturor luptelor izolate pentru viaţă, în complex.

Simbolul titanic al marei lupte sociale.

Tradusă din germană de ZOICA DARIE

François Villon

In anul 1455, Villon ucide, într'un duel pentru o femee, pe tânărul Jean Sermoise şi este condamnat la moarte. Magistraţi prieteni îi preschimbă pedeapsa în exil, dar studentului parizian i-i greu să părăsească oraşul liberului său desmăţ. Trăeşte furişat în ascunzătorile procurate de şleahta faimoşilor pungaşi „La compagnie des Coquillards" din care fac parte şi alţi colegi de universitate, fii de magistraţi sau de nobili, cum sunt Colin de Cayeux şi René de Montigny. De sigur şi femeile uşoare din speţa cea mai decăzută îl dosesc pe François în subsolurile bordelurilor. Una din ele poate fi şi „La grosse Margot" evocată sugestiv de Villon în celebra baladă care-i poartă numele şi care e scrisă cu sinceră şi pitorească neruşinare. Acest fel de trai nesigur şi interlop ar fi putut dura dacă o nouă boroboaţă, spargerea la Colegiul de Navara, nu l'ar fi silit pe Villon să-şi ia tălpăşiţa din Paris. Aceasta se întâmplă în 1456. După cinci ani de rătăciri şi câteva luni de suplicii în închisoare, îl revedem pe Villon la Paris în 1462. Intoarcerea în capitală e prilej de suferinţe noi. Pe mulţi din prieteni nu-i mai regăseşte, ştreangul justiţiei le-a curmat viaţa de nemernicii şi crime. Villon e singur şi se simte bătrân. Cruzimea brutală a femeilor de petrecere l'a lămurit asupra celor treizeci de ani hodorogiţi pe care-i are. Acest lucru îl mărturiseşte Villon fără înconjur în următoarea strofă din Marele Testament.

Moartea simt că-mi dă târcoale,
Tuşesc clăbuci de bumbac,
Mari şi groase rotocoale.
Jeanneton c'un bobârnac,
Doi bani zice că nu fac,
Că-s mârţoagă jigărită
Şi bătrânii ei nu-i plac.

. . . .

Ar fi momentul de cuminţire? Ţi-ai găsit!

Amestecat în noi certuri şi bătăi la cuţite, Villon este din nou arestat şi condamnat la ştreang. Protectorii mari pe care-i are, sau poate chiar mama lui,

Bătrânică şi sărmană...

i-au plătit cauţiunea pentru furtul din Colegiul de Navara al cărui proces abia acum, după şase ani, se încheiase.

Cine-l va mai scăpa şi de ultima condamnare? Nu se ştie cine, dar actele tribunalului din Paris arată că sancţiunea „être pendu et étranglé" se transformă în surghiun a cărui durată se precizează: zece ani.

Unde să mai plece acum când singur recunoaşte halul în care a ajuns?

Moartea simt că-mi dă târcoale...

Poate totuşi a plecat şi a murit de istovire pe marginea unui drum. Despre acest sfârşit, fără îndoială tragic, nimeni nu ştie nimic. Inainte, însă, Villon s'a grăbit să încheie Marele Testament. In odăiţa strâmtă şi sărăcăcioasă pe care, cu toate nemerniciile trecute, tot i-a mai oferit-o bunul abate Villon în parohia de lângă Sorbona, François scrie sau dictează ultimele sale dorinţi. Incolţit între exil şi moarte, nu-şi mai pierde vremea.

Deci, nici o vorbă nu mai spun,
Căci testamentul vreau să 'ncep, *
Iar pe Firmin să scrie-l pun,
De n'o dormi iar ca un cep.

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Simt cum inima 'ncetează
Şi glasul mai că mi se stinge.
Firmin! chiar lângă pat te-aşează
Suferinţa mă învinge.
In cerneală pana 'ntinge,
Repede ce-ţi spui să scrii
Şi-apoi totul copiază; —
Inceputul iat' aci-i.

Villon dictează. A dicta nu e tot una cu a scrie singur. Dictarea e o însăilare de gânduri uşoare. Iată de ce legatele propriu zise din Marele Testament sunt o reeditare mai amplă şi mai conturată a celor din Micul Testament. Dinaintea noastră defilează aceleaşi figuri de prieteni sburdalnici, de beţivani, de cămătari, de proxeneţi şi de femei uşoare. Ca şi în Micul Testament, Villon le distribue daruri de preţ închipuite hârburi, zdrenţe sau poezii din săraca lui avere pământească şi din bogăţia lui spirituală, daruri îmbrăcate, rareori, în blânde raze de duioşie şi mai adeseori în batjocură glumeaţă sau usturătoare. Din când în când, strecoară balade mai vechi sau mai recente, concepute pe 'ndelete, ştiute pe dinafară, lucrări desăvârşite.

Mamei lui, femeii pioase care de multe ori a îngenunchiat în biserici să ceară îndurarea Fecioarei pentru fiul său nesăbuit. Villon îi lasă moştenire o duioasă „Baladă-rugăciune către Maica Domnului".

Altă femeie, cu totul de altă speţă, vine la rând în testament: cruda Catherine de Vausselle care şi-a râs odinioară de sincera şi tineresc înfocata lui iubire. Crudă a fost cu el, crud se va arăta faţă de amintirea ei. După ce îl roagă pe cel mai decăzut proxenet, Pernet de la Barre, s'o apostrofeze în stradă cu vorbele:

Târfă murdară, de unde vii?

îi compune o poezie intitulată „Ballade à s'amie" în care insulta grea de-abia se mai îndulceşte în douătrei versuri care vor fi sugerat, cred, lui Ronsard ideia din sonetul său către Elena

Veni-va ziua când se va ofili —
Galbenă, uscată — frumoasa-ţi floare;
Ştirb am să fiu, voiu râde 'n gingii, —
Pedeapsa-ţi nu-mi va fi 'ndestulătoare.

După mamă şi iubită, defilează în testament prietenii. Iată un beţivan simpatic, Jean Cotart, avocat care i-a pledat gratuit câteva procese. Cotart a murit şi Villon nu-l uită. Amintirea veşnicului cherchelit îi evocă trecutele petreceri şi-l dispune spre glumă. „Balada bunului beţivan" e un tablou surprinzător de pitoresc al unor scene trăite. Dimineaţa, în zori, prin piaţa cu dughene încă închise, beţivanul se întoarce acasă pe două cărări, se poticneşte de masa unei măcelării şi-şi face un cucui. Scuipă cu ciudă, dar saliva nu-i serveşte intenţia, căci se usucă în gâtlejul mereu ars de sete.

Urmează alte legate şi aproape tot atâtea balade. Unele, — cea adresată Ambroisei Loré, logodnica marelui „prévôt de Paris", — datează de pe vremea când Villon avea şaisprezece ani. Intre timp, poate a mai retuşat-o el, dar această poezie ocazională era cunoscută cam din epoca înscrierii lui la Sorbona ca „escolier". Măsura de ce putea fi, în sensul bun, a dat'o Villon chiar de atunci, ca şi măsura de ce era să devie în rău: în adevăr precocitate genială.

Femeile clonţoase şi clevetitoare din Paris îşi capătă renumele într'o baladă hazlie, desigur scrisă tot pe la optsprezece-douăzeci de ani, şi închinată domnişoarei de Bruyère cu care studenţii au avut mult de harţă şi chiar mai multe procese.

O altă baladă, jumătate glumă, jumătate groază, e dedicată „Tinerilor desmăţaţi" pe care Villon îi sfătueşte să se păzească bine dacă nu vor să-şi piardă pielea.

„Cum şi-o pierdu Colin Cayeux", acel care i-a fost tovarăş intim de şcoală şi de tâlhărie şi pe care l-a văzut cu ochii lui atârnând în ştreang. Incă o „Baladă de sfaturi hoţomanilor", un „Rondou al Inchisorii", o „Baladă de iertare către toţi" şi Villon încheie în tonul pe care a pornit'o — burlesc şi tragic — cu ultima sa baladă a Morţii.

BALADA MORŢII

(pentru a servi de încheiere)

Ale lui Villon legate
Aci află încetare.
Clopotele când vor bate,
Veniţi-i la 'nmormântare
In straie roş-arzătoare,
Căci — de amor hărţuit —
Fu martir fără cruţare
Viaţa când a părăsit.

Toate sunt adevărate:
Că'n iubirile-i amare
Prigonit cu răutate
Fost-a el. Şi 'n fiecare
Mărăcine pe cărare,
Din nădragu-i jerpelit,
A lăsat fâşii — se pare —
Viaţa când a părăsit.

Aşa fel că din păcate —
Doar o zdreanţă el mai are.
Şi la urmă, peste toate, —
L-apucase-o furnicare
De amor, o 'mpintenare
In tot trupu-i hămesit,
(Asta-i lucru de mirare!)
Viaţa când a părăsit.

Prinţi, fârtaţi, cu mic cu mare,
Aflaţi faptu-i iscusit:
Trase-o duşcă de vin tare
Viaţa când a părăsit.

ZOE VERBICEANU

*) Scrisese 793 de versuri din Marele Testament, cele mai frumoase şi mai patetice, pline de dureros regret pentru viaţa risipită „pe zadarnice visări".

Fotogrofia Dvs. şi a celor ce vă sunt dragi;
Fotografii din vilegiatura şi de acasă, şi
Orice alte fotografii vă interesează,
trimiteţi-le imediat revistei „Magazinul"
care le publică gratuit.
„MAGAZINUL" apare în fiecare lună, în 100 pag. minunat ilustrate şi costă 30 lei.
„Magazin I" pe Iunie a apărut, şi se află de vânzare pretutindeni.

Translatorul

Fusesem chemat din spital, unde mă găseam uşor rănit, pentru a conduce biroul de informaţiuni din statul-major al unei divizii de pe front. Era prin Octombrie 1916. Luptele în munţi continuau cu îndârjire, pentru stabilirea unui front întărit în vederea iernei. Se cucereau zilnic sau se pierdeau mici înălţimi, un izvor sau un picior de munte şi prizonierii capturaţi umpleau curtea cartierului diviziei, aşteptând să fie audiaţi la biuroul de informaţii şi în urmă trimişi în lagărele din interior.

Comandamentul nostru era instalat în palatul somptuos al unui mare proprietar din munţii Moldovei.

Pe o scară de serviciu, erau aduşi — cu santinele la spate — prizonierii de diferite naţionalităţi din armatele inamice cu care ne luptam.

Pentru audierea lor, biuroul dispunea de interpreţi trimişi de Marele Cartier şi asimilaţi în drepturi cu ofiţerii.

Astfel pentru limba maghiară şi germană, biuroul utiliza un scriitor cunoscut — de origină ardelenească — ajuns după războiu ministru într'un guvern român.

Dar mai aveam şi pentru limba cehă un translator; îl aveam de vreo două săptămâni şi nu-l putusem întrebuinţa, faţă de nici un nou venit. Nedându-mi seama de numărul soldaţilor cehi, ce s'ar putea găsi în rândurile armatelor germane şi austriace, ajunsesem la credinţa că nu voi avea nevoe de acest interpret, niciodată.

In acest fel am şi înştiinţat pe şefii mei şi s'a dispus ca translatorul de limba cehă să se ocupe cu conducerea popotei ofiţerilor.

Era sprinten, rotund la faţă şi durduliu, blond şi cu mustaţă tunsă, cu ochi mici, dar cu privirea tâmpă, excesiv de atentă şi supusă, dar niciodată înţelegătoare repede despre ce i se cere. Toată lumea îl striga Gogu şi Gogu răspundea tuturor „ordonaţi"?

Nu ar fi fost nici un motiv ca Gogu să nu rămâe înainte cu noi, dacă într'o bună dimineaţă friguroasă de toamnă umedă, un prizonier chemat la interogator şi audiat în nemţeşte şi ungureşte, nu s'ar fi încurcat în răspunsuri, declarând că nu cunoaşte bine aceste limbi şi că e ceh.

— Ceh? Foarte bine, să vie Gogu, am răspuns interpretului, obosit de întrebările ce le făcusem fără folos până acum.

Şi Gogu a venit.

— Intreabă-l, te rog, cum se numeşte.

Gogu a tuşit ca să-şi dreagă vocea şi apoi:

— Cak-o familski ti?

Prizonierul a făcut ochii mari şi privea spre Gogu cu surprinderea unui om ce vede apărând o pasăre, din receptorul unui telefon, sau un galoş din ţigara ce ar vrea să aprindă. Privea mereu, imobilizat de surprindere, drept în ochii mici ai lui Gogu, care la rândul lui privea şi el cu aerul nedumerit că răspunsul întârzie.

— Cak-o? întreabă Gogu din nou.

— Cak-o!!... şopteşte prizonierul, într'o concentrare mintală, sub care figura i se congestiona.

— Nu e ceh! se întoarce Gogu spre mine, ca să mă lămurească.

— Stai să-l mai întrebăm ceva, răspund cu o tăinuită şi abia reţinută veselie. Privesc grav formularul din faţa mea şi întârziind întrebarea, ca să-mi regăsesc contenenţa, mă fac că am de căutat ceva în sertarul biuroului, apoi:

— Ia vezi, din ce regiment este?

— Stok ti regimenski, infateriski, cavaleriski, artileristi ti cak?

Prizonierul s'a înroşit abia reţinându-şi indignarea şi a început, ochi în ochii lui Gogu, un discurs sacadat în limba cehă, din care se putea uşor pricepe că i se imputa interpretului, îndrăzneaala de a spune, că ceiace articulează este în adevăr limba cehă.

Intreb, făcându-mă că nu am înţeles:

— Ce spune?

— Spune, că el este de curând venit la regiment şi nu ştie bine ce număr are, dar că are asupra lui hârtii ce ne pot da oarecari lămuriri.

— Cere-i hârtiile.

— Papirski? întreabă Gogu pe prizonier, făcând semn cu amândouă mânile şi arătându-i şi o hârtie pe biuroul meu. Văzând însă nedumerirea cehului, se ridică şi repetă „Papirski" căutându-l prin buzunare, de unde a scos câteva foiţe de ţigară, un şiret de ghete şi pachetul de pansament al fiecărui soldat.

In măsura în care Gogu cerceta buzunarele, creştea indignarea prizonierului şi descurajarea lui Gogu, care mai mult ca să mă verifice pe mine, a mârâit:

— Mai şi minte... n'are nimic...

— Atunci, ce facem? E ceh ori nu e ceh? întreb eu cu un aer distrat.

— Eu cred că nu e ceh. Poate să fie leton, sau danez, sau cine ştie ce să fie, că nici eu nu-l pricep de loc cum vorbeşte.

— E ceh, domnule!

— Nu se poate să fie ceh, d-voastră nu vedeţi?

— Ce să văd?

— Că nu e ceh! Nu înţelege nimic.

— Dar dumneata îl înţelegi?

— Cum să-l înţeleg, dacă nu e ceh?

— Şi totuşi eu zic că tot ceh este.

— Eu cred că e leton.

— Intreabă-l.

Gogu tuşeşte din nou, evitând privirea prizonierului şi apoi tare, cu inima în dinţi:

— Ti leton... letonski?

Prizonierul şi-a pierdut răbdarea. Se întoarce spre mine şi gesticulând, îmi ţine un discurs înflăcărat, arătând din când în când pe interpret cu priviri furioase şi repetând vorbele acestuia: letonski, cavaleriski, artileriski...

Nu înţeleg, din tot ce spune, decât că e supărat foc pe Gogu, care nu ştie vorbi limba cehă şi-l întreb pe acesta:

— Ce tot spune ăsta?

— Mofturi... Că nu-i soldat vechi, că nu cunoaşte armele, nici regimentele...

In faţa noastră prizonierul clocoteşte înfundat, cu ochi ieşiţi din orbite şi abia stăpânindu-şi revolta. Se uită spre mine, ca spre unica salvare a unui om pierdut şi din coada ochiului aruncă lui Gogu tot dispreţul şi ura ce nu le mai poate înfrâna.

Prin minte îmi trece un gând drăcesc şi îl rog din nou pe Gogu:

— Ia vezi, poate e danez, cum ai zis?

Gogu se decide greu. Jocul l-a obosit şi cu voce pe jumătate întrebă:

— Ti daneski?

Nici azi nu-mi dau bine seama cum s'au petrecut lucrurile. A fost un trăsnet. Am auzit o pocnitură de palmă bine trasă, Gogu a sărit de pe scaunul lui şi a trecut în dosul scaunului meu, iar prizonierul trepitând pe călcâe, în poziţie respectuoasă, ca un motor ambalat pe loc, îmi ţine un discurs plin de accente tragice şi de respectuoase scuze cu aplecări de corp înainte.

N'am avut timp nici să mă ridic pentru a opri îndrăzneala, nici să reprim imediat actul săvârşit.

M'am întors uimit spre Gogu, ce se ascunsese în spatele meu, cu falca roşie şi ochii în lacrimi.

— Ce e, domnule? E danez?

— E nebun, asta e!

...Şi Gogu a rămas la Comandament, ofiţer cu popota, renunţând să mai fie translator.

G. COSTĂCHESCU

Primii paşi

Dialog inedit între Don Quijote de la Mancha şi scudierul său

Doi călăreţi se iviră după o culme. Caii lor mergeau la pas (e de notat că unul dintre cai era măgar). Soarele prăjia drumul pietros şi cerul se credea fântână, întunecându-şi în consecinţă albastrul.

Unul din călăreţi avea pe trupul său osos, înalt, o armură, iar celălalt se simţia mai comod într'un leibăraş de culoare problematică.

Inaltul călăria pe o iapă roşcată, ca şi stâncile dimprejur, iar măgarul celuilalt semăna cu stăpânu-său. Cei doi oameni continuau o convorbire începută de vre-un ceas.

— Stăpâne, eu zic că eşti mare... Mâna Domnului îţi va ajuta să învingi pe toţi dracii şi geniile rele. Şi atunci tristeţea ta se va preface în curcubeu de bucurie.

Cel înalt zâmbi şi-i răspunse:

— Tu eşti un vrednic scudier, dragul meu Sancho. Numai că n'ai citit destul şi eşti cam prost, ceeace nu e însă păcat. Când ne vom întoarce victorioşi, îţi voiu pune la dispoziţie biblioteca mea şi înţelepciunea cavalerilor se va pogorî şi asupra ta. Eu sunt luptătorul pentru dreptate, şi gloria omenească nu mă atrage. Bunătatea isvorăşte din sufletul meu şi oamenii n'au de unde să mi-o dea. Bietul meu Sancho! Ce naiv eşti! Gloria va creşte din mine ca o floare de argint. Ceilalţi mă vor invidia şi-mi vor spune „Nebunul!" — ca prietenul meu, bărbierul. Din mine, Sancho, isvorăşte strălucirea, ca sângele din trupul martirilor lapidaţi. Toţi ceilalţi sunt reflexul meu. Cu mine va muri o lume. Cu fiecare om moare o lume. Numai că lumea unuia e mai frumoasă, iar a altuia mai urîtă. Cine a fost nebunul, care a spus că lumea este una? Lumile sunt milioane şi milioane. Da, da, Sancho, şi nu căsca gura ca bravul tău măgar când sbiară! In orice vietate, dela ţânţar până la elefant, e câte o lume. Ai omorît un ţânţar, şi ai distrus un univers. Gloria, iubitul meu Sancho, o poate năzui numai acela, care vede totul mai frumos. Pentru asta trebuie să ai încredere în tine însuţi. Uite: acuma am scuipat. Opreşte-ţi măgarul şi priveşte. Vezi în nisip strălucirea aceasta diamantină? E scuipatul meu. Razele soarelui îl fac strălucitor.

— Da, mărite stăpâne! E ca un diamant.

— E astfel, fiindcă a fost scuipatul meu, şi razele soarelui l-au înnobilat. Meditează, bravul meu Sancho, meditează! Asta e mama înţelepciunii.

Cei doi călăreţi porniră mai departe. Albastrul cerului era tern şi peisajul terestru arid. Umbrele consumau în mers culoarea roşcată a drumului.

Deodată, călăreţul cel scund se opri şi scuipă. Vru să vadă strălucirea, însă nu erau decât nişte stropi murdari, încleiaţi în colb.

Cel înalt surâse trist şi spuse:

— Vezi? Eu am scuipat pe nisip. Deaceia strălucia. Tu ai scuipat în colb, şi scuipatul tău s'a prefăcut în glod, scumpul meu scudier! N'ai avut încredere, şi providenţa ţi-a aruncat saliva în gunoiul colbului. A mea a fost condusă pe nisip, Sancho! Sancho! Mi-e teamă pentru gloria ta!

Cel scund şi gras vru să spună ceva, dar cel înalt o şi pornise la galop, căci zărise pe culmi, în bătaia soarelui, morile de vânt.

I. VAL. IONESCU

SAPTAMANA COPILULUI

Daţi copiilor hrană intelectuală, sănătoasă şi potrivită cu vârsta lor.

Nimic nu deschide mai mult orizont imaginaţiei, nu le inobilează mai mult sentimentele, nu le îmbogăţeşte mai mult cunoştinţele în cele mai variate domenii şi nu le încântă mai mult sufletul, decât

O CALATORIE IN LUMEA BASMELOR
de *Selma Lagerlöf*

Două volume, cuprinzând peste 300 pagini, format mare, cu minunate ilustraţii, tipărite în splendide condiţii tehnice. costă 160 lei.

Cel mai frumos şi mai potrivit dar pentru copii, este volumul de versuri

„JUCĂRII"
de MOŞ GRIGORE SFĂTOSU

lucrare apărută în excelente condiţiuni technice în editura „Adevărul" S. A.

Moş Grigore Sfătosu, — pseudonimul sub care se ascunde unul din cei mai talentaţi scriitori ai tinerei generaţiuni — a adunat în cele 100 de pagini ale cărţii sale, un mănunchiu de versuri armonioase, măestrit cizelate şi străbătute de un adânc înţeles moral.

Cartea se găseşte de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare din ţară, — preţul de lei 25 exemplarul.

Editura „Adevărul" S. A.

Debutul crâsnicului Toader

— Du-te, du-te, că poate vin şi eu...

— ?!...

Crâsnicul ştia că uneori e mai sigur că părintele vine, dacă spune „poate". Şi dacă rămase pe o clipă cu privirea atârnată de ochii jucăuşi ai sfinţiei sale, aceasta se întâmplă deoarece un semn că în aşa împrejurări părintele îşi mai ţinea făgăduiala şi venea, era şi privirea lui nesigură... Parcă ar fi vrut parcă n'ar fi vrut cu privirea lui să spună că bucuros ar lipsi — şi atunci venea. Totuşi, fiindcă la o aşa ispravă unchiaşul nu se încumeta să se ducă singur, ochii lui, la despărţire, trăgeau cu gumilastic din ochii părintelui Sofronie, nu altceva. Până ce acesta îi dădu din cap şi din pleoape un semn mai asigurător. Ca să plece...

Căci trebuia crâsnicul Toader să facă un lucru ce nu-l mai făcuse, o ispravă pe care nu ştia cum s'o înceapă şi s'o poarte, nici cum s'o ducă la sfârşit şi să iasă cu faţă curată în toate felurile, adică şi cu cinste şi fără umflături: trebuia să prindă în pădure un roiu însălbătecit.

Căpătase pentru aceasta dela părintele — pe lângă amănunţite sfaturi cum să se poarte cu albinele în asemenea împrejurări, pentru ca să ajungă cu bine la scop — şi un ştiubeiu unde să le adune. Iar drept apărătoare a feţei, căpătase o mască, adică aşa-ceva, cum s'a găsit şi cum s'a putut alcătui din gospodăria sfinţiei sale — cunoscut fiind că părintele era şi el începător în albinărit — o mască din pânză subţire de boltă, rămăşiţă, străvăzătoare foarte, din vre-o cămaşă a preutesii sau aşa-ceva: o mânecă largă şi cu băieri la gură, ce trebuia să fie trasă peste un grătar pentru fript la jăratic. Mănuşi — le avea Toader pe ale lui.

Şi aşa, pe când părintele Sofronie trecea podeţul să intre în biserică pentru slujba sfintei utrenii, paraclişerul său apuca ulicioara. Ci amândoi se mai priviră odată de departe: să nu facă părintele, cumva, să nu vie... iar el, Toader, să grăbească, ce se tot uită înapoi!

Nu credeau unul într'altul: Toader în cuvântul Sfinţiei sale, iar părintele în vrednicia lui Toader. Ba Toader chiar simţise la părintele Sofronie mişcarea din cap atâta, câtă trebuia când era întărâtat. Intrarea în biserică părintele deci şi-o făcuse tot cu chipul turburat, îndârjit cum rămăsese de tândăleala neîndoelnică a crâsnicului şi de neisprava la care se aştepta cu siguranţă: „Ori ajunge prea târziu şi i-l ia alţii, blăstămatu', ori se uită la roiu de departe". Dar mai mult el nu putea să facă decât să-l echipeze cu tot felul de scule şi de sfaturi pentru partea aceasta din stupărit, iar dacă s'o întoarce fără ispravă, întoarcă-se... El, n'avea să se ducă... Nu putea. Sărutând icoana şi intrând în altar, era încă turburat, închipuindu-şi-l pe Toader tot că se uită înapoi.

Dar Toader nu se uita... Nici nu mai avea unde. Pe uliţa de sus el zoria spre marginea satului, cu ştiubeiul la subsioară înfăşurat în cearşaf, cu masca şi sculele de afumat înăuntrul lui, aşa cum îl primise din mâna preutesii — pentru ca nimic să nu se vadă. Inapoi nu se mai uita. Se gândia doar la locul unde i se spusese că tăbărîse albinele. Ca şi cele prinse de alţii — se gândia el — trebue să fie un roiu de peste deal, din Ierău, unul căruia i-o fi venit ceasul să roiască şi, nefiind la gospodărie nimeni, s'a dus unde l-a dus matca, afară din sat, în alt hotar de sat. S'a dus, cum multe asemenea roiuri nu se duc, ci rămân mai pe aproape prin grădini vecine, unde stăpânii lor adevăraţi le mai pot găsi şi culege când se înapoiază dela muncă. S'a dus acesta până în luminişurile pădurii, unde ajungeau cele mai blăstămate; încât, până să le găsească cine le caută, le-a descoperit cine nu le-a căutat. Că doar aşa se făcuseră cu stupi Aldea lui Pârpală şi Ion Bredel şi alţii; că-i mai adusese şi părintelui în dar unul — încât şi părintele aşa se făcuse..,

Pe măsură ce se îndepărtează şi pătrunde în singurătatea de Duminecă a lanurilor şi crângului, Toader se simte tot mai încrezător în sine, ca unul ce rămăsese să se ajute singur şi îşi iuţise deacum paşii, şi lăsase departe satul şi se vedea în închipuire cu stup şi cu stupină... „Prinde roiu', Toadere, acum ori niciodată, îi spusese părintele — şi vara ce vine eşti şi dumneata stupar în rând cu lumea. O să vedem... ori am să-l înfrăţesc cu stupul meu, să facem unul tare, iar anul ce vine să roiesc pentru dumneata unul dolofan, ori îl iei ăsta pe seama dumitale, cum o fi, şi ţi l-oiu păstra vreun an, până te înveţi să umbli cu el".

Auzi Toader clopotele în vale — le şi ascultă, oprindu-se totodată să mai mute ştiubeiul la altă mână — se gândi cine le-o fi trăgând în lipsa lui, cât poate să dea un stup într'un an, câtă miere şi câtă ceară (fără roiu), cât dela un stup bun, cam cât dela unul mai de mijloc şi aşa mai departe. Şi fiindcă dela o vreme îl stăpânia numai grija cum are să apuce lucrul la prinsul roiului, se pomeneşte, pe neaşteptate, în poieniţa Raicului, de unde nu mai e mult; şi fiindcă o ţine apoi tot într'un suflet şi se gândeşte la roiu, se pomeneşte şi în poiana Băieţichii, găseşte piatra şi dă să numere cei vre-o 20 de stejari la margine... Dar nu-i mai numără... Ci, repede scoţând grătarul din ştiubeiu, îl aruncă pe faţă cu două picioare ale lui sprijinite deasupra frunţii şi două sub bărbie, unde stă şi mânerul. Apoi trăgând peste el mâneca aceea deosebit de largă se legă la ceafă cu baiera trasă de jur-împrejur. Ce să mai spunem! Dăduse peste albine, care, prin vecinătate, săgetau aerul îndârjite de pribegie lungă şi de străinătate.

Deci îndepărtându-se Toader tiptil de locul cu pricina, şi ieşind el mai spre mijlocul poienii, cum îşi făcuse planul, începu să le iscodească de acolo locul şi aşezarea. Iar de acolo, numai de acolo începe el prudent, tot după plan, apropierea de copacul în jurul căruia, ca o fântână săritoare cu stropi vânturaţi, se vede învăluirea roiului fără stăpân, fără pace, fără aşezare. Şi atât s'a tot apropiat şi iar s'a apropiat Toader, atât le-a ascultat de departe şi apoi tot mai de aproape bâzâitul, că ajunsese la 20 de paşi de copac... Aşezat pe iarbă, cu ştiubeiul desfăcut din cearşaf alături, vedea de-acum prin pânză, ca în palmă, locul unde tăbărâse roiul. Se îngrămădise albinele, că se făcuse ca o umflătură sub creanga unui stejar, o umflătură cenuşie în veşnic neastâmpăr şi bâzâit ameninţător pe scoarţa cenuşie a stejarului, şi din care albinele săreau ca nişte stropi mari şi tot cădeau înapoi.

Cu toate că în miază-zi, deasupra Măgurii, începuse să se îngrămădească norii, Toader continuă multă vreme să spioneze mişcările roiului de departe, aşa cum bănuise părintele — şi-şi făcea tot felul de socoteli şi de închipuiri despre ele. Iar albinele, care de-acum îl văzuseră, mai veneau şi pe la el câte una. Poate că şi asemenea lighioane, oricât de mici şi de însălbătecite, deprinse fiind cu adăpost şi îngrijire dela om, se bucură la ivirea unei făpturi omeneşti — se gândi el încurajat. Şi se bucură. Apoi se gândi cu totul altfel. Se gândi că auzise că albinele îşi cunosc stăpânul, şi că se poate să-l fi simţit pe el că nici nu e stăpânul lor şi nici n'a mai umblat cu albine — iar dacă acum nu s'apropie, nu s'apropie ca unul ce n'a mai umblat. Incât — ele ar putea prea bine să se şi întărâte. Aşa că, pentru pricina aceasta ca şi pentru ploaie, Toader trebuia de-acum să grăbească cu lucrarea lui. Se şi puse pe lucru, cam cu grabă. Incât, când părintele răsări, totuşi, neaşteptat, în poiană cu bicicleta, grosul albinelor era acum intrat în ştiubeiu, care, spânzurat deasupra locului unde fuseseră tăbărâte, le era adăpost, le era locuinţă. Iar părintele, sosit fiind, se uita doar cum dintre albinele neintrate mai intră câte una şi altele mai ies. Dar capul lui Toader, care se uită mereu tot de departe şi nu ştie ce să mai facă, se vede chiar prin mască că se făcuse cât o lubeniţă de mare, de nu-l mai recunoaşte — şi e aproape una cu gâtul.

Cum era să se mai apere?! Nu se mai putuse apăra şi pace de năvala câtorva apucate ca de turbare... Fugise cât fugise — fugise până în cellalt capăt al poienii, apoi înăuntru în pădure. Fugise în zadar!... N'a fost acela un roiu de albine de casă, cum nu era Toader Vlădică, ci albine de pădure, adunătură de viespi! Apoi, apărătoarea de faţă, oricât de bine o închipuise sfinţia sa, nu apăra cumsecade... Era şi pânza prea subţire şi se mai şi lipia de faţă pe ici pe colo, iar grătarul se mai muta şi el... Şi dacă, după ce se trăsese în pădure, n'ar fi aşezat grătarul peste pălărie şi n'ar fi fost nici gura mânecii destul de largă ca să-l cuprindă bine şi aşa şi să se ţină mai departe de faţă, n'ar mai fi rămas Toader om...

Părintele îi spuse cu glas cald, chiar ca din uşile împărăteşti ale altarului: „Apoi să trăeşti, Toadere, bine că ai făcut ispravă" — şi-i mai spuse că pânza pentru stupuri nu poate să fie decât subţire, ca să se poată vedea, — ceiace l-a nevoit să caute ceva de tot străvăzător — că de albine nu trebue nici să fugi nici să te aperi, ci să te porţi liniştit ca un stăpân al lor ce eşti. Şi-i mai spuse „Bravo, Toadere!". Deoarece pentru un începător ca Toader — care ştia şi el zicătoarea cu mierea şi cu frica de albine — era prea destul atât... Să bage el în sac aşa un roiu! Incât, măgulit fiind, şi mai văzând şi faţa descoperită a sfinţiei sale, făcu greşala să-şi descopere şi el faţa — pe care părintele abia o mai putu recunoaşte — şi, ca din fulger, Toader mai primi o înţepătură.

Deci, îmbrobodit din nou şi hotărât de-acum să rămâie astfel până ce vor fi isbutit să cuprindă ştiubeiul pe dedesubt cu cearşaful — ca să-l poarte înfăşurat ca pe o oală cu lapte — Toader grăbi singur cu desăvârşirea lucrării, cum părintele se speriase şi el... Iar fiindcă şi după aceea albinele stinghere se ţineau mai mult după el decât după ştiubeiul din mâna sfinţiei sale, Toader rămase mai departe statornic cu obrăzarul pe faţă. Se ţinea el cam prin preajma drumului, cât mai departe de luminiş, ba prin pădure, ba prin crâng, şi se agrăiau doar din vreme în vreme unul pe altul, fie cu răspuns fie fără răspuns. Cum se întâmplă prin pădure.

„Hăi!" se auzia iarăşi, mai înăbuşit ori mai aproape, chemarea cu ecou a pădurii.

„Hai, hai!" — răspunsul.

Şi Toader căuta ori la drum, să nu se îndepărteze prea mult, ori înainte. Şi o ţinea întins.

Doi oameni, purtând şi un ştiubei gol, urcau spre drum grăbiţi şi ajunseră în apropierea lui:

— Hăi!

— Aici, Aici!

— Cine eşti, ăla?

— Cine să fiu?! Eu! — răspunse crâsnicul căutând pe-aproape, chiorâş, după sfinţia sa.

— Iaţi obrăzaru', hoţule!...

Când s'a dumirit şi a dat să-şi descopere faţa, oamenii, începând şi ei să se dumirească, se întărâtară încă mai mult.

„Unde-ai umblat? Să dai roiu' că te sugrum!"

Toader rămase locului ca înlemnit, ţinând în stânga-i căzută obrăzarul cu băierile rupte, iar pentru dreapta negăsind loc... Dând să îngâne ceva, nu avu glas şi nici nu-i dădură răgaz. Doar după ce s'a smucit zadarnic dintre dânşii spre a se mai apăra de lovituri, începu să strige că e un roiu al părintelui Sofronie şi să cheme tare după sfinţia sa...

— Să-l vedem pe părintele! Să vedem roiu'! — îl smuciră oamenii.

— Lăsaţi-mă să vi-l arăt...

Şi ieşiră buluc în drum, apoi în luminiş, crâsnicul strigând mereu după părintele, în nădejdea că astfel va fi mai cruţat ca faţă bisericească ce era şi el, iar ceilalţi ţinându-l bine de mâni. Acolo se opriră toţi... Căci îl zăriau pe sfinţia sa, departe acum, în poiana Raicului devale, gata să intre iar în pădure. Mâna de zor bicicleta, cu ştiubeiul prins la ghidon. Prea în scurt îl văzuseră înainte de a se pierde în pădure, dar Toader parcă-l zărise că-şi ducea mâna ba la faţă, ba la plete... Să se fi ţinând albinele slobode după bicicletă? Să se fi făcut o deschidere la ştiubeiu? Cu putinţă să fi fost numai o părere a lui.

Ci oamenii din Ierău se uitară mai întâiu unul la altul, apoi la Toader care avuse dreptate... Dădură din cap, ca şi cum le-ar fi părut rău de bătaie — dar, în gând, găsindu-l vinovat tot pe Toader că-şi ascunsese faţa ca hoţii. Apoi grăbiră — împotrivă, ca să poată umbla toate locurile neumblate mai înainte de sosirea ploii.

ROMULUS CIOFLEC

Dai! N'ai?

de I. C. VISSARION

Ei nà nà — zise doctorul apăsat, când văzu pe Iancu lui Ion Ciobanu, că intră cu trăsura pe poartă, cu oiştea aplecată şi bâţâind de umbla s'atingă pământul. — Ce mi-ai făcut, mă? Ce mi-ai făcut?... Mi-ai rupt inima trăsurii!... Poftim! Mai dă-ţi lucrurile pe mână de nemernic!...

— Nu e adevărat, domnule doftor, nu e adevărat, zău, n'am rupt eu trăsura!... îi răspunse Iancu repede. Doctorul ridică mânile în sus şi le isbi apoi de şolduri.

— Nu e adevărat?... Da' nu vezi şi tu cum atinge oiştea pământul?... Nu vezi c'ai rupt inima trăsurii?...

— Inima trăsurii?!... Domnule doftor, aşa mergea şi când am luat-o. Da' e vorba că nici caii nu trag de ea în sus, fiindcă sunt hamurile mari, opritorile lungi, iar ei sunt mărunţi.

Doctorul se albi de mânie. Tăgăduiala asta îl necăjea peste fire. Se mai uită la trăsură şi mai văzu şi altceva rupt.

— Mă!... mi-ai plesnit şi arcurile?!...

— Arcurile?!... Zău, domnule doftor, nu le-am plesnit eu, aşa or fi fost!...

— Aşa?!...

— Zău, domnule doftor... Aici?... păi era... nu vedeţi?... plesnitură veche!...

— Unde e rugina, mă, unde e rugina?... zise doctorul scrâşnind din dinţi.

Se uită apoi în toate părţile. Iancu pricepu că e rost de chelfăneală şi se dete de pe trăsură. Doctorul isbucni:

— Fir'ai al dracului de nemernic şi de hoţ!

Iancu se mişcă, îngrijind ca să aibă trăsura tot între el şi doctor.

— Un fier rupt mai dinainte se rugineşte, boule!... Rugina e proba c'a fost rupt dinainte! Dar aici unde vezi tu rugina? Vino de vezi, chiorule, ce mi-ai făcut, pentru ca să iei tu un pol!...

— Rugina?!... zău, dacă am rupt eu arcul...

— Mi-ai făcut pagubă de cinci sute de lei, păcătosule, hoţule!... Mă, mă!...V'aţi făcut răi şi mincinoşi!...

Doctorul oftă şi stătu în loc, obosit d'atâta necaz.

— Iacă vorba celor bătrâni: „Dai n'ai, dai n'ai!..." cum iese la lumină, ca adevăr veşnic omenesc!... Iată zicătoarea ce te'nvaţă să nu dai!... Zice unul şi altul ca să ai răbdare, să fii calm!... Olimpic!... Dar aceea ce zic astfel, n'au avut d'aface cu nemernici şi cu hoţi! Să vază ei cum se practică minciuna, cum nemernicul dovedeşte, că n'are drept să-l sprijini, că te face să turbezi!... Ah!... să vedem care filosof d'ăştia s'ar menţine în liniştea olimpică! Parcă omul, orice om, pus în condiţii anumite n'ar reacţiona la fel ca un altul, pus în aceleaşi condiţii!... Răbdarea, stăpânirea de sine are o margine!... Sunt indivizi, croiţi de dracul, cât mai proşti, cât mai supărători, cât mai persistenţi în pornirea lor rea, care-ţi chinuesc nervii, care te înebunesc... Să iei bala dracului la palme, ca să te descarci, ca încai cu atât să te alegi!

Doctorul se mai linişti, vărsându-şi astfel focul, şi se apropie iar de trăsură. Iancu se căsnea să-şi desnoade opritorile din capul oiştiei.

— Mă hoţule, nu mai face pe prostu! vin de vezi că nu e pic de rugină... că e ruptură proaspătă!... Ai rupt arcurile trăsurii, fiindcă ai luat-o de-adreptul prin muşuroaele de porumb ale islazului. Ai vrut să prinzi de pe urmă italianul!

— Zău nu, domnule doftor!...

— Taci, păcătosule, că te-am văzut!...

— Păi, domnule doftor, pe unde era s'o iau mai de-adreptul, dacă domnul Albie se dusese dracului!?

— Se duse dracului domnul Albie, ai?... da' de ce se dusese?... pentrucă tu, al dracului, n'ai venit la timp să-l duci la gară!... Nu ţi-am zis eu: Iancule, vii la şase fără un sfert, că la şapte şi un sfert trece trenul?... De ce-ai venit tocmai la şase şi patruzeci?...

— Păi, să vezi... până m'am dus să iau caii din fundul grădinii... ei eşiseră 'nainte pe islaz şi unul pierduse şi-o piedică... şi până am căutat-o...

— Trebuia să vii la timp, secule!

— Veneam, zău dacă nu veneam!... dar acasă altă dănănae... cureaua dela hăţ era descusută... iar proasta de Maria, nu găsea sula deloc, ca s'o cos!... „Vezi, fa, caută sula dracului pe poliţă şi adu şi-un fir de tort mai repede, să cos cureaua hăţului! Vezi dacă dai şi de undrea..." Dar ea, nu găsea nici sulă, nici undrea, şi nici mosorul cu aţa de tort nu-l găsea!... Se jucaseră diavolii de copii cu el şi-l pierduseră pe de pe sobă!... Apoi până mi-am adus eu aminte că sula o împrumutasem lui Mihai — şi rumânu nostru e hoţ al dracului, dacă-i împrumuţi ceva se face că-l uită la el — nu mai mi-adusese sula!... Păi undreaua, nici de ea...

Doctorul începu să zâmbească de felul acesta de apărarea şi-i tăie vorba:

— Nemernic!... Un om trebue să-şi îngrijească lucrurile mai din vreme, mă!...

— Trebue, domnule doftor, trebue, dar... treburile sunt multe şi omul sărac e unul singur!... face una, rămâne alta... apoi, dacă vede şi vede că nu le mai pridideşte, le mai dă în cap şi cu şederea! Că două mâni are săracul şi treburile o mie sunt!

— Chestia e însă, c'ai venit târziu, şi-ai făcut pe italian s'o ia pe jos la gară!... Apoi ca să-i eşi înainte, ai luat-o de-a dreptul prin muşuroaele islazului, şi mi-ai rupt trăsura!...

— Puteam eu să netezesc muşuroaele islazului!... Sunt eu vinovat?...

Doctorul iar se 'ncruntă.

— Ietă al dracului, nu e el vinovat, sunt eu vinovat, că i-am dat trăsura!...

Pe poartă intră judecătorul zâmbind.

— Ce te necăjeşti, doctore, ce te necăjeşti aşa de rău?...

— Cum să nu mă inecăjesc, domnule judecător? Să vezi că am dreptul să fiu chiar necăjit... Uite, nemernicul ăsta mi-a rupt trăsura... Cercul ăsta de fier, pe care se roteşte dricul cu roatele dinainte la cârmială, e rupt!... Două foi ale arcului din urmă, sunt plesnite. De mai plesnea şi-a treia lamă, nici nu mai putea s'aducă trăsura acasă. Şi vede bine că le-a rupt, dar nu vrea să recunoască deloc!... O ţine morţiş, că erau rupte!

Judecătorul luă seama şi văzu şi el rupturile proaspete.

— Da, rupturile sunt proaspete!...

— Erau rupte, domnule Judecător, zău erau vechi!

Judecătorul îl privi crunt şi Iancu se căsni să-şi deshame caii mai repede şi nu mai răspunse.

— Dar cum s'a 'ntâmplat?...

— Ştii, dragă, m'am apucat şi eu să fac casă, că aşa e firea rumânului.

De douăzeci şi atâţia ani doctor... am strâns ban cu ban, să-mi fac şi eu o căsuţă, că cea dela tata, o vezi stă să cadă. Şi se mai zice apoi, că ovreiul când are ceva bani, deschide o dugheană să-i mai înmulţească; grecul: arendează o moşie; turcul: îşi mai cumpără o nevastă, iar rumânul îşi face o casă mai încăpătoare! Aşa şi eu zic: să pui un pom, să fac o casă... Ei, şi am luat pe italianul Albini, un foarte cinstit şi de treabă om, să-mi facă casa!... Omul ăsta face cum zici, şi îţi complectează cu frumosul lui artistic, frumosul ce ţi-l închipueşti şi tu ca om; pe când meşterii noştri, zic că te-au înţeles, ba te face că nu ştii, şi-ţi trântesc nişte case fără nici un gust! Sunt dar recunoscător italianului acesta şi caut să fac şi eu ceva mai mult pentru el, cum face şi el ceva mai mult pentru mine. Săptămâna asta, italianul a venit şi cu o fetiţă a lui, s'o mai scoată la ţară din aerul Craiovei: că vine Luni şi pleacă Sâmbătă. Ce mi-a zis italianul astăzi: „Uite, domnule doctor, am şi cufărul ăsta, am şi fetiţa... vreau să mă ducă cineva la gară, că pe jos nu pot...

— Bine, domnule Albini, ai să te duci pe sus şi cu trăsura mea!... Zic eu lui Iancu al lui Ion Ciobanu, să vie cu caii, îi dai acolea un pol — că e rumân sărac — şi te duce la gară.

Italianul foarte mulţumit, primeşte şi chemăm pe Iancu care-mi face pe saraolul... Lucrează la mine la case de când m'am apucat.

— Uite, mă Iancule, domnul Albini zice să-l duci la gară, diseară!... Poţi?... — Pot!... dar... n'am brişcă!...

— Iei caii tăi, îi pui de trăsura mea... şi-l duci... iar dumnealui îţi dă un pol!...

— Il duc, dacă-mi daţi trăsura.

— Dar bagă de seamă — i-am mai spus — pleci d'aci la cinci, iar la şase fără un sfert să fii îndărăt cu caii şi înhămaţi, că la şapte şi un sfert trece trenu... Ai înţeles?...

— Inţeles!...

Şi la cinci pleacă d'aci acasă la el să vie cu caii! Dar unde s'a pomenit rumân să vie punctual!... In viaţa lui nu e intrată viaţa cu ceasuri a fabricii, e intrată viaţa câmpului: cu vara! Vine şase şi trece, Iancu nostru nu vine. Se face şase şi un sfert, Iancu nici pomeneală! Italianul punctual: la cinci şi trei sferturi jos mistria, jos şorţul... La şase aştepta îmbrăcat, cu geamantanul lângă el şi cu fetiţa de mână.

— Nu vine Giovannini, domnule doctor!...

— Nu vine, domnule Albini... păcătosul!...

— Eu nu vreau să plece trenul şi să rămâe gara... plec pe jos...

— Pleacă, domnule Albini, nu vezi: blestematu'!... Eu am numai trăsură, ştii dumneata că n'am şi cai...

Şi a pornit bietul Italian pe jos, cu geamantanul la spinare şi cu fetiţa înnaintea lui... O porneşte de-adreptul pe potecă, că de când lucrează la case, a învăţat şi el potecile, printre clete.

La şase şi patruzeci, iacă şi Iancu nostru!

— Hi! Hii!... hart... hâţ-hâţ-hâţ-hâţ!... hi!... ha!... diii!... cu caii şi cu mânile întinse.

— Lovi-te-ar talanul — striga el, cu hamurile la spinare, cu hăţurile în mână şi pe jos, pe lângă cai.

— Acuşi vii, mă?...

— Acuşi!...

— Păi, la ce, Italianul s'a dus!

— Aoleo, a plecat domnul Albie?...

— Ba era să te-aştepte pe tine!

— Las' că-l prind eu!...

Mă gândii: să nu-l mai las, o să zică Italianul că n'am mai vrut să-i dau trăsura!

— Bine mă, dacă e aşa, mai repede, că te pomeneşti c'ajunge!...

— Repede, repede dau.

Şi înhămă caii într'adevăr repede şi porni pe drum... Nu-l mai prinde, gândii eu... dar în sfârşit el e păcătosul, el nu s'a ţinut de cuvânt, iar nu eu... Când, ce să vezi?... Iancu meu, sculat în picioare, mâna cât putea şi caii fugeau la aruncate! Şoseaua face cot, dar el, pesemne c'a zărit Italianul pe potecă, unde mi-o ia, nene, de-a-dreptul pe islaz, şi fugi. Islazul, ştii că s'a brodit să fie dat. atunci când s'a dat, să fie porumbişte. La ce autoritate comunală din ţara noastră i-ar fi venit ideea să puie pe oameni să netezească muşuroaele, sau să-l fi arat în primul an şi să fi pus gazon?... Asta ar fi fost pricepere de autorităţi civilizate; dar aşa, ca la noi la nimenea, o fi iarbă: iarbă; n'o fi, ciulini, scaeţi, bozii, porumbari: berechet, ce-o fi semănat vântul şi

(Continuare în pag. VI-a)

întâmplarea! Când văzui pe Iancu cum mână prin muşuroae, îmi veni furie!... „Imi face trăsura praf, păcătosul!", gândiam eu. Trăsura, săraca, se legăna să se răstoarne, oiştea bâţâia, dar el mâna de zor, de parcă avea tunul înhămat de caii lui, iar nu o biată trăsură, ceva delicat şi fragil! Intrai în casă şi luai binoclul şi văzui oiştea bâţâind în sus, văzui un cal poticnindu-se, şi odată oiştea se înfipse parcă în pământ!... Ei, să nu-ţi vie să mori?... Nu mai mă uitai... Zic, lasă că bine îmi face nemernicul! Dreptate aveau cei bătrâni, când, dacă te duceai să ceri ceva şi te ştia nemernic, îţi spunea: „Să-ţi cânt un cântec: Dai n'ai... Dai n'ai!" şi apoi răstit: „Nu-ţi dau, mă!... Fă-ţi ce-ţi trebue!..."

— Bine, mă omule, aşa ştii tu să păstrezi lucrul altuia? îl mustră judecătorul.

— E vinovat primarele d'atunci, că noi i-am zis, să nu dea mulţumire acolo unde ni s'a măsurat islazul, că e porumbişte cu muşuroae, să ni-l dea în ailaltă parte a moşiei... dar el: oţ! l-a uns boerul cu ceva bani şi ne-a tras pe sfoară!

Judecătorul zâmbi. Doctorul făcu la fel.

— Acolo fusese mirişte, unde ceream noi islazul!...

— Să plăteşti paguba, omule!...

— Păi dacă nu stric eu?... Primarul d'atunci strică!

— Da' ce să-i iau ăstuia!... Na, uite!... ai rupt şi cureaua dela opritori?!

— Era veche!...

— Veche?!... toate erau vechi la mine şi trebuia să te chem pe tine să le înnoeşti!... Bătu-te-ar Dumnezeu, să te bată, de păcătos!...

Iancu reuşise să desnoade aţele şi încălecă pe cai şi plecă.

— Eu sunt vinovat! Dai, n'ai!... Dai căldare şi iai toarte!...

Judecătorul începu să spue şi el:

— Cunosc eu marfa, ştiu cum sunt ei!... Mă duc în cercetări la faţa locului, la chestii de hotare... Ei bine, se văd pietre, hotare vechi, răzoare înţelenite!... toţi văd, numai martorii nu vor să vadă, dacă sunt bine montaţi, jură, că nu e aşa, că n'a fost p'acolo hotar de când pământul!... Sunt cazuri zilnice, de nu ştiu în ce fel să stabilesc dreptatea!... A ajuns ca martorii să fie o nenorocire în justiţie. Sperjurul nu-l mai pedepseşte nimeni!!... Procurorii sunt obosiţi de procese, iar oamenii desgustaţi de dreptate! Civilizaţia pseudocivilizaţilor le-a falsificat sufletul cu totul...

— Sunt şi vremurile rele, sunt şi ei vinovaţi — răspunse şi doctorul luând braţul judecătorului.

— Rele, negreşit că sunt vremurile rele... Auzi dumneata!... treizeci de lei un dublu de fasole şi cincizeci de lei un kilogram de peşte! Zece lei un dublu de porumb, adică trei chibrite!... Ţiţeiul arde că n'au unde-l mai pune şi petrolul cinci lei litrul!... disproporţii fantastice de preţuri! Negustorii ţin toate scumpe, iar ale ţăranilor toate ieftine!... Se jeluia unul, că de-ar vinde tot ce-a făcut pe locuri, nu încăputează birul!

Intrară în case, iar Iancu se dusese călare, uitându-se îndărăt din când în când... Trăsura rămăsese cu coşul ridicat, neagră, gheboşată ca o femeie cernită, plângând pe un mormânt.

I. C. VISSARION

Turism

TIMIŞOARA

Dacă la Botoşani, nu oraşul în sine formează atracţia, ci împrejurimile lui — la Raiu, mănăstirea Agafton, etc., — Timişoara în schimb atrage exclusiv pentru pitoreasca aşezare urbană.

Coborînd dela gară chiar ne dăm seama că avem deaface cu un oraş curat, bine întreţinut. De-a dreapta şi de-a stânga drumului drept al gării, stau înşirate gherete cu mezelărie şi fructe, bine umbrite şi răcoroase, unde musca insinuantă e sistematic alungată.

Oamenii aici sânt, prin tradiţie, curaţi.

Nu ştiu dacă la Bucureşti, în capitala ţării prin urmare, găsim o bae atât de curată şi frumoasă ca Baia Centrală a Timişoarei. Apoi, Strandul timişorean e mult mai vechi decât cel din Bucureşti.

Dacă ar fi să ne facem opinia generală despre Timişoara după drumul gării sau străzile lăturalnice, care sunt mai noui, am spune că e vorba de un oraş construit europeneşte, după un plan dinainte stabilit.

Adevărul e că oraşul nostru, cel vechiu şi cel nou, s'a născut după legea mai întâi a necesităţilor imediate, adică mai la întâmplare, şi apoi după legea cerinţelor moderne.

Aşa că în inima Timişoarei avem, ca la Paris, o *Cité,* care formează oraşul vechi, cu străzi mai puţin regulate, cu pieţe a căror figură geometrică n'o poţi preciza cu uşurinţă. Iar de jur împrejurul acestei Cetăţi, se întinde oraşul nou, cu drumuri lungi şi perfect drepte, cu clădiri aproape de-o înălţime.

Evident, infinitul pe care-l deschid străzile noui este ispititor şi ne place să păşim de-alungul acestor drumuri. Dar tot farmecul şi pitorescul specific al Timişoarei stă în inima ei.

Timişoara n'are o piaţă largă, pătrată, cum are una Lugojul, de pildă. Venind de la gară, pe una din acele străzi drepte, intrăm brusc într'o piaţă mică, cu un hotel de-o parte şi o mare librărie de alta. Avem impresia că aici e centrul. Dar din această piaţă, acolo unde pare că piaţa se închide, dăm imediat de o nouă întindere asemănătoare celeia dintâi.

Aceste două pieţe, frumos luminate de soarele cald al Banatului, formează viaţa şi cochetăria oraşului. Aici e forfota oamenilor de afaceri, dar tot aici este şi locul simpatic al promenadei.

Oraş fără promenadă nu există. Bulevardul Pardon la Câmpulung, strada Lăpuşneanu la Iaşi sau bulevardul Independenţei la Ploeşti, ca să nu pomenim de calea Victoriei a noastră, cea mai ticsită şi inestetică promenadă din ţară — strânge dela colţul de aici până la colţul de colo, în după amiezi de vară, tot ce are oraşul mai elegant şi mai fraged.

Dacă la Arad sau la Târgu-Mureş, ne oprim din capul locului să cercetăm cele două Palate culturale, ca fiind monumentele de seamă ale oraşului, — la Timişoara ne va izbi sprinteneala mersului, eleganţa ţinutei şi zâmbetul femeilor de pe promenada timişorană.

Fetele Timişoarei nu cunosc fardul; roşul bujorilor e natural şi albul obrajilor este al pieliţei. Cultul părului lung, strâns în cosiţe sau făcut rulou la ceafă, e încă în vigoare. E o privelişte plăcută defileul de rochiţe divers colorate sub lumina clară a soarelui bănăţean. Dar, pe lângă frumuseţea lor, femeile de-aici cuceresc prin sănătatea deplină, de invidiat, pe care o respiră.

L. Sb.

Moda

S'o luăm dela epidermă...

Primul costum al Evei ! — ultra antic şi ultra modern costum ! Toţi îl ştim, — deşi nimeni — afară de Adam şi prăsila — nu l-a văzut aevea şi nici un document nu l-a înregistrat precis pentru posteritate. Copiii îl află dintru începutul buchiilor, având tot răgazul să-l contemple, în manuale, ba din profil, ba din spate. Şi această veche poveste mereu actualizată de abecedare, nu scandalizează pe nimeni. Ce-a fost putem privi, dar nu ne priveşte, — însă revenirea la moda Evei şi a lui Adam trebue împiedicată. Contimporanii se împotrivesc nudismului, fără să-şi dea seama că în fond rezolvirea problemei atârnă doar de climă — nudism la pol ? Incercaţi, mă rog ! — Şi în Congo sau în insulele Polinesiei se practică şi se va practica cât soarele va mai încălzi pământul.

Şi totuşi nudismul capătă adepţi şi s'au găsit avocaţi care să-i pledeze cauza. Paternitatea ideii nudismului modern cred că revine unui foarte fin ironist al societăţii ultimului secol: *Pierre Louis. Les aventures du roi Pausole* sunt o delectare permanentă şi paralelă prin text şi ilustraţii. Dar Pierre Louis propune nudismul numai pentru sexul frumos şi numai până la vârsta ferită de obesitate sau de fleşcăială. Poate că greşia cu jumătăţile lui de măsură. Academia masculină e mai rezistentă decât a sexului advers.

Mamela — piatra de încercare a frumuseţii corporale şi accesoriu exclusiv feminin — (afară de rarisime excepţii de care numai Hermes şi Afrodita sunt vinovaţi) mamela, zic, e mai caducă decât frunza copacilor care se usucă şi cade numai toamna. Câte mamele, vai, cad în plină primăvară a femeii ! Acest spectacol — etalat — ar cauza o adâncă deprimare în ambele tabere umane. Bazată, poate, pe această preistorică constatare, societatea cea mai străveche — cea din timpul cavernelor şi a micilor triburi — a introdus moda mascării corpului feminin în părţile delicate şi primejduite de atacurile brutale ale vremii... (şi ale masculilor?). Ici o piele de fiară, dincolo un colan de verdeaţă şi mijlocul de a provoca iluzii a fost creat, ca prim resort de veşnică frământare, luptă, năzuinţă, vis, fericire şi nefericire : viaţă !

Cu timpul, costumul congenital feminin a fost mascat parţial sau pe de-a'ntregul, — după ce trecuse prin desăvârşire sub linia firească şi elegant revelatoare a drapajului antic. Pierre Louys satirizează decoltajul parţial — gât şi umeri, braţe şi picioare — numindu-l ipocrizie socială. De ce ipocrizie şi nu dibăcie ? De ce nu imbold al instinctului de acuplare şi procreare?

Să ispitim la mărturisiri pe cea mai aparent pudică epocă — cea medievală — închisă ermetic nu numai în falduri lungi de rochie şi capeline ori capuşoane apăsătoare, dar ferecată cu cercuri şi lacăte de fier în chiar organul creator de viaţă. Să întrebăm această epocă a centurii de castitate dacă a fost chiar aşa de castă şi anormală, cu toate cercurile şi toate lacătele ei. Boccacio în Italia şi Margareta de Navara în Franţa ne dau un răspuns suficient. Inţelegem lămurit meşteşugul ermetismului corporal: cu cât trena castelanei era mai grea şi mai lungă, cu atât ispita pajului de a o ridica mai mult — pe furiş — era mai mare. Cine nu cunoaşte povestea „Mărului fermecat" din vârful căruia bătrânul castelan înmărmurit nu-şi credea ochilor privind scena de sub pom, unde lăsase să-l aştepte — cuminţi — pe castelană şi al ei paj ? O, miraj al mărului miraculos, ce bine ai ştiut să păcăleşti severele supravegheri matrimoniale ! Şi dacă în prezenţa soţului adulterul îşi găsea joc liber, de ce să credem în neînfrângerea centurilor lăcătuite, în timpul lungilor absenţe ale nobililor cruciaţi ! Să credem, dimpotrivă, — cum atestă Heptameronul reginei de Navara şi şăgalnicul Boccacio, — că nicicând moravurile n'au fost mai libere ca atunci când epiderma femeii a fost mai ferecată.

Astăzi, această piele, zisă de drac fiindcă, — devenită pergament, — căptuşeşte, — afirmă poporul, — chiar talpa iadului, — azi pielea femeii e foarte adulată şi îngrijită de modă, mai mult ca celelalte accesorii. Şi e drept, căci este o zisă: mai aproape-i pielea decât cămaşa. Mai aproape de ce anume ?

Pielea femeii de azi îi impune preocupări multiple. Dacă s'a dus vremea scăldatului în lapte de cerboaică (era vreun raport cu coarnele de cerb ?) şi timpul libaţiunilor parfumate — operaţiuni de sigur nu jurnaliere — femeia de azi acordă epidermei sale atenţiuni cât mai frecvente şi mai îndelungi.

Nici curtezana epocilor de celebre orgii nu-şi adula corpul cât face — cu mijloace în adevăr perfecţionate — femeia actuală. Mult pomenitele Tais, Frineea şi Bilitis se scăldau în valurile albastre ale mării Egee sau ale golfului Alexandrin numai pentru a-şi expune corpurile ispititoare, sau şi pentru a economisi osteneala piscinei din interiorul casei lor ? Azi, baia zilnică e o condiţie imperativă pentru orice femee — fie serioasă, fie curtezană — fie una sau alta cu aproximaţie. (Nu suntem în secolul teoriei relativităţilor?)

Culoarea epidermei a evoluat şi ea. Faţa de crin, braţele de marmoră şi-au trăit traiul. Zeama de lămâie, ca medicaţie internă şi externă pentru scopul împalidării, s'a văzut exclusă.

Moda actuală s'a aliat cu stăpâna puternică a zilei — ştiinţa — şi se inspiră din decretele ei. Energie ! vigoare ! ritm accelerat ! sănătate !

Ceeace decretează ştiinţa caută să exprime moda... începând cu elementul esenţial şi primordial: epiderma.

Piele însorită... piele daurită... şi ca să reamintim pe poetul romanţelor de mai târziu... adăogăm:

Pe peluză verde au naufragiat...

Thalassa ! Thalassa !... La mare ! la mare ! femee modernă !... Soare, aer aspru, mişcări iuţi şi chiar violente ! Hegemonia Spartei !... sau reeditarea şi mai vechii poveşti cu amazoane, sirene şi naiade! Evoluţia genurilor corporale !: Viguros şi suplu — Sparta şi Diana — ascetic şi gălbejit? — prerafaelism — opulent şi îmbujorat ? — renaşterea lui Rubens — strangulat şi pântecos ? — domnia corsetului — liberat şi transparent-macabru ? — epoca romantismului — iar corset, turnùri şi malacoafe? — timpul bunicii; iar acum, nepoata o ia dela capăt, cu ceva dela Eva, ceva dela amazoane, ceva dela spartane... şi cu încercări lăudabil serioase de a presăra nu numai epiderma cu sare, ci şi conţinutul ţestei. Frumos lucru să încerci o aliere între Sparta şi Atena ! Femeia de azi încearcă această rară însumare şi, mai cu epiderma ei, mai cu sarea ei, ar putea fi citată cu elogii de veacurile viitoare...

DANDY

Cronica Şahului

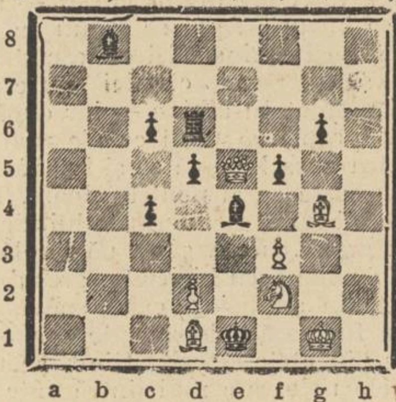
PROBLEMA No. 463

de **H. Weenink †.**

(*«Westminster Gazette» 1921*)

Negru :

Ré1, Td6, Nb8 şi é4, Pc4, c6, d5, f5 şi g6 (9).

Alb ;

Rg1, Dé5, Cg2, Nd1 şi g4, Pd2 şi f3 (7).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

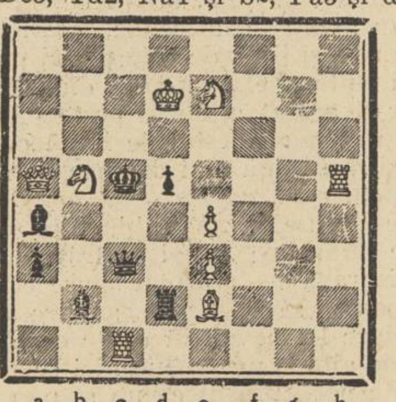
PROBLEMA No. 464

de **A. Ellermann**, Buenos-Aires

(*«L'Echiquier» 1932*)

Negru :

Rc5, Dc3, Td2, Na4 şi b2, Pa3 şi d5 (7).

Alb :

Rd7, Da5, Tc1 şi h5, Cb5 şi é7, Né2, Pé3 şi é4 (9).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 216

Jucată la concursul de maeştri din Budapesta în Aprilie 1932.

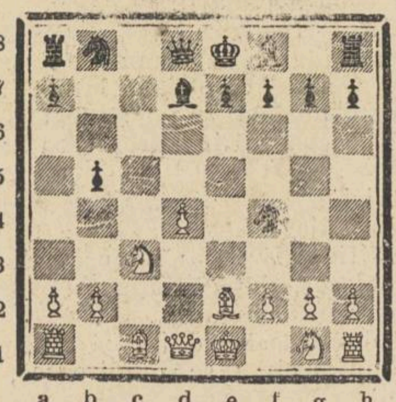
Alb : Lajos Steiner. Negru : Hans Mueller.

Apărarea Caro-Kann

1. é2—é4, c7—c6 ; 2. c2—c4, d7—d5 ; 3. c4×d5, c6×d5 ; 4. é4+d5, Cg8—f6 ; 5. Nf1—b5+, Nb8—d7 ; mai bine ar fi fost, poate, Cbd7. 6. Nb5—c4 ; b7—b5 ; mutare slabă, negrul vrea însă să-şi recâştige pionul. 7. Nc4—é2 !, Cf7×d5 ; 8. Cb1—c3, Cd5—f4 ; la C×c3. d×é alb ar fi stat, evident, admirabil. 9. d2—d4 ! un fin sacrificiu de pion.

Situaţia partidei după a 9-a mutare a albului.

Negru : Mueller.

Alb : L. Steiner.

9...., Cf4×g2+ ? această luare a pionului duce la pierdere ; ceva mai bine ar fi fost C×é2. 10. Ré1—f1, Cg2—h4 ; 11. Nc1—f4 !, a7—a6 ; la é6, ar fi urmat ; C×b5, N×b5 ; N×b5+, Cd7 ; d5 ! cu avantaj pentru alb. 12. Cc3—d5, Ta8—a7 ; 13. Ta1—c1, Nd7—c6 ; mai multă rezistenţă ar fi oferit Cc6 ; alb ar fi câştigat ca şi în partidă calitatea, dar nimic mai mult. 14. Cd5—c7+ !, Ta7×c7 ; la Rd7, alb ar fi continuat cu d5 urmat de Ng4+. 15. Nf4×c7, Dd8—d5 ; la D×c7 ar fi urmat d5, Db6 ; d×c, C×c6 : Dd5, etc. 16. f2—f3, Cb8—d7 ; 17. Dd1—c2 !, Nc6—b7 ; 18. Né7—g3 şi negru abandonează căci faţă de ameninţarea Dc8+ ! negrul mai pierde şi calul din h4.

Conducătorul negrului a scris o carte despre această apărare. Se depărtează însă, în defavoarea sa, dela mutarea a 5-a, de continuarea indicată într'însa !

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Periferia în literatură

Sub acest titlu, d. Petronius recenzând în „Viitorul" romanul „Fundătura Cimitirului No. 13" datorit d-lui Tudor Teodorescu-Branişte, — după ce spune că a găsit în această carte „o imagine de-o savoare particulară a psihologiei mahalalei noastre" — adaugă :

„Recitirea paginilor acestei fresce interesante, pline de viaţă şi luminată de fantezie, dă o minunată viziune a unei lumi ce-ţi place s'o cunoşti.

„D. Teodorescu-Branişte observă mahalaua, cu un dor de meticulozitate am zice savantă, cu o abilitate de transformare sufletească rară la alţii, încât cartea sa aparţine raftului de bibliotecă la care ne ducem cu încredere ca să ne distrăm, dar la care apelăm să şi prindem în observaţia meşteşugită a artistului, imaginea şi sinteza unei părţi de lume, ce trăeşte lângă noi cu o coloratură ce se limitează între câteva pătrare de teren.

„De aceia relevăm aci cartea d-lui Tudor Teodorescu-Branişte, nu numai ca o foarte reuşită înfăptuire fantezistă, dar şi ca un document social.

„In această dublă calitate, scrisul ziaristului, a reuşit să tulbure efemeridele unei munci ce nu i se cere „ieri", ci lipirea numai pe tabletele zilei a faptului ce mâine nu mai este".

JOCURILE LITERARE ale Adeverului Literar

4

a) Să se citeze cât mai multe opere române inspirate din figura istorică a lui *Mihai Viteazul.*

b) Să se alcătuiască o cât mai bogată listă a publicaţiilor la care a colaborat d. Tudor Arghezi dela debutul său până azi.

c) Cine este „poetul român care scrie în limba lui Ronsard şi care trăeşte pe malurile Senei" al cărui vers:

Tout ce qui est vivant, es bâti sur les morts

este citat în cartea d-lui Cantacuzino: *Arcade, firide,* şi *lespezi?*

Curiozităţi

Albumul de glasuri

Arta fotografică este azi la îndemâna oricărui muritor. Cu puţină cheltuială, îţi poţi fixa şi păstra clipele cele mai însemnate ale vieţii. In curând le vom putea fixa şi sonoritatea. Vom aduce din vilegiatură vederile cele mai frumoase cu melodia valurilor şi a vântului, glasul tovarăşilor de drum, etc. Pe plăci subţiri ca hârtia se pot recepţiona de pe acum sunetele, pe care le reproduce apoi orice gramofon. Aceste plăci se copiază în nesfârşite exemplare (ca şi fotografiile). Punându-le la gramofon, le putem înregistra pe o nouă placă şi aşa mai departe. Vom înregistra astfel recepţiile radiofonice care ne plac mai mult, repetându-le la gramofon. In familiile sentimentale, unde se păstrează fotografiile înaintaşilor se vor păstra şi glasurile lor. Pe când „albumul de glasuri?"

Vreţi să vă refaceţi viaţa ?

O revistă din Paris întreprinde următoarea anchetă: *Sunteţi mulţumit de cariera dvs.? Succesele pe care le-aţi avut, vi le-aţi dorit din copilărie? Dacă v'aţi naşte din nou, v'aţi alege aceiaşi meserie?*

Majoritatea personalităţilor întrebate au evitat să răspundă — printre care: Bergson, Painlevé, Herriot şi d-na Curie. Dăm mai jos, câteva răspunsuri.

Poincaré:

„Nu-mi pot închipui cum mi-aş întocmi a doua oară viaţa. Probabil că n'aş avea mai multă minte decât prima dată. Sigur e însă că m'aş sili să-mi fac cât mai mulţi prieteni sinceri".

Clement Vautel:

„Intrebarea dvs. presupune premiza că la intrarea în a doua viaţă am păstra experienţa celei dintâi. Eu, ca scriitor care se respectă, aş căuta să fac o a doua ediţie, revăzută şi perfecţionată, a primei mele vieţi. Aş arunca peste bord iluziile care mi-au dăunat şi aş proceda cu mai multă chibzuinţă şi înţelepciune".

Cecile Sorel:

„Nimeni nu ştie exact ce-ar face dacă i-ar fi dată o a doua tinereţe şi o a doua viaţă. Oamenii cred că ar proceda mai bine şi mai cuminte, dar judecata sănătoasă ne arată utopia acestei credinţe şi ne spune că nici într'o a doua viaţă n'am face altfel".

Un director de teatru:

„La 16 ani, tata m'a dat la croitorie. Am fost apoi agent de piaţă, comerciant, agent de asigurare, actor, jurnalist, bancher, etc. Dacă aş începe dela început aş face desigur exact la fel.

Profesie nouă

Fiecare epocă dă la iveală profesiuni noui. In epoca post-belică s'au creat meserii originale.

Astfel la toate răscrucile cu circulaţie mare vezi în marile metropole câte un tânăr la pândă. Vânează... accidente de circulaţie şi, în calitate de martor ocular, capătă dela partea favorizată de mărturia lui un onorar cu care trăeşte până la... accidentul următor.

Altă meserie: Flaşnetarul care cântă în preajma atelierelor unde se înregistrează filmele sonore. I se plăteşte o despăgubire ca să nu cânte...

La intrarea teatrelor, unii şomeri s'au transformat în „chibritelniţe". Spectatorii eleganţi evită de regulă să-şi încarce buzunarele smokingului. Eşiţi în pauză să ia aer, ei încep a-şi roti ochii în jur. Atunci li se oferă, în schimbul câtorva gologani, chibritul salvator...

Creditorul recurge la o persoană din anturajul debitorului, pentru a-l urmări pas cu pas, la spectacole şi la vizite, şi a-i aminti datoria în clipele cele mai critice. Plictisit de prigoană, neplatnicul cel mai încăpăţânat sfârşeşte prin a plăti.

Mai există profesia descoperitorilor de automobile, care-şi notează, din ziare numerele maşinilor furate şi stau apoi la pândă pe străzile cu circulaţia mai mare.

Rezolvarea crizei

Un grup de pictori, actori, etc. au întemeiat pe o insulă din apropierea Budapestei un „stat indian", unde-şi petrec vacanţele sub conducerea lui Winnetou, recte profesorul orientalist Baktay, dela universitatea din Santiniketan (India), care a adoptat pentru supuşii săi deviza: „Departe de civilizaţie". Pentru a obţinea autorizaţia de stabilire, locuitorii trebue să declare supunere faţă de toate prescripţiile şi obiceiurile locului. Intrarea nechemaţilor e împiedicată cu forţa. Importul alcoolului, cărţilor de joc şi al tuturor obiectelor în legătură cu civilizaţia modernă — este interzis. Deasemeni sunt oprite hainele civile. Toate lumea poartă costumul Pieilor Roşii. Nimeni nu se poate prevala de numele său adevărat, sau de autoritatea pe care o are eventual în societate. Locuitorii iau nume ca *Oaia Albă, Murmur de Izvor, Păr de Tigru,* etc. Alimentele şi le procură singuri, crescând animale domestice, mergând la vânătoare cu arcul, lucrând pământul şi pescuind în Dunăre, — nu cu undiţa sau cu plasa, ci cu săgeata şi arcul, ca Pieile Roşii. Femeile au o situaţie inferioară, fiind datoare să muncească sub comanda bărbaţilor. Toată lumea doarme fie sub cerul liber, fie în cort sau în colibe primitive de pae. Iată un mod original şi lesnicios de a uita de criză, impozite, război, etc.

Cărţi şi Reviste

GH. M. CANTACUZINO: Arcade, firide şi lespezi

Ed. Cartea Românească — Lei 100

Mărturisim a fi luat în mână cartea d-lui Gh. M. Cantacuzino, cu oarecare teamă. Ni s'a părut că este o lucrare de specialitate, în care popularizarea ar putea sluji cel mult studenţilor de la arhitectură. Ne speriau mai dinainte presupuşii termeni technici care nouă nu ni-ar fi spus nimic.

Adevărul însă, despre „Arcade, firide şi lespezi", este altul.

Evident, d. Gh. M. Cantacuzino e arhitect şi materialul cărţii sale atinge acest domeniu special. Totuşi, nu e o operă de specialitate.

Ştim că d. Cantacuzino, pe lângă arhitectură, profesează pictura. N'avem a judeca aici aceste laturi ale virtuţii sale artistice. Vom sublinia numai talentul de scriitor pe care îl posedă şi frumuseţea şi claritatea gândirii la domnia-sa.

Să deschidem cartea.

Afirmaţia dela început a d-lui Cantacuzino despre arhitectură — când spune: „arhitectura unei ţări este poate cea mai exactă expresie a istoriei sale şi nimic nu ne dă o intuiţie mai sigură a trecutului şi o mai autentică cunoştinţă a unei civilizaţii" — nu este o afirmaţie gratuită, prezumpţioasă, explicabilă la un artist care-şi iubeşte cu exclusivitate arta. Chiar dacă n'am crezut-o, o vom crede, fiindcă d. Cantacuzino ne demonstrează în cartea d-sale că „arhitectura românească, prin ceeace a realizat în decursul veacurilor, are, pe lângă caracterul ei de frumuseţe, şi această valoare de cunoaştere istorică".

Argumentele d-lui Cantacuzino sunt cercetări minuţioase şi descrieri artistice prin plastice rechemări ale trecutului nostru, în legătură cu monumentele arhitectonice ale ţării.

Nu e vorba de o savantă prezentare a lăcaşurilor pe zidurile cărora sunt săpate semnele unui trecut istoric. Pare-se că ştiinţa la d. Cantacuzino a cedat din asperitatea şi gravitatea sa, în avantajul unei cercetări aproape sentimentale şi în tot cazul, al unei expuneri de estetică pură.

D. Cantacuzino vorbeşte în „Arcade, firide şi lespezi" despre *Casa ţărănească; Iaşii în arta românească; Bisericile Fundenii Doamnei, Antim, Stavropoleos; Bimana, Cernica, Pantelimon, Brâncoveni; Palatele Comana, Cernica, Pantelimon, Brâncoveni; Palatele Colentina şi Mogoşoaia.*

In aceste articole, ca şi în celelalte: *Despre drumuri, Pieţele oraşelor, Altarele, Grădinile româneşti* d. Cantacuzino se dovedeşte un romantic.

„Sunt aşa de puţini vizitatori — spune d-sa — care trec pe aci (Colentina). Şi terasa pe care ne găsim acum, cu câmpia Colentinei în faţa noastră, este un loc atât de prielnic meditaţiei!"

Autorul lasă la fiecare pas să-i scape un oftat uşor, impregnat de melancolie, după vremuri apuse, când „principiile de armonie şi de măsură care sunt la temelia oricărei înfăptuiri trainice" mai erau în vigoare.

Trebue să fi cercetat, în amurguri de vară, locurile şi clădirile de care vorbeşte d. Cantacuzino cu subtilităţi de sentiment, ca să-i înţelegem şi să-i iubim cartea. Ruinele Plumbuitei vor părea atunci mai pline de tristeţe, iar palatul dela Mogoşoaia mai ireal şi mai plin de basmele trecutului.

Cartea d-lui Cantacuzino trebue citită pentru frumuseţile literare dintr'însa, pentru sentimentul nobil ce-l închină unui trecut de artă românească şi chiar pentru informaţia estetică, limpede exprimată, pe care o conţine. — *L. Sb.*

DANIEL ROPS: Le Monde sans âme

Editions Plon - 15 fr.

„Lumea fără suflet" pe care o cercetează d. Daniel Rops este lumea actuală, desigur aceiaşi din cartea lui Valéry: *Regards sur le monde actuel.* Este lumea pe care o populează generaţia noastră agitată, incertă, şi chinuită.

D. Daniel Rops, într'un volum anterior, apărut acum câţiva ani şi intitulat *Carte d'Europe,* făcea câteva portrete ale figurilor reprezentative europene. Era vorba în această carte, printre alţii, de Rainer Maria Rilke, Unanumo, Duhamel — fireşte, oameni ai Europei contimporane, dar oameni care au psihologia echilibrată a ante-beliculuí. Chiar dacă mai sunt câţiva în viaţă, ei păstrează nostalgia vremurilor ce formează o crudă şi violentă contradicţie cu vremurile noastre. Aşa că descriind o „Hartă a Europei", d. Daniel Rops zugrăvia sufletul unei lumi care avea într'adevăr un suflet.

Timpul nostru, atât de straniu, al vitezii, al senzualismului excesiv, al superficialităţii din mai toate punctele de vedere, formează dela o vreme obiectul de aspră critică al gânditorilor europeni.

D. Daniel Rops face în *Le Monde sans âme* o analiză psihologică a timpului actual, fiindcă numai psihologia omenească îl interesează. Analiza aceasta, lucidă şi complectă, l-a dus fatalmente spre o critică a epocei noastre şi — ca o concluzie logică — la formularea unui ideal în legătură cu societatea aşa cum ar trebui să fie, după năzuinţa sa.

In partea analitică a cărţii, expozeul confuziei lăuntrice a generaţiei noastre e plin de justeţe, ca şi de amărăciune. Iar critica pe care o face societăţii actuale, în preocupările şi preferinţele ei, are vigoarea pe care o dă de obiceiu înălţimea morală, onestitatea gândirii faţă de tine şi de contimporani, şi cu deosebire acea putere de viziune a unor vremi mai bune.

In ce priveşte soluţia d-lui Daniel Rops — fiindcă totdeauna soluţiile sunt susceptibile şi de diversă interpretare şi de nepotrivire cu soluţiile altora — poate nu ne împacă îndeajuns.

Suntem totuşi mulţumiţi să întâlnim în *Le Monde sans âme* o inteligenţă vie, dreaptă, care dă dovadă de fineţe şi pătrundere în cercetările ei, precum şi un spirit critic superior.

Asemenea lucrări care să se ocupe sintetic de problema vieţii actuale, sunt de-o vădită utilitate, deoarece poate aşa vom pune în mişcare, scoţându-le dintr'un adânc adormit, virtuţile interioare pe care fără îndoială le are şi lumea noastră.

Viaţa Romînească No. 3-4

In numărul acesta d. Constantin Kiriţescu se ocupă, într'un vast articol, despre „Sport şi cultură". D-sa începe prin a analiza care este „mobilul sufletesc" al sportului. Inlătură părerea că pasiunea pentru sport ar fi pricinuită de virtuţile fiziologice şi eugenetice ale acestuia: „Sportul nu e un tratament medical sau terapeutic, căruia să se supună omul suferind sau bănuitor spre a alunga germenii boalelor de care suferă sau se crede ameninţat. Nu, sportul e o recreaţie, un joc la care se dedă omul pentru plăcerea de a-şi înfrumuseţa viaţa, pentru satisfacţia pe care o dă fiinţei noastre îndeplinirea în condiţii optime a funcţiunilor ei organice, pentru buna dispoziţie sufletească ce-i este urmarea strâns legată de ea".

Sportul are partizani fanatici dar şi adversari înverşunaţi. Aceştia din urmă acuză sportul că „ar reprezenta o decădere, o întoarcere la cultul barbariei". N'au dreptate, spune d. Kiriţescu. Ceeace poate fi criticat în sport este „nu exerciţiul în sine, ci forma deviată pe care a luat-o şi orientarea lui falsă". „Maladia de care suferă sportul este *exibiţionismul şi spectaculosul*". Sportul ca spectacol îşi pierde semnificaţia lui originară şi rostul lui adevărat. Dacă facem abstracţie de aceste deformări „sportul ni se impune ca un fenomen de cea mai mare însemnătate şi de cel mai mare folos".

„Sportul este sau nu un fenomen cultural?" se întreabă d. Kiriţescu. După ce analizează cu fineţă noţiunea de cultură, d-sa ajunge la concluzia că *„sportul nu este* numai compensaţia excesului spiritual ci este, prin firea lucrurilor, şi trebue să devină un slujitor al lui". Şi mai departe: „Cu condiţia de a fi subordonat spiritului, dominat şi îndrumat de el, curăţit de elementele de brutalitate, de violenţă sau de grosolănie, consecinţe fireşti ale originii lui — care a fost lupta omului contra omului — sportul se încadrează armonios printre celelalte valori produse de spiritul omenesc". „Sportul trebue să se spiritualizeze". Condiţiile de spiritualizare sportul le poartă în însăşi firea lui. „Sportul cere de la spirit trei calităţi fundamentale: prezenţa de spirit, exerciţiul inteligenţii şi disciplinarea voinţii". Sportul se spiritualizează atâta timp cât îl considerăm nu ca scop în sine ci ca „ un mijloc pentru atingerea unui ideal sau a unor idealuri". Aceste idealuri care se pot atinge prin practica sportului sânt, spune d. Kiriţescu, sănătatea, frumuseţea şi gloria. „Conceput astfel, sportul se situiază pe planul preocupărilor culturale, întemeiate şi asociate cu cea mai calificată spiritualitate".

In acelaş număr al revistei d. Dr. Blumenfeld-Scrutator publică sub titlul „Insemnări politice şi altele..." interesante amintiri din viaţa d-sale gazetărească. D-sa evocă câteva figuri de oameni politici români dinainte de război, între alţii pe Nicolae Filipescu, pe Alexandru Bădărău şi pe Take Ionescu. Sânt scene interesante din culisele vieţii politice, văzute cu o mare ascuţire de observaţie şi redate într'un stil sobru şi ager. D. Scrutator evocă deasemeni figura lui Steuerman-Rodion, jurnalistul şi poetul ieşan, care s'a sinucis în 1918; „Cult, talentat, polemist de forţă, talent de versificare uşoară, — Rodion era de o variaţie surprinzătoare de aptitudini gazetăreşti... Mic de statură, cu o înfăţişare extrem de modestă, aproape înfricoşat la ideia că va face o cunoştinţă nouă, de o sensibilitate maladivă, în special în ce privea mizeriile şi mai cu seamă nedreptăţile sociale şi etnice, Rodion purta în sine pururea protestul reţinut împotriva inferiorităţii publice, pe care o socotea drept o sfidare a civilizaţiei..." Insemnările d-lui Scrutator se sfârşesc cu câteva amintiri din timpul războiului, sugestive şi puternice, fiecare din ele conţinând subiectul unei nuvele.

O schiţă humoristică a lui Al. O. Teodoreanu, poezii de Ion Minulescu şi Aron Cotruş, articole de Dan Bădărău, Alex. Claudian, Mircea Mancaş şi alţii, o bogată şi variată Miscellanea, diverse cronici şi recenzii complectează sumarul revistei. — *P.*

O nouă sinteză a trecutului nostru

In volumul I al „Revistei Istorice Române", d. C. C. Giurescu a publicat prima parte a unei minuţioase cercetări consacrate scrierii d-lui N. Iorga: *Istoria Românilor şi a civilizaţiei lor.*

Rezumând aci observaţiile d-lui C. C. Giurescu, am putut vedea că opera d-lui Iorga, considerată ca o lucrare fundamentală în istoriografia românească, are însemnate scăderi de metodă şi numeroase erori. In ceiace priveşte planul, d. Giurescu a relevat o serie de inegalităţi izbitoare şi omisiuni fundamentale; apoi, cercetând informaţia, d-sa a arătat că d. Iorga se face vinovat de folosirea incomplectă a izvoarelor istorice, de interpretarea greşită a multor fapte, precum şi de numeroase inconsecvenţe.

Intâia fascicula a celui de-al doilea volum ne aduce continuarea recenziei d-lui Giurescu. Cercetarea d-sale începe cu Cap. III. „Viaţa politică a Românilor înainte de întemeierea domniilor". Aci, afară de greşala de a face două personaje dintr'unul singur (Tatos zis Halis ajunge Tatos şi Halis), d. Iorga afirmă că nu e dovedită o ocupaţie tătărească a regiunilor româneşti dintre Carpaţi şi Dunăre, că aceste regiuni s'ar fi aflat în afara drumului urmat de Tătari şi că aceştia nici nu le-au străbătut măcar. D. Giurescu citează însă o serie de izvoare istorice — bine cunoscute de istoriografii noştri, folosite de multe ori şi de d. Iorga — izvoare care dovedesc clar trecerea Tătarilor prin ţările româneşti.

In capitolul V, d. Giurescu găseşte cele mai caracteristice exemple pentru demonstrarea superficialităţii cu care lucrează d. Iorga:

Despre războiul lui Basarab întemeetorul cu regele Carol Robert, în 1330, d. Iorga spune următoarele: „Basarab, refuzând tributul, căci el se simţea suveran de drept modern pe un teritoriu definit, locuit numai de naţia sa, el fu atacat de rege în persoană în munţii Muşcelului... La Severin..., voevodul Ardealului izbuti să înscăuneze pentru moment pe Nicolae, fiul lui Ivanco; armata regelui fu însă bătută cumplit la Posada, la Nord de Câmpulung".

In ce priveşte motivul care l-a făcut pe Basarab să refuze plata tributului (fiindcă „se simţea suveran de drept modern pe un teritoriu definit, locuit numai de naţia sa"), d. Giurescu obiectează: „A atribui intenţii şi idei *moderne* domnilor dela începutul veacului al XIV-lea, când raporturile de forţă erau factori de căpetenie şi în politica internă şi în cea externă, este o eroare împotriva căreia însuşi d. Iorga s'a ridicat altădată cu toată puterea".

Că armata regală ar fi atacat pe Basarab în munţii Muşcelului e o inexactitate. Aşa cum se poate stabili în mod sigur pe baza relaţiei din Cronicon Pictum şi dintr'un document contemporan, Carol Robert a intrat în ţară pe la Severin, a străbătut întreaga Oltenie, a ajuns cu armata sub castrul Argeş şi numai după aceia a luat drumul retragerii.

Cât despre afirmaţia că voevodul Ardealului l-a înscăunat pe Nicolae la Severin, ea cuprinde în acest singur rând de text două greşeli de fapte. Prima e aceia că nu voevodul Ardealului l-a înscăunat pe Nicolae la Severin, ci regele Carol Robert însuşi. Cronicon Pictum, izvorul fundamental cu privire la această epocă, ne spune lămurit: „Indată ce *regele* a cuprins Severinul şi cetatea acestuia, i le-a predat amintitului Dionisie, împreună cu demnitatea de ban". In al doilea rând, persoana căreia i s'a încredinţat Severinul nu e „Nicolae, fiul lui Ivanco", cum afirmă iarăşi greşit d. Iorga, ci „Dionisie, fiul lui Nicolae, nepotul lui Ivanco" aşa cum ne arată explicit acelaşi izvor.

„Ar putea crede cineva că d. Iorga n'a cunoscut sau nu s'a folosit de Cronicon Pictum Vindobonense, — scrie d. Giurescu. De fapt însă, d-sa îl citează şi-l comentează în două lucrări: „Carpaţii în luptele dintre Români şi Unguri", apărută înainte de războiu, şi „Istoria armatei româneşti", a cărei a doua ediţie datează chiar din anul în care s'a publicat opera pe care o analizăm. Cum se explică în cazul acesta erorile de mai sus?

Credem că numai într'un singur fel: prin *graba,* deci *superficialitatea* cu care lucrează d. Iorga".

Ceiace e mai surprinzător în lucrarea d-lui Iorga este însă confuzia ce o produce în mintea cercetătorului prin numeroasele inconsecvenţe. Citām un caz dintre cele mai izbitoare:

In legătură cu întemeerea Moldovei, d. Iorga trece cu vederea pe Dragoş şi consideră ca întemeetor pe Sas. In realitate părintele acestuia, Dragoş, a fost întemeetorul Moldovei. O spun lămurit cronicele noastre vechi, o spun categoric toţi istoricii care s'au ocupat de această problemă şi o spune răspicat... însuşi d. Iorga, însă la finele lucrării sale, în tabla cronologică a domnilor. Intr'adevăr, găsim acolo ca prim domn al Moldovei pe Dragoş cu anii de domnie „ca 1352—1353".

Astfel stând lucrurile, recenzia d-lui Giurescu are un merit deosebit. Ea atrage pentru prima oară atenţia asupra primejdiei ce o constitue utilizarea fără control a manualelor de istorie şi dă semnalul luptei pe care trebue s'o ducem împotriva superficialităţii ridicate la treapta de metodă stiinţifică.

Arta populară românească la Hamburg

Din iniţiativa consulului general al României la Hamburg, d. L. Guttman, s'a deschis în hotelul *Vier Jahreszeiten* din marele port german, o expoziţie de artă populară românească.

In legătură cu această expoziţie, *Hamburger Nachrichten* face următoarele considerente generale:

„Se ştie că românii au un simţ artistic cultural extraordinar de desvoltat; literatrua lor este bogată şi are un trecut frumos, ei iubesc muzica şi dansul".

Apoi ocupându-se de obiectele expuse acolo, spune:

„Un interes deosebit prezintă, pe lângă obiectele efectuate în ceramică, covoarele şi broderiile, opere de artă sublime, o splendidă dovadă a artei populare româneşti, care arată un instinct superior pentru ornamentaţie, culori şi bunul gust. Vom reveni asupra acestei expoziţii, care nu numai pentru etnologi sau folklorişti prezintă un deosebit interes, ci pentru oricine în stare să aprecieze frumosul".

Este interesant că expoziţia aceasta, a iscat nu numai un interes platonic, ci s'a vorbit chiar de o influenţă, prin această manifestare, asupra artei din ţara în care se află expoziţia. Acelaş *Hamburger Nachrichten* semnalează „cu satisfacţie, că expoziţia de artă populară românească, organizată cu un excelent bun gust, va îndeplini scopul ideal cu desăvârşire. Dar pe lângă aceasta, expoziţia mai prezintă şi o mare valoare proprie prin înrâurirea pe care arta populară românească o va putea exercita asupra artei populare germane. Minunatele covoare, porturi, broderii, brâuri naţionale, au darul de a ridica simplicitatea la valori nepreţuite, prin fineţea cultivată a culorilor şi a motivelor încântătoare. Compoziţia culorilor şi a ornamentelor întrebuinţate trădează un gust subtil, care dă o vie dovadă a instinctului de artă a românilor şi a perfecţiunii în executare".

Deasemenea, un cunoscut critic de artă german, constată în *Hamburgischer Correspondent,* că „obiectele de artă în expresie de artă populară, de veche tradiţie românească ţărănească — astfel pot fi caracterizate frumoasele obiecte expuse în această expoziţie".

Hamburger Fremdenblatt găseşte în această expoziţie, o istorie succintă a artei noastre populare: „Expoziţia permite o excelentă privire în forma, decorul portului naţional român şi în activitatea artistică a femeii române. Chiar dacă stofele, vestmintele, covoarele au fost acomodate cerinţelor unei desfaceri mai largi, în ornamentaţia şi în compoziţia culorilor, vechea tradiţie românească ţărănească continuă, dând motive încântătoare."

Goethe în Rusia sovietică

In „Izvestia" şi în alte publicaţiuni ruseşti câteva dintre personalităţile cele mai reprezentative ale cugetării sovietice Averbakh, Kamenev, Lunaciarsky, Rozanov, Dinamov, Lupol, Marieta Şaguinian) au scris articole viguroase şi entuziaste despre Goethe, cu prilejul sărbătoririi centenarului său.

E interesant pentru noi să cunoaştem punctul de vedere al fruntaşilor comunişti.

Toate articolele din „Izvestia" sunt dominate de această mare cugetare a lui Lenin, căreia Stalin i-a adăugat un corolar:

„Cultura proletară trebue să fie desvoltarea firească a rezervelor de cunoştinţe pe care omul le-a elaborat sub jugul societăţii capitaliste... Nu se poate clădi o cultură proletară decât printr'o profundă cunoaştere a culturii care a creat întreagă desvoltarea umanităţii, prin elaborarea şi asimilarea ei."

Kinciuc, ambasadorul sovietic în Germania, într'un răspuns din „Weltspiegel", repetă şi precizează acest fel de a vedea:

„Uniunea Sovietică, prin puternica ei desvoltare economică şi culturală, prin eforturile ei pentru crearea unei noui culturi, îşi însuşeşte — atât în domeniul material cât şi în cel spiritual — tot ce a produs mai de seamă umanitatea".

Aproape toţi scriitorii sovietici denunţă cu sarcasm felul meschin în care a fost sărbătorit centenarul lui Goethe în Europa.

Lunaciarsky, adresându-se burghezimii franceze care-l revendică azi pe Goethe, scrie:

„Nu-i adevărat: Goethe nu-i al vostru! El nu vă aparţine decât atât întrucât mediocritatea voastră a învins pe cel mai mare geniu german; din el, numai mediocritatea vă aparţine; tot ceiace e nou, puternic, a trecut pe deasupra voastră, a trecut la acel popor liber, muncitor şi organizat, care singur

...verdient sich Freiheit wie das Leben,
Der täghich sie erobern muss.

Şi Lunaciarsky se opreşte la ultimele cuvinte ale lui Faust în agonie:

Und so verbringt, umrungen von Gefahr,
Hier Kindheit, Mann und Greis sein tüchtig Janr...

La aceiaşi concluzie ajunge şi Kamenev, care, după ce elogiază pe tânărul Goethe, luptător şi revoluţionar, după ce admiră în el tinereţa eroică a epocii burgheze şi marele lui individualism în sensul lui Feuerbach, înfăţişează pe bătrânul Goethe revenind stăruitor la problema individului şi-a societăţii şi descoperind integritatea înţelepciunii umane în contopirea permanentă a cugetării şi a faptei.

In Goethe vede Kamenev schiţându-se însăşi teza marxistă care revoluţionează datele cunoaşterii, făcând din practică criteriul adevărului.

Tot Kamenev aminteşte că lui Lenin îi plăcea să repete adesea versul lui Goethe:

Grau, teurer Freund, ist alle Theorie,
Und grün des Lebens goldner Baum.

Şi citând la rândul său ultimele versuri din Faust, Kamenev proclamă:

„Aşa a murit Faust. Aşa a murit şi Goethe. Astfel, omul cuvântului a glorificat fapta, individualistul — colectivitatea muncitorilor umani".

O lucrare de Paul Doumer tradusă în ruseşte

Se ştie că fostul preşedinte al Republicii franceze, asasinat de curând la Paris, şi-a pierdut fiii pe frontul de luptă, în marele războiu european.

In urma acestei tragice şi dureroase întâmplări, Paul Doumer a scris o carte închinată fiilor săi: *Le Livre des mes fils* — în care ţinuta morală şi un luminat sentiment patriotic vin pe planul întâi.

Această lucrare a apărut de curând în traducere rusească. Paul Doumer autorizase traducerea şi publicarea în ruseşte a „Cărţii fiilor mei" numai cu câteva zile înainte de-a cădea răpus de chiar gloanţele unui rus.

Editorul ediţiei ruseşti, Oreste Zeluk, a ţinut să precedeze traducerea pe care a tipărit-o, de un cuvânt-înainte în care spune, printre altele:

„Catastrofa care a răscolit Rusia a lipsit pe tineret de patria lui; l-a aruncat afară şi l-a împrăşitat în toate colţurile globului. Neavând nici călăuze, nici educatori, frământaţi de cele mai divrese şi mai opuse tendinţe politice, au oscilat dureros în toate sensurile şi caută acum cu pasiune şi înflăcărare adevăratul lor drum în viaţă.

„Ni s'a părut că în asemenea împrejurări, în aceste perpetue căutări ale posibilităţilor de existenţă, reflecţiile lui Paul Doumer, pline de nobleţe şi sinceritate, precum şi tăria principiilor sale ar putea să aducă mari servicii tinerimii ruseşti şi s'o ajute să se orienteze în mijlocul haosului modern".

1300 numere apărute

conţine lucrări literare, de pedagogie, de educaţie, de ştiinţă popularizată ale scriitorilor români şi străini.
De vânzare la toate Librăriile din ţară.
Cereţi catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti.

A APĂRUT

FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13

ROMAN de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Desene de I. Anestin

Romanul vieţii de mahala, cu comicul şi tragicul el.

Ed. „ADEVERUL" 50 LEI

De vânzare la toate librăriile.

INSEMNĂRI

Mahalagism

Felul cum d. Nichifor Crainic organizează în ultima vreme polemica în revista sa *Gândirea*, merită toată reprobarea şi e de natură să atragă redactorului şi autorului chemarea în faţa justiţiei. Am osândit obiceiul inaugurat de d. Crainic însuşi de a amesteca tribunalul civil în chestiunile de literatură. Dar ceiace scrie în *Gândirea* nu are nici un raport cu literile şi constitue cea mai regretabilă jignire a demnităţii personale.

Că revista în chestiune depăşeşte limitele polemicei ideologice şi comite un delict de injurie personală, se vede din chiar declaraţia pe care un autor nechibzuit o face într'o insultă la adresa mea şi anume: „Ca toată lumea, literatura lui (adică a mea), fireşte, n'o cunosc".

Vasăzică scrierea criticului nu ţinteşte activitatea spirituală a celui atacat ci persoana sa privată. Iată elementele sigure ale delictului de presă.

Cititorul îşi mai aminteşte probabil cum relevam atacurile personale ale unui tânăr care îmi fusese elev la un liceu din Capitală, şi care întreceau cu mult orice margine de libertate îngăduită cuiva, de orice vârstă şi orice calitate ar fi. Ei bine, document al educaţiei tinerelor generaţii, tânărul în chestiune declară această afirmaţie „inexactă, mincinoasă" deşi din ce scrie mai jos se constată tocmai contrariul. Cui i-ar veni să creadă că un fost elev poate vorbi despre un profesor al său, oricât de modest şi neînsemnat, astfel:

„Dela calomnia insidioasă până la caricatura imbecilă, nimic nu lipseşte din arsenalul acestui război în care literatura e un pretext pentru a se lovi în sănătatea morală din jurul acestei reviste. Şnapani bine cunoscuţi sau tineri suspecţi cu apucături de derbedei literari, se amestecă fără pudoare în discuţii pe care nu le pricep — iar neputinţa lor se tranformă în clăbuci de scuipat la gazetă... între aceştia din urmă, d. G. Călinescu este cel mai activ!?

Vasăzică iată-mă *şnapan şi derbedeu!* Frumos!

Alte epitete:

„Pe d. G. Călinescu îl ştiu într'adevăr de mult, dela liceu... Profesor, ce e drept, nu mi-a fost — şi e simplu: pe atunci tocmai d. G. Călinescu făcea exerciţii scârboase de genuflexiune în faţa d-lui Nichifor Crainic —, târâtorul (care-şi mobilizase chiar şi al doilea membru al familiei cu scrisori şi insistenţe...) Umilinţa din ajun, cu care-şi câştigase în sfârşit o catedră la care nu avea dreptul... şterpeleşte o catedră secundară... meschinul scandalagiu literar merită un întreg dispreţ".

Un fost şcolar care mă acuză de *exerciţii scârboase de şterpelire a catedrei* şi alte asemenea lucruri este un fenomen rar de îndrăzneală şi necivilitate şi numai un scriitor ca d. N. Crainic era capabil să-i dea ospitalitate. Dar mai mult. Acest şcolar care nu mi-a fost elev, relatează totuş... *o oră irezistibilă şi chinuitoare de logică* cu mine. „D-l „profesor" se încurcase atât de penibil în premisele unui silogism la care nici o concluzie nu mai apărea posibilă, încât niciodată n'am avut sentimentul unui naufragiu atâta de tragic. Privia tremurând, cu creta în mână liniile desenate pe tablă şi care nu duceau la nimic. Din orbitele unui cap care, în câteva secunde doar, trecuse prin toate culorile curcubeului, doi ochi înspăimântaţi se rostogoliau în tavan, pe scânduri, pe bănci. Dar tineretul e necruţător! Unul dintre noi (notaţi că tânărul polemist mă face mincinos când spun că mi-a fost elev) s'a ridicat atunci şi i-a explicat atâta de bine că logica şi cu el sunt două lucruri deosebite încât „d-l profesor" ne-a implorat să-i dăm recreaţie şi, apoi, vacanţă până la ora viitoare când noi, fireşte... l-am iertat". Generoşi băeţi, într'adevăr! Episodul este însă o pură invenţiune, neghioabă, neverosimilă.

„Elevul" nu se mulţumeşte numai la asemenea exces de imaginaţie, dar mă face deadreptul „obraznic" — insolent — zice el — că am avut cutezanţa să-l iau „de sus".

Ei bine, demnitatea profesiunii mele mă împiedică să răspund la asemenea injurii, să cercetez scriptele şcoalei şi situaţia individului şi să fac cel mai mic lucru ce ar acea aerul unei războiri între un profesor şi un fost elev. Oricine a fost elevul cuiva şi poate, la rându-i să-i fie chiar superior în ordinea socială şi sunt şi eu de opinia că nu e cazul de a tiraniza pe cineva pentru faptul de a avea o anume vârstă şi a-ţi fi stat în bancă dinainte-ţi. Se schimbă cazul când tânărul depăşind marginele discuţiunii de idei se avântă în nişte atacuri personale care privesc onoarea socială a individului. Contestarea calităţii de a deţine o catedră, relatarea unor accidente inventate, de natură să sdruncine prestigiul unui profesor, insulte ca *şnapan, meschin scandalagiu, derbedeu, târâtor* sunt forme de violenţă aşa de nelalocul lor într'o lume civilizată încât tocmai cumpătarea cu care vorbesc despre ele, dovedeşte cât sunt de mirat că ele se pot totuş produce — şi încă atât de des.

Scriu aceste rânduri fără nicio duşmănie ci numai ca o uimită constatare şi am curiozitatea legitimă să aflu ce crede cetitorul de literatură despre acest mod de invective tradiţionalist şi ortodox. — *G. Călinescu.*

Un eveniment literar

Insfârşit marea operă a d-lui Mihail Dragomirescu *Copilul cu trei degete de aur* a început să apară. Zic a început pentrucă întregul roman va ieşi în „7 (şapte) volume de sine stătătoare". Aci stă şi cheia formidabilei lucrări. Ea este ca o gânganie cu o mie de inele păroase, care, tăiată în oricâte secţiuni, aleargă plurală în toate direcţiile.

Nu ştiu dacă publicul îşi dă bine seama de însemnătatea cosmică a acestui eveniment! Dela Homer până la Talaz, nu s'a mai produs o operă de o genialitate aşa de integrală ca aceasta.

D. Mihail Dragomirescu, care este cel mai mare critic şi estet literar al lumii, a dovedit că poate să fie şi cel mai mare romancier. Este numai regretabil că opinia publică, ameţită de evenimente politice şi efemere, nu înregistrează tunetul, fulgerul pe care opera d-lui Mihalache Dragomirescu le produce pe marginea cerului, uscată de prea multă secetă literară.

Când citeşti opera genialului artist ai o ameţeală cu rotaţii dureroase, lungi, caşi când o mare s'ar fi secat brusc la picioare şi ochii ţi-ar fi căzut năuci pe fundurile în care se svârcolesc stelele de mare. Biblia şi apocalipsul, poemele homerice şi dramele lui Shakespeare, Comedia dantescă şi lumile de vis ale lui Edgar Poë sunt simple bătăi de inimă pe lângă colanul de trăznete şi deluvii pe care paginile autorului nostru le aruncă în jurul minţii noastre înspăimântate de atâta exces de sublim.

Mişcarea formidabilă a universului ieşit în chip de glob din mâna lui Iehova pe tavanul michelangiolesc al Capelei Sixtine, este joc de mărgean faţă de sguduirea năprasnică pe care o trezeşte în lumile astrale cele mai îndepărtate *cele trei degete de aur* ale genialului copil al muzelor.

O, Românie! Ştiam eu bine că tu eşti ţara aleasă de Dumnezeu pentru expresia gândurilor sale. Urîtul copleşise sufletele noastre ca un pământ greu cu „literatura" facilă a lui Dante, Shakespeare şi Goethe.

Dar să încercăm să ne apropiem de departe de *Copilul cu trei degete*, ca nu cumva temperatura de 10.000 de grade a făpturii sale divine să ne aprindă obrajii.

Citâm ca din biblie:

„Pe o faţă de masă curată de pânză, la mijloc, sta fript în tavă un miel mare şi gras".

Iată o propoziţie de dogmă dumnezeiască, plină de taine. *Pe o faţă de masă, de pânză,* fireşte spre a înlătura confuzia, existând feţe de masă de piele, de papyrus, de pojghiţă de aur. Dar mielul care stă fript *în* tavă, nu e el oare rudă cu mielul pascal, consumaţie totdeodată şi simbol? Nu sugerează el ubicuitatea substanţei putând sălăşlui sub tavă, lângă tavă, deasupra tavei?

Mai departe:

„De jur împrejur pâine tăiată în felii dintr'o pită aşezată la colţ lângă o ploscă de vin".

Iată o taină înrudită cu trinitatea. Căci după cum Dumnezeu este întreit în Tatăl, Fiul şi Sfântul duh, reprezentând totuşi cea mai indisolubilă Unitate, tot astfel *Pâinea* mistică a d-lui Mihail Dragomirescu există în componentele sale *felii* şi totdeodată indivizibil în chip de *pită*.

O analiză prea îndrăzneaţă a ceiace depăşeşte putinţele umane de înţelegere, ne produce însă un vârtej în cap şi ne mulţumim numai să adorăm textul fără trufia de a înţelege Ininteligibilul, Mielul fript *în* tavă, Pita existând total şi fracţionar şi alte mistere ale creaţiunii, a căror chee de aur mânuită cu degete de aur o deţine marele, genialul, divinul de acum Mihalache Dragomirescu. — *Aristarh*

Ultimul ciparian

D. profesor A. Lupeanu-Melin, bibliotecar al Mitropoliei blăjene, ne trimite câteva date despre părintele ieromonah *Damian Elie Domşa* din Mănăstirea Sfintei Troiţe din Blaj, mort de curând.

Damian Elie Domşa a fost unul dintre nobilii îndârjiţi în a susţine, urmând şcoala lui Timotei Cipariu, origina noastră latină.

Din scrisoarea d-lui profesor A. Lupeanu-Melin, care-i un portret literar al acestui ultim ciparian, desprindem următoarele note biografice:

„Părintele Damian a fost fiu de ţărani neaoşi din comuna Peţelca, judeţul Alba. S'a născut la 10 Noemvrie 1843. A făcut teologia la Blaj şi s'a călugărit la 1879. A fost tovarăşul nedespărţit al Mitropolitului de veşnică pomenire Victor Mihali, cu care se unia desăvârşit în părerile despre limbă şi origine romană. In timpurile acelea (189—1918) îi vedeai zilnic la plimbare, apostoleşte, spre Grădina Podului, ori spre urcuşurile dela Hulă, discutând filologie şi gramatică. Şi se întorceau tot mai încântaţi de măreţia limbii şi a romanităţii noastre. Impreună au retipărit şi *Analectele literare* ale lui Cipariu, făcând un mare serviciu cărturarilor şi iubitorilor de limbă ai neamului nostru.

In pragul anului 1918 marele său prieten a închis ochii pe vecie şi deatunci Moş Domşa dela mănăstirea din Blaj a rămas stingher şi uitat pe lume. Umbla tot singur, cercetându-şi bolnavii, ori citind cu ochii umezi îndemnurile creştineşti ale *Filoteii* şi cărţile marilor latinişti. Slujia zilnic liturghia şi spovedea şirul neîntrerupt al celor cu sufletele împovărate. Casa sa era tindă de biserică şi uşă de altar, spre harurile cereşti".

In zodia literaturii senzualiste

Până la Turnu-Măgurele s'a aflat că, azi, dacă nu dai dovadă de senzualism — cel puţin în vorbă — nu poţi intra în rândurile literaţilor moderni. Şi atunci, s'au aşternut băeţii să confecţioneze poeme de amor carnal.

Intr'o publicaţie pitorească — numai de haz s'o citeşti! —, pe care câţiva juni din Turnu-Măgurele o tipăresc fără ortografie, din dorul grăbit de a-şi vedea numele imprimat, unul, care e şi director, scrie:

„Dumnezeu îşi pieptăna barba fiindcă un înger îi spusese că Greta Garbo va veni de tânără acolo sus. Şi pentru asta, vrea să pară impozant, bine, şi, încă, în forţe...

„Sf. Petru dă târcoale unei babe, din cauză, că, cu vre-o două săptămâni în urmă, una tânără i-a zis: Sictir... fosilă..."

Altul, care pare a fi doctrinarul fiţuicii, glăsueşte, adresându-se iubitei:

„Atins de catifeaua trupului tău am avut senzaţia dumnezeirei; potirul gurei tale l-am înţeles grijanie... Goală, mi-ai picurat în sânge morala păgână ...şi frumos, fermecător de frumos, m'ai iniţiat în rostul trupului...".

E interesant cum tânărul dela Turnu-Măgurele găseşte pe Dumnezeu şi înţelege taina grijaniei pe şi prin trupul iubitei sale goale. Şi mai interesant este, desigur, faptul că acelaş tânăr, în loc să studieze morala în cărţi serioase, pe care nu le cunoaşte, a studiat-o de-a fir a păr tot pe pieliţa iubitei.

E frumos, pe de altă parte, că răsplătind atenţia studioasă a tânărului, iubita „l-a iniţiat în rostul trupului...".

Sinclair Lewis şi „Francezul mijlociu"

Celebrul scriitor american Sinclair Lewis se află de câtva timp la Paris.

Un reporter dela *„Paris Soir"* a încercat să-l intervieveze. Scriitorul american, care a fost pe vremuri reporter şi meşter în arta grea de-a obţinea un interwiev, a refuzat să steie de vorbă cu ziaristul francez. In cele din urmă s'a văzut însă silit să cedeze în faţa insistenţelor Francezului; şi, ca să-l recompenseze l-a poftit la un păhărel de vin. (In acest caz vinul e de rigoare, căci face parte din propaganda franceză contra regimului sec din America).

Sinclair Lewis a vorbit despre planurile sale literare. In Franţa îl interesează mai cu seamă *„Francezul mijlociu"*; ar vrea să construiască o paralelă între calul său de bătaie — Americanul mijlociu şi colegul acestuia din Franţa. Din comparaţia acestor „eroi", Sinclair speră să zămislească un roman interesant. Ideia, în orice caz, e amuzantă.

Afară de asta, scriitorul american a spus că a vândut unui editor un nou roman care va apărea în curând. Eroina acestui roman întrupează pe tânăra americană de azi, femeia modernă care se ocupă cu afaceri şi care combate totuşi în rândurile feministelor. La sfârşitul romanului, feminista şi femeia de afaceri se îndrăgosteşte şi sub influenţa dragostei se preface în simplă femeie care se leapădă de afaceri pentru a face copii.

Dela eroina romanului, scriitorul a trecut la eroina reală a vieţii sale — la Miss Dorothea Thomson. Soţia lui Sinclair Lewis este şi ea scriitoare şi încă o scriitoare foarte populară în America. Pe când însă Lewis are o aversiune faţă de politică, nevasta lui are o pasiune neînfrânată pentru viaţa şi problemele politice.

— Deşi nu-mi place politica, — a spus Lewis, — recunosc totuşi că ea este o trampolină excelentă. De aceia sunt convins că peste câtiva ani voi fi numit „Soţul d-nei Dorothea Thomson". Nu-mi pare rău, pentrucă ţiu foarte mult la nevasta mea. — *D.*

O sută de ani dela moartea lui Cuvier

In luna Mai s'au împlinit 100 de ani dela moartea lui Cuvier, întemeietorul anatomiei comparate, precursorul paleontologiei şi marele inovator în domeniul zoologiei. Colecţia anatomo-zoologică a lui Cuvier a fost pe vremuri cea mai importantă din Europa. In deosebi îl interesau speciile inferioare. Cercetarea amănunţită a structurii anatomice a moluştelor l'a dus la o nouă împărţire zoologică care, spre deosebire de sistemul lui Linnes, distingea grupe de animale înrudite, nu după caracterele exterioare, ci după structura anatomică internă. Fosilele dezgropate în împrejurimile Parisului l'au dus la cercetări geologico-paleontologice şi prin acestea la recunoaşterea că terenul pe care se ridică astăzi Parisul era odinioară scăldat de apele Mării. De aci, Cuvier a tras concluzia justă că în epoca preistorică toate continentele pământului erau acoperite alternativ de apa mărilor şi de ape dulci, şi că în evoluţia lui pământul alternează necontenit între cele două forme: ocean şi continent. Mai târziu Cuvier a formulat o a doua lege fundamentală: cu cât stratul geologic e mai adânc sub suprafaţa pământului, cu atât rocele şi fosilele dintr'însul sunt mai vechi. Nu mai rămânea decât un pas până la ideea fundamentală a lui Darwin, că speciile animale mai noi au evoluat din cele mai vechi şi că fiinţele vieţuitoare sunt toate înrudite între ele. Pasul acesta Cuvier nu l'a făcut. Asta a şi fost tragedia acestei cariere de savant. El a murit convins de imuabilitatea speciilor, încredinţat că speciile noi s'au născut după un cataclism care a distrus speciile anterioare.

Dar vorba înţeleptului: „Este privilegiul minţilor geniale să poată comite erori, fără frică de pedeapsă".

Craniul lui Hadyn

După moartea lui Haydn, craniul său a fost multă vreme în păstrarea marelui anatomist vienez: Rokitansky. Fiul acestuia, celebru muzician la Opera mare din Viena, l-a dăruit apoi societăţii *Amicii Muzicii*, unde craniul se află şi azi. Răspândindu-se acum zvonul că această relicvă va fi transportată la Eisenstadt, oraşul natal al lui Haydn, unde prinţul Esterhazy are de gând să ridice un mausoleu pentru osemintele compozitorului, urmaşii familiei Rokitanşky protestează şi arată că, atunci când i s'a cedat societăţii craniul, i s'a pus condiţia ca acesta să rămână în Viena. Ei mai arată că, în cursul vremurilor, numeroşi admiratori americani au oferit pentru craniu sume fabuloase, pe care familia le-a refuzat, dorind ca acest craniu să rămână pe veci în oraşul, în care a triăt Haydn şi pe care l-a iubit mai presus de orice.

Pentru tot ce priveşte „Adeverul Literar" (predarea manuscriselor, informaţii asupra lor, aducere de cărţi, reviste, etc.), a se adresa d-lui M. Sevastos, la redacţie, numai Joi, Vineri şi Sâmbătă, 5—6 d. a.

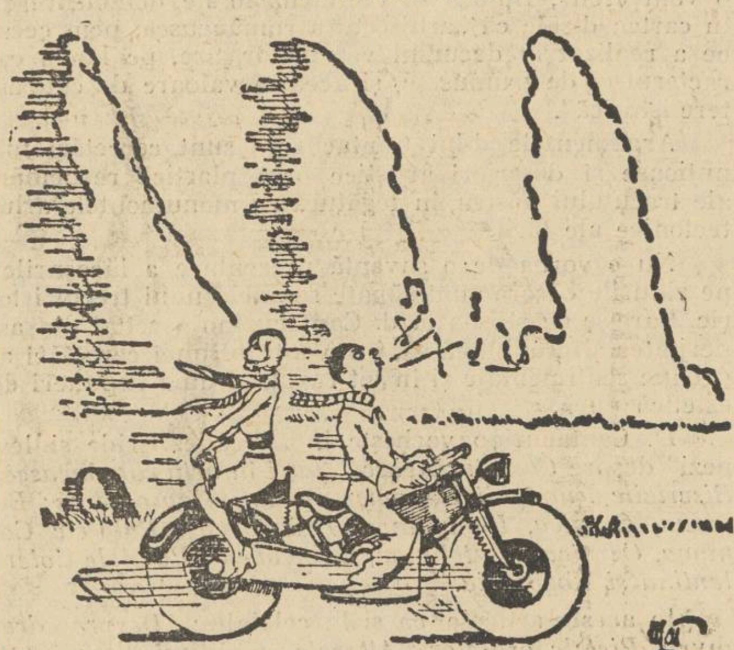
PENTRU CINE ARE NEVOE
DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile
Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

Simplă nuanţă

ACTRIŢA *(către agentul de publicitate).* — Ce manie ai să publici în ziare că iubesc florile! Ai putea să insinuezi din când în când că ador şi bijuteriile.

Secolul XX

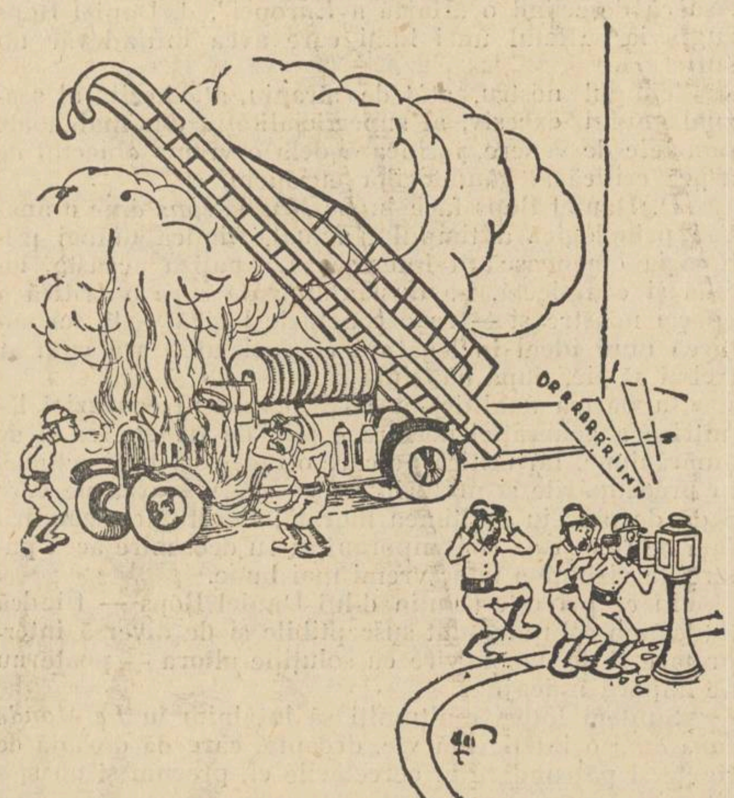
Unde duce conflictul conjugal.

Se filmează

— In sfârşit... singuri!

Ironie

— Ajutor!... a luat foc pompa de apă!...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 602

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 19 Iunie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Patru fragmente eminesciene

A publica în întregime proectele eminesciene, atunci când ele sunt nedesăvârșite poate fi un lucru tot așa de nepotrivit cași ignorarea lor. Ceeace criticului literar îi folosește (în cercetarea directă a mss), publicului îi poate falsifica opiniunile și sdruncina cultul pentru poet. De aceea până la o eventuală ediție de postume, destinată evident unui public restrâns. găsesc cu cale să dau cititorului o imagine mai bogată despre opera eminesciană, transcriind fragmentar dar sintetic din manuscrisele sale.

G. CĂLINESCU

O nnvelă fantastică

În ms. 2255, ff. 1-5 se află sub titlul, probabil generic, destinat unei colecțiuni de compuneri, *Iconostas și Fragmentarium*, o povestire cu caracter senzațional, care interesează două puncte ale țării, Suceava și Bugeacul. Povestirea începe cu descrierea unei închisori:

„Pe podelele reci de cărămidă umedă a temniței se desemna în fâșii crucișate gratiile de fier din ferești înnalte și boltite — luna 'nnota pe nouri fugitori, care purtau corpul ei de aur. Un singur stâlp alb purta boltirea înnaltă a temniței și răzimată de stâlp se vedea o figură naltă de femee albă ca varul, cu ochii țintiți * și fixi — ea-și frângea mânile și în lanțuri și din când în când își netezea părul ei desfăcut ca[re] cădea pân la șolduri în vițe și 'ncovoituri cumplite. La picioarele ei cadavrul ca de var al unui copil gol pus pe paie — un cadavru slab pe care bătea luna, legat la gât cu o cordeluță roșie. Femeia răzimată de stâlp era atât de albă încât părea o statue și una cu stâlpul.

Apoi deodată șezu. Luă copilul în poală și buzele ei vinete surâseră — ea vorbia lui cu glasul încet uimit și nebun: O steaua mea — îngerul meu, frumosul meu înger — ascultă, ascultă. Pentru templul Sionului căzut în ruină, pentru zidurile Ierusalimului, pe care le-au dărâmat, pentru mărirea poporului lui Israil, pentru regii lui pe cari-i dispreţuiră — stau în singurătate și plâng. Dară veni-va ziua în care se va ridica un erou care-a aduce nouă mărire și nouă putere. Și tu ești acel erou. Tu ești Messia îngerul meu! Tatăl tău poartă coroană, mama ta e sclavă — Copil de sclavă — copil de rege să te 'ncoron. Ea-și desprinse de la gât un cerc de aur și-l apăsă pe fruntea copilului".

De aci și din ce urmează înțelegem că femeea închisă este evreică și nebună și că a fost sedusă de un Ștefan, care e Domn.

„Deodată ea se ridică. Umbra ei s'aruncă pe părete. Ea-și întinse mâna slabă și fină spre umbră, cu cealaltă își răsfoi părul de pe frunte și zise cu bucurie: Tu ești aci * Ștefan... Ce frumos ești tu Doamne! Dulce Doamne! Adu-ți aminte de acea noapte... O!

Tu știi *acea* noapte, când în patul tău te-am cuprins pentru întâia oară în brațele mele. Când mi-am mlădiat corpul de corpul tău — trăim și vezi-o! floarea amorului nostru... Doamne!... Dormi dormi amorul meu, floarea amorului meu.

Luna se strecura încet și umbrele zăbrelelor și a stâlpului se muta din ce în ce pe podeaua umedă și pe murul sur".

Din al 2-lea tablou aflăm că nebuna este fata rabinului Levy Canaan, că a fost promisă tânărului Ruben, pe care bătrânul îl numește ginere, dar că au vândut-o creștinului pentru treizeci galbeni venetici. Tabloul începe cu descrierea unui ghetto sucevean, noaptea:

„Ciudată ca o scrisoare în ieroglife sta ulița jidovească a Sucevei în lună. Șiruri de case sărace, petecite, când uniforme ca legile Pentateuchului când pestrițe și mestecate ca hainele rupte și lucrurile vechi din desacul unui jidov. In ferești bucăți de sticlă colorată, lipite cu hârtii sfâșiete de Genova *, pe care se coc colacii de sărbătoare. Perdele de atlazuri înșirate pe-un fir de ață și singurul spectator luna privia când într'o casă când într'alta în toate deodată și pe rând. El văzu cărți vechi în dulapuri vechi — sfeșnice de alamă — copii ce dormiau la pământ — caftane de atlas și caftane sărace". In mijlocul mahalalei e templul proptit cu bârne de stejar iar înaintea casei cahalului un bou junghiat ca spre jertfă, aspect trist ca o visiune a lui Isaia, ca o tânguire a lui Iezechil. In templu se văd hainele albe pe bănci, legea pe balustrada din mijloc.

Sub zidurile acelei „havre" se strecoară încet cu'n sac în spinare un evreu tânăr Ruben, care se apropie de o căsuță prin a cărei fereastră colbăită și afumată se vedea arzând un muc de lumânare. Bate în ușă. Un bătrân cu barba sură și lungă, Levy, apare în prag.

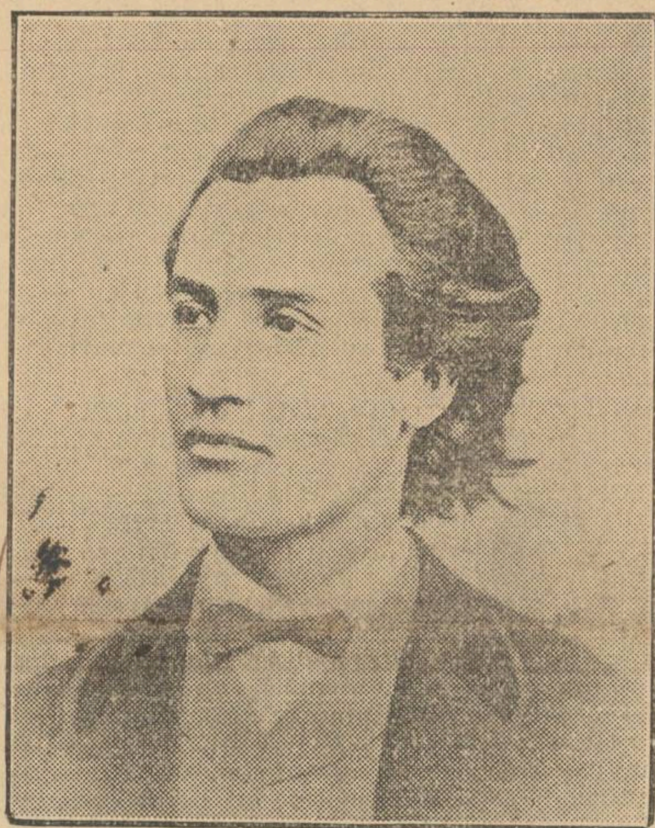
„— Le-ai adus — zise el încet — Ce face Hagar a mea, ginere!... Hagar cea frumoasă.

— Hagar? Mă numești ginere și 'ntrebi ce face Hagar? întrebă cel tânăr oțărît.

— Și de ce nu ginere? Pentru c'am vândut pe Hagar Creștinului? Ți-oiu plăti pentru c'am vândut femeea ta... și nu este Hagar a mea în turn — Sărmana Hagar!

— Și de ce nu mi-a trimis-o înapoi Creștinul, zise cel tânăr și-o lacrimă îi udă ochii — aș fi primit-o înapoi... N'aș fi fost supărat. Eu sunt un evreu sărac și îmi era dragă... Ce-mi pasă mie, că ea câștigă bani și altfel, numai să fie și a mea... Să mi-o [fi] vândut pe jumătate preț ca o haină veche, aș fi cumpărat-o înapoi... De ce s'o închidă..."

După alte asemenea lamentațiuni ale lui Ruben, bătrânul se oferă să împartă cu el cei treizeci de galbeni venetici, pe care-i scoate dintr'o pungă veche de piele, „ca rude de sânge". — „Mi-au dat treizeci — capeți tu cinsprezece". Tânărul este însă nemulțumit: „...cinsprezece capăt numai? Oare fata nu era întreagă a mea?"... — „Nu-ți las banii — zise Ruben cu glas mai tare. — Destul am stat ș'am plâns nopți întregi, mi-am întors picioarele la căpătâiu pentru Hagar... ș'acum nu vrei să-mi dai prețul întreg?... Pân 'a nu se stinge lumina, numără-mi banii"... Levy scoate atunci un cuțit din sertar, împrospătează flacăra lumânării, dar Ruben răstoarnă sfeșnicul la pământ, întinde mâinile peste masă și-l apucă pe bătrân de barbă. Acesta strângându-și brâul c'o mână, străpunge cu cuțitul gâtul lui Ruben „încât sângele-i curgea șiroiu pe podeaua acoperită înadins cu mult nisip. Aurul lui căzuse la pământ și se împrăștiase prin balta de sânge". Levy culege galben cu galben și scoate din sacul adus de Ruben „straie purtate de domn... odată de mare preț". După ce încuie ușa bine întinse o cergă peste mort și încearcă să se culce, dar neputând, se îmbracă în hainele domnești, care atârnau pe corpul lui slab, și o cască veche pe cap. „Trebue să mă duc la Hagar în turn... Hagar și nepotul meu Ismail, facă-i Dumnezeu isvor în pustiul temniței, căci dușmanii ei au secat apa din urcior". Vânduse fata fiindcă voia să se

M. Eminescu

ducă la „Ierușalaim", fiind bătrân și rabin. „Acum m'am făcut singur Domn — m'am speriat. [Levy se privise în oglindă] copilul meu ca Lot în beție. Și m'am făcut Domn! M'ai uns Doamne cu untdelemnul tronului din Sion". Cu un urcior în mână bătrânul, nebun. o luă către închisoare pe sub murii cetății Sucevii.

In temniță evreica privea la fereastră în noapte. Când văzu pe bătrân — confundându-l cu Ștefan — începu să râdă cu chicot de bucurie. „Ai sfârșit palatul tău cel nou? întrebă ea — cu odăi frumoase îmbrăcate în mătasă roșie cu oglinzi nalte de șapte coți, în care să mă văd goală din creștet pân în călcâi"...

Nebuna, întinzând mâna slabă, fină, prin gratii. arată copilul mort: „Ștefane! vezi tu regele Evreilor! Gătitu-i-ai scaun împărătesc și schiptru pentru mânile lui ca să judece asupra Israilului ca Samoil judecătorul?" Recunoscând pe Levy Canaan Hagar îl respinge și continuă a aiura cu gândul la celălalt. „Dar vezi tu scumpe Ștefane copilul amorului tău, mi-ai dat să beau vin dulce, și-ai lăsat să afume cu smirnă și miresme în palatul tău și mi-ai sărutat buzele mele. Dar ia-mă, ia-mă numai, — palatul cel nou va fi și mai frumos decât cel vechiu".

Levy întinde urciorul, dar fata îl isgonește, urciorul cade pe pietre, se face hârburi, bătrânul scutură în zadar grilajul, apoi cade fără simțire jos, în vreme ce nebuna își adoarme, îngânând încet, copilul mort.

Tabloul ce urmează n'are în aparență nicio legătură cu povestirea de până aci și e foarte „senzațional". E vorba de un cavaler viteaz și un castel misterios:

„După această întâmplare minunată Cavalerul meu își grăbi calul spre măgura unui deal depărtat, ca să treacă bălțile și mlaștinile periculoase ale Bugiacului. Dar abia isprăvise jumătatea drumului și drumuri multe veniau în cruce și ori încotro te 'ntorceai nu vedeai în zare decât ponor, ponor pustiu și sur îl înconjura și nici mai știa încotro s'o apuce". Il apucă noaptea, obosit de-i venia să cadă din șea. Se dădu jos de pe cal și-și puse urechea la pământ. După multă vreme auzi, încet un sunet dogit de clopot. Iși întoarse ochii de unde i se păru că auzise sunetul și văzu o lumină turbure și pâlpâitoare. Apucă calul de frâu și merse cu pas iuțit. După o bucată de loc fu oprit în cale de un șanț, plin cu trestii și buruieni de apă, care înconjura o zidire veche și mare, cu câte-un turn la fiecare colț și cu o poartă uriașă în mijlocul zidului. „Era o ruină mai mult — parcă pustie — acoperământul se surpase pe alocurea, murii păreau a se înclina neproptiți, ferestrele sparte, lumina putredă și năruită. Un podeț mișcător, mai mult putregăit ducea peste șanț la curtea castelului". Cavalerul intră. Lumina apăru în fereastra unuia din turnuri, apoi trecu parcă purtată prin tot castelul pe lângă toate ferestrele și dispăru. Viteazul își legă calul de stâlpul unui fel de șură și după ce privi pe o fereastră de jos, în castel, fără să vadă nimic, merse la poarta de al cărui ușcior era atârnat cu un lanț un ciocan greu. Bătând toată vizuina tresări. Bătu de trei ori înfiorând tăcerea mortală, fără niciun efect. Dându-se îndărăt zări din nou lumina, apărând și dispărând. O lovitură adâncă din turn îl înspăimântă, dar onoarea de a sfârși aventura îl decise. Scoase sabia cu o mână, cu cealaltă ridică clanța porții. Ușa trosnia în țâțâne și se da cu greu împinsă, el se opinti, intră înăuntru, dar spre spaima lui, poarta recăzu în urmă-i și toate silințele de-a o mai deschide fură zadarnice. Deasupra unei scări încolăcite „asemeni cozii unui culbeciu", ardea o pară palid-albastră, ca o lumină de candelă, care fugea pe măsură ce cavalerul se apropia de ea. Urcând, cu mâna pe perete, scara, acesta ajunse într'un coridor larg și lung și de aci călăuzit de flacăra aeriană la suișul unei alte scări, unde lumina dispăru. Sunetul ca un geamăt al clopotului din turn îl înlemni. Pe când suia și pe această scară, cavalerul fu apucat și tras de mâna stângă de o mână rece ca de mort. Trase spada, un geamăt cumplit se auzi și mâna rămase fără putere într'a lui. O aruncă jos și merse cu hotărîre disperată pe treptele pline de găuri și tot mai înguste pân ce dădu de un grilaj de fier. Il lovi cu piciorul și-l deschise. Ducea într'un coridor întortochiat și în unghiuri, abia destul de larg ca să poată trece un om prin el. Un vaet adânc se auzia din depărtare și în semiobscuritate cavalerul păși înainte, ieșind deodată într'o galerie mare și spațioasă, în mijlocul căreia zări un om îmbrăcat în fier și armat, cu fața sinistră, care ridicând c'o mână sabia, își arată cealaltă trunchiată și sângerândă. Cavalerul se repezi la el, dar el dispăru lăsând să-i cadă o cheie grea de fier, în vreme ce flacăra rămase suspendată asupra unei uși la sfârșitul galeriei. Cavalerul deschise cu cheia acea ușă și se pomeni într'o sală mare în care, pe un catafalc cu făclii de ceară albă în sfeșnice nalte, de jur împrejur, se afla un sicriu. Dealungul zidurilor ședeau în șiruri lungi statui de marmură neagră cu săbii în mâini. Când cavalerul înaintă, toate ridicară săbiile și puseră un picior înainte. Flacăra plutea mereu înainte și el o urmă până ce mai erau șase pași departe de sicriu. In momentul acela capacul sări depe sicriu, clopotul sună, o damă în giulgiu alb și lung de moarte, c'un văl negru pe față se ridică și 'ntinse brațele spre cavaler. In acelaș moment statuile sunară din săbii și porniră asupră-i. El năvăli ca fulgerul asupra femeii, se aruncă de gâtul ei — ea-și dete vălul la o parte și-l sărută pe gură. Atunci toată zidirea se cutremură și se nărui, iar cavalerul fără simțiri căzu la pământ.

Când se deșteptă — se găsi culcat pe un pat de catifea într'o odae splendidă și bogată, luminată de candelabre de cristal. In mijlocul odăiei era o masă cu fel de fel de bunătăți și o muzică lină răsuna. Ușile se dădură în lături și o femee de o nespusă frumusețe în haine strălucite și podoabe scumpe intră, urmată de alte femei. Ea veni lângă cavaler, ingenunchiă, îi sărută mâinile, în vreme ce fetele tinere îi puneau acestuia pe frunte o cunună de laur. Cavalerul, murmurând uimit — Angela — fu condus în capul mesei, servită de numeroși servitori. După ridicarea de la masă, toți se retraseră afară de Angela, care duse pe cavaler pe o sofa „i se puse pe brațe" și 'nconjurându-i gâtul cu brațele și sărutându-l „începu să-i vorbească gură în gură astfel": Ce-a putut să povestească Angela nu știm, nuvela rămânând aci neterminată.

Povestea împăratului fără urmaș

La f. 12-12 v acelaș ms. 2255, se află un început de dramatizare a unei povești cu împărăteasa stearpă, care fiind scurtă și plină de umor, merită să fie reprodusă în întregime.

Impăratul. Impărăteasa,

I-t. Ce să-ți spun copila mea? Iată-mă bătrân și fără să am moștenitor. Tu ești tânără și poate că 'n patul altuia te-ai arăta mai cu rod, dar al meu e sterp. Nu se potrivește om bătrân cu tânăr — căci femeea tânără la om bătrân e ca iapa cea albă din poveste — curând trece dealul și n'o mai vezi.

I-sa. Doamne, nu pot zice că nu cruț bătrânețea voastră, că nu țin seamă de anii voștri, că-s o femee fără rușine — ci fără de prihană — însă duc spre moarte sănătatea voastră. Dulcile osteneli ale iubirei iar vi le cer și numai când cred că sânul meu va fi strat pentru pom împărătesc — dar n'a vrut Dumnezeu și nu știu cum și ce.

Haplea. Prea 'nălțate Impărate, a adus slugile pe baba cea vrăjitoare osândită la moarte și mărturii și juzi — să vadă și Impărăția Voastră cum și ce.

I-t. Dac' au venit, veniți să fie. Intre.

Strolea, Pepelea, Haplea, Baba Cassandra, Ermolachiu Chisăliță

Pep. Bine v'am găsit Impărate.

—Bine ați venit. Ei, ce se mai aude?

Pep. Bună pace împărate.

Str. Ș'o babă.

Pep. Am venit Impărate c'o jeluire, ca din partea obștiei să fie zis că bate grindina ogoară și mor vitele — și iaca să vorbească Strolea.

Stro. O babă Impărate.

Haplea. Apoi să vedeți Măriile voastre că de... ciurdarii * tot copii suntem împărăției cum vine vorba — iacă zică chiar vornicul de la noi din sat că și el uite-a văzut, când a mers cu calul peste câmp, că Pepelea venea din pădure... iaca omu-i de față Impărate... poate să spue chiar el — nu-i așa măi Pepelea că tu veniai din pădure?

Pep. Ba așa!

Haplea. Apoi de! nu zic eu?

Str. O babă 'mpărate?

Pep. Taci mă!

Str. Ei! ce să tac — ia mai taci și tu! Să vedeți Măriile... iaca baba-i de față — apoi spune tu, că nu ești babă.

Pep. Taci mă!

— Iacă tac.

Imp. Bine măi oameni buni, vorbiți pe rând și omenește. Nu-i între voi un om cu carte, care să-mi spue, de ce-i vorba?

Pep. Dascălul Ermolache — te chiamă 'mpăratul. De mă! Inchină-te!

Imp. Vorbește Dascăle.

Erm. De vreme ce toată cinstea și toată închinăciunea a se da împăratului de Dumnezeu este poroncit, iar noi având pricini la Domnie, iată ni s'au luminat și cădem în genunchi — însă încă nu știe glasul nostru să vadă și urechile să vorbească de mărire ca aceasta ca și care decât care nu se mai află Impărățiile Voastre și nici mă uimesc, dacă nu văd de câte toate cele care de care, și iacă că nici nu știu ce să zic...

Pep. Mă! da frumos mai vorbește!

Imp. Ai sfârșit Dascăle?

Erm. Cu domnul.

Imp. Tăceți. Cine-a vorbi fără să fie 'ntrebat, cu capul plătește. Balaur!

B. Doamne!

(Continuare in pag. II-a)

Stârvul

— După Charles Baudelaire —

Iubito, amintește-ți priveliștea murdară
  Ce-așa de mult, cândva, ne-a umilit
In dimineața-aceia de Mai, atât de clară:
  Un stârv hidos, pe-un mal de prund zvârlit,

Iși desfăcea asemeni unei femei obscene
  Picioarele și, puhav de venin,
Nepăsător și cinic își deschidea alene
  Rânjitul pântec de miasme plin.

Putreziciunea asta se răsfăța la soare
  Și se cocea adânc și liniștit,
Vrând parcă să întoarcă Naturii zâmbitoare
  Tezauru-i de viață, însutit.

Și cerul privea hoitul superb cum se desfată
  Imbobocind asemeni unei flori...
Simțind că te înăbuși ai șovăit deodată
  Din pricina puternicei duhori.

Din putrezitul pântec pe care muște grase
  Zburau greoi c'un zumzet ascuțit,
Curgeau oștiri de larve ca niște bale groase
  Dealungul trupului învinețit.

Cu ondulări de valuri și sfârâit de foale
  Zvâcnind și opintindu-se din greu,
Părea că trupul iarăș, umflat de-un suflu moale,
  Trăește înmulțindu-se mereu.

In aer pluteau leneș vagi vuete bizare,
  Ca un pârău cântând pe-acelaș ton,
Cum sună niște boabe într'o vânturătoare
  Mișcate ritmic, sec și monoton.

Contururile vieții piereau pe nesimțite
  In neființa fără de ecou,
Șovăitoare forme de vis, abia ghicite,
  Ca amintirea unui șters tablou.

De după stânci un câne privind cu ochi de fiară
  Rânjea hain de ciudă c'am venit,
Pândind sălbatec clipa când să-și înceapă iară
  Ospățul dela care-a fost gonit.

— Și totuș ai să semeni cu-această arătare
  Scârboasă, cu-acest stârv cu miros greu,
Stea limpede-a iubirii și-al vieții mele soare,
  Tu, visul meu curat, îngerul meu!

Așa vei fi, crăiasă a dorurilor mele,
  Când vei pleca pe drumul cel de veci,
Sub florile cleioase și ierburile grele
  Să mucezești printre ciolane reci.

Când viermii te vor roade cu sărutări haine
  Atunci, iubito, să le spui și lor
Că am păstrat esența și formele divine
  Și duhul descompusului amor!

AL. A. PHILIPPIDE

— Să fii faţă. Pepelea! apropie-te. De ce vă plângeţi?

Pep. Să vezi împărate. Iaca cum şi iaca cum! Baba asta — astă babă de care vorbim acuma şi care-i faţă şi poate s'o spue toată lumea, că-i chiar ea — să vedeţi Impărăţiile Voastre — e vrăjitoare.

Inchiagă apa 'mpărate, face să cadă grindină, să moară vitele, — şi să-i faci judecată.

Str. Mănâncă şerpi împărate.

Imp. Cine te-a 'ntrebat?

Str. Zău! mănâncă şerpi — uite aşa! să spună baba că uite-i faţă.

Imp. Cine te 'ntreabă?

Str. Să n'am parte, dacă nu s'a afla că mănâncă şerpi.

Iaşii în 1840

După ff. 21-84 din acelaş ms. care cuprind cunoscutul *Geniu pustiu* găsim la ff. 85-91 un proect de nuvelă *Aur, mărire şi amor*, foarte interesant pentrucă ne înfăţişează un Eminescu preocupat de analiza societăţii româneşti (ieşene în cazul de faţă) puţin influenţat de C. Negruzzi şi străduindu-se să redea o culoare istorică.

„Se făcea cam în anul 1840 şi câţiva în Iaşi.

Ne trezim în una din cele mai frumoase seri de iarnă [în salonul unuia]. Rece dar luminoasă ca o cugetare cerească în mijlocul unor gândiri senine se ridică luna palidă şi argintoasă ca mărgăritarul pe bolta albastră şi adâncă a cerului Moldovei. Era o noapte italică amestecată cu frigul iernei, amestecul unei luni, văratece, pline de senin, cu intimele plăceri ale iernei, cu căldura focului potolită, cu dulceaţa visătoarei gândiri. Afară era o vară rece — în care oamenii ştiu să-şi facă o iarnă caldă.

Pe stradele înzadar luminate ale capitalei, flacărele din fanarele cu untdelemn îşi întindeau limbile roase în aerul rece, trecătorii umblau iute pe stradele pavate cu trunchi de stejar, luna se resfrângea clară şi argintie pe murii nalţi şi albi ai caselor aruncând pe ele umbrele urieşe şi ridicole ale trecătorilor. Numai din când în când se auzia sgomotul unei trăsure, glasul unui om cu chef, şuerul trist al unui om pe gânduri.

In catul de jos a unei case mari se adunase o societate aleasă pentru joc de cărţi, societate compusă din membrii unei familii din cele mai cu influinţă, din mai mulţi consuli străini, cari-şi făceau principala ocupaţiune a vieţii lor în jocul de hazard, al cărui cult atât de stricăcios l'au introdus la noi cu deosebire risipitoarea ofiţerime rusească. Pereţii salonului, altfel albi, erau acoperiţi cu covoare lucrate de scorţari din ţară, un ram de meserie, care-a 'nceput a se pierde cu totul. Marginile acestor covoare sau scoarţe era [de] cuadrate roşii şi verzi, iar în mijloc, ţesut câte-un idil întreg. Colo o fată dă iarbă verde un[ei] capre, dincolo doi copii îmbrăcaţi ca'n poveştile dramatisate..." Urmează descrierea interiorului: scânduri cernite deschis în coloarea alămâiei, acoperite însă cu scoarţe trainice de lână, jilţuri cu sprijine înalte, boltite şi negre cu scaun îmbrăcat în lână verde, mese de nuc lustruit ce se pot desface, pentru joc, acoperite cu postav verde şi având în sertare cărţi şi cridă. Nu era însă un salon principal de paradă „căci într'acelea l-ar fi uimit [pe cititor] luxul sau mai bine zis acea barbară superfluenţă de mobile scumpe aduse din străinătate" ci o odae destinată băutului de ceaiu, jocului de cărţi şi bârfirii. „Ş'aceste lucruri se povestiau în româneşte, căci sunt lucruri care nu se pot spune decât în româneşte". Eminescu adaogă mai târziu: „Limbagiul era poate acela al cucoanei Chiriţei, poate acela al filosofiei lui Gane, dacă cunoaşte careva filosofia lui Gane". Samovare de alamă galbenă fierbeau pe mese. Urmează prezentarea societăţii:

Pe un divan turcesc, lângă o masă lungueaţă încărcată cu ceşti şedeau mai mulţi bătrâni „penaţi vădit de costumele moderne ce purtau" şi un arhimandrit cu barba sură şi faţa veselă le povestia „lucruri pe cari un arhimandrit n'ar trebui să le ştie". Se aflau acolo şi mai mulţi ofiţeri tineri „din acea clică de adiotanţi domneşti şi de oameni fără nicio treabă", care solicitau domnului un rang în armată „pentruca să poată avea dreptul de a purta o uniformă bine tăiată şi încărcată de fir", plăcută doamnelor de când plecase oştirea rusească. „Damele erau frumoase, îmbrăcate după moda cea mai nouă (din Paris se'nţelege) şi ce e mai mult — cleveteau cu mult spirit." Interesantă este observaţia pe care poetul o face pe margine şi verso ceva mai târziu: „Din acest soiu de oameni s'a recrutat apoi în urmă acel contingent de aşa numiţi oameni mari ai României, a căror cel mai mic defect era acela că nu ştiau carte. Aceştia apoi au încercat lumea mai de vreme, vrând să-şi recâştige valoarea unei vieţi pierdute 'n cărţi. Nu creadă cineva, că vorbesc din ură sau din predilecţiune pentru cele trecute. Nici prin minte nu-mi trece. Urît sau iubit, oricare obiect sau relaţiune care e capabil de a stârni unul din aceste două afecte în sufletul nostru este în sine considerabil. Pe secături însă nu se supără omul cuminte pentrucă n'are pe ce şi la ce. Te miri numai cum s'au putut naşte asemenea minuni".

In sală erau şi consuli, care lăsau diplomaţia pe seama subalternilor. Unul pierduse trei nopţi la stos şi era cam somnoros. Alt amănunt de interior de reţinut: „In mijlocul acelei veselii elegante, în fond însă lipsite de cultură adevărată, priveau ca nişte umbre tablourile din pereţi, pe care-am uitat a le aminti. Erau litografiile institutului Albinei româneşti binişor executate, unele còpii de pe tablourile maeştrilor străini, altele originale. Aşa capul lui Crist în cunună de spini de Guido Reni, Belizar, generalul lui Iustinian, ducând în braţe pe colegul* său muşcat de şarpe, Arhanghelul Gabriel — şi în dreptunghiu, ambasadorii Constantinopolei aducând coroana şi manta regală lui Alexandru cel bun, Dochia şi Traian, într'un colţ portretul litografic al Domnului ţerei, Mihail Grigore Sturza şi într'alt colţ într'un cadru aurit, lucrat în oleiu, bustul în mărime naturală a Mitropolitului Moldovei şi a Sucevei Kyrio Kyr Veniamin Kostaki". Mitropolitul — observa poetul — „are aer mai mult de damă decât de Prelat".

După această descriere generală a salonului, Eminescu ne înfăţişează câteva personagii, menite fără îndoială să fie eroii proectatei sale nuvele.

„Alături cu căminul, lungindu-şi picioarele în curmezişul oblonului şedea un bătrân cu faţa prietenoasă şi senină... părul alb dela tâmple era pieptănat în sus... spre a acoperi fruntea pleşuvă şi naltă, ochii mari, cu desăvârşire limpezi se uitau cu o cuminţenie bonomă în norii ciubucului din care fuma... privia cu un fel de superioritate bonomă la rătăcirile unei tinerimi nătânge şi pretenţioase... Privia... la joc, asculta

clevetirile doamnelor şi gogomăniile bărbaţilor, coregea frasele şi da învăţături cu multă fineţe şi rezervă... Era un gurmand al conversaţiunii".

Rezemat cu cotul de un pian şi răsfoind nişte cărţi şedea „un om tânăr îmbătrânit de vreme... printr'o consumţiune prea repede" n'avea mai mult de 25 de ani, totuş părea a fi peste treizeci şi cinci, „...uscat şi subţire de-o statură de mijloc. Ras, cu o frunte ce se pierdea acută în colţurile laterale, încadrată de un păr roşu-închis, aspru şi amestecat des cu fire de tot albe — nasul uscat şi buzele foarte subţiri." Ii dădeau atracţiune „ochii de-o expresie extraordinară; ...prin pielea mânilor sale vedeai toţi muşchii şi toate vinele. Ele erau tari de păreau de oţele. Avea un glas adânc, cam aspru, dar plăcut în rara lui precisiune. Râsul lui era însă supărător".

„Infundat după o perdea grea de mătase verde şi uitându-se în noaptea clară" sta gânditor, neparticipând la petrecere, un tânăr, cam de 18 ani cu „fruntea naltă, albă, netedă, păr lung, negru strălucit... faţa vânătă de albă, nasul corect" părând „tăiat în marmură... ochi întunecoşi... de culoare indescriptibilă". Păreau negri, dar erau de un albastru întunecos „asemenea unui smarald topit noaptea". „Poate că neumbriţi de gene atât de lungi şi atât de dese n'ar fi părut atât de întunecoşi — poate că lumina neoprită de acea mătase brună, ar fi limpezit noaptea voluptoasă a acelor ochi. Aveau albăstrimea transparentă a strugurului negru (a sinelei topite în apă)... ochi de cutremurau orice fibră". Tânărul „era îmbrăcat într'un surtuc de postav albastru deschis, cu talie lungă, pantaloni negri şi jiletcă de catifea neagră cu pui verzi de mătase. Botinele de lac cuprindeau strălucit şi cu fidelitate formele unui picior mai mult mic. Părul lui strălucit căzând pe umeri bine făcuţi, contrasta cu albastrul postavului".

Acest june fatal, de care „damele" admirative se sfiau a se apropia, presimţind refuzul, privea pe fereastra care dădea în grădină. „Cerul se acoperise cu nouri albi şi luna învineţise şi fugea cufundându-se în ei şi începuse a ninge. Copacii, a căror crenge încărcate strecurau negre prin tufele de zăpadă şi vântul trecea ascuţit prin crăpăturile ferestrei şi mişca portiţa din grădină, care scârţâia monoton şi ascuţit în ţâţânile de fier". Gusta voluptatea solitudinii şi „i-ar fi fost urît, dacă urîtul n'ar fi fost atât de dulce, un urît ca mirosul florilor de măr, cari cad scuturate de vânt".

Intr'acestea se anunţă consulul rusesc, care intră „încărcat cu toată splendoarea decoraţiunilor sale", invitând pe jucători să nu se jeneze şi conversând franţuzeşte cu damele. Singurul om rămas nemişcat fu Iorgu, adică tânărul de mai sus. „De momentul acesta se folosi o damă tânără cu părul negru dar nu des, pieptănat cu multă cochetărie pe tâmple, cu ochii ca doi diamanţi negri, care se roşise ca focul de multă vorbă şi râs. Ea era'n rochie de mătase neagră, cu o talie admirabilă". Doamna se apropie de Iorgu şi-l lovi peste umăr cu evantaliul de lemn de roză. Urmează un dialog din care intriga probabilă a nuvelei iese cu un anume contur. Doamna vădeşte lui Iorgu iubirea ei.

„— Nu sânt capabil să te înşel, Doamnă...

— Şi de ce să n'o poţi fi?

— Pentrucă... pentrucă nu te iubesc... nu pot.

— Vasăzică îţi sunt chiar nesuferită...

— De loc... dar iubesc. De n'aş iubi pe altcineva, desigur că te-aş iubi pe d-ta, căci eşti atât de frumoasă — şi afară de aceea îi semeni ei, puţin, dar totuşi".

Doamna declară că e mulţumită numai să-l vadă, tânărul înveselit răspunde că o iubeşte, fără s'o iubească, în felul unei prietenii rămase după o iubire stinsă şi povestirea rămâne aci.

Boierimea de altădată

La ff. 162—167, ms. 2255 se află un alt proect de nuvelă sau roman în care Eminescu ar fi vrut să zugrăvească adevărata boerie moldovenească simplă şi conservativă. Compunerea datează, după scriere, din epoca ieşană, după 1875, căci numele de Creangă ce se dă eroului principal pare sugerat de prietenia cu Ion Creangă. E un tablou al vieţii româneşti plin de toată filozofia socială a redactorului dela *Timpul*, care utilizează în chip evident amintiri din copilărie şi atmosfera Curţii boierului Balş-Dumbrăveanul, după — probabil — relatări ale lui Gh. Eminovici. Pe cât de bizare sunt nuvelele cunoscute ale poetului, pe atât de pline de culoare locală sunt acestea pe care le referim şi din care se desprinde un Eminescu mai puţin romantic şi mai mult *sociolog.*

„Pe când ţara de jos a Moldovei e semănată de coline, cari arată primăvara, par (sic) cu brazdele lor răsturnate în soare nişte muşinoae mari şi negre, în ţara de sus colinele devin dealuri şi văile râpe. Cei dentâi înnalţă coaste albe şi neroditoare de lut, prin ripele adânci cresc ierburi mari şi nepăscute, pietre grunţuroase dar fără consistenţă se văd clădite ca pereţi în huma cenuşie şi umedă şi prin adâncituri de bălţi şi pârae leneşe se aşează pe grunzurii pământului o salitră albă şi strălucitoare ca bruma. Spata dealurilor e adesea întinsă, şeasă ca palma şi de o productivitate mare şi regulată, de aceea adevăratul grânar al Moldovei rămâne ţara de sus. In văi şi deasupra ripelor neroditoare stau risipite satele, pe planul dealurilor arătura. O deosebire de la această regulă face însă valea Siretului şi a Sucevei care prin perspectiva sa frumoasă, prin mândra depărtare a dumbravelor sale şi prin acea întinsoare molatecă şi strălucită sub o boltă ce pare menită a fi eterii albastră, pare un raiu pământesc.

„Pe valea Siretului întinsă sub arcurile de saphir ale cerului, ale căror fluvii de aer tremurau de căldura soarelui de vară, stau risipite cu întunecata lor umbră păduri şi dumbrave, dosind printre ele sate întinse, încunjurate cu şanţ, a căror căsuţe mici şi acoperite cu paiu şi stuf dogorit par ca nişte stupi scunzi şi din fumul ce le împle atmosfera, biserica-şi ridică turnul ei boltit şi rotund, acoperit cu tinichea albă, care străluceşte frumos în soare, ca o argintoasă gândire din mijlocul satelor cufundate în tăcere şi a verzii şi întunecatei lumi a pădurilor.

„Siretul, în vărateca sa lene, e oprit adesea în drumul său de iazuri mari încungiurate cu papură ce-şi înnalţă ciucălăii copţi în soare, cu stuf cu mătăsurile mohorîte ca blana de urs şi rogoz verde. Pe malurile iazurilor jur împrejur mătreaţa de un verde tânăr străluceşte ca mătasa, iar în mijloc ochiul verde cel clar al apei, pare negru reflectând în el umbra lumii ce-l înconjura.

„Pe câte-un plan mai ridicat se văd curţi văruite cu îngrijire cu arătarea plăcută şi liniştită. Ferestile dreptunghii strălucesc în soare, în cerdacul nalt duc scări curate — în faţa curţii se 'ntinde o ogradă mare în semicerc, încunjurată cu zaplaz şindrilit umbrit de plopi, salcâmi sau nuci. In dreapta curţii care se numeşte „sus" sunt în genere grajduri şi hambare, în stânga acarete pentru bucătărie şi servitori numite „jos", iar din dosul curţii se 'ntinde 'n patrat cu şanţ pometul, florăriile, via [şi prisaca].

„Aceasta este arătarea stereotipă a satelor şi curţilor fără privire la modificaţiunile întâmplătoare, care individualizează pe fiecare din ele.

„Caracterul vieţii de sat este liniştea şi tăcerea. Ziua oamenii fiind la lucru, numai copiii se joacă cu colbul drumului, babele de tot bătrâne şed torcând la umbră pe prispă, şi moşnegii adunaţi la crâşmă îşi petrec restul vieţii lor bând şi povestind. Abia sara când satul devine centrul vieţii pământului ce-l înconjură se începe acea duioasă armonie câmpenească, idilică şi împăciuitoare. Stelele isvoresc umede şi aurite pe jumalţul (sic) cel adânc şi albastru al cerului, buciumul s'aude pe dealuri, un fum de un miros adormitor împle satul, carele vin cu boii osteniţi, scârţâind din lanuri, oamenii vin cu coasele de-a umăr, vorbind tare în tăcerea serei, talangele turmelor, apa fântânelor, cumpenele sună, scrânciobul scârţie 'n vânt, câinii încep a lătra şi prin armonia amestecată s'aude plin şi languros sunetul clopotului, care împle inima cu pace".

După această introducere ni se înfăţişează curtea cuconului Vasile Creangă (unde şi-a petrecut copilăria eroul probabil al povestirii, Iorgu), om bogat şi bun de suflet, despre care se povesteşte că „are 'n pivniţi poloboace cu irmilici şi dimerlii de galbeni". In realitate „într'o scatulcă vechie de fier, ce era şrubuită de podelele unui etac mic, se adunase din moşi strămoşi... mulţi ochi de vulpe şi mulţi bani albi". „Creangă era un bătrân bun şi prietenos, vesel şi glumeţ la petreceri, îngăduitor cu supuşii lui şi unde trebuia îşi punea şi el mâna ca să mai uşureze greul, el nu 'nvăţase multe 'n viaţa lui, pe vremea aceea nici nu se cerea multe, dar avea o 'nţelepciune şi o isteţie firească, care preţuiau mai mult decât pretenţiosul semidoctism de azi.

„Astfel vecinic la moşie, viaţa-l costa puţin deşi trăia ca un Vodă — căci dacă cunoaşte cineva mai deaproape viaţa din curţile boerilor mari, acela va trebui să conceadă, că ei ştiau a cristalisa împrejurul lor un fel de curte, compusă din boerănaşi săraciţi, care slujind îşi recâştigau pe 'ncetul o avere din care să poată trăi fără grijă, din rude scăpătate însă pline de deşertăciune, care trăiau pe sama vărului avut, din refugiaţi străini, poloni, unguri sau nemţi care mai la velniţă, mai la gospodărie, mai în cancelaria demeniilor formând o clasă de amploiaţi, din călugări, feciori de boieri, care înconjurau mânăstirea spre a trăi bine pe moşiile şi la curţile cunoscuţilor lor, afară de aceea un popor de servitori, ţigani şi streini, care „jos" trăiau sfădindu-se şi clevetindu-se la boieri unul pe altul. Capelmaistru curţii era în genere v'o cioară bătrână şi isteaţă — care ştia cântece bătrâneşti, doine, hore. cântece de lume — ba nici poetul nu lipsia, reprezentat adesea prin persoana vr'unui scriitoraş or dascăl de copii isteţ, care făcea acrostihuri pentru doamna, şi la zile mari fintosmosuri nimerite pentru lăutar.

„Femeea cuconului Vasile era cu mult mai tânără decât el şi încă destul de frumoasă. Ea era o damă naltă şi foarte albă la faţă, avea ochi mari şi albaştri, faţa lungăreaţă şi plină, nasul foarte corect, iară gura ei roşă purta totdeauna acel surîs voluptuos şi satisfăcut. care-l au femeile frumoase şi fără de dorinţe. Fruntea ei boltită sub un păr castaniu împletit cu multă măiestrie şi unit dinapoia capul (sic) cu un pieptene de aur, mânele dulci şi pline, cu degete lungăreţe, ea se primbla totdeauna gătită când prin grădină, când prin odăi, fără a vorbi nici un cuvânt. Imbla cu acea superbă maiestate în salele nalte ale casei sale. ca acele regine din epopeele nordici, care cu voinţa lor ţin mărirea casei şi a neamului. Ea era de o blândeţe rară, însă niciodată într'atâta încât să nu rămâe mândră, şi niciodată atât de mândră, încât în faţa ei să nu rămâe urmele unei neşterse şi adânci blândeţe. Când şedea, nu avea ţinută plecată proprie femeilor nalte —splendidul ei bust de marmură rămânea drept şi mândru — ai fi gândit că se simte pe tron".

Bătrânul îşi iubeşte nevasta fără afinitate, fiindcă e frumoasă, cu simţ pentru muzică şi poezie în vreme ce „el era proşă deşi proşă bunomă" şi pentru că i-a dat un copil, Iorgu.

„Iorgu era încă în epoca pantalonilor cu basma. un copil frumos şi plăcut. Cu ochii albaştri ai mâni-sa şi cu părul cel negru al tătână-său, cu faţa albă şi gingaşă de-ai fi tăiat-o c'un fir de păr şi curios ca un motan el îşi avea * multe plăceri domestice, care altfel nu supărau pe nimenea. Duşmănia lui cu gânsacii şi cu gâştele cu pui, amicia intimă cu Şoltuz cânele dela stână, pe care îmbla şi călare, pui de gâscă mici pe care-i închidea în cuşcă, ca să vadă de-or cânta cum canarii, în fine stima ce-o avea pentru moş Miron prisăcarul, care-i spunea poveşti şi-l ţinea pe genunchi sunt amănunţimi neinteresante. Adesea se ascundea în câte un saltar de scrin, ca să nu ştie nimeni unde-i or în vo ladă veche cu lumânări de seu, din care eşa uns ca dracul. El observase că nu pe el ci pe dădacă o batjocoresc totdeauna, ci de aceea nu trecea zi fără come dii. Dădaca lui era roaba Maria-ţiganca, dar era clar, cumcă ea nu putea fi fiica tătine-său. Ea era de-un boiu mijlociu, dar [părea] naltă în trup, pentrucă era subţire. Cu păr negru şi totdeauna peptenat cu îngrijire şi acoperit c'un barij verde, ochii ei mari şi sprincenaţi aveau o nespusă dulceaţă. Buzele mici şi subţirele se 'ncreţeau de un fel de mândrie, rochia de lână verde cu pieptii strânşi îi da un fel de mlădioasă graţie, pentrucă era albă ca omătul, iar mânecele totdeauna suflecate trădau nişte braţe de alabastru. Pe piept cădeau şiruri de hurmuz sur ca mărgăritarul".

Aci textul are lipsuri.

Apoi vedem venind în vizită la curte, vărul lui Creangă, Porfirie Rufă, boier de modă veche, cam scăpătat „cu antiriul cam ros la piept, ca un cobzar". El se plânge de ginere-său. „Este caracteristic pentru gineri, că mai toţi seamănă cu ai regelui Lear. Şi Dumnezeu îl ştie, că el nu era omul, ca să ceară lucruri mari dela ginere-său. Un loc la masă şi unul la sobă şi acel cuviincios respect. El îşi ridicase fesul asudat de pe fruntea asudată şi netedă, pe care erau urcate de [din] dinapoia capului viţe de păr alb ca argintul şi-şi scosese din sânii antiriului basmaua mare neagră cu flori verzi şi tabacherea zugrăvită c'o turcoaică cu ciubucu 'n gură". Porfirie se vaetă că copiii nu mai stau sub acelaş acoperământ cu el, c'a rămas singur la vie cu prisăcarul şi vierul.

După câteva cochetării între Rufă şi Maria-ţiganca, venită cu dulceţi, după declaraţii filozofice fataliste: „Rele zile... De la Dumnezeu vin toate şi bune şi rele", apare „dama de casă", căreia boierul îi sărută mâna. Stau de vorbă până la prânz, apoi trec în sufragerie, unde aşteptau mai multe persoane. La masă, ordine şi „préséance". Copiii (Iorgu, Maria şi Ion al Mariei, privit ca copil de casă), neavând loc, sunt puşi la o măsuţă, de unde sfada.

Aproape de Rufu, în dreapta şi în stânga, şedeau Vasile cu nevastă-sa, iar de amândouă laturile mesei deosebiţi oameni: vechilul moşiilor „un om cu faţa arămie şi cu barba castanie, privind lacom la mâncare şi ştergându-se pe surtuc şi pe vestă, niciodată pe şervet". Un văr al boierului „cu părul roşu amestecat cu viţe albe, cu fruntea mică şi ochi ca zărul, îşi răsucia musteţile de praporcic rusesc sub nasul lui roşu şi privia cu plăcere la garafele de vin dinainte-i".

Stailmaistrul vorbia în sine — ungureşte — alături de doctorul de casă, un neamţ cu faţa rasă şi plină de creţi şi cu ochelari verzi. „La coada mesei şedea bietul scriitoraş. Surtucul lui cel negru (el îmbla îmbrăcat nemţeşte) era periat cu multă îngrijire, părul depe tâmple era pieptănat c'un fel de cochetărie peste urechile cam lungi — mâinile lui mici şi slabe atingeau c'un fel de frică mâncarea şi farfuriile şi vinul îl sugea cu vârful buzelor ca femeile. Faţa lui era palidă ca o mască de ceară albă. Ochii negri şi desigur slabi aveau o dulceaţă potolită, ţi s'ar [fi] părut că are pânză neagră peste lumina lor". Alături de el şedea un frate mai mare al boierului, Iosif, care vrusese să se călugărească, dar mai apoi îşi vânduse fraţilor partea lui de moşie, spre a înzestra fete sărace şi a merge pe jos la Sf. Mormânt şi Muntele Atos. Simpatiza pe ruşi, era foarte citit în materie religioasă, ocupa la masă locul cel din urmă, mânca numai post şi era un ascet.

„Şedea într'o camară fără încuietoare şi toate mobilele lui erau lucrate din topor de mâna lui proprie. Câteva scânduri pe două scăueşe erau patul lui acoperit c'un mindir de paie — o masă plină de cărţi bisericeşti şi mirene de pe vremea lui, un scaun de lemn fără spate, nişte icoane vechi lucrate de mâni călugăreşti pe pereţii albi ca omătul — atâta totul. Fereasta lui era 'n soare, ceeace da întregului simplu o arătare plăcută. El nu se supăra de nimic în lume, nimeni n'auzia vorbă slabă din gura lui. Altfel toată ziua-şi făcea de lucru. Lega cărţi, lucra roţi foarte solide, zugrăvia icoane pe scânduri mici geluite, pe care le dăruia oamenilor din sat. Tot ce-i trebuia lui însuşi îşi făcea singur. El era cusutoreasă, spălătoreasă, croitorul şi ciubotarul său propriu. Nu mai pomenim cum că era şi bucătarul său propriu, căci mânca foarte rar la masa fraţini-său". Acest pustnic de felul lui Euthanasius primia cu plăcere oale nouă, spărgând atunci pe cele vechi.

„Sigur era, cumcă acest om era pe deplin fericit. Cine-l vedea mâncând adesea numai azimă albă coaptă pe vatra sobei lui, şi bând apă curată de isvor, putând dispune de atâta şi nedispunând de nimic, poate că se mira — dar nimănui nu i-ar fi trecut prin minte, că acest om ar putea fi nefericit". Iosif era un fel de „Solomon al curţii". Tâlcuia vise, după o metodă de analiză psihologică a dorinţelor persoanei, crezând de altfel în visele copiilor „ca fiind insuflarea îngerului păzitor". In contrast cu el ne este înfăţişat boerul Ciufă.

„In faţa lui şedea Cuconul Drăgan Ciufă, antitesa întrupată a înţeleptului Iosif. C'o moşioară mică până la dispariţiune şi c'o închipuire de sine ş'o deşertăciune până la dispariţiune (sic) de mare. Capul lui era un calup chelbos, nasul mare, faţa sluţită de vărsat şi nişte mustăţi sborşite, groase şi roşii complectau arătarea acestui om uricios.. Afară de acestea omul acesta mai era şi nebun. Pustia ştie cine-i pusese 'n cap, cumcă va deveni nu vodă, ci 'mpărat — şi adică împăratul lumii, pe când nu va fi decât o turmă ş'un păstor. Şi el nu glumea de fel, vorbia c'un fel de convingere adesea uricioasă despre planurile lui. Oameni deaceştia pe vremea aceea nu erau tocmai rari. Domnia o visa pân şi cel din urmă mazil, după căderea Fanarioţilor, mai ales cugetând la uşurinţa — se 'nţelege că anecdotică — a unei asemenea eventualităţi. Imbla vorba adică, cumcă Turcii alesese pe Sandul Sturza, care între cei 7 trimişi ca el mai neînsemnat (sic) — de domn al Moldovei, numai pentrucă era om chipos şi avea o barbă neagră şi frumoasă fără păreche în împărăţia Sultanului". Ciufă era de neam, nu bogat, avar, crezându-se darnic, crud cu supuşii, mândru. „O tabachere de la Moruz Vodă o purta totdeauna în sânul antiriului lui celui lung ş'o arătă la toată lumea". Uita cu ce prilej o primise, aci zicând că i-a fost trimisă de Impăratul rusesc prin domn, ori dată în amintirea unei preumblări prin Iaşi sau a unei înălţări de rang.

„Avea o memorie slabă şi era prost ca gardul". Aci povestirea se opreşte [1])

1) Cuvintele notate cu asterisc * sunt ipotetice.

In saloanele cercului „Libertatea" din Str. C. A. Rosetti No. 5, este deschisă expoziţia sculptorului academic Willy Klein şi a pictorului Arthur Mendel.
Zilnic între orele 10-1 şi 5-8 până la 25 Iunie a. c.

A APĂRUT
FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13
ROMAN de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE
Desene de I. Anestin
Romanul vieţii de mahala, cu comicul şi tragicul ei.
Ed. „ADEVERUL" 50 LEI
De vânzare la toate librăriile.

Tablete

Domnișoara Vavilina

Sună ca un titlu de carte *Soeur Philomène* sau de piesă teatrală *Maman Colibri* sau *Princesse lointaine*... Pare inventat, pare artificial. Nu. Domnişoara Vavilina e o persoană reală și, în parenteze, o persoană simpatică și, dacă e permis, o blondă domnişoară frumoasă... Ceva fugace, ceva evaziv la această domnişoară şi totuş ceva pasional în munca domnișoarei, profesoară la şcoala de menaj din Comana.

Nu ştiaţi că este o şcoală la Comana, de menaj, cum i se zice și nu știați desigur, că profesoara de desen a şcoalei este Domnișoara Vavilina, cu un nume liric, par'că inventat pentru o romanță. Nici noi nu ştiam şi a trebuit să o vedem la lucru, ca să consacrăm activităţii d-sale delicate și intenţiilor d-sale, de cât sublim poate să fie în stare o cucoană mică, o profesoară devotată și o camaradă inimoasă și săracă, o tabletă.

Domnişoara Vavilina se găsea în expoziţia şcolii dela Comana,deschisă în saloanele, cordial puse la dispoziţia şcolii, ale firmei de radio Radio-electrica, unde doi ingineri, mai mult savanţi decât comercianţi, D-nii Lupaș și Marcu, primesc publicul în laboratorul alb profesional cu o acuratețā academică și cu un stil intelectual de cinstită mare filosofie. Inginerul Lupaș e acel domn cu ochelarii groşi, pe după urechi, care tocmai se scoală de la birou, ca un comandant de navă aeriană. O privire adâncă, pentru interiorul lucrurilor, şi o gravitate de matematician care gândește. Iar d. Inginer Marcu, elegant și puțin distant, este celălalt domn, cu mustața roșcovană scurtă, pe o mască de ironie. Sunt patronii expoziţiei din Comana și ai Domnişoarei Vavilina, care a zugrăvit cu elevele ei, vre-o 32 de fete, de extracţie neconfortabilă, toate obiectele expuse.

Cozonacii cei mari, înveliţi în sticlă de hârtie, borcanele cu dulceață și toate prăjiturile sunt repede confecţionate de aceleași mâni, scoase din cocă și strămutate pe paletă și porțelană, subt directa animare a Domnişoarei Rîureanu, directoarea şcoalei de menaj din Comana. Ştofe, velinţe, perdele, petice utilizabile la un panou sau draperie, serviciile de ceai şi cafea, de-a lungul și de-a latul și împrejurul tuturora a trecut, mânjit pe picioare cu vopsele, paiajenul artistic al D-rei Elena Vavilina.

Elevele au între 11 şi 15 ani și Domnişoarele profesoare, abia câţiva ani mai mult. Fără nicio publicitate și — regretabil — subit, expoziţia s'a deschis într'o dimineață, ca să fie închisă a doua sau a treia zi. Un fluture frumos, de o durată instantanee.

Altădată, desigur, la anul, Domnişoara Vavilina şi Directoarea d-sale, vor deschide expoziţia așa, ca să afle de ea mai multă lume și ca vânzarea obiectelor create cu talent și inteligență și cu însufleţire, pentru uşurarea sărăciei din şcoala din Comana, să dea un beneficiu notabil.

— Am făcut expoziţia noastră, ne mărturisește sfioasă D-ra Vavilina, ca să putem introduce lumina electrică în școală...

Dacă vre-un cititor care ar avea un motor de prisos, pe undeva, nu ştie unde să-l pună, el s'ar putea gândi la şcoala de menaj din Comana, unde câteva profesoare harnice lucrează în obscuritate cu fetele lor, pentru demnitatea tinereţii şi cinstea femeii.

Școala No. 27 de băieți

O altă expoziţie și un muzeu.Şi o şcoală curată ca un sanatoriu elveţian. Şi un director, d. Anghelescu. un tânăr cu câteva pergamente, care iubeşte mai mult şcoala copiilor din cartierul Regiei decât drepturile înscrise în diplomele personale. Zâmbetul fraged al acestui dascăl de copii și tinereţea lui, închinată lor, te fac să te crezi în interiorul uneia din acele şcoli de pe malurile Lemanului sau ale Lucernei, unde ştiinţa se capătă cântând şi sensul vieţii în surâsuri.

Şi aci râvna directorului biruie în fiecare zi indiferenţa Statului, plictisul Primăriei, greoaia nehotărîre a părinților și tristele sentimente ale copiilor, palizi, înfometați, șubrezi și curați... Clasele sunt albe, cancelaria e albă, casa e albă, băncile sunt intacte. O lumină mare dă năvală pretutindeni și iarba proaspătă, semănată dinaintea școlii e curată în blana ei de mătase verde, ca lângă oglinda unui lac de marmură dintr'un parc. Finele anului e cochet şi naiv şi nou, ca începutul de an.

Ca să adaoge aer de nădejde și frumusețe școlii, Directorul muncește, în luptă cu autorităţile, de câţiva ani — şi s'a împrumutat cu bani străini, ca pentru casa lui. Iarna şi-a scos lemnele din casă şi a încălzit cu ele sobele Statului, ca să nu-i înghețe copiii. Din indiscreţiile profesoarelor, devotate frățește directorului și școlii, aflăm realitățile învinse de tenacitatea surâzătoare a d-lui Anghelescu.

De toamnă, muzeul actual amplificat cu o bibliotecă va întinde dulcea autoritate a şcolii asupra căminului întreg și a părinților. Sala de lectură va putea primi de toamnă pe cetăţenii „din Grant", care vor să citească.

N'am avut de ani întregi o zi atât de frumoasă ca ziua în care, pe neașteptate, am descoperit şcoala de băieți No. 27 dintr'un cartier mult depărtat de circulaţia științei, a politicei și a personalităților zornăitoare. Acolo acționează încet, sobru și conștient, unul din acei bărbați, scufundați în menirea și datoria lor întreagă, de care se leagă, în speranță și necunoscut, năzuinţele viitorului românesc, sănătatea noastră și renașterea noastră morală...

T. ARGHEZI

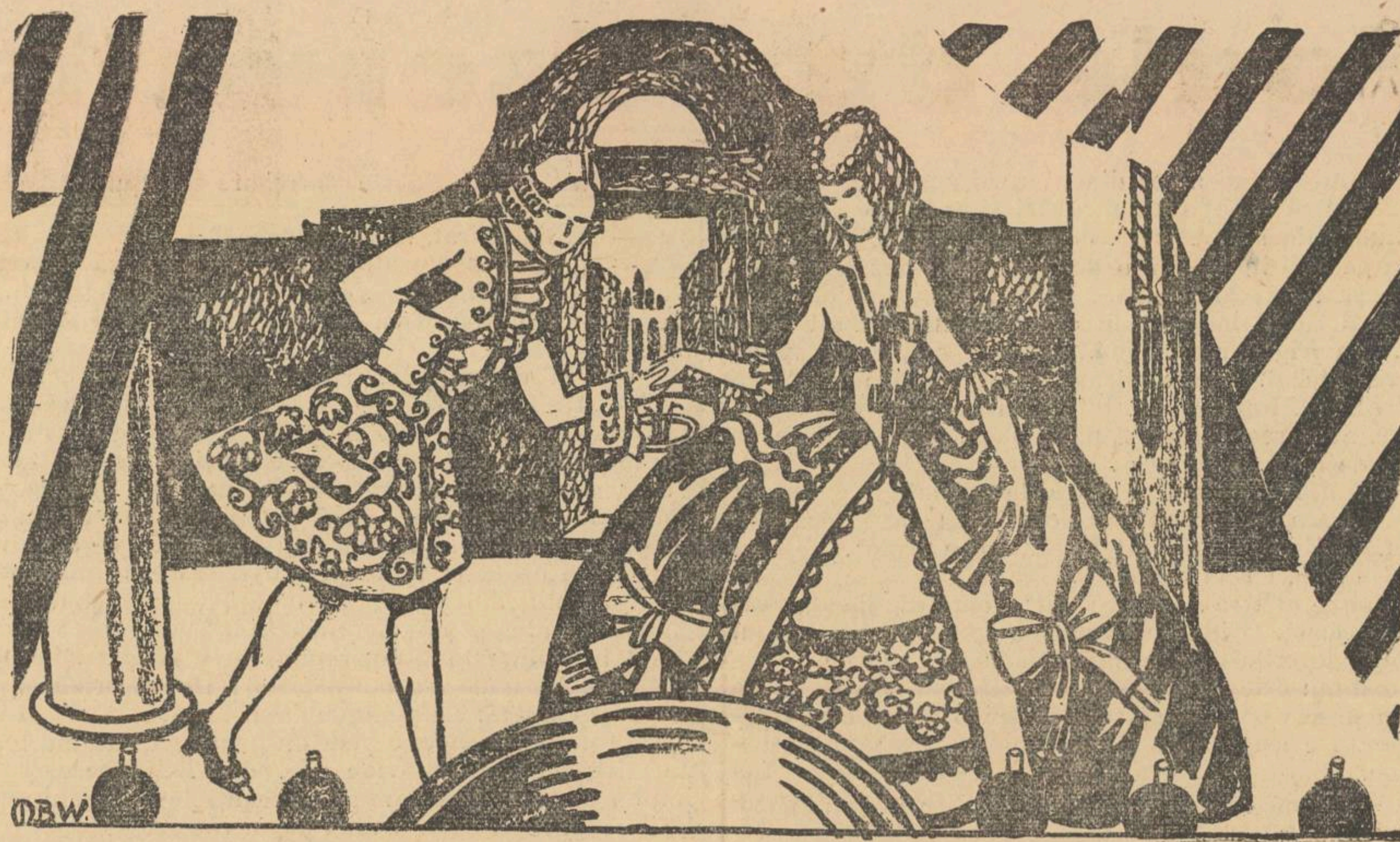
PEȘTERA DURERII

Din tainele mormintelor din Barcelona. — Misterul Mânăstirii Santa Cecilia. — Ingropată de vie. — Organizaţia Inchiziţiei. — Nevinovăţia în faţa călăilor. — Victimele inchiziţiei. — Povestea Carmencitei. — Diavolul din Catalonia. — Delir. — Torquemada. — Planuri bestiale. — Călugărul spionează. — Urmărirea și judecata îngrozitoare. — Mumia stareţului. — Amvonul diavolului. — Secretul din Peştera Pisicii. — Dragoste sălbatică. — Izolaţi de lume. — Clipe de groază. — Un strigăt de ajutor. — Auto-da-feul-După supliciu. — Cortegiul inchizitorial. — Sărutul fecioarei. — Schingiuitorii la lucru. — Scene de teroare. — Borgia. — Plăcerile lui Alexandru al VI-lea.

Iată numai o parte din capitolele senzaţionalului roman

„CRIMELE INCHIZIŢIEI"

apărut într'un mare volum extraordinar ilustrate. 1.100 pagini 100 lei, la toate librăriile și depozitele de ziare.

PLASTICA

— Documente —

Ziarul „Reforma" No. 4, cu data de Duminică 12 Ianuarie 1864 publică următoarea invitaţiune:

Ministeriul Culteloru și Instrucțiunei publice

Acest Ministeriu, dorindu a îmbunătăți atâtu galeria de tablouri din Iași cât și acea din Bucuresci, care de o potrivă lasă atâtu de mult de dorit, a decisu a da două sau trei sale din Academia St. Sava din Bucuresci în dispoșițiunea pictoriloru și negoţitoriloru de tablouri, carii espunându-le câtu-va timpu subt ochii publicului, Guvernulu sĕ pótă cumpăra pe acelea asupra cărora gustulu publicului și alegerea artei, ar putea să cadă.

Spre realisarea acestui scopu, Ministeriulu a și depusu în dispoșiția personeloru de mai sus trei din salele Academiei St. Sava, care vor sta deschise dela 2 până la 20 Ianuarie inclusivu dupe care nu se va mai putea prelungi acéstă esposițiune.

Până la arătatulu timpu, D-nii amatori voru putea să visiteze esposițiunea menționată în fiecare zi, de la 5 până la 20 Ianuarie inclusivu, și de la orele 9 de diminéţă și până la 3 ore dupe amiazi.

Ministru D. BOLINTINEANU

No.36602, Decemvrie 28.

* * *

Așa dar, la 1864 criteriile de achiziţionare a operelor de artă erau dictate de *gustul publicului*. Ministerul nu avea specialiști, iar autoritatea nu se confunda cu competenţa, cum se întâmplă în vremea noastră.

Nici sistemul vechi nu era prea bun. Dar mai uşor se înșeală unul, decât mai mulţi.

Rezultatul plebiscitului artistic al lui Bolintineanu îl vom comenta însă cu alt prilej. De data asta vrem să ne oprim la un alt document interesant al timpului: o scrisoare a maiorului Papazoglu pe care-l ironiza G. Sion în articolul reprodus de noi în numărul trecut.

Referindu-se la invitațiunea Ministrului Bolintineanu, Papazoglu publică în „Reforma" No. 7 din 20 Ianuarie 1864, următorul articol:

Arte române. Pictură.

Domnule Redactor al ziarului Reforma

Ca Român, mişcat de anunţul apărut în *Reforma*, prin care arătaţi că în localul Academiei Statului s'au espus în vederea publicului, galerii din cele mai frumoase tablouri artistice, am mers de le-am visitat și văzându-le, am făcut următoarea apreciaţiune:

Galeria aceia ce depinde de Onor. artistu în pictură, D-nu Tătărescu, în consideraţiunea unor tablouri bine esecutate de mâni române, nu numai că merită laude, dar guvernul ar face bine când le-ar opri, pentru formarea unei galerii de tablouri în ţara noastră, ca în toate ţările civilisate, şi de care suntem lipsiţi cu desăvârşire.

Intrând în galeria ingeniosului pictor român D-nu Aman, am admirat acele două operi istorice, lucrate de D-nia sa, I-iu *Intrarea Românilor în Orașul turcesc Rusciugul pe timp de iarnă grea, incendierea și prada lui* și al II-lea, *Bătălia Moldovenilor cu Polonii prin stratagema dărâmării copacilor, spre a împedeca pe inamic;* amândouă sunt vrednice de a atrage admirarea publicului.

Iar cel dintâi, în adevăr e singura operă română care aşează pe capul artistului român, D-nu Aman laudele meritate.

Guvernul nostru ar face foarte bine dacă ar opri aceste două opere pe seama galerii naţionale.

Sosii și în frumoasa galerie a Onor. D-nu pictor Satmari. In adevăr, mult mai numeroasă de cât celelalte două, mult mai admirabilă din punctul de vedere al artei, căci partea cea mai mare dintr'însa, este adunată de acest ingenios artist, din mai multe state ale Europei luminate. Opere a mai multor artiști iluștri și vechi în pictură, colecțiune ce nu se poate face de cine-va de cât după un timp îndelungat, şi cheltueli numeroase.

Ca Român, ca cunoscător în pictură şi ca iubitor de progresul ţărei mele, în arte şi în ştiinţe, şi ca unul ce tot deauna am invitat Guvernul la fapte folositoare naţiunii, îi fac şi acum căldurosul meu apel ca toată galeria Onor. D-nu Satmari, care a dat dovezi tot-deauna că iubește România ca pe patria sa adoptivă, să o facă şi pe dânsa proprietatea statului nostru, înavuţindu-l și cu această galerie de Tablouri naţionale, care vor aduce tot-deauna cea mai mare lumină tinerilor Români cari vor profesa arta picturei.

Domnule Redactor! cu această ocasiune ar fi fost o datorie a mea să espui şi eu la vederea publicului mai multe obiecte, de cea mai mare raritate ce am putut aduna într'un timp îndelungat şi cu destule sacrificii, fiind amator pentru tot ce e bun, rar și frumos, precum:

Tablouri în ulei, halcografii și litografii, obiecte de manufacturi rare, sculpturi şi ţesături din ţara noastră mai cu osebire, o cătățime mare de antichităţi ce posed, precum Numismatică, Sculptură, bijuterii, Arme, vase, bibliotecă și Manuscrise.

Dar m'am poprit mulţumindu-mă cu ideia de a vă ruga pe D-voastră ca să anunţaţi prin vocea stimabilului D-voastre ziar, odată și de mai multe ori, până la 1 a lunei lui Mai, pe toţi amatorii Români, care ar avea dorinţa să le vadă, să-mi facă onoarea a veni de la acea zi, întotdeauna, Dumineca de la 6 ore dimineaţa şi până la şease ore seara, în grădina mea, strada Văcărești No. 115, unde vor găsi espuse la vederea D-lor acele obiecte istorice și naționale, culese de mine.

Primiţi, Domnule Redactor, încredințarea prea deosebitei mele consideraţiuni și stime ce vă conserv al Dv. serv.

Maior D. PAPAZOGLU

1864. Ianuarie 15.

* * *

Reţinem de aci — în afară de titlurile lungi, naive și declamatorii ale tablourilor executate de artiştii epocii, — interesul amatorilor pentru expoziţiile de artă, bogăţia colecţiilor particulare și dorinţa din ce în ce mai accentuată de a se înlesni, pe cale de iniţiativă oficială și privată, educaţia estetică a maselor.

Toate acestea au servit și de emulaţie pentru numărul restrâns de plastici ai începutului artei româneşti.

H. BLAZIAN

Din poezia africană

Angelina Weld Grimké

MÂINILE TALE

Mi-s dragi mânile tale;
Mâni mari, vânjoase, încordate,
Cu păr ce crește la încheeturi
Şi unghii pestriţe, crestate,
De muncă însemnate.

Dar când îmi mângăi fruntea abătută.
Mă simt copil; — de fericire-s mută.

Dac'aş putea să fiu aşa de mică
Cât podul palmei tale,
M'aşi ghemui
In podul palmei tale stângi;
M'aşi alipi
Şi m'aşi topi, să fiu în tine, toată.
— Şi-atunci chiar, când m'ai da uitării.

Jean Toomer

Cântec de noapte

Peste valul meu din suflet luna salba își resfiră:
Jocuri de lumini de lună peste valul chinuit.
Cloina lin a aţipit
Şi tihnit acum respiră.

Somnul fermecat plutește peste codrii-albiţi de lună,
Respirând minunea nopţii din adâncul infinit.
Cloina 'ncet a adormit;
Dorm şi eu cu ea 'mpreună.

Mare, ce uşor laşi valul să se legene pe tine!
Alipită strâns de mine, jar pe trupul meu prelins,
Cloina deapănă un vis
Şi pe inimă mi-apasă gura ei prelungi suspine.

In rom. de AD. BYCK

Cronica femeii

Noi și lady Chatterley

E greu, aşa cum încă suntem ţintuiţi de rădăcinile prejudecăţii să mărturisim fără înconjur un adevăr ocolit prin obișnuință, deşi tendinţa literaturii, dela actul de curaj al lui Freud, este să dea târcoale tot mai dese unei chestiuni acceptate ca fireşti în fapte, dar socotită incomodă în discuție publică şi în expresii directe. In faza în care ne aflăm acum, credem că marea schimbare socială şi economică din ultimul deceniu, cu repercusiuni în amănuntele cele mai intime ale vieţii ne va duce neapărat spre o concepţie nouă şi răzvrătitoare despre „morală". Spiritele timide sunt recalcitrante și, pentru siguranţa liniştei lor, conservative.

Astăzi, la aşa scurt interval, căutăm o explicaţie scandalului provocat de o carte apărută doar cu câţiva ani mai de vreme de a fi fost confirmată de înseşi adevărurile vieţii curente: *La Garçonne*.

Michel Corday, acum vreo 20 de ani în *les Révélées* a perturbat opinia publică îndrăznind să pună un deget pe veşnica bubă care îndurerează o parte din omenire.

Jules Romain, în *Le dieu des corps*, face anatomia literară a perfecţiunii trupeşti şi a simţirii împărtăşite a amantei sale. Claude Eylau în *l'Ile en Transe* ne aduce un studiu curajos documentat dar pe care-l regretăm incomplect. Lawrence, Leopold Stern... și atâţia alţii. Ar fi şi mai mulţi. Dar trebueşte ţinut seamă şi de cititori, nedevalorizând prin inflaţie o marfă rară. Nu orice carte despre sexualitate poate fi confiscată, și cartea care n'are norocul să fie confiscată riscă să rămână necunoscută. Mai ales cărţile de specialitate, semnate de medici şi care nu învălue lucrurile într'o haină romantică, într'un prilej care să scuze prin mijloace subtile simpatia cititorului pentru personagiul blamat atunci când trece din simţire în discuţie. Personajul acesta este de data asta lady Chatterley.

Lawrence e un scriitor puternic. Numele său e o suficientă garanţie a lucrării ce ne-o prezintă. Dar cartea lui, hulită şi citită, prea a slujit de subiect proceselor literare, criticilor din întreaga presă, încât luând-o în mână, să nu intrăm în miezul ei cu o părere altoită. Şi e păcat. Ne formalizăm pentru câteva expresii pe care autorul le-a intenţionat puternice şi neobişnuite în literatură şi în graiul nostru social. Dacă a căutat scandalul, l-a găsit. Dacă a vrut să ne obişnuiască să citim lucrurile pe numele lor, iar a reuşit, căci după câteva repetări intenţionate nu ne mai înspăimântăm ca de o lovitură primită în plin. Asta, în ceeace priveşte forma.

Cazul în sine ia aspectul unei probleme generale. Şi această problemă, privită în faţă fără a ţine seamă de păreri străine, aplicată doar pe alocuri la stări personale, ar fi făcut succesul cărţii şi fără confiscarea ei, trecută din mână în mână neferită de priviri. Dar faima ei scandaloasă opreşte pe femei de a-şi spune deschis părerea. Când ai prins a păşi pe un drum croit de alţii e penibil să spui tot ce crezi, e neplăcut să gândeşti chiar pentru tine însuţi asemenea lucruri, căci cazul d-nei Chatterley deşteaptă o conştiinţă pe care o preferăm adesea adormită cunoscând zădărnicia revoltei împotriva soartei.

Şi totuşi, care e aceia care să nu dea dreptate, să nu tresară, să nu urmărească cu toată încordarea minunata transformare a femeii izolate ce şi-a găsit bărbatul pereche. Cultul divinităţii trupeşti devine o credinţă a toate mântuitoare, a toate nivelatoare, o garanţie de pace, o religie a înţelegerii dintre oameni, a iertării, a îngăduinţei, a neîntrecutelor extazuri. Cui putem cere să mărturisească asemenea adevăruri decât acelora ce le cunosc din propria lor viaţă, acelora ce nu hulesc pe lady Chatterley, acelora ce judecă aproape insuficiente descrierile propriilor lor bucurii şi a fericitului echilibru dintre nervi şi suflet, acelora, ele însele o lady Chatterley, femei ce vor răspunde cu un zâmbet cald şi evocator, întrebate fiind despre părerea cărţii confiscate.

Iar revolta ce o manifestă celelalte, să fie izbucnire sinceră, să fie atitudine, să fie inexplicata enervare a femeii nedreptăţite împotriva femeii ce posedă misterioasele fluiduri ale întregirii desăvârşite ?

Comisia de bărbaţi ce au găsit că această carte este primejdioasă societăţii, adică persoanelor imediat apropiate lor, adică femeilor lor, n'au fost oare îndemnaţi să distrugă un duşman personal care-i acuza pe faţă de egoism, de vinovată dezinteresare faţă de partenerele lor, înlăturând prin confiscare un reproş ce li se adresa direct?

Căci cazul doamnei Chatterley pare o lungă şi documentată mustrare împotriva bărbaţilor. La o primă vedere s'ar crede că această carte ar putea aduce serioase perturbări în viaţa femeilor nemulţumite, creindu-le nelinişti, dorinţi de evadare dintr'o viaţă ternă, încercări de realizare a satisfacerilor complecte ce ar deranja tihna comodă a bărbaţilor. Totuşi cartea nu e un reproş, ci o lecţie şi o îndrumare. E suficient ca cel ce o citeşte să-şi dea seama că toate se învaţă, că se pot domestici porniri grăbite, că se pot afina şi multiplica simţirile, că se pot trezi nebănuite sensibilităţi, că se poate educa voinţa de concordanţă. Dacă gândul acesta a pornit să deştepte o conştiinţă adormită, sgândărind curiozitatea, o întreagă literatură instructivă îşi oferă larg serviciile.

Noi şi lady Chatterley ar trebui să ne întindem o mână prietenească. N'are să ne fie ruşine de sentimentele profund omeneşti ale amicei noastre engleze, nici de dăruirea trupească a ei care se ridică deasupra vulgarului şi a ironiei, sublimizând tot ce până acum a fost ocolit ca o separaţiune de spirit.

Sunt frontiere ce în foarte scurtă vreme ni se vor părea un non sens: frontierele dintre popoare legate prin cultură, interese şi dumnezeire, frontierele dintre trup şi suflet, dintre naţiune încătuşată şi trup nedreptăţit.

B. MADELEINE

PENTRU CINE ARE NEVOE
DE CURA DE KARLSBAD

„Indicaţiile şi contra indicaţiile
Curei de Karlsbad"

de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad

Un volum de 72 de pagini 40 lei

Blasco Ibanez sau Perfectul optimist

Viaţa lui don Vicente Blasco-Ibanez, cu trăsăturile-i caracteristice esenţiale, o întâlnim pe de-a'ntregul în *Călătoria unui romancier în jurul lumii*.

In literatura spaniolă de azi, există o carte curioasă cu frumuseţi de stil şi gândire: *La novela de un novelista*, adică „Romanul unui romancier", pe care o semnează Armando Palacio-Valdès. Nu e o lucrare ce tinde să încoroneze o operă întreagă de decenii, cu o importanţă deosebită în istoria unei literaturi, cum este opera lui don Armando. Ci simpla istorisire a vieţii interioare pe care a trăit-o un scriitor. Dacă este necesară sau fatală o asemenea istorisire pentru toţi scriitorii, desigur că romanul romancierului Blasco-Ibanez este această „Călătorie în jurul lumii".

In ţinuturile călcate de piciorul zdravăn al lui don Vicente, autorul lui *La Horda* a căutat şi urmărit opera mânii omeneşti. Deşi neîntrecut descriitor de peisaje, acest real *caballero andante* a ţinut să observe mai puţin aspectele speciale ale naturii din locurile vizitate şi mai mult ceeace omul a clădit şi consolidat acolo. Avem astfel, în această „Călătorie a unui romancier", tabloul viu al muncii omului de pretutindeni.

Urmărind cu don Vicente înfăţişările vieţii omeneşti, diverse după loc şi cer, înţelegem şi entuziasmul şi nemulţămirea autorului, dar mai ales înţelegem că această carte este singura care ne vorbeşte exclusiv de viaţa lui don Vicente Blasco-Ibanez.

Din opera unui scriitor, care numără cam o sută de volume, operă de imaginaţie pe marginea unei realităţi în chip personal trăite, fără îndoială că ne putem face o idee nu numai despre personalitatea artistică a scriitorului, ci şi despre omul dintrânsul.

Cu *La Horda, Luna Benamor, La Baracca, Los cuatro jinetes del Apocalipsis, Mare Nostrum, Sangre y Arena* — don Vicente ne apare ca un perfect optimist. Nu vreau să spun printr'asta că scriitorul meu era un exponent desăvârşit al filosofiei optimiste. Dacă am cerceta cu de-amănuntul opera lui, ca să aflăm întrânsa o filosofie a vieţii şi încă una optimistă, vorba biblică s'ar dovedi lipsită de realitate: adică am căuta, dar n'am găsi. Fiindcă don Vicento n'a fost filosof nici atunci când a făcut sociologie populară.

Il numesc perfect optimist, întrucât mi se pare că era un reprezentant al Vieţii. Prin el, mai mult decât prin oricare altul, Viaţa a dovedit că există, dacă ni-am face despre viaţă o imagine mitologică.

Blasco-Ibánez s'a arătat a fi unul din marii şi nobilii naivi ai pământului. Iar naivitatea este prima condiţie a optimismului perfect. Incă odată: nu în accepţiunea filosofică a noţiunii. Blasco-Ibánez n'avea să înnăbuşe implacabile amărăciuni, nespuse doruri de „eternă pace", prin adoptarea ad-hoc a unei filosofii ipocrite, cum este aceea a optimistului de nevoe. N'avea să consoleze vreo dezamăgire şi să umple un gol săpat de vicisitudinile vieţii, ori să întoarcă pe dos vreo acreală sufletească.

Don Vicente a fost instinct, dacă vreţi: chiar inconştienţă; în tot cazul, energie ce se cere cheltuită. Era omul care niciodată *n'avea* timp. Fără gând de paradox, se poate spune că Blasco-Ibánez n'avea timp nici să scrie, nici să-şi trăiască viaţa. Adică pus în mod expres să trăească şi să scrie, n'ar fi găsit vremea necesară s'o facă, fiind tocmai ocupat cu viaţa şi cu scrisul.

Mă rog, încercaţi să puneţi pe toreadorul din *Sangre y Arena* sau pe revoluţionarul din *La Horda* să facă altceva decât ceeace fac, şi fără îndoială aceşti eroi vor sucomba. Sunt atât de ocupaţi, atât de furaţi, unul de gloria lui, altul de mizeria lui, încât nici nu-ţi poţi închipui cum vor avea răgazul şi pentru altceva.

Mascul primitiv, don Vicente închidea în cutia pieptului o inconştientă forţă vitală. In tot ce a făcut şi scris, nu se vede nici afectare, nici şovăială. Nu s'a clintit o clipă; nu s'a îndoit de nimic. A trăit cu intensitate, a trăit pur şi simplu. Adică a luptat, a primit şi a dat lovituri tot atât de semeţ şi de dârz, s'ar putea spune cu aceiaşi voluptate, cum şade bine omului care trăeşte din plin.

Gândiţi-vă la toţi eroii lui: nu ştiu dacă e unul măcar pipernicit şi slab trupeşte şi sufleteşte. Până şi eroii antipatici au de partea lor tăria pe care li-o dă o poziţie socială bine consolidată. Cu toţii sunt vârtoşi, bine legaţi, virili şi fiecare ştie ce vrea.

Cred că Blasco-Ibánez respingea instinctiv slăbiciunea omenească. Marea lui compasiune pentru cei oprimaţi de societate se datoreşte desigur faptului că nu putea suferi omul slab. Nu o concepţie socială, făurită în urma unor socoteli lucide, l'a hotărît să iee apărarea celor slabi, în atâtea romane sentimentale şi umanitariste. Instinctul vital era la don Vicente mai puternic decât o concepţie altoită ulterior, la maturitate. Apropierea de omul mizer trebue să fi produs o jenă acestui om înnalt, lat în umeri, puternic şi sănătos. Şi dacă inima lui n'ar fi fost bună ca însăşi viaţa, ne putem uşor închipui că mila lui s'ar fi transformat în răutatea canaliei care are forţa cu sine şi el, cel dintâiu, ar fi apăsat mai mult. Dimpotrivă, cu tăria lui sănătoasă, el a strigat în numele „umiliţilor şi obidiţilor" dreptul la viaţă.

A făcut lucrul ăsta nu numai în literatură, ci şi în viaţă. (Nu spuneam că don Vicente a fost numai viaţă?). S'a luat de harţă cu regele ţării sale şi cu Primo de Rivera dictatorul, ca să se aleagă cu exilul până la moarte. Deşi literatura nu este, cum se spune „literatură" numai, deşi o descărcare lirică, un cuvânt pus pe hârtie este o acţiune care te dispensează de-a te bate cu oamenii, don Vicente a simţit nevoia să acosteze răii şi ipocriţii, stăpâni exclusivi ai vieţii, aşa cum ar fi făcut-o oricare dintre eroii romanelor sale sociale.

Acelaş primitiv, trăind intens viaţa, acelaş căutător al vieţii de pretutindeni, ne apare Blasco-Ibánez în ultima lui carte: „Călătoria unui romancier în jurul lumii".

Evident, aici nu mai există un erou imaginat care să semene lui şi o idee-pivot în care să fi turnat puterea şi dorul de-a trăi. Aici e însuşi don Vicente şi lumea şi viaţa reală. S'a transformat don Vicente în eroul propriului său roman.

Peisajele descrise în această „Călătorie" sunt tot atât de vii ca cele urbane din *La Horda* sau cele câmpeneşti din *Luna Benamor;* oamenii întâlniţi în diversele colţuri ale pământului sufăr de foame şi ideal ca atâţi eroi ai săi, iar don Vicente se află printre ei tot atât de sentimental şi totuşi masiv, precât a ştiut să fie în atitudinile pe care le-a imprimat cărţilor sale şi precât i-o îngăduia pasiunea-i eroică şi spaniolă.

L. SEBASTIAN

Foaie de observaţie

Când se dădea jos din tramvai auzise pe un domn spunând că e opt fără zece. Işi făcu socoteala că în 3 minute e la spital. Avea deci vreme destulă, putea să meargă mai încet. Era o dimineaţă frumoasă de iarnă. Ger uscat cu soare. Zăpada scârţâia ca un chiţăit de şoricel. Gerul îi înflorise în obraji roşul aprins al macilor. Era frig dar era bine. De după colţ se ivi spitalul măreţ şi tăcut. In faţa intrării un automobil mare cu geamuri mate. Intr'un colţ flutura un steag alb cu o cruce roşie. Salvarea. Işi grăbi paşii. Portarul trase încet uşa grea de la intrare.

— „Bună dimineaţa. Ce e la gardă?"

— „Un biet nenorocit cu picioarele retezate de tren. Vă duceţi şi d-stră? Dl. Intern e acolo".

— „Nu, eu nu mă duc".

La ce bun să se ducă şi ea? Toată dimineaţa i-ar fi fost stricată. O impresionau mult nu bucăţile de carne rupte, cioturile rămase din trunchi ori sângele — ci o frământau cele ce vor urma când omul se va trezi din leşin şi se va vedea sfârtecat, fără o mână ori fără de picior. De asta fugea. O luă înainte pe sală spre saloane.

— „Bună dimineaţă, domnişoară", o întâmpină sora pe sală.

— „Bună dimineaţa, soro! Sunt bolnavi noi azi?"

— „Sunt doi „intraţi" domnişoară. Un moş la salonul doi şi o femeie la rezerva treia".

Se duse să se desbrace. Ii amorţise mânile de frig. Va să zică avea de făcut două foi de observaţie. Ar fi vrut să le facă într'un ceas. Până venea vizita poate mai citea ceva la „Patologie". Dar parcă-i spusese sora că e un moş. Ei, atunci se schimbă. Ii ştie cât sunt de sfătoşi. Până să afli cum i-a venit boala, ori unde-i doare, păi el trebue să-ţi povestească tocmai de când era tânăr şi „răcise în poarta fabricii" ori i se „aplecase de colţunaşi drept în ziua lăsatului sec".

După ce-şi puse şorţul alb se duse de luă aparatul de tensiune, şervetul de ascultat, stetoscopul şi ciocănelul de reflexe, şi aşa armată o porni spre salonul „doi".

— „Bună dimineaţa! Ei — sănătoşi, voinici?". „Sărut mâna" — „Bună dimineaţa" se încrucişară câteva glasuri. Salonul nu era din cele mari. Avea numai opt paturi. Luă la cercetare, pe rând, fiecare bolnav. In patul de lângă fereastră răsări un cap nou. Un chip palid pe care anii lăsaseră urmă adâncă — o mustaţă albă şi doi ochi mici şi galeşi. Cum stătea acolo, în fundul patului, pe perne — cu un fes de lână alb pe cap — părea un pitic din poveste, tupilat de după o varză. Era moşul cel nou venit. Când se opri în faţa patului el dădu să se ridice dar nu putu.

— „Sărut mâna, domnişoară „doftor".

— „Bună ziua, moşule. Eşti venit nou la noi".

— „Da, să trăiţi".

— „E — păi atunci hai să stăm de vorbă niţel, sămi spui ce te doare pe dumneata, să vedem ce ai".

— „Păi să vedeţi, domnişoară „doftor!"

Se duse de luă un scaun din fundul salonului şi se aşeză în faţa patului, dinaintea foii de observaţie. Moşul întinse o mână slabă şi osoasă, luă de sub pernă o cutie mică, neagră. Scoase încet, cu mâna tremurândă o pereche de ochelari vechi cu cozile înfăşurate cu cârpă, pe semne să nu-l roadă la urechi — şi cu gest pripit şi-i puse cam la jumătatea nasului. Cu capul dat puţin pe spate şi cu privirile iscoditoare cerceta prin ochelari „domnişoara doftor" care prea avea chip de copil.

— „Cum te cheamă pe matale, moşule?"

— „Costache Turcu"

— „Câţi ani ai?"

— „Păi, mai ştie-i Dumnezeu? Eu cre'că „fo" şapte zăci. E-he, vremuri am trăit eu. L-am apucat şi pe Cuza-Vodă.

— „Şi ce ocupaţie ai? Ce faci dumneatale?"

— „Da' întreabă-mă ce n'am făcut eu în viaţa mea. Că la toate mă pricep. Da' de când cu boala asta nu mai pot face nimic. Nu fac altceva toată ziua decât stau, pardon, în pat şi fac „pasenţuri". Iaca aşa! Acum îs „pansioner" da' parcă viaţă e şi asta? Ce, poţi trăi cu o pensie de două mii, patru sute şi şaptezeci de „franci" pă lună?"

— „Sigur!" îl aprobă numai aşa, ca să-l întrerupă căci văzuse numaidecât că moşul e sfătos nevoe mare. Ar fi vrut să sfârşească mai degrabă căci o mai aştepta o foaie de făcut. Se gândea cum să afle mai pe scurt tot ce are moşu? Scrise cu litere mari la începutul liniei „Antecedente heredo-colaterale" şi sublinie cu o linie groasă.

— „Părinţii nu-ţi mai trăesc, nu?"

—„Au murit, săracii. Dumnezeu să-i ierte. N'ai idee ce oameni cumsecade erau. Nu mai găseşti azi mulţi ca ei. Păi nu vezi dumneata cum e lumea de acu? Un vecin de-al meu, funcţionar, om bine, sub şef clasa doua la Domenii, s'a despărţit de nevastă-sa după douăzeci de ani de căsnicie, şi — pardon — s'a înhăitat cu o „daltilocrafă" d'alea de scrie la maşină. Ei pâi vezi?"

— „Da' poate ştii de ce boală au murit?" îşi urmă şirul întrebărilor.

— „Păi bietu' tata a suferit mult săracu'. A stat şi în spital „fo" şase săptămâni. Şi-i scotea cu o „chişcă" — iaca aşa de mare — apă din piept. El săracu' simţea c'o să moară şi-mi tot spunea „Costache, mă prăpădesc, Costache".

— „Şi mama dumneatale de ce a murit?"

— „Mama săraca era un munte de femeie. Voinică, grasă şi roşie la faţă — bujor nu alta. Şi iaca, a murit în două zile! Doftoru' a zis că de inimă. Da' eu nu cred. Mai curând de altceva, da' de inimă nu. Prea era grasă şi roşie la faţă!"

— „Poate că de bătrâneţe", îi dădu dreptate, şi începu dela capătul altei linii cu litere mari „Antecedente personale".

— „Moş Costache, îţi mai aminteşti, poate, ce boli ai avut prin copilărie? Gâlci, friguri, scarlatină...?"

— „N'am avut nimic, domnişoară. Nici o boală. Sănătos cum e lemnul. Ei, aşa gâlci şi friguri am avut, ca tot omul, parcă se poate altfel? Da' să fiu „bolnav" nu!"

Pe foaia de observaţie se înşirui de grabă „In copilărie a suferit de amigdalită şi paludism". Şi uitându-se în jos, pe foaie, îl întrebă fără să-l privească, făcându-se că scrie înainte:

— „Da vreo boală lumească...?"

— „Vai de mine, duduie" — se îndreptă moşu' în pat, înălţându-se pe perne — se poate aşa ceva? Mai mare păcatu' şi scârba. Sânt curat ca un nou născut".

Trecu repede peste întrebare mulţumită că a scăpat.

— „Eşti însurat, moş Costache?"

— „Păi să poate altfel? Am ţinut două neveste. Una săraca, Dumnezeu s'o ierte, Casiţa — a murit. Şi p'ormă m'am însurat că şi aşa singur să stai la bătrâneţe nu e bine".

— „Da' de ce ţi-a murit nevasta dintâi?"

— „De treabă femee, Casiţa, săraca! s'o fi văzut ce casnică era! Toată ziua după treabă. Ba o certam de multe ori: „Mai astâmpără-te femee şi mai stai şi tu jos c'o să capeţi „rematism" d'atâta umblet". Da' ea, decolo „Ei lasă, Costache, c'o să tot stau pe lumea ailaltă". Parcă simţea c'o să moară. Şi să vezi de ce a murit? Tat'su era negustor în Târgu Bujor. Ei erau mai mulţi copii. Şi ştii, din joacă, într'o săptămână a patimilor, cum s'o fi alergat ei prin curte, unul din fraţi a isbit-o drept în ochiu' stâng cu o nuia, şi i-a crăpat „lumina" ochiului. Pă unde n'a dus-o tat-su? Da' la urmă ea tot a rămas chioară. Eu p'atunci eram la gară acolo şi când mă duceam la servici o vedeam prin curte făcând toată ziua treabă. Şi ce-mi vine mie odată? Zic, ce ar fi s'o iau eu pe Casiţa Chioara? Fată cuminte era, bani avea. Şi iacă am luat-o şi nu mi-a părut rău!"

— „Bine, da' de ce a murit, ce boală a avut?" căută să-i curme povestea moşului şi să ajungă mai repede la ce o interesa.

— „Păi stai să vezi! Că din ochi i s'a tras ei! Iaca aşa — era tot pe iarnă — şi într'o seară, cum stăteam amândoi de vorbă ce să gătească a doua zi, ce-mi vine mie poftă şi-i zic „să-mi faci, Casiţo, o ciorbă de perişoare cu mămăligă — s'o mănânc şi cu un ardei roş — să dau cu căciula în câni. Şi nu mai ştiu ce am zis să facă. Acu, să vezi. Noi, avem casa noastră aci în Bucureşti, în str. Moş-Ajun. Casă cu două odăi, marchiză şi bucătărie. Intr'o odaie stăm noi şi alta o ţinem curată când ne vin şi nouă-de-mosafiri. Intre bucătărie şi odaia noastră unde stăm şi mâncăm, e un prag mai înalt ceva. Şi uite ceasu' rău „dom'le!" To'ma când aducea ea castronu' cu ciorbă, cum nu vedea cu ochiu' stâng, se poticneşte de prag şi cade peste el şi peste ciorbă. Şi vezi Dumneata din „aborul" ăla i s'a tras năduf la inimă. Da' ea atunci s'a sculat repede şi n'a avut nimic. Da' după „fo" patru luni a căzut la pat şi peste trei zile — gata ! Of — Dumnezeu s'o ierte!" Şi făcu o cruce mare.

Din întreaga poveste a moşului pe foaia de observaţie nu erau decât doar câteva cuvinte „Soţia moartă, cauze necunoscute".

— „Copii ai, moşule?"

— „N'am, duduie, şi nu-mi pare rău, că nu vezi copii de azi. Mai mare necazu".

— „Da' dumneatale până să vii aci la noi ai mai fost bolnav?"

— „N'am mai fost niciodată prin spitale. M'a ferit Sfântul şi Al de sus! Iarna, câteodată mă 'njunghie prin piept şi prin spate, da-mi pui o duzină de „paare", fac o baie fierbinte de muştar — pardon — la picioare mă sui în pat şi beau o litră de vin fiert cu cuişoare şi mirodenii. A doua zi nu mai am nimic. Să 'ncerci şi mata odată! Acu „fo" cinci ani am avut un „lumgabo" şi „siciatică" da' am pus-o pă baba mea şi m'a călcat pe şale cu maşina de călcat încinsă bine şi în trei-patru zile n'am mai avut nimic.

— „Moş Costache, i-a spune-mi mie, vinişoru îţi place? Tragi aşa, câte un chef la 2—3 zile? Ca omul la supărare".

Moşu începu să zâmbească şiret, privind pe sub ochelari.

— „Ei, dă ce să zic nu? La fiecare masă am litrişoara mea de vin pusă deoparte. Că se mai întâmplă să fie şi mai mult, câteodată, se mai întâmlpă. Da' ce să faci? O viaţă are omul. Parcă poţi să mănânci şi să nu bei? Că d'aia a lăsat şi Dumnezeu apa. Să bea şi dobitoacele după ce mănâncă!"

Bolnavii ceilalţi începură să râdă. Moşu râdea şi el cu voe bună.

— „Da' de fumat, fumezi?"

— „Trag din pipă, domnişoară, iaca'şa să-mi mai treacă de urât şi de necaz! Ei ce vrei? Obiceiul. Parcă poţi altfel?"

— „Va să zică până să vii la spital n'ai mai suferit de nimica. Ei acum să-mi spui şi să-mi arăţi ce te supără şi nu-ţi dă pace?"

—„Of, duduiţa moşului, ce sufăr şi ce am suferit să nu dea Dumnezeu nici la duşmanii mei. Să vezi! Dimineaţa de cum vreau să mă dau jos din pat mă apucă aşa o ameţeală că dacă nu m'aşi ţine de tăblia patului aş cădea jos. Şi mă apucă o durere ici la capu' pieptului, mă sfredeleşte şi mă înţeapă de parcă ar fi un arici. Şi de „fo" trei luni numai ce bag de seamă într'o dimineaţă că parcă mi-a crescut ici o bucată de carne. Şi am greţuri mari şi-mi vine să „debordez" mereu. Da nu prea luam eu seama la boală că tot îmi făcea baba, ceai de mană ori de siminichie şi când mă apucau durerile de burtă îmi punea — pardon — cataplasmă cu cenuşă şi cu ceapă tăiată încălzită bine. Când mă apuca greaţa trăgeam o duşcă de „trăscău" şi-mi lua „ca cu mâna". Da' ce să vezi? Acu două zile când mă duc să ies, pardon, afară la „comoditate" văd „scaunul" negru, cum să spui? Iaca, cum îi păcura. Şi parcă cu sânge. Aşa rău m'am speriat că abia am putut s'o chem pe babă. Ea săraca, să-i vie rău când a văzut. N'am mai vrut să ştiu de nimic şi-am zis: „Plec! Mă duc la spital că eu trebue să am ceva". Dumneaei, sare de colo. „Stai, Costache, nu te duce c'o să te omoare acolo". Cap de femee, „dom'le"

S'a dus pe grabă chiar în ziua aia de a dat un acatist la Sf. Vineri. Şi eu a doua zi am şi venit aci".

— „Moşule, ia să-ţi ajut să-ţi scoţi cămaşa să te pot cerceta niţel".

Moşul dădu uşurel pledul la o parte şi ruşinos, parcă, încerca să-şi scoată cămaşa. Răsufla greu şi repede. Desbrăcat părea mai slab şi mai mic, un pumn de om, pielea galbenă, sbârcită acoperind oase înşirate. Aşezată pe marginea patului, domnişoara „doftor" cu chipul de copil începu să-l cerceteze — să-l ciocănească cu deamănuntul. Pe linia ombilicală simţi o tumoară. Moşu gemu deodată.

— „Vălei, duduie, acolo mă doare. Carnea ceia putredă!"

Ştia ea! Il mai cercetă o vreme apoi se duse de mai scrise ceva pe foaia de observaţie. Deodată uşa se deschise larg. In cadrul ei apăru profesorul cu „cortegiul alb" de studenţi — externi şi interni. — Vizita. Profesorul se îndreptă spre ea.

— „Ei, domnişoară externă n'ai terminat foaia încă? Prea mult îi cercetezi dumneata pe bolnavi, pierzi vreme prea multă!"

Ea nu zise nimic. Simţi cum îi năvăleşte un foc în obraji. Moşul rămăsese aşa desgolit cu mânile pe „bucata de carne putredă".

VALENTINA MANOLESCU

PAOLO FRATELLINI

Rîzi, paiaţă !..

Când mă gândesc la viaţa noastră, la viaţa fraţilor mei Francesco şi Alberto şi la viaţa mea, îmi trec pe dinainte cu deosebire, trenuri, avioane, automobile, transatlantice, într'un cuvânt cele mai diverse mijloace de locomoţiune. Văd deasemeni diferite ţări cu climele cele mai variate.

Pentru noi, lumea e o imensă panoramă, pe care o cunoaştem în cele mai mici amănunte.

Viaţa noastră este un şir nesfârşit de călătorii făcute subt steaua *râsului*, pe care îl ducem astfel în fundul geamandanelor noastre.

RASUL PE NAŢIUNI

Cât de diferit e râsul fiecărei naţiuni!

Ca să provoci râsul la toate popoarele, trebue să cunoşti profund psihologia tuturor raselor.

Francezul mai mult zâmbeşte decât râde; veselia lui e puţin blazată. Englezul râde foarte rar şi foarte greu, dar odată câştigat se dedă râsului din toată inima. Americanii sunt în stare să izbucnească oricând într'un râs frenetic, ce te face să te gândeşti la zgomotul unei baterii de tunuri declanşate din nebăgare de seamă de către nişte copii. Popoarele meridionale se lasă trup şi suflet în voia râsului, care se manifestă mai întâiu prin mici hohote *staccato* ce se amplifică încet-încet ca să devină largi strigăte de bucurie. Germanii scot mai întâi unele sunete nervoase care se transformă apoi într'un râs „colosal" şi ameţitor ca un gigantic butoiu de bere. Râsul Ruşilor dinainte de războiu era impregnat de-o dulce seninătate amestecată cu o melancolie fatalistă. Iar Orientalii, dimpotrivă, nu pot fi niciodată urniţi din impasibilitatea lor.

RAZI, PAIAŢA!...

Vorba veche: „Râzi, paiaţă!" a devenit oarecum simbolul vieţii de clown. Cuvintele acestea, poate prea mult repetate, conţin totuşi o mare parte de adevăr.

Viaţa mea şi a fraţilor mei dă în această privinţă două exemple izbitoare.

Fratele nostru Ludovico a murit în timpul unui turneu în Varşovia. Seara, a trebuit să jucăm ca de obiceiu. Ludovico a fost înlocuit la întâmplare. Era un sentiment atroce, halucinant chiar, acela pe care îl încercam auzind frazele rolului lui Ludovico în gura unui străin.

O altă amintire, şi mai dureroasă, se leagă de moartea bietei noastre mame. Seara, jucam ca de fiecare dată şi în zilele acelea, ca o ironie expresă, programul nostru conţinea o parodie de înmormântare. Nu ni-am putut stăpâni lacrimile niciunul din noi. Obrazele noastre crispate păreau atât de comice în ochii spectatorilor încât un hohot enorm izbucni în sală. Şi cu cât încercam să ne ascundem lacrimile, cu atât publicul se strica mai mult de râs.

TEHNICA ARTEI CLOWNULUI.

In ce priveşte latura tehnică a meseriei noastre, ne străduim să adaptăm tradiţiile corporaţiei la spiritul epocei actuale. Aici, datorăm mult tatălui nostru, Gustavo Fratellini şi fratelui nostru Ludovico. Mulţumită învăţăturilor lor, am putut câştiga varietatea exprimărilor care este condiţia primordială a artei noastre.

Publicul care ni-a văzut şi care este, cred, destul de numeros, îşi aminteşte poate de acea scenă în care clownul clasic, îmbrăcat într'un magnific costum de mătase, este întovărăşit de Auguşti proşti şi stângaci.

Fratele meu Francesco joacă pe clown-ul inteligent şi viclean care conduce acţiunea, provoacă dezordini şi-şi bate joc de prostia camarazilor săi. *El personifică fatalitatea.* Noi doi, Alberto şi eu, nu suntem decât nişte jucării în mânile sale.

Alberto, cu masca-i monstruoasă, gura fiindu-i nemăsurat mărită, nasul fals, imens, înghite o avalanşe de picioare şi palme. *El personifică eterna victimă.*

Infăţişarea mea e ceva mai gravă şi mai demnă, cum ar fi aceea a unui burghez. Fac tot ce pot ca să-mi păstrez ţinuta plină de demnitate, dar ca şi Alberto sucomb pradă fatalităţii. *Eu personific autoritatea ridiculizată de spiritul de revoltă.*

ETERNUL CIRC.

Concepţia capitală a artei noastre este să descoperim publicului cusururile şi virtuţile, vicleniile şi prostia funciară a făpturii omeneşti.

Noi punem în faţa spectatorilor o oglindă diformantă, caricatura persoanei lor. Spectatorii se cam îndoesc că ei ar fi. Totuşi numai dacă vor, nu se recunosc.

Iată principiul artei clown-ului. Este tot atât de veche această artă cât omenirea însăşi. Pot să afirm chiar că noi clown-ii suntem artiştii cei mai umani şi mai sinceri, cei mai aproape de izvorul bucuriei şi al tristeţii omeneşti.

De altfel, în zilele noastre, se recunoaşte din ce în ce mai mult acest adevăr. Arta clown-ilor e cu fiece zi mai mult gustată; până şi cinematograful ajută la răspândirea ei. Cei doi mari artişti, Chaplin şi Grock, fac cam ceeace facem noi trei: desvăluim adevărata fire a omului.

Am fost adesea întrebat dacă sunt de părere că circul este etern. La această întrebare naivă, răspund totdeauna cu un hohot de râs. Circul nu va dispărea niciodată. Desigur, străbate dese ori perioade de criză, dar în epocile în care oamenii suferă mai mult — şi mai ales în timpuri de grea criză economică — cunoaşte totdeauna o renaştere. Fiindcă noi, artiştii circului, învăţăm pe oameni arta de-a înăbuşi suferinţa şi amărăciunea; îi învăţăm bucuria de-a trăi.

Trad. de L. S.

CITIŢI NOU
OMUL FĂRĂ DE NOROC
de EUG. BOUREANUL
în BIBLIOTECA DIMINEAŢA No. 146
100 PAGINI 8 LEI

Arta „nouă"

Războiul a răscolit și a adus la lumină fenomene, ce de mult așteptau momentul unei manifestări puternice.

Atmosfera haotică de după război, în care orice echilibru era rupt, cu o complectă dezorientare socială, cu o lume abia scăpată de impresia groazei și a suferinței, dar care simțea un nou și puternic elan către viață, cu dorința de a o trăi cu toată intensitatea plăcerii, prezenta desigur un mediu prielnic oricărui curent ce nu mai reamintea *trecutul* — acel trecut asociat disciplinei de fier cu legile inexorabile ale războiului, care încătușase atât de chinuitor viața.

Curentul nou care se desemna, era o eliberare ce se manifesta prin distrugerea oricărei discipline, a oricărei erarhii, cu negarea valorilor de până atunci și o complectă intervertire în ordinea ideilor, fenomene ce stabileau un ritm nou în viață și în activitatea omenească.

Libertățile nemărginite s'au transformat într'un materialism feroce, un sensualism bolnav și cea mai accentuată vulgaritate, care a cuprins toate formele de viață socială, culturală, politică.

Desigur că *arta*, care este legată și de viața culturală și socială a unei țări, fiind fidela expresiune a sufletului omenesc, — nu putea rămânea la o parte de acest curent.

Arta este ea însăși o mijlocitoare în difuziunea ideilor și crearea de curente.

Aceiași concepție negativă a trecutului a renegat tot ce produsese trecutul în artă, gratificând cu epitete mai mult sau mai puțin injurioase geniul acelora, care duseseră arta la cele mai mari înălțimi.

In schimbul acestui trecut de glorie în artă, s'a decretat o *artă nouă*, care singură exprimă *adevărul*. Sub derivatele ei de: *cubism, futurism, purism, suprarealism*, etc. se ofereau nechemaților toate libertățile.

Valorile trecute în artă sunt nule!?... Nu e nevoe de studiu de școală!?... Stângăcia infantilă este decretată în locul oricărei științi a desemnului, a oricărei tehnice...

Cum nu erau să se găsească amatori care să intre cu cârdul în acest templu al Artei, unde toți nepricepuții, ratații, acei ce nu-și găsise încă o ocupație în viață au locuri rezervate și sunt etichetați „artiști"?

Un factor care a ajutat la crearea unei atmosfere favorabile în jurul acestei arte este *publicul* de după război, *publicul parvenit* și fără de cultură, — public care dă cel mai mare contingent de *snobi*. Teama de a nu fi judecat nepriceput, alături de modă — îl face să admire și să caute înțelesuri unde nu-i nimic de priceput...

Pentru a justifica această *artă nouă*, s'au creat teorii, care nu au nimic de împărțit cu arta. Aberațiuni ce trebuesc învățate ca o lecție pe dinafară... Numai așa se pot deslega rebusurile exibate pe pânze sau redate sub formă de sculptură.

Asta se numește *cerebralizarea artei!* Ca și cum în artă, nu ar fi intrat până acum elementul cerebral.

Drumul care duce la declanșarea elementelor cerebrale în artă, trece mai întâiu prin suflet. E un adevăr primordial.

Netăgăduit, că arta evoluiază, dar aceasta se face în continuitate cu trecutul, de care nu se poate desprinde radical o fază nouă. Cubismul cu celelalte derivate fiind înjghebări factice, nu pot și nu au legătură cu arta. Rădăcinele acestor manifestări zise de *artă nouă*, sunt înfipte nu în artă, ci în problemele politico-sociale. Diferitele înfățișări pe care le ia arta în decursul vremii, nu depășesc cadrul impus prin însuși organismul omului.

Dacă urmărim artele plastice chiar numai în timpurile moderne, începând cu secolul XIX, când încă e în floare clasicismul cu David în frunte, vedem cum arta își perde din rigiditate, se mlădie, transformându-se în romantism, în frunte cu Delacroix. Franța trecea prin mari frământări la acea epocă. Evenimentele dovedise că *libertatea* nu stă numai în formule politice, iar fericirea în *„rațiunea* pură".

O eliberare a sufletelor chinuite înfățișa viața văzută prin prizma sentimentului. Inlăturarea dogmatismului și a artificiului — caracteristice clasicismului — lăsa o mai mare libertate imaginației creatoare. Artiștii se inspirau din tot ce răspundea acestei imaginații febrile și unei sensibilități ascuțite. Trecutul istoric al Franței, evul-mediu plin de mistere, Orientul bogat în culoare și țesut dintr'o lume de povești, o dragoste de natură, de peisaj, dragoste de viață, de ființa omenească. care nu mai era așezată într'un decor de teatru cu atitudini și gesturi studiate, — totul: omul și viața erau privite în față, cu toate mizeriile, patimile, dar și frumusețile. Iată materialul bogat al romantismului.

Observarea însă și studiarea naturii au dat naștere *realismului*, reprezentat prin Millet, Courbet, Daumier, etc.

Realismul cu studiarea peisajului, a atmosferei, cu desfășurarea luminii — a dus la *impresionism* cu plin-aerul, cu difuziunea și vibrațiunea culorilor în lumină. Iată ce-au realizat Claude Monet, Manet, Renoir, etc. Tehnica impresionismului înfățișa obiectele, însă sub un aspect de fluiditate. Massele, planurile erau sacrificate în folosul culoarei. Chiar forma suferea față de importanța culoarei. O reacțiune are loc cu Gustave Moreau și Puvis de Chavannes.

Acest curent *post-impresionist* sau *„noul ordin clasic"*, după cum l'a numit pictorul și criticul de artă cunoscut: Maurice Denis.

Puvis de Chavannes își exprimă principiul: „La conception la mieux ordonnée est toujours la plus belle. J'aime l'ordre, parceque j'aime passionément la *clarté*".

Prin reacțiunea contra sensualismului impresionist, se mai urmărea și reintegrarea gândirii în artă, iar culoarea să nu figureze numai pentru ea, ci să ajute la construirea formelor. Concepție pe care a avut-o cel dintâiu, *Cézanne*. El zicea: „Vreau să fac din impresionism ceva solid și durabil". Și în adevăr în opera lui, el este preocupat de construirea volumelor și de justa împărțire a valorilor. In pictura sa desemnul și modelatul se obțin prin raportul tonurilor și legătura culorilor între ele. Cézanne a avut cea mai mare înrâurire asupra pictorilor contimporani. In seria lui intră Gaugain și Van Gogh.

Beția culorilor stăpânea încă pe mulți pictori; astfel se manifestă *neo-impresionismul* pe la 1886 cu Henri Matisse, Seurat, Pissaro, Marie Laurencin, etc. Pentru a nu se pierde echilibrul, Maurice Denis, Besnard, restabilesc în artă o disciplină constructivă.

Cu Vlaminck, Utrillo, Derain, Segonzac, acești moderni cu viziunea lor deformantă nu ies totuși din cadrul naturii, respectându-i formele.

Jacques Emile Blanche exprimă astfel impresia pe care i-o dau peisajele lui Vlaminck: „Ce chahute des maisons vues par quelqu'un d'assis dans une nacelle de manège à la foire. La machine tourne dans le fracas de l'orgue-orchestre, c'est le vertige de la course".

Din cele spuse, s'a văzut că — între toate curentele pe care le-a urmat arta — se păstrează o legătură, fiecare epocă reprezentând veriga unui lanț strâns încheiat. Arta niciodată nu se depărtează de legile ei fundamentale. Echilibrul, ordinea, claritatea, formele naturii, sunt firul Arianei, care conduce arta de când s'a născut pe pământ.

Cam pe la 1908 apar primele manifestări radicale contra trecutului. *Cubismul* este forma cea mai cunoscută a noilor teorii și metode de pretinsa renovare a artei.

Francis Carco în volumul său: *„de Montmartre au quartier latin"*, povestind despre întrunirile literare și artistice ale tineretului din 1910, ne dă informațiuni interesante asupra cubismului.

Și cubiștii râdeau de „bazaconiile" lor. „Cum nu era să râdem, — spunea Carco, — când într'o zi *Picasso*, după ce pictase pe malurile Senei un studiu cu lăzi de toate mărimile, pe care le descărcau hamalii, intitulează tabloul *„Portrait de mon père"*. Pe lăzi erau inscripțiile reglementare: *A fi ferit de umiditate, Sus, Jos*, alături de numere și etichete după cum se obișnuește pe lăzile cu mărfuri.

Anul următor la Salonul „Independenților" apăruse numeroase *portrete*, cu aceleași inscripții, etichete, numere — la care s'adăogase câte un ochi sau un sfert de ureche.

Teoria cubismului pretinde că: realității vizuale i se substitue cea conceptuală, care trebue exprimată prin combinații geometrice de planuri. Iar dacă cubismul mai păstrează ceva din formele reale, este ca să pătrundă mai sigur în lumea invizibilă!

Artă plastică și lumea invizibilă!!

De altfel minunea s'a realizat peste așteptările inventatorilor. Toată această încercare tendențioasă numită „artă" a trecut în lumea invizibilă. Cubismul cu toate derivatele a dat faliment în Occident. Ba chiar și Sovietele Rusiei au renunțat la acest mijloc de a distruge un trecut glorios al artei — reîntorcându-se la calea normală.

Dacă Picasso și Matisse au fost un moment luați de curent n'au făcut-o din convingere, ci din spirit mercantil, dovadă că s'au reîntors la maniera lor de a lucra.

La noi se mai găsesc câțiva șireți și câțiva naivi care iau în serios acest galimatias de sofisme și de aberațiuni grafice prezentate publicului cu atitudini teocratice de inițiații curentului. Nu trebue considerate, ca aparținând *unui curent nou de artă* rebusurile, pânzele pe care s'au șters penelele și blocurile informe pastișate după arta neagră numite sculpturi ce se prezintă în unele expoziții.

Da, arta a evoluat și evoluează mereu, iar acum curentul nou în pictură este reprezentat, alături de Utrillo, Matisse, Vlaminck, de Othon Friesz, André Favory, Kiesling, Krogh, Pascin, etc.; iar în sculptură de Bourdelle, Mayol, Despiau, etc. Dar aceștia sunt în continuitate cu trecutul, respectând legile fundamentale ale artei.

Arta în genere nu poate fi decât ecoul acelui profund omenesc, care nu-i în stare să se realizeze decât în artă. Oricât s'ar idealiza materia, nu se poate ieși din cadrul *realității* pe care o trăim.

CORNELIA EMILIAN

Ispășire

Doamna Rainu îmi apăsă brațul cu oarecare mânie.

— Ai văzut? A mai trecut și altădată așa, fără să mă salute. Pentru că o ține avocatul D., distinsul, maèstrul, și cum îl mai tămâe confrații? La Bacău, când era măritată cu arhitectul, ne vedeam aproape zilnic. Era o femee foarte modestă.

— Este și acum.

— Vă vedeți? Dar și pe lângă tine a trecut țeapănă.

— N'ai mai vorbit despre ea cu nimeni? întrebai, ezitând dacă prietena mea trebuia să știe și deci să răspândească în orașul întoarcerii sale, un lucru ținut, pe cât fusese cu putință, în taină.

Dar tonul întrebării spusese singur prea mult. Doamna Rainu aștepta, cu două sfredele în ochii frumoși.

— Poate ar fi chiar bucuroasă să te vadă, dacă ați fost așa de bune prietene, mă hotărîi însfârșit. Să-ți vorbească adică, nu să te vadă. Nu mai vede, asta ascunde.

Prietena mea dădu drumul unui *a!* subțire, cu un prelung răsunet interior.

— ...și merge dreaptă, n'ai bănui.

— Exagerează chiar, ca să ascundă. Aerul distant cu care nu cunoaște și nu salută, l-ai crezut și tu înfumurare. Apoi dama de companie, femeea aceea neagră și mică de lângă ea, n'are permisiunea s'o conducă de braț ci numai îndrumând-o cu atingeri de cot și cu murmure: „puțin la dreapta, acum traversăm, iată vă salută cineva". Voalul des peste ochii albi și acasă mereu obloanele lăsate.

— Când ar fi așa simplu. O nenorocire care se întâmplă.

— Ea are credința că-i o pedeapsă, de-aceea ascunde. O ispășire grozavă. Cazul ei, atâtea femei îl rezolvă totuș fără să fie pedepsite: Ai sau nu dreptul să distrugi fericirea unui bărbat ca să ți-o realizezi pe-a ta?

— Nimeni n'ar mai zice nu, astăzi. E drept că arhitectul a suferit îngrozitor. Tot orașul o osândea. Dar fericirea ei, pentru care a lăsat tot?

— Cine poate ști? Acela e nebun care-și spune lumii fericirea. Numai nenorocirile devin astfel sigure, cunoscute în lume.

— Oare m'ar primi s'o văd? Orbii sunt foarte adesea optimiști, își scutură mila, prietena. Au muzica, au conversația. Unui orb sănătos și îngrijit, îi rămân puține ceasuri de disperare.

— Uiți remușcarea pe care și-a inventat-o.

I-aș fi povestit prietenei mai mult: spovedania de asasină roasă de căinți pe care oarba mi-o făcuse într'o zi când o surprinsesem plină de nevoia mărturisirilor și izbutind să-mi comunice groaza ei nejustificată. Dar nu voiam acolo, pe stradă, să înduioșez și să mă înduioșez.

— Oare m'ar primi s'o văd?

— Dacă n'o nimerești într'unul din ceasurile ei bune, nu te-asigur. Dar, dacă vrei, îmi iau răspunderea să te duc cu mine.

Simțeam totuș, nevoia ca prietena mea să cunoască și ea teroarea goală a faptei neîndeplinite. Cine nu-i ispitit de a se ușura astfel pe o inimă de-aproape, trecându-i povara care prea apasă.

— Ceasurile ei bune... Muzica, bănuiai? Conversația? A găsit ceva mai tare. Din nefericire. Nu poți ghici tu, biată provincială pentru care seringa și sistemul Pravaz sunt obscurități de laborator. Nu-ți mai sili cunoștințele medicale, căci te lămuresc: fiola de morfină trece adesea, nu numai în cazul prietenei noastre, din dulapul cu miros acru al spitalului, în saltarul parfumat de la biuroul doamnei.

— E îngrozitor, murmură doamna Rainu.

Izbuteam să-i măresc spaima obrazului ei de copil frumos cu glasul sigur al întâmplărilor curente.

— Haidem acum s'o vedem. Trecea spre casă. Desigur că a avut timp să ajungă și să întrebuințeze doza cumpărată în oraș. Căci numai pentru asta iese.

Altfel ar sta mereu acasă. Dar nerăbdarea până se întoarce doamna de companie o omoară. Cred că-i momentul cel mai bun. Nu trebue să ajungem nici prea târziu când a trecut efectul.

— E îngrozitor, îngrozitor, murmura provinciala peste tulburarea căreia tonul meu voit sec trecea râcâind.

Locuința avocatului D. era aproape, într'o clădire de stil vechi, cu gangul și scările ocupând jumătate de casă, cu zugrăveala nouă sub care se ghiceau bârna și cărămida mâncate.

Servitoarea deschise ușa cu reticențe.

— Nu știu dacă doamna...

— Coralie, mă primești? strigai hotărîtă spre auzul pe care-l știam ațintit din dormitor.

— Da, desigur, pe tine oricând, răspunse slab și contrariat gazda, din dormitor, fără să întâmpine la ușă.

Intrarăm în camera întunecoasă, neaerisită, lugubră. Oarba de pe fotoliu percepu pasul și prezența străină.

— Ești cu cineva?

— O să-ți facă plăcere, dictai autoritar, simțind neplăcut rezistența oarbei. E Maria Plopeanu, Maria Rainu acum, ți-aduci aminte.

Numele vechii prietenii nu învioră dispoziția.

Buna creștere chiar nu găsea destule resurse ca să micșoreze sila întrebărilor convenționale și vizibila iritație a femeii din fotoliu. Ea asculta și răspundea numai cu jumătate din ființa ei, mai puțin, — cu ceea ce era. destul de slab compus de regulele politeței în afară de ființa ei, concentrată toată într'o așteptare ațintită spre sgomotele de dincolo de ușă. Prietena din provincie înțelegea ca și mine că doamna de companie trebuia să sosească cu doza poate de negăsit. Momentul rău ales ne indispunea și pe noi. Neliniștea oarbei ni se comunica. Obrazul ei stors de culorile vieții, urâțit de suferință, și răsucirile enervate pe scaun cu care câteș-trele schimbam replici potolite și amabile cu zâmbete gata să semene a rânjete de ură, vestea bună care trebuia să vină, planând deocamdată numai ca temere nedeslușită de o catastrofă, producea în cameră o atmosferă într'adevăr de carceră și de crimă, din care evadarea se impunea cu prețul oricărei înjosiri.

Ușa se deschise ca un semnal de încetare. Femeia mică și neagră intră cu un pachețel întins și fără să aștepte ordine pofti un moment pe doamne, dincolo, în salonaș.

— De ce faci asta? îi aruncă, în clipa când eram conduse, prietena mea, nemaiputându-se stăpâni.

Doamna de companie răspunse fără să clipească și fără să-i roșească pomeții la fel de pământii ca ai stăpâne-sei.

— Este serviciul meu.

— Nemțoaica asta, mi se răsti prietena, ca unei vinovate, îmi pare sufletul rău al casei.

Ii știam rostul. Era o fostă infirmieră și probabil că grație ei se descopereau mai ușor tainițele otrăvii. Imi părea că femeia e încolțită și de interesul propriu. Dar nu era în serviciu decât de șase luni și patima stăpânei începuse de doi ani.

— Ședeți să vorbim. Ce bine-mi pare c'ați venit, auzirăm tardiv pe oarbă care intra veselă, vioaie, transformată. Maria Plopeanu, vă mai amintiți de mine în orașul vostru? Ce departe îmi pare. Arhitectul m'a uitat, sper. A fost în altă lume.

Nu-i așa viața noastră? Fiecare merge pe drumul lui. M'am schimbat, găsiți? Poate, dar mă simt foarte bine, foarte bine.

Ii ascultam monologul, fără să ne putem pune deastădată în unison cu însuflețirea și nepăsarea ei, așa cum îi împrumutasem adineauri chinul. Ba, pentru noi, chinul se prelungea cu o sfâșiere mai dureroasă.

In stradă, făcurăm mulți pași până să putem vorbi.

— E ciudat că tocmai în clipele anormale ale otrăvii ea judecă ca un om normal. Nici disperare, nici remușcări inventate.

— In schimb, nebunia o gâtue pe urmă mai strâns.

— Dar el, celebrul, sărbătoritul, maèstrul?

Ce puteam să spun prietenei care avea să informeze peste o săptămână orașul avid de senzațiile pe care excitantul bârfelii i le procura silit? Că toată verva convingătoare a soțului nu servise la nimic. Că marea veche iubire ajungea ca să nu respingă forma odioasă sub care se înfățișa astăzi. Ca om ocupat, el găsea pentru suferință și ore de alungare. Totuș, nu văzuse cât era de comunicativ chinul acela convins? Poate ar găsi o indicație în ceeace aflasem cu câteva zile înainte: D. refuză de câtva timp toate procesele de divorț.

ALICE GABRIELESCU

Patimă

Eu ziua'n fața ta mă pierd.
Te-aștept la noapte — ca prin bez
In parc să te dezmierd
Din creștet pân' la gleznă.
O, părul cu parfum de câmp —
Il trec alene printre degete-un răstâmp
Așa rămâi...
O clipă umerii de fildeș ți-i mângâi.
Ii simt aicea subt mătasă
Cum își boltesc curbura lor frumoasă.
Apoi o mână, tremurând de febră,
Alunecă pe spatele cambrat de zebră
Un demon din adânc îmi dă imbold...
Cum iai în brațe amfora de artă
Ce vinuri rare poartă, —
Eu te cuprind sfios pe după șold.
Atârnă crengi de sălcii ca eșarpe...
Iar brațele-mi coboară'n unduiri de șarpe
Pe zveltele picioare cu vibrări de harpe...
Mă prăbușesc într'un suspin profund
— Cu tâmpla pe genunchiul tău rotund.

Stau nainte-ți iarăși drept,
Ai un surâs — pe care din trecut l-aștept...
Obrazul ți-l cuprind în mâni.
Și sorb din pumni — ca apa ce se sbate
în fântâni —
Surâsul buzelor întredeschise...
Spre lumea molcomelor vise
Iși ia ființa-mi drumul.
Tu nu mai ai culoare, puls și formă,
Te risipești în tulburea natură uniformă
— Ca negura și fumul...

a. b. c.

1300 numere apărute

conține lucrări literare, de pedagogie, de educație, de știință popularizată ale scriitorilor români și străini.

De vânzare la toate Librăriile din țară. Cereți catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., București.

Moda

Cosiţele femeii

O toison, moutonant jusque sur l'encolure!
O boucles! O parfum chargé de nonchaloir!
Extase! Pour peupler ce soir l'alcôve obscure
Des souvenirs dormant dans cette chevelure,
Je la veux agiter dans l'air comme un mouchoir.

(*Baudelaire* „La Chevelure")

Dacă s'a înscris în cronicile modei o domnie mai lungă şi mai onorată, aceea a fost — desigur — numai domnia şuviţelor lungi a coafurei feminine. Ghilotinarea lor a fost o mare vâlvă a secolului XX, execuţie care a stârnit proteste vijelioase — ca orice răsturnare de forme multimilenar înrădăcinate — şi totuşi monarhia pletelor a căzut!

Să nu se plângă. O întreagă literatură le-a cântat, mii de secole le-au proslăvit, multe capete s'au preocupat să le găsească forme, podoabe, culori şi expresii tot mereu variate şi atrăgătoare, în numele lor s'au întreprins expediţii şi războaie, din iţele lor s'au ţesut intrigi sângeroase, — au împletit sângele crimelor cu negura orgiilor şi cu aurul poeziei, — ce mai vor?...

Bucla scurtă a coafurei moderne se poate scutura liberă, curată, veselă — ca o conştiinţă pură — şi poate spune:

— Bine că s'au dus cu întregul lor cortegiu de fatalităţi... voluptuoase!

Şi, dacă ar scărmăna mai bine şi mai adânc, bucla scurtă — ageră, perspicace şi... informată — ar desvălui încă multe în tenebrosul trecut al cosiţelor lungi.

Nu poate acuza — ce-i drept — epoca Evei de a fi păstrat integritatea sălbatecă a podoabei cefaliene: îi servea primei femei, mai ales după izgonirea din primăvara eternă a raiului, drept manta de vreme rea, în chiar înţelesul propriu, — şi poate — când simţul pervers al pudoarei s'a născut în ea, tot podoaba din creştet i-a folosit în situaţiuni delicate şi dificile.

Dar mai apoi, sunt pline vremurile de basme şi de legende *à la* „Tristan şi Isolda", vremurile cosiţelor împletite, — sunt pline — zic — cu regine şi prinţese ferecate în turnuri de gresie ori de „cleştar" unde — măcar că nici pasărea măiastră nu putea pătrunde — se urcau totuşi pe scara unor cozi solide aruncate pe fereastra oprită — şi răzbeau, drept în iatacurile cu pricina, cei mai frumoşi feţi sau prinţi ai acelor epoci bănuitoare şi... prudente!

Adulterul se sprijinea — deci — pe coada femeii! asta ar descoperi cine ar sta să descâlcească misterul veacurilor depărtate.

Sumbrul ev mediu la începutul lui, dincolo şi puţin dincoace de carolingienii şi merovingienii francezi lasă să se întrevadă un joc şi mai tragic al mătăsoaselor cosiţe. Adulterul nu le ajungea, fiind cam incomod, văduvia era mai ispititoare pentru gingaşele Cunegunde ori Mesalinde, şi atunci, arma cozilor şerpuitoare intra din nou în funcţiune încercându-şi rezistenţa de ştreang natural în jurul gâtului vreunui soţ indezirabil şi inoportun iubirilor extraconjugale.

Să întindem pasul larg peste câteva secole şi să ne oprim în vremuri mai... civilizate! Am sărit Renaşterea, fiindcă la cronica pletelor femeeşti nu ştiu să fi înscris pagini mai colorate decât evul mediu; afară numai de celebra cosiţă arămie a Lucrezziei Borgia, care a ispitit cu soarele ei aprins pe însuşi tatăl său, papa Alexandru al VI şi pe cei doi fraţi ai ei, făcând din toţi trei nişte brute incestuoase şi din Cezar un fratricid.

După epoci aşa de sanguinare, să răsuflăm puţin oprindu-ne la graţioasele timpuri ale buclatelor şi pudratelor marchize, contimporanele Luizei Lavalière, D-nei de Montespan, celebrei la du Barry şi ale Mariei Antoaneta. Informaţi cu precizie asupra celor două secole fastuoase — al XVII şi al XVIII — putem schiţa un zâmbet amuzat. Ştim bine ce se ascundea sub acele coafuri eşafodate magistral, împodobite cu pene, funde, colane şi chiar miniaturi de corăbii cu triple pânze şi catarge! Asemenea monumente se clădeau pentru a statornici zile şi săptămâni în creştetul nobilelor doamne; durata unor asemenea arhitecturi migăloase nu putea fi efemeră! Cu astfel de clădiri pe cap se culcau noaptea marchizele şi cu ele, cât mai intacte se sculau dimineaţa cochetele, rămânând să împrospăteze cu valuri de pudră faimoasele pieptănături cu numeroase caturi.

Dar atunci, spălatul pe cap? *Fi donc!* Ce sacrilegiu! Frumoasele de atunci îşi rezervau tot eroismul pentru a suporta cu stoicism pişcatul necruţător al micilor lighioi care se oploşesc din belşug în căldura cosiţelor pline de tihnă, — ferite şi de razia nemiloasă a pieptenului şi de asfixia inundaţiilor cu apă fiartă şi săpunită! Mai întâi şi mai întâi: intangibilitatea coafurii! Supărările de ordin pişcător puteau fi oarecum domolite, înşelate — şi încă în modul cel mai graţios posibil — prin intervenţia, între bucle — a unei undrele de fildeş expert mânuite, care să amintească din când în când locatarilor dela etaj că trebue să-şi modereze veselia traiului îmbuibat, fiindcă sunt supraveghiaţi de nobilele proprietare ale imobilului... mobil!

Râdeţi — plete scurte şi aerisite ale zilei de azi — e comică morga emfaticelor marchize cu undrele de scărpinat, cu batista de dantelă scumpă mereu la nas, cu aerul că totul le mirosea, — căci numai ele adiau a primăvară şi a miresme de paradis! Voi ştiţi ce năclăială şi duhoare conţinea acel paradis mascat sub valuri de brocard, de perle, diamante şi parfum.

Şi mândriţi-vă — plete scurte! Voi nu vă încărcaţi nici de postişe smulse stârvurilor oropsite, nici de pene de struţ, nici de râuri diamantine, voi vă răsfiraţi în aer proaspăt, străbateţi curajoase viaţa, nu stârniţi crime şi nu inspiraţi poezii, dar steagul vostru modest seamănă cu îngustele drapele de războiu, care străbat prin gloanţe şi şrapnele şi ating gloria finală abia avariate.

Putea simţi plăcere Baudelaire să resfire coama lungă a femeii din timpul lui şi să cânte:

Je la veux agiter dans l'air comme un mouchoir...

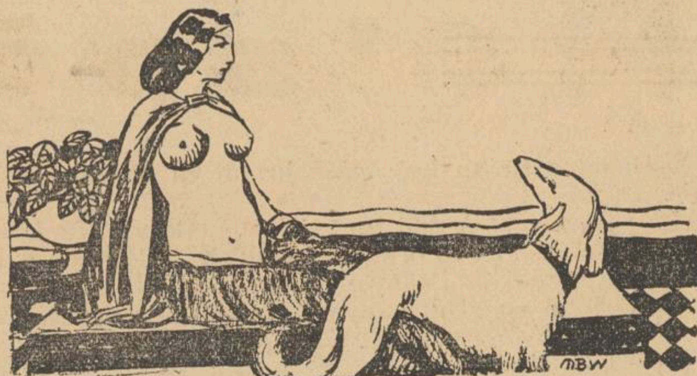
...Comparaţia cosiţei lungi cu o batistă, cârpă fără vlagă, se potrivea; dar ţie, cosiţă scurtă, eroică, răzbătătoare ţi se potriveşte mai bine versul, doar cu ultimul cuvânt schimbat:

Je la veux agiter dans l'air comme un drapeau!

Şi eu tot asta am vrut în articolul de azi:

Am vrut să te flutur în aer ca pe-un steag! Steagul victoriei femeii curajoase de azi.

DANDY

Cronica Teatrului de vară

Teatrul Rio: „Rio Ride" revistă de d-nii N. Kiriţescu, N. Kanner şi Bodin

Revista de la Teatrul Rio are un text scurt şi slab. Epuisaţi, revuiştii noştri n'au mai găsit spirite şi aluzii noui. Abia un cuplet ici-colo mai fericit. Incolo nu s'a putut stârni râsul nu al spectatorului ce se pretinde pretenţios dar nici măcar al spectatorului mai lesne la convins.

Cum e şi greu să scrii trei reviste spirituale pentru un singur început de stagiune, ai sucomba dacă un director de teatru activ şi priceput nu te-ar scoate din încurcătură.

Spectacolul de la Rio a fost salvat de d. Ionel Ţăranu, mai întâi prin simpla d-sale apariţie în scenă, ca actor, şi apoi prin ideile cheltuite la punerea în scenă, ca director de teatru.

Astfel, s'a renunţat la obicinuitele aluzii politice, în care autorul de revistă îşi aranjează unele socoteli, şi ni s'a oferit un spectacol... brazilian. Aduşi, desigur, „special" în ţară pentru teatrul Rio, câţiva Brazilieni — cântăreţi, dansatori, echilibrişti — au constituit singura atracţie reală a spectacolului.

Ansamblul brazilian are în fruntea lui un nervos maestru de orchestră prof. Doorlay, care, alături de d. Schwartzmann, a condus orchestra cu multă abilitate.

Tex Gibons a cucerit cu figurile-i mexicane, aşa cum graţia Iuliei de Cordora a ştiut să ne prindă atenţia cu dansul său plin de nervi. O brunetă, Emilia Pastramas posedă o voce excepţională pentru o braziliancă. Acelaş lucru se poate spune despre tenorul Ermes Maurone.

Dar ţin să subliniez, din acest ansamblu exotic, humorul melancolic al unei negrese al cărei nume îmi scapă.

Libretul românesc şi cupletele oarecum anemice, au fost înviorate de d-nele Nataliţa Pavelescu şi Rosine Wiquelin, şi de d-nii Ţăranu, Kanner şi Dan Demetrescu.

L. Sb.

„Aş vrea să ştiu"

I. MOGA—LOCO.

Cum se explică superioritatea viorilor „Stradivarius"?

Stradivarius (1644—1737) celebrul constructor italian de viori, care a trăit la Cremona, a reuşit să fabrice o serie de viori, care nu au putut fi depăşite, şi nici chiar egalate, până acum.

Viorile sale, foarte puţine la număr au fost vândute cu preţuri fabuloase.

Deşi astăzi cunoaştem formele şi instrumentele, pe care le întrebuinţa Stradivarius, totuş technica modernă nu poate explica încă misterul perfecţiunii extraordinare a viorilor lui.

După unii această superioritate se datoreşte grijei meticuloase cu care-şi executa instrumentele, în cele mai mici detalii, până la incrustaţii.

Alţii, cu multă dreptate, acordă o importanţă considerabilă, lacului pe care-l folosia maestrul din Cremona.

Se pare că pentru acest material, avea o preparaţie specială, căci s'a găsit o formulă pe prima pagină a Bibliei, pe care fiii săi au ars-o. Ei copiaseră în prealabil această reţetă, dar copia s'a pierdut.

Pe de altă parte, Stradivarius îşi prepara acest lac cu o extremă încetineală.

Nu este exclus apoi ca viorile să fi câştigat şi prin trecerea timpului.

Cert este că, independent de forma şi materialele de construcţie, ale viorilor Stradivarius, — imitabile sub acest raport — constructorul lor deţinea un secret de fabricaţie, graţie căruia reuşia să obţină un timbru cald, profund, şi o strălucire, neegalate până în prezent.

L. P. IONAŞCU-R. Vâlcea.

Ce se înţelege prin cauze finale?

Doctrina cauzelor finale caută în natură anumite *scopuri* urmărite de autorul ei, precum şi *intenţiunile*, pe care natura pare să le reveleze.

S'a făcut un mare abuz cu aceste „cauze finale", în special în timpul evului mediu, acordându-se această denumire unor simple armonii naturale, explicabile printr'un raport simplu între organul şi funcţiunea sa.

Prin „proba cauzelor finale" sau „proba fizicoteologică" se înţelege demonstrarea existenţei lui Dumnezeu pe baza ordinei ce există în lume. Spinoza spunea despre cauzele finale că ele sunt azilul ignoranţei, întrucât doctrina lor e sterilă şi nu lămureşte nimic pozitiv. Bacon a combătut deasemenea această doctrină.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 384
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
JOHN GALSWORTHY
JURATUL
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Cronica Şahului

Campionatul de şah al Capitalei

Concursul pentru campionatul de şah al Capitalei pe anul 1932 a fost organizat de *Cercul de şah Bucureşti* (Camera de Comerţ) de sub preşedinţia inimosului şi eminentului maestru chimist — căpitan I. Gudju. El s'a ţinut sub auspiciile şi cu sprijinul *Federaţiei Române de şah* de sub preşedinţia d-lui ing. Liviu Ciulley şi s'a bucurat de amabilitatea cunoscuţilor susţinători ai acestui nobil joc, d-nii ing, Cezar Mereuţă, subdirectorul general al C. F. R., şi ing. A. Kery, preşedintele cercului de şah C. F. R., cari au pus la dispoziţie participanţilor sala de licitaţii a C. F. R.

Ca arbitri au funcţionat impecabil d-nii căp. Al. Bibescu, Dr. Sever Bobeş şi ing. A. Kery.

In afară de cunoscuţii jucători bucureşteni, concursul a fost onorat şi cu participarea d-lui Donegan, consulul Statelor-Unite ale Americei la Bucureşti, care a mai luat parte cu succes la diferite concursuri internaţionale.

Rezultatul concursului a fost:

Premiul I, cupa concursului şi titlul de campion al Capitalei pe 1932 *H. Silbermann* cu 5 jum. puncte.

D. H. Silbermann
Campionul de şah al Capitalei pe 1932

Premiul II şi III au fost împărţite de *Donegan* şi *Toma Popa* cu câte 4 jum. puncte.

Premiul IV *I. Mendelssohn* cu 4 puncte.

Premiul V *C. Gheorghiu* şi ing. *L. Loewenton* cu câte 3 puncte.

Urmează apoi *M. Wechsler* cu 2 jum. puncte şi *Al. Balla* cu 1 punct.

* * *

Noul campion al Bucureştilor. d. *H. Silbermann* este cel mai tânăr dintre participanţii concursului. S'a remarcat ca admirabil jucător dela primul concurs la care a luat parte, acum doi ani, la Expoziţia aeronautică din parcul Carol, când a eşit al doilea după maestrul A. Baratz, înaintea unor jucători ca Mendelssohn, ing. Loewenton şi M. Wechsler, întrecând cu totul aşteptările noastre. Fără să se lanseze în combinaţii prea complicate, jocul său este elegant şi precis.

D. Donegan, care joacă pentru prima oară în concursurile dela noi, s'a arătat slab la început, pierzând primele două partide. Şi-a revenit apoi şi nu a mai pierdut nici una, câştigând 4 şi făcând una remiză. Jucând tare şi precis, cu combinaţiile cele mai ingenioase, are la activul său cele mai strălucite partide ale concursului.

Marea surpriză a concursului a constituit-o performanţa d-lui *Toma Popa*, care se relevase şi în alte competiţiuni şi care s'a aşezat acum în rândul al doilea înaintea atâtor fruntaşi ai şahului românesc. Talentul său a eşit cu deosebire la iveală, fiind singurul care a câştigat o partidă faţă de d. Silberman, campion al Capitalei.

I. Mendelssohn, al patrulea premiant, este printre tinerii noştri maeştri, acela care e dotat cu cele mai profunde combinaţii. Joacă mai bine când se găseşte în inferioritate materială şi ştie să exploateze cele mai mici avantagii spre a ajunge la victorie. Favorit al concursului, a câştigat la început trei partide la rând. A slăbit apoi şi a rămas abia în urma celor trei mai sus citaţi.

C. Gheorghiu e deasemenea în plin progres. Fiind încă foarte tânăr, credem că va ajunge un bun şi temut jucător.

Ing. L. Loewenton este unul dintre cei mai tari jucători ai noştri şi a fost de multe ori întâiul în diferite manifestaţiii şahiste. E lipsit însă de antrenament, deoarece joacă numai în concursuri.

M. Wechsler, care se clasa totdeauna în primele rânduri, a jucat acuma sub forţa sa obişnuită, fiind, probabil, indispus.

Al. Balla, care s'a clasat ultimul, a fost urmărit şi de nenoroc.

Rezultatul amănunţit al partidelor jucate se poate vedea din următorul

TABLOU

NUMELE JUCĂTORILOR	Silbermann	Donegan	Popa	Mendelssohn	Gheorghiu	Loewenton	Wechsler	Balla	TOTAL
1. H. Silbermann	■	1	0	½	1	1	1	1	5 ½
2. Donegan	0	■	½	1	1	0	1	1	4 ½
3. Toma Popa	1	½	■	0	0	1	1	1	4 ½
4. Mendelssohn	½	0	1	■	1	½	0	1	4
5. C. Gheorghiu	0	0	1	0	■	0	1	1	3
6. Ing. L. Loewenton . .	0	1	0	½	1	■	½	0	3
7. M. Wechsler	0	0	0	1	0	½	■	1	2 ½
8. Al. Balla	0	0	0	0	0	1	0	■	1

Primii paşi

Din treacăt

Pe fruntea cerului senin trec nori
Ca nişte ninşi şi sumbri călători,
In ceaţă 'nvălue aprinsul astru,
Umbrind lumina 'ntinsului albastru...

THÉO ROMAN

Versuri roze

N'ai nici o teamă, sufletu-a murit.
Şi-l îngropai — să nu-ţi mai iasă'n cale
Şi peste groapa lui am prăvălit
O piatră grea: a frumuseţii tale.

GEORGE GRIGORESCU

JOCURILE LITERARE ale Adeverului Literar

5

■ Să se reconstituiască din cuvintele următoare o strofă de G. Topârceanu:

ţeară, îngrozitor, 'ntristare, era, pârlit, urît, şi, şi, de, de, de, de, la, e, mea, să, beat, locuinţa, veară, acolo, soare, mor.

Cronica sportivă

HIPPISM

Jocheii

Noi, toţi acei care pe câmpul de curse am găsit şi ne păstrăm cu pasiune una din puţinele mulţumiri dăruite de viaţă, privim cu simpatie jocheii, oamenii aceştia mici şi coloraţi, oamenii aceştia mulţumiţi numai atât cât trec cei întâi stâlpul sosirii, şi care dincolo de hotarele hippodromului îşi amestecă necazurile cu necazurile noastre ale tuturor.

Acolo, pe câmpul de curse, toate drumurile sunt ale lor, numai ale lor, toate drumurile acelea verzi, toate drumurile acelea de catifea şi totuşi atât de prăpăstioase, care se învârtesc fără început şi fără de sfârşit, ca un drum de basm.

Nicăiri ca pe câmpul de curse nu este mai multă înfrigurare, nu sunt emoţii mai sguduitoare, înfrângeri mai dureroase şi mai răsunătoare victorii.

Şi totuşi nicăiri ca pe câmpul de curse victoriile nu sunt mai trecătoare. In aceiaşi zi, acelaş jocheu, sărbătorit pentru o victorie, este hulit pentru o înfrângere din cursa următoare.

După fiecare cursă, jocheii se întorc spre cântar, privind peste capetele mulţimii pătimaşe şi neînţelegătoare. Invingători sau învinşi, se întorc obosiţi, aşa cum se întoarce orişice om dela muncă, dela o muncă grea, poate una din cele mai grele munci. Şi totuşi sunt atât de puţini acei care sub cazacele colorate văd suflete necăjite, muncind să câştige existenţa celor rămaşi acasă.

Stăpâniţi de o voinţă nestăpânită de a lupta şi de a învinge, jocheii se năpustesc după victorie, căutând să strivească sub copitele cailor primejdia care-i pândeşte pretutindeni.

Lupta lor e desperată, nebună, şi poate pentru asta e atât de frumoasă.

Şi oamenilor aceştia mici şi coloraţi, nimeni nu le poartă de grije decât Dumnezeu.

Şi nici Dumnezeu totdeauna.

In sfârşitul lui Iunie de acum, se împlinesc şase ani de când Dumitru Cristea, cel mai perfect exemplar românesc apărut în şea, s'a prăbuşit la pământ, în goană de cal, să nu se mai ridice niciodată.

Rechem pentru adevăraţii hippişti, amintirea acestui copil minunat, care când apărea în şea era pentru toţi mai mult decât o încântare. Ar fi fost astăzi o mândrie a turfului nostru, dacă nu ar fi plecat pe cel din urmă drum, atunci când încă nu împlinise nouăsprezece ani.

Dumitru Cristea şi-a jertfit viaţa pentru cursele de cai. Au trecut şase ani de la moartea lui năprasnică, şi nici un premiu din programul alergărilor nu poartă numele acestui copil fără de noroc, când premiile poartă numele aproape a tuturor cailor care au alergat la noi, ba mai mult, a diverselor localităţi din ţară, care nu au absolut nimic comun cu alergările de cai.

Adevăraţii hippişti, care-şi plătesc desinteresaţi cea mai minunată plăcere, îşi amintesc cu emoţie jocheii care le-au dăruit după-amiezi sărbătoreşti.

La începutul lui Iunie de acum, într'o după amiază de alergări, fratele mai mare, *Radu Cristea*, a fost aruncat depe cal, rămânând câteva ore fără cunoştinţă. Copiii lui aşteptau să se întoarcă *tăticu* acasă; iar pe hipodrom, o bună parte din public, — animale cu chip de om, — urla pentru banii pierduţi pe calul căzut, nu pentru jocheul rămas pe câmp în nesimţire, pentru jocheul care poartă încrustat pe cravaşă, ca pe un răboj, isbânzi răsunătoare, care întrupează energia şi corectitudinea, şi care a fost apreciat de *Alex. Marghiloman*, omul acela superior, care şi-a închinat întreaga viaţă hippismului românesc.

Dacă pe hippodrom nu mai este acum entuziasmul de altădată, şi dacă după-amiezele acelea sărbătoreşti nu mai sunt, e pentrucă rândurile adevăraţilor hippişti s'au rărit.

Dacă hippodromurile noastre sunt astăzi invadate de un public în care se amestecă dubiosul cu periferia, şi care nu vede în alergările de cai decât un mijloc de câştig, ce-i vinovat *Radu Cristea?*

S'au rărit rândurile adevăraţilor hippişti, cari mai vin pe câmpul de curse să sprijinească cel mai frumos sport; şi care ştiu să preţuiască jocheii şi să dispreţuiască publicul celălalt, a cărui judecată nu valorează mai mult decât costul biletelor aruncate, — să dispreţuiască publicul care a transformat câmpul de curse într'un câmp al huiduelilor.

Adevăraţii hippişti privesc cu simpatie jockeii, oamenii aceştia mici şi coloraţi, oamenii aceştia mulţumiţi numai atât cât trec cei întâi stâlpul sosirii, şi care dincolo de hotarele hippodromului îşi amestecă necazurile cu necazurile noastre ale tuturor.

D. N. T.

Cărţi şi Reviste

MIHAIL SEBASTIAN: Fragmente dintr'un carnet găsit

Debutând în vitrina librăriei, cu o mică broşură *Fragmente dintr'un carnet găsit* (colecţia „Carte cu semne"), d. Mihail Sebastian s'a pus în situaţia de a nu se putea spune despre d-sa nici o opinie hotărîtă, într'atât opera pe care o prezintă e fragmentară, fugitivă şi inconcludentă. Evident, în aceste cugetări şi autoanalize, prezentate într'o manieră cam perimată (veşnicul caet găsit ,publicat de autor fără modificări!), sunt acuităţi şi atitudini spirituale, remarcabile. De pildă:

„M. D. care este medic ,suferă de o deformare profesională .la măsuri preventive împotriva vieţii, cum le-ar lua împotriva febrei tifoide. Strânge experienţe pe stradă, cum strângea altădată observaţiuni la clinică, în vremea în care îşi lucra teza de doctorat".

„Iubirea este în viaţa mea ocupaţie secundară şi deaceia înfrângerile mele în această ordine sunt fără consecinţe. Ce îi pasă unui campion de fugă, dacă cineva îl învinge într'un match de box?

D. Sebastian e un cultivator al eului, un solitar prin teorie şi un temperament critic.

„Nu cer nimănui — zice — să fie bun sau rău, frumos sau urât, canalie sau înger. Ii cer numai să fie ceva, care să nu existe decât o singură dată". Criticismul acesta însă constă numai în reducţia universului la propria măsură, adică într'un individualism critic, care se fereşte de contaminaţie prin sclavia pasiunii, dar nu renunţă la emoţie.

„Invăţ de aici încă odată, ceeace am învăţat de atâtea ori, aiurea, în viaţă: că o emoţie şi un semn rezistă la orice, la brutale neînţelegeri, la vehemente siluiri, la contraziceri, tăgăduiri şi bănueli, dar că nu suportă să fie demonstrat".

O anume juvenilitate, o dorinţă de proectare a eului în univers şi simpatica prezumţie nostalgică a unei inteligenţe proprii ce lasă lumea fără taine, te-ar face să crezi că găsitul carnet a fost pierdut de Papini.

Cam atât am putea spune despre cărticica d-lui Mihail Sebastian, dacă nu i-am cunoaşte dinainte opera critică răspândită prin reviste. Oricât de greu este ca la o anumită vârstă să ai cultura şi judiciozitatea cu care să împiedici reacţiile prea personale faţă de lucruri, ei bine, aceste însuşiri d. Sebastian le are. Spirit pătrunzător, fin, tânărul critic consideră opera liniştit, fără contorsiuni de excesivă inteligibilitate dar cu atât mai sigur, exprimându-şi opiniunile în fraze clare, clasice, neornamentate decât în măsura necesităţii unei nuanţări şi atunci, adesea, în imagini fericite. Când vezi pe alţi aşa zişi critici profesionişti dintr'o generaţie ceva mai bătrână, cu oarecare notorietate, chinuindu-se a-şi ascunde platitudinea impresiei, nu putem să nu fim plăcut impresionaţi de modul cum d. Sebastian îşi acoperă în formule limpezi şi neprezumţioase un verdict cu mult mai complex şi mai adânc.

I. PELTZ: Horoscop,

Lectura romanului *Horoscop* de d. I. Peltz (Ed. Cugetarea, 1932) mă face să regret că printr'o condamnabilă împrejurare cunosc aşa de puţin opera acestui scriitor. Infăţişat în alt format, în altă limbă, în altă ţară, *Horoscop* ar fi făcut carieră. Aşa el poate trece pe nedrept neobservat deşi la un conţinut menit să intereseze publicul mare, se adaogă merite literare indiscutabile. Ce-i dreptul scrierea începe cu oarecare dificultate, din cauza manierismului stilistic exagerat. Fraze ca acestea obosesc şi îndepărtează spiritul dela obiect: „Oraşul, cu o minunată pelerină pe umeri ,se însoţea cu autumnala suferinţă, fără geamăt, fără dramă. Bucureştii fugiră din cartea lacrimogenă a duioşiei, ucizând, nepăsător, oftaturi benevole şi se înfăţişa ochiului obosit, gol. Strada pierduse misterul undeva la obârşie. Era filă deschisă privirilor şi de toţi pricepută dintr'o ochire. După câteva ceasuri de verde copilărie, seara se maturiza şi treptat îi dispărea vioiciunea tăcerilor simple etc."

Horoscop este romanul unui tânăr evreu Haim, născut din dragostea efemeră a unei femei de bar, Rifca şi căreia un bătrân astrolog i-a prezis că va muri pe un pat de spital, bolnav de prea multă inimă, ceiace se şi întâmplă.

Ceeace este cu totul remarcabil la d. Peltz este zugrăvirea atmosferei greoaie şi triste de bar, nevroza beţiei. Iat-o pe Rifca, nostalgică de casa părinţilor evrei şi abrutizată de alcool.

„Rifca golea paharele cu iuţeli de spaimă, obsedată par'că de gândul că s'ar putea cineva să i le smulgă din mâna sguduită de febră. Pierduse prima înfăţişare. Acum nu mai semăna cu nimeni. Vorbea în monosilabe. Se despletise şi se îmbujora. Scuipa în stânga şi în dreapta şi ţipa...

— Pe mine m'a iubit un prinţ!

....

„M'a iubit... Tată-meu e cantor!... Mama mea e o sfântă! O sfântă, porcilor!

Şi iar îşi ridică linia subţire a trupului.Ochii frigeau privirea.

— Şi-acu ce vreţi cu mine?

Ţipă cu gura şi cu mâna şi cu întreg trupul răscolit de friguri.

— Vreţi viaţa mea? Sângele meu? Inima mea? Na!

Işi sfâşie rochia, cămaşa...Rămase goală, cu părul peste ochi, înebunită de alcool. Şi cu aceiaşi grabă, înainte de a fi văzută de cineva, ridică deasupra capului un cuţit şi-l înfipse cu sete în sân".

Capabil de dramatism, d. Peltz poate aduce când trebue şi nota pitorescă şi comică:

„Pe bulevard, întâlni un bătrânel curat, cu ochelari şi cu o bărbuţă blondă, regulată, înobilându-i chipul. Il salută cu infinită politeţă.

— Vreţi să-mi faceţi un mic serviciu?

Omul răspunse repede şi afectuos.

— Mă rog!

— Aşi dori să ştiu dacă barba d-voastră e lipită sau e naturală!"

Pretutindeni însfârşit autorul dovedeşte nu numai putere de observaţie şi de sinteză dramatică, dar un dar de a invada textul cu o stare de silnicie şi de urît, caracteristice existenţelor fără orizonturi de mahala, o stare care defineşte nostalgica evreime de ghetto, căreia d. Peltz îi surprinde nota autohtonă, dovedindu-se astfel un puternic analist al vieţii solului românesc.

G. CALINESCU

Un document al crizei erotice
Cu prilejul romanului „Veşnicul învins" de Ion Pas

Citesc uneori, cu pasiune, recenziile cărţilor apărute, dar mărturisesc că de mult n'am urmărit cu atâta interes revistele şi gazetele decât după citirea romanului „Veşnicul învins" al prietenului Ion Pas. Vroiam să văd dacă dintre criticii români se va găsi vre-unul care, deasupra obişnuitului exclusivism estetic, să sesizeze adânca semnificaţie a acestei opere care — după modesta mea părere — nu este pe teren literar şi estetic. Romanul lui Ion Pas trebue înţeles, în primul rând, ca document caracteristic al timpului. ca document al istoriei şi, mai ales, al crizei erotice de astăzi.

Ştiu că afirmaţia aceasta va stârni proteste. Popii şi rabinii unui estetism învechit se vor revolta. Cum adecă, într'o operă literară nu arta însăşi, ci cine ştie ce semnificaţie socială sau istorică să fie lucrul principal? Da, domnilor, cu toată opunerea domniilor voastre, aşa este. Omenescul — veşnica şi nesecata sursă de inspiraţie a artei — este prin definiţie un ce social şi, deci, de vreme ce socialul e supus prefacerilor în timp, un ce istoric. O poezie de dragoste nu poate fi nici când adânc înţeleasă chiar din punct de vedere estetic, dacă fantezia nu desgroapă din mormântul deceniilor sau secolelor oamenii în costumul timpului, şi, ceiace este esenţial, cu sensibilitatea specifică a timpului, oamenii care au creat-o, au cetit-o, au gustat-o şi care, numai ei, au trăit-o cu adevărat. Iar un roman, de cele mai multe ori fresca unor orizonturi istorice, nu ne va deschide toată taina frumuseţii lui artistice dacă nu vom căuta să-l înţelegem sub aspectul mediului din care a răsărit sau pe care vrea să-l oglindească. E vorba aici de banala formulă estetică a confundării sufleteşti cu opera de artă — ne vor spune esteţii. Poate. Dar spiritul critic spune lucrurilor pe adevăratul lor nume. Nu este deajuns un proces de contemplare pur estetică. Adaptarea nu se face aici la un element pur estetic, ci la mediul special al acţiunii şi eroilor. Apoi abia urmează procesul propriu zis de înţelegere şi contemplare artistică.

Aceste gânduri mi le-a stârnit romanul lui Ion Pas. Căci, în adevăr, s'ar părea că nimic extraordinar, nimic special nu se poate găsi în acţiunea lui. Romanul începe cu povestirea unui banal, foarte banal conflict conjugal. Peste o deziluzie tot atât de banală, el conduce cititorul la tragedia unui bărbat care şi-a văzut sfărâmat idealul şi se pierde în vin, orgii, negare a vieţii, nihilism. Se poate o întâmplare mai cotidiană decât aceasta? Nu se produc astfel de tragedii, zilnic, sub ochii noştri? Ce semnificaţie socială sau istorică mai căutăm aici? Avem în faţa noastră un conflict general-omenesc, mai frecvent decât soarele, soarta atâtor iubiri şi a atâtor căsnicii.

Şi totuşi, tocmai această frecvenţă evidentă constitue un fenomen specific pe care trebue să-l notăm cu atenţie. Căci asemenea tragedii n'au fost decând e lumea; ele apar abia cu dragostea individualizată, trecută din sfera sexualismului nud în sfera sublimată sufletească a eroticului. Şi individualizarea dragostei nu este tocmai aşa de veche cum cred cei mai mulţi. Pentru naşterea ei, trebuiau mai multe condiţiuni, pe care istoria nu le-a desvoltat decât târziu: mai întâiu *o diferenţiere socială* care să permită creiarea noţiunii şi realităţii de individualitate. In al doilea rând, *un nivel cultural* capabil să dea elemente de sublimare, de trecere pe plan psihic al instinctelor fiziologice, ancestrale. Şi, în sfârşit, un *început de emancipare individuală a femeii*, ridicarea ei dela obiect la subiect. Nici chiar epoca trubadurilor în Franţa, a Minnesangului în Germania nu au cunoscut încă dragostea individualizată, erotică în sensul de astăzi al cuvântului. Da, iubirea neclintită, credinţa până la moarte sunt cântate în poeziile acestei epoci a cărei splendoare grandelocventă nu trebue să ne înşele asupra sărăciei ei culturale. Dar iubirea şi credinţa cavalerilor şi a damelor lor adorate nu sunt decât variante ale statorniciei şi fidelităţii feudale, virtuţi cerute vasalilor şi seniorilor, dar mai ales femeilor, veşnicelor vasale ale stăpânilor creaţiunii. Abia epoca capitalistă a creat concepţia, curentă azi, asupra dragostei ca relaţiune strict personală între două individualităţi, născută din înrudirea lor sau din atracţiunea lor antipolară. Vechii Greci, cu viaţa lor economică şi culturală înaintată, au avut şi ei viziuni asemănătoare care s'au pierdut, însă, în negura evului mediu. Teoria lui Plato asupra amorului a fost reluată şi adaptată abia de cei noui. Otto Weininger a reeditat-o şi e semnificativ că el, care a trăit între două veacuri, n'a putut suporta concluziile propriei sale gândiri. Căci concepţia burgheză a dragostei a împărtăşit soarta tragică pe care istoria a hărăzit-o societăţii capitaliste întregi. „Capitalismul îşi creiază el însuşi groparii", a spus Marx referindu-se la mişcarea revoluţionară a proletariatului şi la contradicţiile inerente sistemului capitalist. Individualismul erotic al burgheziei nu este nici el altceva decât reflexul ideologic şi sentimental al economiei capitaliste. Revoluţiile burgheze care au detronat feudalismul şi au tăiat, cu sabie şi foc, drum liber desvoltării capitaliste, au fost făcute de negustori, meseriaşi, antreprenori, industriaşi, deci de oamenii celui mai pronunţat individualism economic pe care nu-i lega laolaltă decât interesul politic comun de a dobori sistemul social care se opunea expansiunii lor economice. Burghezia revoluţionară a ridicat steagul libertăţii absolute împotriva colectivismului corporativ al evului mediu, liberalismul a devenit doctrina ei politică şi economică. Este, deci, de înţeles că noţiunea individualităţii, oglindă ideologică a burghezului întreprinzător şi intempestiv în avântul său economic, a dominat întreaga cultură a epocei burgheze dela primele ei licăriri. Filosofia unui Stirner, a unui Nietzsche a dat formula extremă, extremă până la absurditate, acestui nou spirit al culturii umane. Dar, în domeniul sexual, individualismul a luat, în mod firesc, aspectul unei tendinţe spre o ideală dualitate cu femeia, spre acea „Zweisamkeit" pe care a cântat-o, la apogeul epocii capitaliste, Richard Dehmel. Uriaşa ascensiune a culturii şi civilizaţiei umane sub regimul capitalist a furnizat din belşug elementele necesare de sublimare. Familia, corolar al micii întreprinderi capitaliste, devine idealul de viaţă, şi serveşte şi erotismul în mod absolut. In timpul feudalităţii, familia asigura continuarea speciei în mod aproape exclusiv: ea furniza ţăranului braţe de muncă noui, nobilului moştenitori ai feudei şi blazonului, burghezului orăşenesc urmaşi în meserie. Acum, însă, în epoca capitalistă, îi se creiază o funcţiune nouă. Ea devine baza, refugiul, cuibul cald al bărbatului luptător în viaţa economică şi politică. In stilul interioarelor, acest rost al familiei şi al căminului îşi găseşte o expresie deosebit de interesantă. Nu putem înţelege, de pildă, stilul Biedermeier dacă nu-l punem în legătură cu necesităţile sufleteşti ale nouii clase burgheze.

După destrăbălarea semnificativă a Rococoului, pe baza uriaşelor transformări economice şi politice, se formează astfel o nouă ideologie şi concepţie erotică: dragostea individualizată, credinţa erotică ca imperativ al sufletului, familia ca centru şi încoronare a vieţii.

Dar formele de viaţă sexuală ale unei societăţi, ca şi întreaga ei suprastructură, se stabilizează, prin puterea tradiţiei şi educaţiei, în timp ce bazele economice şi sociale se schimbă necontenit. Capitalismul primitiv a creiat concepţia burgheză asupra dragostei, dar capitalismul primitiv a trecut de mult în istorie. Concentrarea capitalului a distrus primatul capitalistului individual, mânuitor al celebrei „iniţiative particulare". Societatea anonimă, trustul, cartelul au desindividualizat structura capitalismului, l-au colectivizat aproape din punct de vedere economic şi organizatoric. Diferenţierea individualistă a trecutului a dispărut pe teren economic. Proletarizarea unor masse din ce în ce mai mari a uniformizat nivelul de viaţă, gusturile, psihologia. Prin aceasta, individualismul burghez şi-a pierdut vechile temeiuri; el mai trăeşte — subminat şi aici — în ambiţia feroce a magnaţilor capitalişti de talia unui Ivar Kreuger sau Hugo Stinnes. Familia îşi pierde şi ea rostul ei iniţial: din ideal al vieţii erotice, ea devine tot mai mult o instituţie de prozaică utilitate economică şi sexuală care acordă avantagiile unei mici gospodării colective unor oameni care izolaţi ar rezista mult mai greu în lupta vieţii. Dar, în afară de aceia, capitalismul este primul sistem economic care s'a atins de diviziunea primordială a muncii ce s'a stabilit încă în timpul barbariei între sexe. Femeia, destinată căminului este încadrată procesului de producţie. Femeia muncitoare şi copilul muncitor sunt fenomene ale societăţii capitaliste care schimbă adânc relaţiunile de viaţă familiară şi individuală şi contribue hotărîtor la detronarea familiei din rangul de îndreptar suprem al vieţii. De decenii se aude vorbind despre criza de familie în legătură cu criza sexuală şi erotică ce a izbucnit simultan. Idealul erotic moştenit din trecut nu se mai poate realiza. Prostituţia, adulterul, promiscuitatea generală, poligamia de fapt şi un nihilism erotic pronunţat caracterizează — ca fenomene de massă, sociale — viaţa erotică a epocei.

Iată, dar, cum capitalismul creiază el însuş un adânc antagonism între ideologia oficială şi realitatea vieţii erotice. Iată dece el însuş naşte o nouă problemă erotică, după cum a născut şi o nouă problemă socială. Titluri de cărţi ca „Revoluţia erotică" sau „Criza sexuală" devin frecvente, o uriaşă literatură cercetează sociologia şi individuologia dragostei, conflictul dintre idealul tradiţional şi realitatea actuală alimentează sute de mii de poezii, romane, nuvele, drame. Omenirea s'a sesizat de groaznicul antagonism în viaţa ei intimă, ea este în căutare de noui forme, de noui concepţii care să restabilească echilibrul distrus. Interesul enorm ce se poartă azi problemei erotice, nu este de loc efectul unor preferinţe libidinoase. Pornografia are alte surse sufleteşti decât interesul firesc pentru o problemă fundamentală a vieţii. Totul ne arată că o mare problemă de viaţă îşi aşteaptă soluţionarea.

Cartea lui Ion Pas ne oglindeşte această tristă realitate a prezentului capitalist. Comparaţi-o cu alte romane de dragoste şi vă veţi convinge că notează o situaţie specială, cu o semnificaţie a ei deosebită.

Werther s'a sinucis pe mormântul iubirii sale, majoritatea eroilor de amoruri — înşelaţi în primele lor iluzii — găsesc mântuirea în altă femeie. Dar eroul cărţii lui Pas nu este „veşnicul învins", el este „învinsul pe veci". El nu se sinucide, el nu regăseşte fericirea pierdută în altă femeie. Lui îi se sfarmă însuş idealul dragostei, concluzia lui este că „nu există iubire adevărată", şi în urma idealului sfărâmat nu rămâne decât un gol imens şi dezorientarea. Avem a face aici cu un caz tipic al crizei erotice moderne. Educaţia, şcoala şi literatura formează idealurile vieţii bărbaţilor de azi. In al douăzecelea veac, ei pornesc în viaţă cu idealul erotic al burgheziei primitive, cu un ideal erotic mic-burghez. In lumea capitalismului desvoltat, ei hrănesc iluzii crescute în mediul idilic al veacurilor trecute. Realitatea brutală vine să-i trezească. Cad în abiz, din înălţimile visate par'că în beatitudinea beţiei de haşiş, şi nu mai cred nimic, nu mai speră nimic, devin nihiliştii vieţii sub masca de cetăţeni de treabă şi idealişti incorigibili...

Dar ceiace lipseşte azi omenirii, nu este numai un nou ideal erotic, corespunzător timpului. Mă îndoesc dacă, în aceste timpuri de tranziţie şi prefaceri, el s'ar putea desvolta, trainic şi bineconturat. Haosul erotic nu este decât oglinda haosului general al lumii capitaliste şi abia când, din acest haos se va naşte strălucitoare noua lume a dreptăţii, viaţa erotică va fi pusă şi ea pe noui temeiuri, epocale. Criza erotică se combină adânc cu criza generală ideologică a timpului. Burghezia revoluţionară a avut idealurile ei: să creeze lumea burgheză şi efortul ei creator a dat omenirii comori nepreţuite de cultură. Dar burghezia de azi? Unde sunt, unde pot fi idealurile ei? Salvarea unei societăţi ale cărei nedreptăţi şi mai ales a cărei incompatibilitate cu interesele umanităţii este atât de vădită? Sau idealuri individuale ca acelea care încălzeau pe vremuri pe protagoniştii lumii burgheze? Nu, lumea burgheză se sfarmă, ea nu mai poate produce idealuri mari care să conducă generaţiile noui. Dar un sens al vieţii este, totuş, necesar omului. „Veşnicul învins" nu-l găseşte pentrucă nu-l caută în alt domeniu decât în eul său, mic şi irelevant. O lume întreagă trebue schimbată, o lume nouă trebue clădită — iată ce poate da sens vieţii noastre de azi, peste cataclizmul haotic al lumii burgheze.

LOTAR RADACEANU

HENRI DE VARIGNY: La Mort et le Sentiment
éd. F. Alcan - Paris

D. Henri de Varigny a tipărit înaintea acestui volum care-i al doilea din seria *Essais sur la Mort*, o carte tot atât de interesantă şi tratând o altă laturе a aceleiaşi probleme: *La Mort et la Biologie*.

Cercetând moartea din punct de vedere ştiinţific, d. de Varigny ajungea să facă un elogiu al morţii. „In mişcarea universală a naturii, moartea este necesară şi raţiunea o acceptă".

In acest al doilea volum autorul pune problema morală în legătură cu moartea. Dacă raţiunii omeneşti i-a fost mai uşor să acepte moartea ca pe ceva necesar (în privinţa aceasta a se vedea cu deosebire gândirea epicureilor) sentimentul omenesc este mai greoiu în a accepta necesitatea morţii.

Ca unică rezolvare a problemei morale d. de Varigny nu vede decât desvoltarea unei arte speciale: arta de-a muri uşor, *euthanasia*.

Astfel, d. de Varigny caută să ne înveţe această artă, care începe cu cunoaşterea cauzelor morţii şi — în limitile posibilului — cunoaşterea morţii însăşi. Ni se vorbeşte, deci, aici despre imortalitatea organismelor unicelulare; longevitatea la diverse specii; centenarii; lupta împotriva îmbătrânirii precoce; întinerirea biologică; moartea naturală; dacă suferim murind; dacă suferinţa ataşată actului morţii poate fi suprimată; importanţa asfixiei terminale etc.

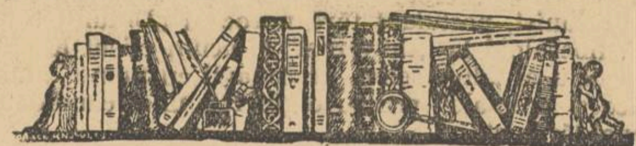
Se pare că există un apetit al morţii, o voluptate de-a muri la bătrânul sătul de zilele trăite şi că, prin urmare, longevitatea ar rezolva laturea sentimentală a problemei, aducând o armonie între făptura fizică şi făptura morală din noi. Se mai pare însă că longevitatea, când nu e şi ea înăscută, se câştigă cu greu, dacă nu e chiar imposibilă. Insuşi d. de Varigny are o atitudine ironică, atunci când pomeneşte de Descartes care ne făgăduia cinci sute de ani de viaţă şi el a murit dintr'un guturaiu la cincizeci şi patru.

Ceace e nou şi puternic argumentat în cartea d-lui de Varigny este refutarea afirmaţiei că cei ce iubesc mai mult viaţa sunt cei ce se tem mai mult de moarte.

Intr'adevăr, afirmaţia aceasta, care este aproape o credinţă generală, este lipsită de realitate.

Nu ştiu dacă dintre toate categoriile de gânditori ai lumii, aflăm vreuna în care să intre mai mulţi iubitori de viaţă, decât în categoria epicureană. Epicureii sunt slăvitorii plăcerii de-a trăi şi totuşi epicureii au fost cei dintâi, în istoria gândirii omeneşti, care să înlăture frica morţii şi s'o accepte „biologiceşte" — cum ar spune însuşi d. de Varigny — ca pe ceva necesar „în mişcarea universală a lumii".

Dacă lucrarea d-lui de Varigny nu este ultimul cuvânt în problema morală şi ştiinţifică a morţii, este totuşi o lucrare valoroasă şi utilă. D. de Varigny a ştiut să ocolească un misticism nebulos, lesne coborâtor în spiritism, magie, teosofie, etc., care poate apărea odată cu problema morţii în viaţa noastră sentimentală.

Muzica arabă

Emile Vuillermoz, care a luat parte la Congresul internaţional de muzică orientală dela Cairo, ţinut sub auspiciile regelui Fuad, a cules observaţii interesante, pe care le-a publicat în „Candide".

El a observat că arta muzicală arabă e specific populară şi numai în cafenele sau la răscrucile străzilor s'a conservat curată.

Congresul avea de scop tocmai să reglementeze arta subtilă a trubadurilor egipteni şi să dea o armătură mai solidă acestei arte, care ameninţa să devie bastardă şi chiar să dispară. Comparând muzica cu arhitectura arabă Vuillermoz găseşte o similitudine fundamentală. Iată observaţiile lui:

„Atunci când Islamul vrea să introducă, în edificiile sale admirabile, un element de lux şi de bogăţie — e de ajuns să sculpteze sau să picteze pe friză un simplu verset din Coran. Scriitura arabă, prin sine însăşi, e un joc de artificiu, de curbe minunate, de linii şi volume armonios echilibrate.

Acelaş lucru se petrece cu orice melodie cât de simplă, susţinută de câteva instrumente discrete.

Toată arta cântecului constă în faptul de a broda fiecare notă cu o delicateţe infinită... Contrar muzicii europene, în care artiştii caută o inflexiune nouă în suprapunerea de tonuri şi timbre, muzica arabă excelează prin vibraţia savantă, imprimată sunetelor izolate, în care se găseşte un element de emoţie puternică. Emoţia aceasta nu e imediat perceptibilă urechii noastre barbare. Gândiţi-vă numai că noi trăim într'o serie de convenţiuni acustice cu totul arbitrare. Toată muzica noastră se bazează pe postulate de o simplicitate destul de grosolană. Noi am constituit pentru uşurinţă o gamă zisă „temperată" care din punct de vedere muzical nu valorează mare lucru. Mai mult, cele două moduri major şi minor, pe care le-am fabricat mai mult sau mai puţin din resturile modurilor vechi, sunt invenţii de şcoală care nu merită să fie relevate.

Pentru uşurinţa vocabularului, noi admitem că muzica arabă se serveşte de sfertul de ton; în realitate ea întrebuinţează un cromatism mult mai subtil şi mai nuanţat. Orice atingere uşoară a sunetului e permisă.

Muzica arabă ştie să scoată dintr'un ton o întreagă serie de sunete delicate.

In felul acesta capătă sunetul o instabilitate care-l face mai aerian, mai imaterial.

El pluteşte şi pare întotdeauna gata să se evaporeze, să treacă în neant.

Totuşi, în apariţia aceasta fugitivă, muzica arabă cuprinde o lume de senzaţii şi sentimente de un rafinament extraordinar.

Pentru un auditor superficial, arta aceasta de nuanţe degradate pare monotonă; dar de îndată ce-i pătrunzi misterul, modul nostru apare de o grosolănie aproape neertată.

INSEMNĂRI

D. Nichifor Crainic și politica

Ultimul număr al „Gândirii" se ocupă de „primatul politicii". La noi politica ar fi distrus totul prin incapacitate, corupție și lichelism.

D. Nichifor Crainic vorbește cu scârbă de cei ce n'au „mânile prea curate" — de „diversele personagii cu nume antice, istorice sau animale" din toate partidele, cuprinse între granițele Vechiului Regat sau peste ele, în provincii.

Ceiace indignează mai cu seamă pe directorul „Gândirii" este lichelismul.

„Asistăm după războí, — spune d-sa, — la o serie de manevre, de „evoluții", de căsătorii și de divorțuri politice, dezgustătoare prin cinismul lor.

„Orice constanță doctrinară, orice ținută morală, orice eleganță au dispărut din politica românească. Evident oportunismul este una din constanțele politice românești, ea se atenuase însă mult în perioada 1848-1914. Lumea românească antebelică putea să se mândrească cu unele personalități politice a căror constanță doctrinară și eleganță în linie inspiră respect. Petre Carp, Titu Maiorescu, Vasile Lascăr, Brătienii, Menelas Ghermani, Lascăr Catargiu etc., etc., constituiau specimene rare și prețioase nu numai în politica românească ci și în cea europeană".

In alt număr al „Gândirii", d. Nichifor Crainic se exprima astfel vorbind de politică: „gorila politică, de-o fioroasă incapacitate"... „mizerabilul spirit politic"... „Exponent al instinctelor populare, politicianul e totdeauna o gură mare și întâmplător un cap subțire".

Democrația e, după d-sa, o „mlaștină"; iar „omul democrației — un arendaș temporal al puterii, care n'are inițiativă; el lucrează sub presiunea categoriilor sociale. Echilibrul politic în statul democratic stă în armonizarea acestor interese și funcțiuni afirmate, pe încăeratele, de categoriile sociale".

Cea mai proastă părere o are însă d. Nichifor Crainic despre democrația național-țărănistă: „In parlamentul național-țărănist, în Decembrie 1930. Ar fi fost de așteptat ca reprezentanții „autentici" ai țărănimii să aibă un program precis pentru cultura populară, cel puțin. Sinceritatea democratică și starea înapoiată a satelor i-ar fi obligat la aceasta. Altfel ce rămâne (și ce a rămas?) din politica democratică decât stoarcerea sistematică a averii publice, după o exploatare demagogică, electorală, a instinctelor și apetiturilor maselor? Mi-a fost dat să fiu deputat în acest parlament dominat de un desgustător materialism. In atmosfera lui grea, de cafenea de samsari, n'a putut răsuna absolut niciun glas pentru interesele culturii. L-ar fi sugrumat cu brutalitate apetitul materialist colectiv".

S'ar părea că d. Nichifor Crainic n'ar fi făcut niciodată politică — și încă național-țărănistă.

D-sa a fost secretar general averescan, deputat național-țărănist, postulant fără noroc al „Uniunii Naționale", liberaloid la „Universul" și acum client la scara de serviciu al „diverselor personagii cu nume antice, istorice și animale" pentru obținerea unei candidaturi național-țărăniste.

Credem însă că nu i se va procura desgustul de a respira, pentru a doua oară, atmosfera viciată a unui parlament — transformat într'o adevărată „cafenea de samsari". — *M. Sevastos.*

Nicolae Vermont

A murit un artist cinstit și de talent.

Născut în 1866 la Bacău, Nicolae Vermont și-a făcut studiile primare la Brașov, apoi a fost înscris la un liceu din București.

Având aplicațiune mai mult la desen decât la învățătură, Vermont — după ce termină cursul inferior de liceu — se înscrie, în 1881, la Școala de Belle Arte din Capitală.

Aci, a fost remarcat de artiștii de seamă ai epocii și toți voiau să-l aibă în atelierul lor.

Astfel a ajuns Vermont elev al pictorului Nicolae Grigorescu.

După câțiva ani de studiu sârguitor, a plecat să se perfecționeze în arta picturii la Academia de Arte Frumoase din München, pe care a absolvit-o cu succes.

Intors în țară, a luat parte la cele mai însemnate manifestări colective ale plasticei românești, militând întâi în jurul simboliștilor de la revista „Ileana", apoi în sânul „Tinerimii Artistice" unde s'a ilustrat printre figurile cele mai distinse ale acestei Societăți.

Se specializează în portrete, și mai ales chipurile de țigănci pe care le-a pictat i-au stabilit în scurtă vreme faima de fruntaș al geniului.

A mai lucrat scene de interior, flori, peisaje, naturi moarte și nuduri în care simțul compoziției se întrecea totdeauna cu o tehnică desăvârșită a coloritului și cu o libertate neîngrădită de inspirație.

Cu Nicolae Vermont plastica noastră pierde pe un înzestrat și delicat mânuitor al penelului și pe unul dintre cei mai aristocrați reprezentanți ai tradiției cuminți și generoase. — *h.*

N. Leonard

Săptămâna aceasta, camarazii și prietenii lui N. Leonard i-au înnălțat la Șosea un bust săpat de sculptorul O. Han.

Acest mic eveniment ce s'a petrecut între copaci și flori, subt un cer luminos, a fost dulce prilej de amintire a farmecelor cu care altădată „Contele de Luxemburg" a știut să cucerească.

In ultimii ani ai vieții lui Leonard, opereta trena. Totuși, când știai că, seara, tenorul din „Fetița dulce" va cânta cu aceiași căldură și simțire, te duceai să asculți o operetă de atâtea ori ascultată. Când însă a dispărut tenorul, a trebuit să dispară și opereta. Mănunchiul de actori, strânși în jurul lui Leonard, — în jurul operetei deci, — s'a desfăcut și s'a împrăștiat.

Fiindcă Leonard nu era numai o atracție hotărîtoare și aproape exclusivă pentru spectatorul și mai ales spectatoarea obicinuită a operetei. Ci și bunul camarad, boem și amical, care era capabil să ție trează prietenia între actorii trupei sale.

Cine a urmărit opereta pe care o cânta trupa Leonard-Maximilian la Teatrul Liric pe vremea ocupației germane și câțiva ani imediat după războiu, și-a dat seama că aici nu era vorba numai de legături de interese, ci și de o nobilă pasiune comună tuturor actorilor.

Numele lui Leonard se leagă de începutul educației spectatorului nostru de după războiu. Mulți din cei ce frecventează azi teatrul, n'au scăpat o seară din celebrele seri dela Teatrul Liric sau Parcul Oteteleșanu.

Și azi sunt oameni care suspină după spectacolele îngrijite și interpretate de Leonard. Există o ușoară și dulce nostalgie după *Floarea din Stambul, Dragoste în zăpadă, Mazurca albastră, Fetița olandeză, Fire de artist, Vânzătorul de păsări, Voevodul Țiganilor, Cowboy, Lampagiul de seară,* etc.

Amintirea lui Leonard înseamnă amintirea despre o epocă întreagă — și încă cea mai glorioasă — a teatrului românesc.

Cei ce s'au strâns Miercurea trecută, pioși, în jurul bustului lui Leonard, și-au procurat voluptatea unei frumoase amintiri, care mai leagănă și azi inimile doamnelor cu flori în suflet, și au făcut gestul nobil al unei comemorări meritate de un bun actor și un cald cântăreț.

Edgar Poë și contemporanii săi

Din ziua în care Edgar Poë a fost „descoperit" de Charles Baudelaire, faima, influența și prestigiul său au crescut vertiginos atât în Franța — unde a câștigat numeroși discipoli — cât și în America, unde va fi socotit de aci înainte printre cei mai mari poeți și nuveliști, care au ilustrat limba engleză.

Până la intervenția lui Baudelaire însă, nimeni nu întrezărise în Edgar Poë pe povestitorul, poetul și criticul ce avea să dobândească mai târziu o reputație mondială.

Astfel, Killis Campbell, care a publicat cea mai prețioasă ediție critică a lui Poë, constată într'o recentă lucrare că autorul celebrelor povestiri fantastice:

1) ca poet, nu prea era apreciat de către contemporanii săi, care „virtualmente" îl ignorau până la publicarea în volum a culegerii de versuri dela 1845. A urmat o epocă de succes, după care el a fost cu totul uitat până la moarte;

2) ca povestitor, povestirile lui fantastice și bizare i-au creat destul de repede oarecare reputație locală. Dar fascinațiunea logicii sale în acelaș timp constructivă și deductivă, a trecut neobservată;

3) era apreciat și temut mai ales ca critic. Nu pentru imparțialitatea lui conștientă și judicioasă, ci cu deosebire pentru causticitatea lui redutabilă și pentru îndrăzneala severității sale față de autorii cei mai respectați și mai lăudați ai epocii, aceia a căror situație materială și intelectuală era dintre cele ce stârnesc totdeauna invidia contemporanilor.

Unii l-au acuzat chiar de sadism și de venalitate. Lucrul e foarte explicabil: își îngăduise să distrugă reputația unui oarecare Briant a cărui vâlvă a pierit odată cu moartea lui; și-a permis să nu se extazieze fără rezerve în fața geniului unui Longfellow sau Emerson; a ridiculizat clica pedantă, moralizatoare și mediocră a celor pe care-i numea „Literații din New-York"; a încurajat talente necunoscute, etc.

Contemporanii nu-i puteau erta toate aceste „imprudențe". Disprețul lor s'a manifestat cu brutalitate. Emerson nu vedea în Poë decât un palavragiu inconștient. Ca să-și publice povestirile, Poë a trebuit să solicite timp de patru ani pe editori. Nimeni n'avea încredere în autor: „Povestirile astea sunt cam ușurele și nu pot alcătui un succes!"

Ca poet, era socotit pueril, obscur și în cele mai bune poeme ale lui se vedea un conflict între frumusețe și non-sens. Versurile i se publicau cu foarte mare greutate; manuscrisele și le vindea pe nimic.

Nici după moartea lui, aprecierile nu sunt mai laudative. Prietenul său J. R. Thompson declară că între poemele lui Poë sunt câteva nu tocmai de disprețuit.

Iar „Edinburgh Review" cea mai respectată și mai influentă dintre publicațiile periodice în limba engleză scrie în 1858, cu prilejul apariției în patru volume a operelor complecte ale lui Poë:

„Edgar Allan Poë a fost fără îndoială unul dintre personajele cele mai nevrednice din câte au existat în lumea literelor. Am mai cunoscut și alți scriitori leneși sau lipsiți de prevedere, bețivi și nestăpâniți, ingrați și perfizi, dar Poë se pare că a ajuns să absoarbă și să combine toate viciile pe care le-au avut vreodată oamenii de talent..."

Și mai departe:

„...A disprețuit ce avea mai bun într'însul. O luptă continuă se dădea între el și virtute, și niciodată nu învingea virtutea. Rezistența lui morală era slabă; în loc să caute atmosfera pură și salubră, prefera aerul viciat unde dădea frâu liber poftelor sale josnice și vulgare..."

„...A cunoscut pe rând recompensele obișnuite ale vieții — reputația, belșugul, prietenia, dragostea, — dar el le-a pierdut tot cu aceeași ușurință din pricina detestabilei sale pasiuni pentru băutură. Și-a ofensat binefăcătorul, și-a trădat prietenii, și-a sacrificat dragostea, a ajuns cerșetor, vagabond, calomniator de rând, bețiv adăpostit într'un ospiciu public pentru săraci, urât de unii, disprețuit de alții și evitat de toți oamenii de treabă...".

Și totuș, bețivul acesta a fost un scriitor de geniu.
h.

Centenarul nașterii lui Gustave Doré

La Petit-Palais din Paris, o interesantă expoziție retrospectivă servește de preambul comemorării prodigiosului desenator pictor și sculptor Gustave Doré, care s'a născut la Strasbourg în 10 Ianuarie 1833 (alții spun 1832).

Nu e rău ca tinerii artiști de azi să facă cunoștință cu acest geniu puțin uitat. Căci Gustave Doré, ajutat de o extraordinară facilitate și o vervă neobicinuită, a fost cel mai fecund, cel mai spiritual și cel mai puternic ilustrator al veacului său — și poate al tuturor veacurilor.

O socoteală recentă ne spune că a compus dealungul vieții sale, care a fost prea scurtă, aproape 70.000 desene, litografii și gravuri. E adevărat că dela vârsta de șase ani a început să deseneze pe cărțile sale de școală, în loc să-și învețe lecțiile. Părinții săi l-au surprins într'o bună zi pictând portretul unui unchiu al său pe cearșaful de pat, întins pe șaseul unui paravan de sobă. La unsprezece ani, elev la liceul din Bourg-en-Bresse, și-a publicat primele litografii. Iar la cincisprezece ani, încă licean la școala Charlemagne din Paris, trimise la *Journal pour rire* o uimitoare serie de caricaturi, „Isprăvile lui Hercule", care îl făcu cunoscut. Niciodată nu s'a revelat o vocație într'un chip mai strălucit. De-atunci toate jurnalele ilustrate l-au disputat; apoi editorii.

Să ne amintim nomenclatura operelor și capodoperilor al căror ilustrator neîntrecut a fost Gustave Doré, rând pe rând bufon, grațios sau tragic romantic. Debutul adevărat și l-a făcut în 1854 cu ediția ilustrată a lui *Rabelais.* Avea 21 de ani. Apoi vin *les Contes drolatiques* ale lui Balzac (1856), care au inspirat unui redactor dela *Tintamarre* acest joc de cuvinte muzical:

Do, re, mi, fa, sol, la, si, do...
Doré mit face aux lazzis d'au-trefois.

Ilustră apoi: *Essais*-urile lui Montaigne (1857); *Călătoria în Pirinei* a lui Taine (1859); *Infernul* de Dante (1861); *Atala* de Chateaubriand (1862); *Don Quijote* (1862); *Biblia* (1864-66); *Paradisul pierdut* de Milton (1865); *Fabulele* lui La Fontaine (1867); *Poemele* lui Tennyson (1866-68); *Purgatoriul* și *Paradisul* de Dante (1868); *Istoria cruciadelor* de Michaud; *Londra* de Louis Enault; *Orlondo furioso* de Ariosto (1879), etc.

Intre timp făcea gimnastică la trapez în atelierul său din strada Bayard, se improviza clown de circ, frecventa pe Offenbach, Edmond About, Rossini, cucerea inimile actrițelor celebre Hortense Schneider, Alice Ozy și Sarah Bernhardt care îi scria: „Te sărut și te iubesc, prietene, atât cât poate să iubească Sarah Bernhardt..."

Intr'un cuvânt, cu toată activitatea-i formidabilă. Gustave Doré ducea voios „la belle vie" de artist. La un bal al elevilor dela Belle-Arte, fu văzut într'un costum *Prairie,* cu craniul împodobit de plante sălbatece, cu peluze și iazuri zugrăvite pe corp.

O criză de anghină pectorală îl răpuse în plină glorie la 50 de ani, în ziua de 25 Ianuarie 1883. Astfel că în Ianuarie viitor se va putea comemora centenarul nașterii și cincantenarul morții sale.

Mărunte

■ Au apărut, în admirabile ediții de lux versurile d-lui G. Topârceanu: *Balade vesele și triste* (ed. IV-a); *Parodii originale* (ed. IV); *Migdale amare* (ed. II-a); edit. Cartea Românească. In numărul viitor vom publica un studiu critic despre reputatul umorist și poet.

O Casă de nebuni

Scriitorul rus A. Cehov zugrăvește, într'una din operele sale, o casă de nebuni, sau mai exact pe unul din pensionarii acestei case de nebuni, fost student, care în momentele de liniște se dovedește și acum inteligent și instruit, încât pntru doctorul spitalului este o plăcere să stea de vorbă cu dânsul.

Dar a sta de vorbă cu nebunii — mai ales într'o localitate mică — este primejdios. Ciudatul doctor, care găsește înțeleaptă convorbirea cu nebunul, este acuzat a-și fi pierdut și el mințile, și închis însuși la balamuc.

Tragi-comedia doctorului Efimici este minunat zugrăvită în volumul „Pavilionul No. 6" apărut în biblioteca „Dimineața", în excelenta traducere a d-nei Sofia Dobrogeanu-Gherea.

Prețul unui volum 7 lei.

IN VILEGIATURĂ !!

lectura va forma desigur cel mai important capitol al recreațiunei d-voastră estivale.

Și pentru acest scop, aveți neapărată nevoe, pe termenul de o lună, cât veți rămâne la munte sau la mare, de:

6 romane excepționale;
36 nuvele antrenante;
20 schițe umoristice;
12 jocuri de societate;
24 jocuri de cuvinte încrucișate;
10 studii populare asupra dragostei, cinematografului, teatrului, artei în genere, sentimentalismului, moravurilor la noi și aiurea, etc.
56 modele de toalete elegante;
200 planșe fotografice excepțional de bine reușite, care să vă încânte ochiul.

Această respectabilă cantitate de material literar de cea mai perfectă calitate, o puteți obține gratis și imediat, abonându-vă pe timp de un an la

„Magazinul"

Abonamentele de vilegiatură, ce se fac începând dela 1 Iunie, vă dau următorul avantaj:

Imediat la trimiterea sumei de lei 300 (trei sute) costul abonamentului, vi se expediază numărul curent precum și

6 volume anterioare

după alegere, conținând lectura de care vorbim mai sus.

Așadar, puteți pleca în vilegiatură cu acest uriaș bagaj literar, primind apoi numerele la apariția lor regulată.

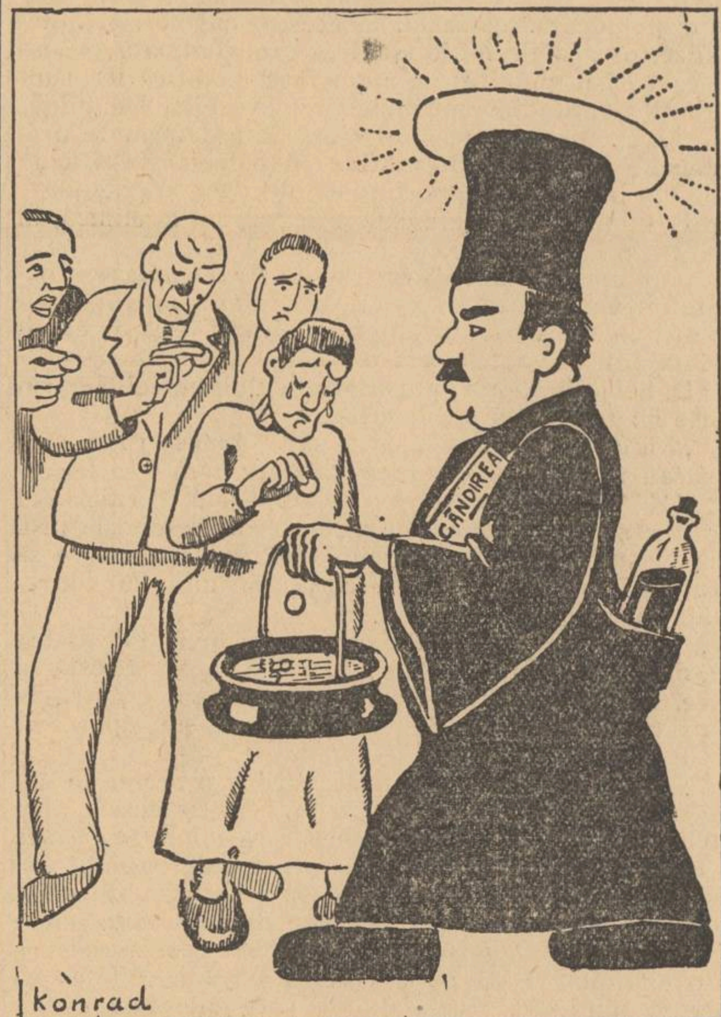
Pentru vilegiatura dv., cea mai ideală recreațiune este și rămâne

„Magazinul"

Trimiteți chiar azi suma de 300 lei pentru abonament, pe adresa administrației, str. Const. Mille 7 și veți primi imediat 6 (șase) volume elegante, tipărite pe hârtie chromo.

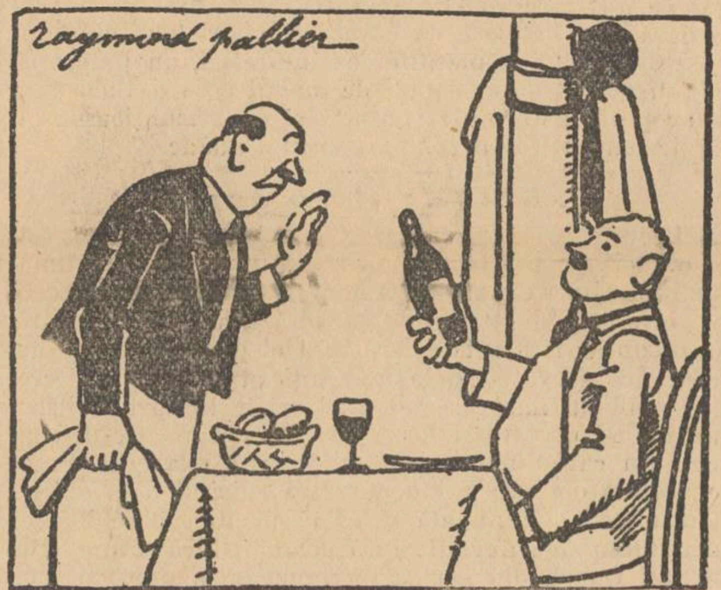
Pentru abonamentele pe 6 luni (lei 150), doritorii primesc trei numere anterioare la alegere.

Scumpete

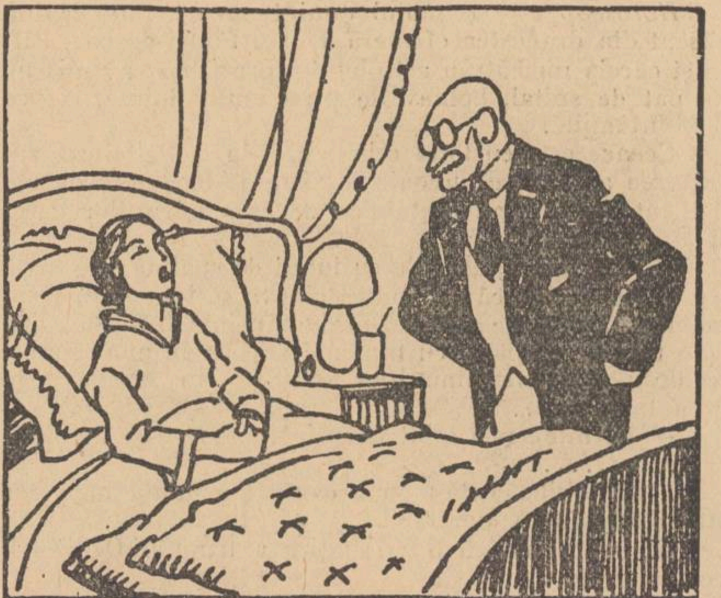
„Timpul redactorilor „Gândirii" e scump — cași hârtia pe care se tipărește această revistă".
(GÂNDIREA)

Un cunoscător

— Băete! vinul de patruzeci de lei e mai prost decât cel de douăzeci și cinci...
— Mă mir... E acelaș vin!

Consultație

— Așadar, scumpă doamnă, nu vă simțiți bine... Ce aveți?...
— Tocmai asta era să vă întreb, domnule doctor!

Periferia în literatură

Sub acest titlu, d. Petronius recenzând în „Viitorul" romanul „Fundătura Cimitirului No. 13" datorit d-lui Tudor Teodorescu-Braniște, — după ce spune că a găsit în această carte „o imagine de-o savoare particulară a psihologiei mahalalei noastre" — adaugă:

„D. Teodorescu-Braniște observă mahalaua, cu un dor de meticulozitate am zice savantă, cu o abilitate de transformare sufletească rară la alții, încât cartea sa aparține raftului de bibliotecă la care ne ducem cu încredere ca să ne distrăm, dar la care apelăm să și prindem în observația meșteșugită a artistului, imaginea și sinteza unei părți de lume, ce trăește lângă noi cu o coloratură ce se limitează între câteva pătrare de teren.

„De aceia relevăm aci cartea d-lui Tudor Teodorescu-Braniște, nu numai ca o foarte reușită înfăptuire fantezistă, dar și ca un document social.

„In această dublă calitate, scrisul ziaristului, a reușit să tulbure efemeridele unei munci ce nu i se cere „ieri", ci lipirea numai pe tabletele zilei a faptului ce mâine nu mai este".

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

1932 —
SIBIIU

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 603

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 26 Iunie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Proza lirică

— Grigori Sturdza: Pygmalion, Bucureşti 1932 —

Asupra cuvântului *roman* sunt încă iritabili profesorii de literatură şi criticii cu apucătură şcolară. Ei cred a şti precis ce e un roman, după numărul de pagini şi după natura cuprinsului; prin această credinţă situaţia lor este, astăzi, paradoxală. In voia lumii şi a timpurilor cuvântul acesta şi-a lărgit cu mare libertate înţelesul. Colecţii de scrisori şi memorii; dialoguri politice, filosofice, religioase ; voluminoase istorii de familii şi povestiri dramatic strânse în o sută de pagini, abundente expectoraţiuni lirice — se numesc, acum, liniştit, în subtitlu: romane.

Uzul adevărat ne arată că acest cuvânt, după ce va fi concurat sinonimic, destulă vreme, cuvântul *foileton*, se va îndrepta să însemne, poate: carte, simplu — o întâmplare simetrică celei a cuvântului grec cu care europenii au ajuns a numi Sfânta Scriptură; numai că, la roman, mişcarea se face în sens opus, dela o semnificare specială spre una generală. Romanul este cartea favorită, e breviarul vremilor nouă — cum se vede şi din format chiar. Supărările profesionalilor oficiali ai literaturii, şi obiecţiile lor, sunt acum demult alături cu drumul. Romanul este cartea în care se găseşte una din materiile (obişnuit : mai multe, amestecat) rezervate subsolului ziarelor : Filosofie ; Religie ; Morală ; Psihologie intimă, sau naţională, sau socială; Politică; Erotică; Satiră socială, naţională, literară, — uneori satiră asupra unui singur om; Istorie, văzută pitoresc sau interpretată filosofic ori psihologic; Impresii de călătorie, şi orice fel de mulţumiri sau nemulţumiri, cetăţeneşti, domestice ori din viaţa adânc personală. Se cere totuşi, cu oarecare stăruinţă, pentru a corespunde titlului de „roman", ca acest material să se prezinte, sau sub formă de naraţiune oarecum anonimă, sau sub formă de scrisori, de Jurnal, de amintiri proprii ale povestitorului care, în acest caz, ni se angajează direct autobiografic.

Este fatal ca, în materie de artă, terminii generici să devie tot mai de prisos: şi artistul şi opera vreau să fie fenomene din ce în ce mai înverşunat individuale. Până la definitiva sa uitare, cuvântul roman figurează ca un jeton comod pe tabla jocurilor literare. — Am notat aceste pentru a preveni, în cazul lui *Pygmalion* al lui Grigori M. Sturdza, obişnuita întrebare, cu pretenţii critice: e sau nu e roman, ceeace avem dinainte ? Dacă au curs de roman dialogurile de tradiţie platonică ale lui France, şi autoevlaviile lui Barrès...

Romanul personal a crescut prin colaborarea energică a femeilor: un costum literar favorit al apologeticei feministe în veacul XVIII, şi în general o formă de degajare mai mult sau mai puţin discretă — *la femme ne se déguise jamais, mais elle se voile toujours*, zicea cu subtilitate suspectă Madame de Genlis — a oprimaţilor de diverse calităţi, cum au fost până nu de mult femeile, sau unii bărbaţi care s'au născut cu virtuţi consacrate ca feminine. Naturile unde voinţa e în dezacord cu elementele real productive ale spiritului; suflete arse de ambiţii violente şi imprecize, de porniri care, cu acre sgândăriri se urcă până aproape de bordul hotărîtor al faptei expresive, şi veşnic alunecă îndărăt, reînghiţite usturător. Astfel, fireşte, romanul personal e, adesea, accident de adolescenţă, şi forma literară preferată a timidităţii, sau mai mult poate a orgoliului pudic şi iritabil care o întovărăşeşte.

Romanul personal este neapărat o formă literară dintre cele mai ospitaliere; dar analiză psihică şi lirism i se cere, în orice caz. Proza lirică s'a desfăcut uneori din cadrul romanului personal, şi a plutit de sine, vag imn autobiografic, ca în *Orphée* şi *la Vision d'Hébal* ale lui Ballanche, în *Centaurul* lui Maurice de Guérin.

Este de notat că, la Grigori Sturdza, romanul personal e redus la lirism cu o consequenţă aproape fanatică. Avem aci încercarea de a păstra puritatea strictă a unei forme. Prin aceasta cartea obţine o savoare veche, curioasă; dar nu numai prin aceasta.

Sturdza fixează ca izvorîtor al acestui debit pur liric, o figură de diletant absolut. Perfecţia desenului merge până aproape de marginile autoironizării, atât de scrupulos a inventariat autorul caracterele tipului.

Ficţiunea primordială: „Scriu numai pentru mine paginile aceste. — E numai pentru mine tot ce voiu scrie" — ne întâmpină cu surâs de artificiu literar bătrânel, căzut în copilărie. Ca şi Sainte-Beuve, care, la 22 de ani, în *Joseph Delorme*, scria serios: „C'est sur le passé que je me rejette", liricul din „Pygmalion" cochetează intens cu farmecele dulci-amare ale trecutului. Şi iarăşi: „Când eram tânăr, scriam numai pentru mine". Acum, în maturitate, după ce a dat la lumină o sumă de cărţi, între care un *Cesar Borgia* (şi în oglindă, liricul îşi încearcă delicat asemănare fiziognomică cu acel prestigios specialist al voinţei), revine în treacăt la scrisul „pentru sine".

„Mă plimb şi acum în pădurea scumpă copilăriei mele... Acum minunea se desprinde la fiecare pas sub îndemnul privirii mele creatoare... Artistul a răscumpărat cu prisos dezamăgirile vieţii". Artist din „dezamăgirile vieţii" e un alt simptom deciziv al naturii diletante. In sfârşit, culminaţia: „m'am întrebat ca de pe hotarul a două lumi contradictorii, care e lumea adăpostitoare a adevărului veşnic, în care trebue să găsesc calea ce mă va duce spre *desăvârşirea pe care o râvnesc*". Căutarea deliberată, din capul locului conscientă, a „desăvârşirii": iată, în complet, metoda himerică a diletantului. „Desăvârşirea", cel mai impreciz dintre idoli, narcotic perfid al instinctului şi al sănătoasei lăcomii de a făptui...

„Voiam să scriu o carte... şi am înţeles curând că nu era decât începutul unui şir nesfârşit de lucrări, piatra fundamentală a unei opere vaste şi nebănuite"... Proiecte imense, aşteptare, viitor, aşa se numesc diavolii sub ghiara cărora se alintă dureros — tot diletantul !

„Mi-am făcut idoli din zdrenţele neputinţei mele... şi caut, caut într'una, şi par'că nu mai ştiu ce-am pierdut..." — astfel se amplifică până aproape de măreţie icoana slăbiciunilor quitensenţiate cu care se joacă, din care se adapă cu acră poftă, diletantul.

Diletantismul nu e fatalitate, numaidecât; din fericire, el poate fi numai stadiu, una dintre bolile de formaţiune care se pot socoti salutare. In această formă de criză pur juvenilă, Sturdza îl schiţează astfel: „Steteam ceasuri întregi cu uşa încuiată în universul meu miraculos. La adăpostul gândurilor mele încrezătoare, fiinţa mea pământească îşi făurea o lume exterioară mai blândă, mai răbdătoare, în care sufletul meu se simţea mângâiat".

Diletantul este un fals izolat. El se joacă de-a singurătatea, ca un copil care, sătul de răsfăţuri, se supără pe mama şi nu vrea să vie la masă. In beţiile sale de visări imprecize, în indolenţa care fuge de forma hotărîtă şi responsabilă, diletantul se deprinde a vedea fals. „Dorurile necunoscute, îndemnurile unei vieţi noui, neînchipuite", îi apar, deodată şi din fugă, ca „forme viguroase" pe care „mintea sa le blagosloveşte cu duh însufleţit", şi spiritul nehotărît se legănă agreabil în urzeala „gândurilor bogate". Diavoleasca mreajă în care se resuceşte diletantul: imprecizia, copilul lenei de a-şi încorda la maximum puterile spiritului, îl smomeşte să simtă bogăţii pipăite acolo unde nu sunt decât posibilităţi difuze, roditoare sau înşelătoare. Spiritul diletant este o fredonare. La cântarea adevărată el nu ajunge; pân'acolo drumul e prea inconfortabil. Ii place să întârzie pe treptele sentimentului pur, acolo unde, prin excelenţă, se operează mirajul pernicios al unei „minţi prea încărcate", al unei himerice abundenţe. Lumea de perpetue avorturi, opacă şi dispneică a diletantului cu nimicurile ei enorme, cu vagul prăpăştios, în jurul cărora se întind desvoltări diluate,— Sturdza ne-o expune, şi minuţios şi amplu. Vorbirea la întâia persoană şerpueşte statornic, între poetic şi elocvent, se abate armonic şi tradiţional în formă de scrisoare sau de povestire autobiografică a iubitei, şi ajunge a ridica tonul până la imn. Insă în jurul acestei substanţe diletantice şi a formei sale adecvate, e desenat un cadru artistic: peizajul psihic al picăturilor de ploaie. Prin încadrarea aceasta tabloul capătă distanţa estetică; grosul expunerii, cu monotonia inevitabilă genului, ni se prezintă cu un caracter de studiu bine susţinut. Să subliniem tare o pagină de virtuozitate discretă, dar de excelentă calitate: jocul de imagini interioare şi externe pe care le proectează călăreţul, în trecerile sale periodice, pe aceeaşi câmpie, prin aceiaş pădure. — Abilitate, sau numai întâmplare? Massa cea mare a textului e de o vechime curioasă: e un fel de a zice care, adesea, ne duce, peste proza lirică a lui Eminescu, până aproape de romanele lui Bolintineanu; iar alteori ne lovim de neaoşia calculată şi de solemnitatea retorică a lui Vlahuţă.

PAUL ZARIFOPOL

GOETHE

Pescarul

Şi apa cântă, apa sună,
Pescarul stă pe maluri,
Uitându-se cu voie bună
La undiţă, pe valuri.
Şi cum priveşte-aşa, deodată
Vâltoarea se despică
Şi o femeie 'nrourată
Din apă se ridică

Şi ea îi cântă 'ncet spunându-i:
„Supuşii ce-mi momeşti,
Cu şiretlicuri înşelându-i,
De ce-i ademeneşti?
De-ai şti'n adâncuri cât e de bine
Trăesc atâţia peşti,
Te-ai coborî 'n vâltori cu mine,
Să simţi cum te 'noeşti.

O, nu se oglindesc în mare
Şi soarele şi luna?
Şi'n apă chipul lor nu pare
Mai proaspăt totdeauna?
Şi cerul nu te'ndeamnă-acum
Cu-albastrul lui din unde,
Şi chipul tău, nu-ţi iese'n drum
Din veşnicii profunde?"

Şi apa cântă, apa sună
Şi-i udă'ncet piciorul;
El simte'n inimă furtună
Şi cum îi creşte dorul.
Iar ea-i vorbeşte, ea îi cântă,
De-acum el e pierdut.
Ea-l trage'n jos, iar el s'avântă,
Şi nu s'a mai văzut...

ION SAN-GIORGIU

Avatarii faraonului Tla

(Fragment eminescian)

Titlul proectului de nuvelă al lui Eminescu este dat de mine, el însă corespunde întru totul cuprinsului povestirii, neterminate, care tratează un caz de metempsicoză. Nuvela, de cel mai senzaţional romantism, cu castele fermecate şi magie, datează din epoca studenţiei, din epoca — probabil — a poeziei *Egipetul* cu care are puncte de asemănare. Influenţa cursurilor de istoria *Egiptului* audiate la Universitate poate chiar la Viena, sigur la Berlin, cum arată însemnările de cursuri, este evidentă. Intr'o compunere umoristică se aminteşte de o lecţie de istorie antică despre: *Craiul Rhamses* şi *nevasta lui Rhodope* (ms. 2268, ff, 24—25) iar în altă parte într'o serie de faraoni e citat *Tlas (T-Las)* (ms. 2257, f. 221 v.). Scrierea lui Eminescu este aci, adesea, fugară, abia schiţată, indescifrabilă. Cu multă atenţiune însă textul poate fi reconstituit cu unele interpretări dubitative. Găsesc nimerit să reproduc în întregime numai părţile descriptive şi să sintetizez dialogurile, lipsite de interes.

. CALINESCU

Memfis noaptea. Tristeţea unui faraon

„Sara... sara... sfânta şi limpedea mare îşi întinde pânzăriile transparente de azur sub luna care 'nnălţimea depărtată a cerului trece ca un mare măr de aur neţinut de nimic în eterul albastru... pustiile Nubiei lucesc verzui sure ca câmpii de ghiaţă, pe care a căzut o ninsoare uşoară şi Memphis, divina Memphis, îşi ridică colosalele ei ziduri ninse de lună în depărtarea ţerei... pare că'ntr'o noapte de vară ar fi nins deodată o pulbere de diamant peste toată lumea şi urmele acelei străluciri ar fi muiat şi'ndulcit aerul cel dulce al Egiptului, şi numai Nilul îşi legăna mişcătoarele şi lungile lui maluri de papură printre cari curg oglinzile lui mari, cari reflectă lumea cerului şi pare că apele lui mişcându-se una peste alta ca linţoliul de cristal mişcător sună în adânc cântarea cântărilor. Uşor sboară luntrea mică şi neagră asemenea unei cugetări printre tablourile măreţe desfăşurate de o parte şi de alta a râului... oraşe vechi ce-şi construesc zidirile lor sure şi colonadele lor infinite în lumina nopţilor, piramidele morminte de regi, crânguri de palmier şi numai pasări călătoare străbat cu aripile'ntinse într'un lung triunghiu adâncimile fără de margine... unde merg? unde?

„In luntrea neagră e culcat [cu] 1) capul lui mare în perini de mătasă bolnavul rege Tla, în jurul naltei sale frunţi o cunună de flori de mac... de floarea uitărei şi a somnului...

„Peste vecinicia undelor sboară luntrea lui până ce dintr'o parte şi dintr'alta a Nilului se ridică grădinile pendente... Două pe maluri, de-asupra lor ca pe umeri de munte, iarăşi două şi înălţimile scărilor iarăşi două... Erau scări urieşeşti ridicate la soare şi fiecare treaptă era o grădină lungă întinsă şi toată lumea lor repezită pas cu pas la cer s'adâncea ca'ntr'o oglindă pas cu pas în infinitul Nilului... Grădinile pendente întoarse străluceau adânc-adânc în râu şi printre ele părea că trece luna ca o comoară în fundul apelor. Luntrea se opri la mal... Regele se dete jos palid şi adâncit şi se pierdu în umbra naltelor bolţi de frunze a grădinilor, trecu în lumina lunei şi umbra lui se zugrăvea pe nisipul cărărilor ca un chip scris cu cărbune pe un linţoliu alb. In fruntea grădinei cei mai nalte era palatul lui, cu cupolă rotundă, cu şiruri de coloane sure, cu bolţi urieşeşti.

„Erau atât de mari acele zidiri, încât regele părea un gândac negru eşit în lumina nopţii care suia scările şi trecea prin bolţile palatului.

„Ei intra într'o sală mare. Memfis era la picioarele lui... oraşul infinit cu cupolele albe... a cărui ocean de palate urieşeşti, a cărui strade largi pavate cu pietre lungi şi albe, a cărui grădini de palmieri forma un tablou, la care se uita uimit şi adânc... I se părea că spiritul Universului viseazâ... el căruia un pământ cu imperii i-e un grăunte şi că visul său măreţ e pentru ăst moment Memfis... Bolţile ferestrelor i se arcau înnalt deasupra frunţii... bolta salei era scrisă de jur împrejur cu zodiile cerului... pe murii nalţi erau chipurile zugrăvite a regilor Egipetului.

„El gândea... Ce umbre urieşeşti treceau în închipuirea sărmanului muritor, care'ntr'o lume atât de măreaţă se simţea atât de mic, ca o furnică ce pluteşte pe-o frunză tremurătoare pe suprafaţa Nilului. Deodată peste ferestile înalte căzură lungi perdele rose... şi el rămase în sala întinsă într'un întuneric trandafiriu îngăimat* de lumina lunei, ce plutea asupra Egipetului. Memfis dispăruse de sub picioarele lui... el rămase singur cu gândurile lui negre... Noaptea tăcea... El se primbla prin umbra trandafirie a salei în talarul lui negru — strălucit... apoi scoase din sân o fiolă de [...?] dintr'un singur ametist, luă o cupă săpată dintr'un [..?...] mare pe care o împlu cu apă sântă a Nilului... Destupă fiola şi turnă trei picături ca cerneala din ea peste apa din cupă şi [apa] deveni încet-încet întâiu galbenă ca un aur diafan, apoi rosă ca cerul aurorei, apoi albastră şi adâncă ca albăstrimea cerului.

„El se uită încet în pahar şi părea că vedea lucruri ciudate în metamorfosele colorilor lui... Intr'adevăr i se păru că vede în aurul diafan, în fund, o muscuţă de om, c'o cârjă în mână, bătrân şi pleşuv, dormind cu picioarele în soare şi cu capul în umbra tinzii unei biserici... In apa rosă văzu par'că un peştişor vioriu care semăna cu un tânăr frumos... în apa viorie văzu un om sinistru şi rece cu faţa de bronz...

— Peste cinci mii de ani — şopti el surâzând... O Rodope, Rodope ! Deschise o uşe mare şi intră într'o sală a cărei podea era o unică oglindă de aur... sală fără acoperământ... de-asupra cerul cu toate oceanele de stele... în oglindă cerul cu toate oceanele de stele... I se părea că e un greer amărît suspendat în nemărginire...

— Isis, strigă el spre oglindă... Isis apari !!

„Tabla se'negri şi de-asupra apărură scrisori albe... chipuri de oameni şi animale... Palatul întreg se cutremură lin...

— A sosit ora morţii mele... zise regele, ca şi când ar fi vorbit cu el singur. aştept să-mi spui adevărul... nu-mi zugrăvi chipuri trecătoare — care să mă facă a crede că suntem numai pulbere...

„Un râs clocoti prin toată sala...

— Ce râzi, zise regele întunecos... mie nu mi-e ? râde demone... voi adevărul nu batjocură...

— Pulbere ? răspunse un glas din oglindă cu o rece şi cruntă expresie de ironie... pulbere ?... te'nşeli... ce eşti tu rege Tla? Un nume eşti... o umbră! Ce numeşti tu pulbere? Pulberea e ceeace există întotdeauna... tu nu eşti alt decât o formă prin care pulberea trece... Ceeace'nainte de doi ani se numea regele Tla este atom cu atom altceva decât ceeace azi se numeşte tot cu acelaş nume.

— Chipul tău Isis...

„Pe tabla neagră se zugrăvi un cerc mare roşu... de acest cerc erau aninate fiinţe ca o scară... jos minerale, în care plantele îşi duceau rădăcinile... animalele îşi duceau rădăcinile în plante, omul în animale, minerale în om, plante în animale, animale în plante, omul în animale şi prin toate aceste forme tremura cercul roşu şi făcea să joace formele negre pe firul ei roşu...

— „Am înţeles...

„Oglinda se auri... şi cerul se adânci în infinitul ei...

„Regele se văzu iar... o clipă suspendată... O Rodope ! Rodope!! murmură el trist... Ce am numit eu Rodope... o umbră !

„Regele eşi şi trânti uşa după sine...

„Oglinda singură se'ncreţi ca suprafaţa unui lac... glasuri se certau în fundul ei cu sfada valurilor... Chocit * şi plâns... ţiuit, urlet... suspin şi un glas mare începu să râdă prin tot caosul de glasuri mii...

— O inamicul meu cel mare... spunea un glas ce îmbla prin sală... Piramide şi temple, oraşe şi grădini suspendate puneţi contra privirilor mele... Râd de voi regi ai pământului, râd de voi... Ce căutaţi a prinde eternitatea în nişte coji de piatră, care pentru mine sunt coji de alună... In mine, în peire şi renaştere *este* eternitatea... Voi... o umbră ce mi-a plăcut a zugrăvi în aer... voi vreţi să mă prindeţi pe mine... Nebuni ! Apoi se limpezi oglinda şi eternitatea din cer se uită în ea însăşi... şi se miră de frumuseţea ei.

Taina piramidei

„In singurătatea pustiilor se'nalţă piramida sură cu fruntea ajungând nourii... Luna o ningea încât părţile lovite de ea păreau de zăpadă, părţile umbrite păreau de cărbune, şi lungă, ţuguietă, gigantică se'ntindea pe nisip umbra piramidei. Regele îşi făcea drumul pe dunga umbrei, un punct negru mişcător, pân' ce veni în apropierea ei. Deschise o uşă c'o cheie de aur, o închise iar după sine... şi cu asta închisese porţile lumii după el... era singur, singur într'un mare mormânt. El aprinse o faclă... Inăuntru se'ntindeau colonade, chipuri de zei, abia lovite de lumina roşie a fădiei a cărei raze treceau fulgerătoare pe chipurile urieşeşti şi negre de zei, în umbra umedă a columnelor, încât părea că după fiece piatră, din fiece umbră sclipesc ochi siniştri, isvoare subţiri roiau de sub picioarele zeilor şi se pierdeau în pământ... din când în când flacăra roşie a făcliei isbucnind mai tare svârlea dungi de lumină în deşertele hale, prin arcadele sumbre şi sure, prin columnele reci... şi nimeni, nimeni în acest lăcaş al morţii.

„Deodată apăru Tlà... El svârlise uşa mormântului după sine între el şi lume... faţa sa mare şi palidă, ochii lui adânci şi scânteietori, mersul său mândru, talarul negru ce-i curgea în cuţi splendizi de umeri în jos..., astfel sta aspru zugrăvit în lumina cea roşie a făcliei... Ţi-era frică să priveşti în faţa lui... al acestui singur muritor în halele mari şi deşerte a morţii... Dar mai era el viu ?... Puţin era şi avea să-şi rezime capul greu de cugetările unui imperiu pe perina păcei eterne... Eterne ? Ah, nu cuteza s'o spere.

„El îmbla ca'n vis... îmbla pe o generaţie de oameni... un sărman visător sfărîmat de durere, doritor de moarte... El deschise repede uşa dela o treaptă ce ducea sub piramidă. luă făclia... şi adânc departe sub piramidă să vedea strălucind un plan negru şi strălucit... Părea un ocean ce mişcă mut sub piramidă... El privi în jos...

— O lac ! în curând vei cânta la capul meu cântările.

„El coborî scările jos, mai jos, ca şi când s'ar fi coborît în fundul unei mine... şi'n adânca depărtare îl vedeai lângă lac. Razele făcliei n'ajungeau departe. O parte a apei se roşi de lumină şi'n mijlocul lui se desemnau formele negre şi fantastice ale unei insule acoperite de o dumbravă.

„Regele sui scările unei urne de piatră înaltă cât un palat. El aruncă făclia în urnă. Ca şi când o domă s'ar fi aprins deodată în mijlocul nopţii adânc negre, astfel s'aprinse fluidul din vas şi ilumină toată hala mare ca o boltă a cerului de sub piramidă, lacul ce strălucea, insula cu boschete verzi, cu straturi de flori palide şi înalte, cu cărările acoperite cu nisip de argint... era o grădină frumoasă în mijlocul unui lac suteran. Numai fumul gros se'nălţa din văpaia vasului şi se spărgea sus, sus de bolta suteranei.

„Regele coborî iar la malul lacului... un podiş de prund peste care apa trecuse, ducea la insulă... El mergea pe cărare... apa-i ajungea până la genunchi... mişcările lui năşteau cercuri murinde pe suprafaţa apei şi poalele mantei ajungeau în apă. Ajunse la insulă... In lumina roşie... prin umbra neagră a arborilor, pe lângă lungile straturi de flori el merse până ajunse în mijlocul insulei.

„Pe un piedestal scund erau două sicriuri. In unul era întinsă o femeie cu chipul de ceară... rosele roşii împletite în jurul frunţii contrastau cu faţa palidă şi moartă... Ochii cei mari închişi, faţa trasă şi slăbită, pleoapele'ncreţite peste ochi[i] înfundaţi. Haina ei trecea din toate părţile peste marginile sicriului şi ajungea la pământ. Mâinile reci, transparente de albe cu degetele lungi şi subţiri încleştate peste piept. Era un cadavru de-o spăimântătoare frumuseţe...

— O Rodope — zise el îngenunchind la sicriu şi plecându-şi faţa plină de lacrimi la pieptul... Cum te iubesc!... De ce-ai murit?... Nu ţi-am spus să nu mori... nu te-am rugat... copilă? Vezi tu flacăra lampei urieşeşti... vezi tu grădina ce'nconjură sicriul tău... vezi tu coroanele regilor atârnate de crengile acestor arbori ?... O ce le-ai vedea... de-ai putea să deschizi ochii tăi cei mari să mă priveşti pân' ce voiu muri lângă tine... căci voiu muri 'ncurând. Rodope! Te urmez în noaptea de unde nu-i reîntoarcere... Cerul cu stelele lui, Nilul cu eternele-i unde... divina Memfis... generaţii vor plânge... şi eu mor... mor, căci ai murit tu, palidul meu copil... copilul meu... el *.

„El apăsă fruntea de mâinile ei unite... întuneric, o negură rece cuprinse creerii lui... se părea că Rodope îl chiamă din depărtare făcându-i semne c'un ramur de finic... el simţia că bătăile inimei i se răresc... simţea storcându-i-se viaţa din sân... simţea că... nimic... nimic.

„El murise cu fruntea plecată pe pieptul ei.

„Flacăra urieşească mai pâlpâia în aer de fum şi părea cu razele-i roşii că dispare şi reapare fantastic toată lumea

1) in text *şi*.

(Continuare în pag. II-a)

suterană... apoi se stinse, şi un întuneric adânc, fără întindere, mut, domni peste sfârşitul unui om.

„Era caşicând toată măreţia * trecuse ca un vis iluminat de un fulger pe dinaintea ochilor şi nu rămăsese decât un întuneric, asemenea celuia din somnul fără vis, un întuneric fără spaţiu şi fără timp.”

Cerşetorul nebun din Sevila

Peste câteva mii de ani, la Sevila, câţiva copii desculţi fugeau de le părâiau călcâile după un bătrân, trenţăros, cu faţa speriată şi cu barba sburlită, numit Baltazar şi care lovit cu pietre striga din toate puterile: Cucurigu! Un franciscan tânăr trecu pe acolo, bătrânul se aruncă la picioarele lui şi-i sărută poalele rasei, călugărul mustră pe copii, aceştia o iau la goană, în vreme ce bătrânul speriat strigă mereu „Cucurigu”. Franciscanul duce pe nebun în tinda unei zidiri, îl culcă, punându-i căpătâiu sacul şi stă până ce-l vede adormit. Ii lasă totdeodată alături o pâine albă.

„Era vechia zidire de piatră cubică a sfatului orăşenesc din Sevilla ,unde-l depusese pe bietul cerşetor... Cerul cu întunecatul lui azur şi cu soarele-i arzător se destindea asupra oraşului vechiu, stradele cele strimte erau mai deşerte, căldura moleşitoare şi nesuferită, care'nfierbânta pietrele pavagiului, nisipul şi murii şi care făcuse ca la orice fereastră să fie lăsată perdeaua... astfel încât părea un oraş orb şi nelocuit, aşa nu se vedea nici o fiinţă pe strade şi pe pieţe...

„Bietul cerşetor adormise... Ce vise ciudate avea... I se părea că corpul lui întreg e ceva ce se poate întinde şi contrage şi poate lua orice formă din lume. I se părea mai întâi că i se îmflă capul din ce în ce şi el devine un bătrân ghebos, gras şi glumeţ... orcă acuşi se usucă ca ţărul şi devine un om lung, cu ochii lipitori * şi mici, îmbrăcat în straie lungi negre... orcă i se îmflă corpul şi i se subţiază picioarele, de pare un sac de făină pus pe două fuse subţiri... Apoi simţi că se contrage repede, repede şi devine un grăunte mic în mijlocul unui gălbenuş de ou... Prin albuş el vede numai de jur împrejur coaja oului şi se svârcoleşte ca o furnicuţă în centrul lui... şi tot creşte, creşte pân' ce-i înghimpă ceva umerii — ah! gândi el îmi cresc tuleii...

„Apoi se simţi din ce în ce crescând, acu aripele-i erau mari... era cucoş. Cucurigu! strigă el, primblându-se într'o ogradă deşartă sub un gard, peste nişte bulgări de piatră şi prin glod în care-i rămase urmele labelor ca o scrisoare de zodii... Cucurigu... Dar nu-i era bine... Ii era greu capul... Creasta atârna în jos, ochii lui cei rotunzi ca două altiţe de oţel erau painjiniţi, * el îşi plecă capul şi-l ascunse sub aripi... îşi ridică un picior şi adormi... Dar într'un par era o cioară, care tot striga: crrr! tla! tla! tla! crrr!... Sunetele astea-l urmăreau 'n somn... pân' ce simţi că nu simte nimic... până ce o tablă roză se'ntinde naintea ochilor lui, apoi încetă * şi asta... apoi, i se părea lui că e un punct negru, mic, care tot mai * se contrage mereu, pân' ce n'a rămas din el — nimic. Inspre sară oraşul începu să'nvie... Treceau oameni cu pasul încet pe lângă el şi i se uitau curioşi în faţă... A murit bietul Baltazar! gândeau ei... Veni un consul al oraşului, gândi şi el c'a murit... Nu se găsi nici un popă să-l îngroape... El fusese îndrăcit, ziceau ei, cum să binecuvântăm cadavrul unui îndrăcit...”

Doi săraci, pentru câteva *reis* din casa comunală îl îngroapă într'un colţ de cimitir.

„Ajunseră curând afară din oraş la ţintirimul cu murii lui albi şi lungi, ce păreau unşi cu var de lumina lunii... trecură peste pragul portiţei negre, s'apropiară de mormânt, lângă care fumega încă lutul proaspăt. In fundul mormântului umed erau aşezate paie... Ei îl răsturnară pe bătrân de pe scândură cu faţa în jos pe paie... aruncară înc'un braţ de paie peste el... şi începură a arunca pământ peste el...

— E târziu Boroneo, zise unul... hai şi ne-om duce acasă. mâne om veni de om împle mormântul... Am aruncat destul pentruca să nu fie descoperit...

— Haide dar!

„Luară lopeţile de-a umere şi în noaptea cea clară ieşiră şoptind şi povestind încet din cimitir... Crucile albite se uitau în lună, florile de pe morminte foşneau mişcate de suflarea lină, murii cei albi ce se ridicau peste câmpia crucilor şi a mormintelor, luna ce trecea atât de palidă şi dureroasă... şi de departe oraşul, cu contururile lui fantastice, cu case şi turnuri, cu ferestrele-i mute ce ascundeau mistere, şi peste toate un linţoliu transparent de lumină albă... Numai un broţăcel lungit în iarbă, sărea cu piciorușele destinse... tlă, tlă, ţipa el în lună şi ţipa un ţânţar ce adância * pe peliţa lui cu Bzzz! Tla! Acest duo urlător nu era întâmplător nimic... numai în mintea mortului suna un greer parcă... El auzea parcă acel greer, dar nu gândia nimic... Şi greerul subţia glasul de părea tremuratul glas a unei coarde de aur mişcate şi tremurânde şi lui îi veni acum clar ideea *aur* în minte... Aur, aur... sunetul creştea nu în minte, ci în inima lui”.

Pe măsură ce mintea lui Baltazar se luminează el se visează „într'o sală frumoasă plină de flori şi de oglinzi, dar fără lumină încă... o musică ciudată trece prin sală, ciudată şi dulce şi el simţea fiinţe trecând prin sală, fete în haine albe... cu suflarea lor caldă şi cu pieptul plin şi bărbaţi strângându-le de mâini şi şoptindu-le de amor... O candelă ardea în mijlocul sălii a cărei lumină creştea din ce în ce, din un punct cu vârful mic într'un licuriciu, din licuriciu într'o flacără subţire şi albastră şi cu cât flacăra creştea cu atât vocile s'auzeau mai tare, tot mai tare... pân' ce deodată este iluminată şi plină de un aer de diamant”. Se aud râsete, sgomote ca'ntr'o sală de bal. „Şi visa că toate sunt propriile lui închipuiri, clare ca'ntr'un vis limpede... El se simţia apăsat... dete paiele şi lutul de pe faţă şi se trezi într'o groapă adâncă — fără să ştie cum, fără să ştie cine-i el şi deasupra frunţei lui cu închipuiri senine plutea sus, sus în cer luna cea plină.

„*Cine* sunt eu? fu cea întâi cugetare ce-i veni în minte. Mintea lui era clară, închipuirile erau cu formele concrete, vii şi pline de viaţă... el avea o lume gata în capul lui de a cărei isvoare nu-şi putea da socoteală... Se găsia cuminte... şi... memoria, memoria era ceeace-i lipsia... El închise ochii ca să rămâe în întuneric şi ca neinfluenţat de lumea din afară să cutreere câmpul aducerii lui aminte. Era ca un orizont negru şi fără de sfârşit... nimic, nimic... numai prezent avea... trecut de fel... sau unul atât de tenebros încât nu vedea nimic pe el. Departe, departe... caşi când într'o noapte neagră ca lumina din sticla cu cerneală... ai vedea undeva un foc arzând”... „departe parecă vedea în noaptea plană a sufletului o antică coroană de rege”.

Temându-se să nu înebunească din nou, Baltazar iese din mormânt.

Din cerşetor, marchiz

„El eşi din mormânt după ce tocmise la loc paiele şi pământul ca să nu se cunoască că el a eşit din mormânt, şi'ncepu să meargă încet prin cimitir. Ajunse lângă mur... îl sări... şi'ncepu să meargă spre oraş... Ajuns într'o uliţă strimtă, de a căreia amândouă laturile se'nnălţau case negre şi lungi cu ferestrele rotunde... Un turn de biserică lung, cu piatra lui mucigăită, acoperit cu olane negrite de vreme, cu fereşti risipite şi oarbe, cu o uşă masivă şi veche de stejar ferecată c'o cruce de spijă lucrată în mii de podoabe şi flori... El deschise c'o cheie mare şi ruginită poarta, sui scările înguste în sus şi intră într'o cămară nalt boltită în mijlocul căreia se afla o masă de piatră sură şi un scaun vechiu, a cărui îmbrăcăminte de piele era toată ferfeniţită... Numai luna se uita sperioasă prin fereastra veche, încuiată şi fără obloane, care semăna mai mult o găvăună de piatră dela o visunie. Bătrânul sur se uită uimit la lucrurile ce-l înconjurau... un pas instinctiv îl dusese la această visunie... el găsise cheia la sine... Un dulap vechiu de lemn mohorît, lucrat cu fel de fel de sculpturi era pe jumătate deschis, o candelă de sticlă roşie-închisă vărsa raze slabe de rubin în cămara pustie... el deschise dulapul... scoase un pergament vechiu şi-l desfăşură dinaintea lui... Era o cartă a Spaniei. In ún loc al ei era mânjită cu coloarea galbenă ca aurul... El s'apropie de fereastră şi se uită mult la locul mânjit.

— „Hm! da, da! aici trebue să fie visul vieţii mele... Şi caşicând s'ar fi speriat de neîngrijirea în care lăsase dulapul închis, aruncă iute pergamentul în fundul lui şi-l închise iute c'o cheiţă de oţel... Apoi începu să se primble prin cămară. O oală de flori numai cu pământ era într'un colţ... El [2]) turnă pământul afară... sub el erau monede de aur... C'un fel de aviditate el legă banii într'o treanţă veche şi-i puse în sân... Toate ce făcea i se păreau fireşti şi totuşi dacă s'ar fi întrebat de ce le face nu şi-ar fi putut da socoteală... Avea instinctul neconsciu al unui animal, care face tot ce-i de trebuinţă fără să ştie spre ce scop.

„El îşi tunse barba şi părul c'un foarfece ruginit... deschise o ladă seculară şi mohorîtă... scoase din ea haine frumoase de catifea şi se schimbă în ele... Scoase o oglindă din ladă şi se admiră în ea... găsi un şip vioriu plin de mireasmă şi-şi stropi, hainele cu ea... şi când eşi din turnul vechiu cu pălăria lui cu şnur de aur... cu bumbii lui de pietre scumpe, cu inele de diamant pe degete părea un gentilom bătrân şi bogat...

„Merse în faţa unui palat vechiu zidit într'un frumos stil maur înaintea căruia se'ntindea o grădină de pomi în floare, înconjurată de un grilagiu de fier cu vârfuri aurite... In bolta porţii sună un clopot... I se deschise, portarul se plecă până la pământ înaintea lui... El trecu pe o cărare lungă în umbra unei alei de castani, ajunse la scările nalte acoperite de un baldachin suspendat pe columne în forma lugerilor de crin, intră înăuntru... Sui repede scările acoperite c'un covor moale... intră într'o sală splendidă... a cărui tablouri de pe pereţi se zugrăviau şters şi veşted * în semi-întunericul luminei de lună. Pe un jeţ lângă fereastră şedea o fată naltă şi palidă, care la intrarea lui îşi întoarse mirată capul...

„El s'apropie de ea...

— Voi sunteţi Signor? zise ea încet... şedeţi în faţa mea... am să vă istorisesc multe... Ochii ei mari şi întunecaţi purtau în ei o durere fără de lacrimi... Uscăciunea lor teribilă trăda disperarea”.

Fata roagă pe bătrânul Marchiz, căruia îi e destinată ca soţie, s'o cruţe căci iubeşte un Cavaler tânăr şi frumos. Marchizul consimte cu condiţia să fie concediat pe dată pentruca prezenţa fetei să nu-i răscolească iubirea. Cere trăsura să plece, hârtie şi condei şi pe tatăl şi vărul fetei (care e pare-se Cavalerul în chestiune) ca martori la declaraţia de renunţare. Vine contele. Ştiindu-l sărac Marchizul se hotărăşte să-i dea jumătate din averea sa ca zestre pentru dona Anna... Soseşte şi notarul. Marchizul dictează actul de donaţiune, fata şi vărul îngenunchiază înaintea lui, el îi binecuvântează, în vreme ce contele vesel îi strânge mâna. Marchizul trece într'o odaie slab iluminată, unde dormia într'un pat un bătrân semănând aidoma cu el şi care visa că renunţase la mâna Donei Anna şi că-i dăruise jumătate din avere. „Visezi ceeace eu am făcut, zise el încet... Cu atât mai bine... cu atât mai bine”.

„Coborî, se sui în trăsura care ieşi din curte şi'ncepu să sboare pe străzile lungi, apoi ieşi în câmp pe drumul de ţară.” Merse aşa până la vre-o 2 după miezul nopţii.

„Un castel vechiu c'o grădină părăginită se'nălţa pe o coastă de deal... Părea mai mult o grămadă de pietre decât o zidire, cu murii ei risipiţi, cu copacii morţi, pe a căror tulpină creşteau generaţii tinere de arbori noui şi subţiri... Era un parc cu o pădure veche, unde pe ruinele copacilor vechi şi putrezi cresc cei noui şi tineri... Trăsura intră în curtea plină de ierbărie şi de huciu sălbătecit, ajunse la scări... el îi dete drumul şi intră în înaltele şi surele sale ale castelului, cu pereţii reci de piatră pătrată, cu mobile antice şi veştede, cu tablouri şterse şi încadrate în cadruri de lemn negru... Astfel îmbla bătrânul c'o lumânare de ceară într'un sfeşnic de argint prin toate odăile largi şi deşerte şi vise * din bătrâni * îl înconjurau acele portrete, care serioase în cadrele lor se uitau parecă la el...

„El ajunse într'o camară 'naltă şi fără fereastră... Afară de uşa pe care intrase, nu mai era o alta... El închise acea uşă după sine, trase pe dinainte un drug de fier peste ea... s'apropiă de un părete de piatră pătrată şi împinse într'un loc cu mâna... Păretele de piatră se'ntoarse ca'ntr'o ţâţână... el ţuşni iute cu lumânarea prin crăpătura deschisă şi se trezi cu lumânarea'n mână asupra unei scări ce dădea în jos... El întoarse păretele la loc... şi coborî scările ce sunau tâmpit * sub paşii [săi]... un aer bolnav îi îngreuia pieptul... Ajunse în o suterană mare.... De jur-împrejur erau boltiri în muri, în care erau statui de piatră.. chipuri de cavaleri îmbrăcaţi în fier... ce se uitau cu ochii lor reci de piatră la el... O manta era spânzurată 'ntr'un cuiu... într'un colţ era o bute aşezată pe tălpi, de mult putrezite şi o cupă de argint alături cu ea...

„El scoase cepul dela bute... Nu curgea nimic... De sigur că cămaşa prinsă asupra vinului era foarte groasă. El băgă o spadă în bute şi ţinu cupa... Un vin ca chihlibarul transparent... mirositor curse din bute... El o astupă, îşi apropie buzele de acel liquid vechiu... şi bău paharul întreg. I se cutremură corpul de plăcere... Părea că chipurile de piatră începeau a se legăna pe piedestalele lor balanţând cu mâinile, apoi el se culcă pe manta la pământ ca să privească. Statuile de piatră se coborîră şi'ncepură să joace în pivniţă şi sub greoaiele lor tălpi de granit urla cerul suteranei... Mai stângaci * decât urşii se'nvârteau ţipând şi strigau şi se certau... Hopp! hopp, zupp, zupp! Şi-şi legănau tăliile lor ţepene şi-şi mişcau picioarele lor şi ochii lor de piatră se'nvârteau uscaţi şi morţi în încoifatele lor capete... Să trăiască Almanzorle, strigă unul... să trăiască răsună suteranele... Părea c'o mie de glasuri răspund la esclamarea lui, simţiai că eşti într'un labirint de suterane la care aceasta era numai tindă... Ropotele înfricoşate ale cavalerilor de piatră, strigătele lor sălbatece, turbarea lor înfiorătoare îl făcu pe bătrân se se'nfăşoare'n mantaua lui... El nu zicea nimic... dar ei însă observase prezenţa unui om viu... Părea că el a murit, sau că nu e de fel şi că numai ei sunt.

Apoi vorbele lor devenîră din ce în ce mai încete, mărunte, ţăndărite... Ei povesteau de păreai că auzi glasuri de babe noaptea pe prispă... poveşti în care se desfăşura înaintea sufletului ascultătorilor toată istoria cavalerismului Spaniei şi tot mai molcom, mai molcom auzia bătrânul glasurile lor şoptitoare până ce nu mai auzi nimic. El adormise.

„A doua zi se sculă, lumânarea însă era un muc numai în sfeşnicul cel de argint, ce ardea abia... El găsi pe masă o legătură de chei şi topite multe de lumânări de ceară galbenă... Aprinse unul de unul ce era să se stingă, luă cheile şi deschise o uşă ce ducea într'o suterană alăturată. Ţinea lumina în aer cu braţul destins. Lăzi cu grămezi de argint erau în colţurile acestei suterane fără v'o răsuflătoare. 'Argint, argint... el merse mai departe. Deschise o altă uşă... Lăzi de aur grămădit luceau slab în lumina cea roşiatecă a făcliei de ceară... El s'apropie... Erau monete foarte vechi din cele mai deosebit neamuri. Unele bătute de Romani încă, altele de mai încoace, însă toate vechi. El merse înainte, deschise o altă usă şi acolo găsi mici sicrie pe poliţe de fier pline de pietre scumpe. Diamante într'unul, rubine şi smaragde într'altul... şi o ladă plină de cele mai frumoase mărgăritare... Atotputernicia omenească era strânsă '[n] suterană... Mai deschise o uşă... şi zări un sicriu acoperit c'o pânză albă. El dete pânza într'o parte. O ţeastă goală cu gura rânjită se strâmba parecă la el. Ce te strâmbi, gândi el mânios. Ca şi când eu nu ştiu că ăsta-i sfârşitul omnipotenţei omeneşti” ?

Simţiri întunecate îi turbură pieptul şi e cuprins de-o imensitate de dorinţe. „Ah, zise el încet, lume, am prins colţul fericirii în mână. Am aur”. In faţa ţestei el declamă, făcând elogiul aurului căruia i se datoreşte „Tot, tot! Mărire, renume, coroane chiar... plăceri... şi ceeace plăteşte mai mult... dreptul şi putinţa de-a dispreţui lumea întreagă”. „Ce-aş fi eu [zice el] fără tine, metal rece şi mort? Un cerşitor pe uliţele Sevillei. Ce sunt cu tine ? Tot ce voiu. Ce este în tine ? Nu pot afla un răspuns din mutul tău... Ce este în tine? Eşti amor? Nu... unde-i? E amiciţie, mărire, geniu ? Nu... căci nu-l văd... Şi totuş eşti tot... tot..”

Marchizul Alvarez şi umbra sa

In vremea aceasta marchizul Alvarez se trezise dimineaţa în casa contelui după acel vis ciudat ce n'avea de gând să realizeze. Intră în sala unde era adunată toată familia la dejun. Contele se miră că s'a întors aşa de curând dela ţară şi-i mulţumi încăodată pentru donaţie. Marchizul protestă, afirmă că a visat numai ceeace se pretinde că ar fi făcut şi aducându-i-se pergamentul declară semnătura falsă. Ceru trăsura dar i se spuse că plecase cu ea. I se aduse în cele din urmă o trăsură de poştă.

„Trăsura şi servitorii venise cu el de cu sară acolo. Se crucîră când îl văzură apărând într'un al doilea esemplar.. Am venit eu asară cu voi la ţară.

— Venit marchize...

„El sui iute scările... intră în apartamente... Găsi portofoliul lui propriu pe masă, pe care ştia că-l avuse în oraş... Dumnezeu cu mine! gândi el. Ce'nsemnează asta ?.. Căută urme de om străin prin toate odăile... Nimic... Ajunse doar la uşa apartamentului din urmă. Ah! acea uşă era închisă de o sută de ani. Broască ruginită... Apoi se cunoştea că nu umblase nimenea...

„Toată ziua aceste cugetări nu-i putură eşi din minte.

„Seara după ce închise uşa după sine se puse 'ndreptul oglinzii şi privi lung la el însuşi... ca să vadă de-i el ori de numai e el... El începu să amenințe cu degetul chipul din oglindă râzând şi strâmbându-se... Ha! blestematule! mă persecutezi, ai? faci sinete în locul meu... mă bagi în datorii, hoţule?... Chipul din oglindă amenință şi el cu degetul dar parcă se uita serios şi parcă strâmbăturile lui erau de nebun... Ce-i asta, gândi marchizul speriat... Eu râd şi el se uită serios la mine!.. El râse tare ca să se încredinţeze că chipul din oglindă e umbra lui... şi chipul râdea... dar cum... Dumnezeul meu! Un râs satanic, nebun... Oh! Oh! strigă marchisul nici e mai mult decât umbra mea... Apucă o spadă lungă şi'ncepu să manevreze pe lângă oglindă... Şi chipul manevra c'o spadă... Eşi dar, — zise el vânăt de turbare, eşi umbră să mă lupt cu tine... Să vedem cine-i marchizul Bilbao, eu ori tu...

„Oglinda se'ntoarse 'n ţâţâni şi un chip uscat ce era marchisul însuşi într'un al doilea esemplar se arătă dintr'un gang înfundat în muri....

„Spadele lor se'ncrucişară... amândoi suri... amândoi serioşi şi iuţi... Trăsură cu trăsură acelaş om ce se lupta cu el însuşi... Dac'ar fi căzut unul din ei... n'ar fi ştiut, care a căzut... se părea că marchizul se luptă cu chipul lui propriu eşit din oglindă.

El căzu străpuns drept în inimă... Şi umbra din oglindă începu a râde... Apoi luă cadavrul... îl aruncă după oglindă... o repezi la loc ca pe-o uşă... şterse sabia de sânge şi se puse pe jeţul unde cel mort şezuse c'un cart de oră 'nainte...”.

A doua zi, primind reproşuri dela conte şi actul de donaţiune înapoi, noul marchiz de Bilbao scrise un bilet Donei Anna, înapoindu-i pergamentul.

Acum „avea în mână cheia voinţei omeneşti, putea să producă orce mişcare i-ar fi plăcut. Bucurie, invidie, durere, iubire, ură... Va să zică te am în mână quintesenţă a mişcărilor istoriei... avere. Tu reprezentant al puterilor omeneşti şi al puterilor naturii”.

Curând avea cel mai frumos palat din Madrid, saloanele sale erau populate de lumea cea mai elegantă a ţării, iar femeile frumoase, auzind de fabuloasa sa avere, voiau să pună mâna pe ea, căutând să intre în graţiile lui. Intre ele strălucea Ella cu „faţa de marmură, cu părul de aur cenuşiu, cu ochii mari, în care cerul se'namorase... gândeai că universul înstelat se uită asupra pământului numai de dragul ochilor ei... Şi mâinile ei de crin şi umerii ei de zăpadă... Un poem”. Bătrânul întinerea văzând-o. Odată la un sfârşit de bal marchizul îngenunchie la picioarele ei şi o întrebă dacă îl iubeşte.

— „Ella! zise el [3]) — mă poţi tu iubi... mă iubeşti tu?

— De mult, de mult, şopti ea abia auzit...

— ...Tu minţi!

— Mint? Ce m'ar fi făcut să mint ?”

Marchizul răspunde că influenţa magică a averii sale, pe care n'o mai are căci s'a risipit. Din milionul ce i-a mai rămas, îi dă ei jumătate spre a o pune în libertatea de cuget de a decide asupra inimii sale. Ochii Ellei fulgeră de indignare... Ea nu-l iubeşte pentru bani, renunţă la el, dar îl va iubi în veci. Marchizul îi lasă tot milionul într'un portofoliu, cu act de danie în regulă şi iese spre a-i da putinţa să hotărească. Ella ia cu aviditate portofoliul şi fuge. Când marchizul reintră, constată trist că aurul nu poate orice. „Mâine oraşul va şti că sunt un cerşetor... Un cerşetor bătrân înamorat de chipul unui angel”.

A doua zi îi vin o mulţime de scrisori. Femeile îi cer înapoi biletele de dragoste, amicii se scuză că nu mai pot avea onoarea, etc, într'un cuvânt îl părăsesc toţi. Câteva nopţi marchizul nu putu să doarmă, însetat de iubire şi de fericire. Văzuse că „aurul e isvorul făţărniciei ş'a minciunii...”.

— „O aur, aur şopti el adormind... Simţia iar nebunia cuprinzându-i sufletul... simţia iar sufletul constrângându-i-se într'un grăunte de jeratec”. Intunericul îl cuprinse şi „se simţi nimic... nimic...”

Un mort viu

Probabil câteva secole mai târziu şi în Franţa ne aflăm într'un paraclis negru şi înalt în mijlocul căruia se află un catafalc cu un sicriu. Asupra sicriului este aruncat un linţoliu de catifea neagră cusut cu stele de aur... In noaptea solitară arde o singură făclie... nici un preot nu murmură rugăciunile morţilor. O uşă de spijă se deschide şi intră o doamnă înaltă cu un văl de dantelă pe faţă, urmată de un bătrân.

Prinţesa — aşa i se zice — deplânge moartea celui din sicriu. „Ah, copilul meu... astfel se sfârşeşte o viaţă de om”, bătrânul însă îl socoteşte pe acela „om fără inimă, care dispreţuia femeile, căruia moartea-i părea o mântuire... om superstiţios, mândru, sărac... nebun c'un cuvânt”. Femeia ridică colţul linţoliului şi „descoperi un frumos cap de marmură 'nvineţită” cu un surâs de nespusă beatitudine pe buze.

— „O Angelo! zise încet. — Ai ştiut tu ce-i amorul, ca să-l dispreţueşti? Ţi-a mângâiat vreodată urechea acele dulci şi întunecoase flori ale nopţii, vorbele de iubire, desmerdările unei femei... au pătut v'odată la fruntea tea acele bătăi linie, sărutările, pe care o gură umedă de femee să le bată spre a afla cari gândiri sunt acasă... ale amorului, ale dorinţei, ale durerei? Ah, sărmane fiinţe solitare, te acopăr cu flori... dormi! dormi! — Ea pusese mâinile pe fruntea albă şi moartă. El surâdea în sicriul lui cu zâmbetu-i mort şi sfânt.

Se aude gălăgie afară. Cei doi ies repede pe uşa de spijă. Doctorul Dreifuss şi un ins care pretinde că Angelo nu-i mort, intră discutând cu aprindere. Paraclisul se împle de oameni. Cu toată împotrivirea d-rului Dreifus, celălalt dă jos linţoliul şi ordonă ca mortul să fie dus acasă în patul lui. Popa îşi face cruce ,dar nu se amestecă fiindcă luase banii pentru înmormântare cu anticipaţie.

„Cui 'i era ciudat în astă împrejurare... era mortul însuş. El auzea vorbindu-se împrejurul lui, vedea cu ochii închişi bolţile gotice ale paraclisului şi făclia de ceară albă dela capul lui... dar i se părea că totuş nu va fi decât o închipuire... I se părea şi-i plăcea de a fi mort... gândia că e 'ntr'altă lume şi nu pricepea cearta pentr'un cadavru...” Simţia atingerea femeiei apoi „i se părea că e 'ntr'o câmpie lungă şi deşartă... că sicriul sta singur sub bolta cerului, că universul se cobora şi-l ploua cu stele... astfel încât acoperit cu ele, el nu mai vedea cu ochii decât ţăndări de aur, ce căzuse pe ochi...” Vedea pe mamă-sa plângând la fereastră, apoi... nimic.

„După acest interval de întuneric, el văzu iar cei patru păreţi tapisaţi cu flori albastre ale odăiei lui, părea că era în pat... că vechiul orologiu zingăneşte încet şi monoton în părete... i se părea că vede o umbră 'n fereastră împletind şi el auzia parcă ciocnirea undrelelor şi portretele din păreţi se uitau la el atât de familiar... ca nişte vechi cunoştinţe de pânză... apoi gândea să mişte mâna dar nu putea... să strige, dar era peste putinţă... şi umbra diafană din fereastră cânta încet, cu glasul plâns un cântec de leagăn, pe care el îl auzise ades, când era mic... îi venia să plângă.

Mamă... strigă el...

O trăeşte! trăeşte... auzi acum tare”.

O lipsă de câteva pagini, aduce o întrerupere a acţiunii. Mai târziu într'un salon surprindem un dialog între Angelo şi o femeie care îl iubeşte într'un chip prietenesc şi matern. Tânăra şi frumoasa femeie, căreia Angelo îi zice „mamă”, vrea să însoare pe ex-mort cu o fată frumoasă, dar întâmpină rezistenţă.

— „Un lucru mă miră — zise ea purpurie ca o roză — de unde am luat acest rol de mentor pe lângă tine?... Afară de aceea mă mir de amorul ce-l am pentru tine... Este o simţire ciudată... Pare c'aş fi femeea ta dar de mult, de mult, ori parecă-s muma ta... In sfârşit e o simţire dulce şi familiară. — Amantul meu n'aş suferi să fii... şi cu toate astea te iubesc...

— Să-ţi explic *eu* această simţire?... Imi pare ades că noi am mai trăit odată şi că eu te-am iubit c'un amor nebun şi copilăresc... Visez ades şi în fundul visărilor mele văd Egipetul cu toată măreţia istoriei lui şi îmi pare c'am fost rege şi c'am avut o femee frumoasă, ce se numia Rodope, şi că acea femee eşti tu...

— Şi mie îmi pare c'ai fost odată un om tânăr şi că acest om a fost nebun şi că acela eşti tu... Adică copilul meu! Mai vrei o guriţă?...

— S'o mie, Rodope!

— O perdelele !* Câte ascund ele... — Va să zică de azi înainte sunt o bătrână matronă de patru mii de ani... o respectabilă mumie — zise ea ridicându-se şi făcând o mutră întunecoasă. — Adio!... Apoi sări uşoară ca o gazelă şi se pierdu în sgomotul societăţii”.

Angelo se simte bătrân. Intâlnindu-se cu doctorul De Lys, acela îl întrebă dacă crede în spirite. El e membru al societăţii mistice „Amicii Intunericului” şi fiind om cuminte dă oarecare greutate misticismului. Rodope roagă şi ea pe doctor să-l ia pe Angelo la club, spre a-l vedea odată îndrăgostit.

„Doctorul deveni grav şi solemn. Angelo, zise el încet... te vom introduce între amicii întunericului. Mă vezi în societatea oamenilor veseli, cu fruntea senină. Nu sunt astfel totdeauna. Iţi voiu arăta singura realitate a vieţii, îţi voiu arăta adevărul scris în palmă... plăcerea. Amicii întunericului sunt amicii voluptăţii sufleteşti. Vei vedea cu ochii minţii tale, ceeace n'ai mai văzut niciodată... vei bea viaţa ta în o mie de picături de lu-

(Continuare în pagina III-a)

[2]) în text *era*.

[3]) în text *el lui*.

Caleidoscop intelectual

Emma Grammatica pe ecran

Marea comediană italiană Emma Grammatica, a apărut pentru prima dată pe ecran. Ea deţine rolul principal într'un film puţin melodramatic al lui Aculeto Palermi, întitulat „La Vecchia Signora“.

Deşi scenariul e destul de modest, filmul produce o impresie din cele mai profunde, graţie marei artiste, care a ştiut să facă din debutul său în cinematograf, unul din succesele carierei sale dramatice.

Muzica permanentă

Incă dela sfârşitul secolului trecut era în toiu lupta dusă contra romantismului, sentimentalităţii şi frumuseţii superficiale în muzică.

Se pare, că aceiaşi reacţiune a avut loc în toate domeniile artistice.

Dar de multe ori revii tocmai asupra lucrurilor blamate mai înainte.

Astfel, orice critic din zilele noastre ar fi prea îndrăzneţ dacă ar afirma că muzica nouă de după războî e complect lipsită de sentimentalism romantic.

Din punctul acesta de vedere Schönberg de exemplu nu-mi pare, chiar în ultima sa perioadă, diferit de Wagner şi nici Stravinski de Ceaicovski.

Astăzi însă artiştii par mult mai conştienţi de ei înşişi, de valoarea lor.

Pe de altă parte, publicul tinde fără îndoială la cunoaşterea mai amănunţită a trebuinţelor şi plăcerilor proprii. Faptul acesta contribue adesea ca un artist mai sensibil, temându-se să nu-şi arate publicului tocmai părţile slabe, limitele operei sale, se negativează dinainte.

Opera cea mai durabilă şi mai fecundă va fi întotdeauna aceia a muzicianului care nu se va teme de limitele-i naturale, deşi opera sa va fi în strânsă legătură cu natura şi gradul acestor limite.

Verdi, de exemplu apare în ochii celor mai mulţi dintre muzicienii de azi, mai bogat, mai creator, decât contemporanii săi — şi asta fiindcă toate aşa zisele limite se arată sub formă de virtuţi proprii naturei sale muzicale, care era autentică şi plină de viaţă.

„N'aşi fi deloc surprins, — spune W. J. Turner în „The New States man and Nation”, — dacă s'ar întâmpla acelaş fenomen de pildă printre contemporanii lui Richard Strauss.

Nu încerc să compar pe cei doi muzicieni, dar îmi pare că şi Richard Strauss posedă acel geniu muzical care durează mai mult decât ceiace l-a făcut modern sau invers.

El are o calitate anumită, muzicalitatea care e perfect independentă de toate modele trecătoare.

Muzicianul care persistă dela o epocă la alta e acela care posedă această muzicalitate într'un grad destul de înalt. Richard Strauss mi se pare că e stăpân pe ea reuşind prin aceasta să supravieţuiască multor compozitori mai *intelectuali* şi mai *interesanţi*”.

Amintirile din tinereţă ale lui Upton Sinclair

Cel mai fecund dintre romancierii americani explică, într'o prefaţă, originea noii sale lucrări: „American Out post”.

A scris-o într'un moment de oboseală, datorită surmenajului — când se simţea îmbătrânit.

Atunci i-a venit ideia să-şi scrie amintirile din copilărie şi din tinereţă — ocupaţie ce-i părea cu mult mai uşoară decât imaginarea unui nou roman.

Pe lângă acestea, el dorea să facă cunoscut tineretului lucruri interesante dar neştiute.

Sinclair a vrut apoi să descrie geneza şi desvoltarea ideilor sale — politice sau de altă natură — care, după cum se ştie sunt destul de „înaintate”.

Din cartea sa aflăm că el a stat într'o familie, care a trecut alternativ de la epoci de lipsă totală la altele de sărăcie neagră şi invers. De aici — preocuparea dominantă a vieţii sale: ideea inegalităţii şi nedreptăţii sociale.

Apariţia acestei preocupări, care a făcut din Sinclair un mare scriitor, este redată emoţionant. Paginile respective sunt cele mai bune din volum.

Povestirea merge până la primele succese literare. Fiecare capitol nu e lipsit de interes.

Vom reciti însă cu multă plăcere capitolele în care autorul vorbeşte de blândeţea mamei sale, de nepăsarea tatălui său şi de propria-i adolescenţă plină de frământări generoase.

Din poezia africană

JEAN TOOMER

CĂNTECUL COSAŞULUI

Sunt cosaş, şi'n faptul serii prind odihna să 'nţeleg,
După ce-am sfârşit cositul greu al lanului întreg.
Dar e frig şi frânt de trudă, snopii nu mai pot să-i leg.
Şi mi-e foame.

Muşc un spic de grâu cu dinţii. Rod, dar nu simt ce gust are.
De cu zori şi până'n seară am muncit la câmp pe soare.
Gâtul, mi-e uscat şi iute; limba, bulgăre de sare.
Şi mi-e foame !

Ochii mi-s acum o rană, arşi de colbul holdei pline.
Ca un orb privesc în zare peste 'ntinsele coline,
Caut printre mirişti oameni, alţi cosaşi fămânzi ca mine.

O, ce bine-ar fi prin lanuri să zăresc stând înşirate
Coasele încinse 'n fierul obosit, adus din spate.
O, ce bine-ar fi acuma orb să fiu, cu răni umflate.
Şi mi-e foame.

(Teacă rea mai e amurgul. Coasa se toceşte 'n ea).
Ce uscat îmi e gâtlejul. Muşc un spic... Dac'aşi striga...
Eoho !
Să strig mi-e teamă. Şi-apoi, de m'or auzi,
Dându-mi sacii lor cu grâne: grâu, porumb... ce-aşi folosi.
Ziua toată-am fost la coasă. Gustul nu l-aş mai simţi.
Teamă mi-e când foamea 'n mine s'o trezi.

In rom. de. AD. BYCK

mină și de sălbatice simțiri... vei trăi... Este asta trăit, cum trăește lumea? Cu sufletul gol, cu suferințele și bucuriile lor meschine, cu nimic suspendat. Dacă suntem nimic, cel puțin de acest principiu al gândirii noastre să se acațe toată lumina și tot întunericul, cerul și iadul, deliriul și desperarea".

Societatea mistică „Amicii întunericului"

„Sania sbura pe stradele mari și largi ale orașului, în aer clipea ca o pleavă [de] diamante câte un fulg de ninsoare, luna trecea ca[4]) floarea chihlibarului prin nourii vineți, închegați p'ici pe colo în bucăți rupte și negre, răriți și desfăcuți pe alte locuri în fâșii și 'n trențe de argint, de-asupra cerul cu bolta lui oțelită, pe stradă în urma săniei se desemnau urme 'n omăt ca și când gelăul ar fi trecut lung, lung pe o[5]) podeală de teiu... zurgălăii cailor dela sanie zingăneau în răstimpul tropotului cailor și în sanie înveliți în blane de lup cu față de postav măsliniu era Doctorul de Lys cu urechile 'nfundate într'o căciulă de jder și Angelo, a cărui blană se ținea abia de umeri, încât pieptul era neacoperit de ea, așa cât asupra-i flutura o mare legătoare de gât ce flutura triumfătoare 'n vânt... Pe cap, o pălărie naltă de castor și fața palidă lăsată'n voia răcelei și a fulgurărei fulgilor de ninsoare, care-i păreau o binefacere în amețeala sufletului său. Ochii erau legați c'o batistă de mătase neagră. Unde se ducea sania el n'o știa... In fine ea intră pe o poartă într'o ogradă solitară îngrădită cu'n gard putred de mult, de-asupra căruia stăruia * în șiruri dese și vii ca un val nestrăbătut răurusca desfrunzită, neagră, ghemuită cu miile ei de ramuri încâlcite de-alungul gardului. In mijlocul gardului era o casă cu două caturi, a cărei var era înegrit de ploae și vânturi peste a cărei ferestre erau închise obloanele și nici prin una din ele nu se strevedea o rază de lumină... Coborîră la scara intrărei... nimeni nu le eși înainte..."

Doctorul duse pe Angelo de mână, deschise și închise după el ușa cu cheia, coborîră apoi în jos pe o scară. Atunci ridică legătura de pe ochii lui Angelo. „Acesta se trezi sub o boltă, a cărei muri erau ca de cărbuni unși cu untdelemn, adică negri ca cerneala și străluciți și în mijlocul bolții lucia o lampă clară ca de diamant care da o arătare și mai părăginită * și mai aspru zugrăvită colțuroșilor muri și nenetezilor bolte.

— Unde suntem? — zise Angelo.

— In peștera demonului amorului — zise de Lys încet... Sună din acest clopoțel de metal și strigă: Abracadabra..."

Sunând de trei ori Angelo și doctorul „ca din pământ văzură un băiet frumos, palid ca suprafața mărgăritarului, cu ochii în bolți mari, negri, cam turburi de adânci, cu părul care-i curgea în vițe negre și strălucite de-asupra umerilor, cu pantaloni strimți asemenea ciorapilor de mătase neagră... în genere toate hainele îi erau strimt lipite de corp încât formele cele mai frumoase, asemenea ale unei statui, erau îmbrăcate cu acest tricot de mătase. Pe cap avea o pălărie de catifea viorie c'o pană roșie. Mâinile lui de zăpadă purtau o verigă..."

Androginul întrebă pe Angelo ce vrea și el ceru ca încăperea să se transforme într'un salon.

„Deodată murii se'ntoarseră ca 'n țâțâni și dispărură și se prezintă o sală frumoasă cu covoarele moi, cu mari candelabre de argint, cu mobile îmbrăcate 'n catifea vișinie, cu mese de lemn de nuc lustruit... Un cămin de marmură cu focul arzând era 'ntr'un colț al sălei...."

Angelo încălzit („Misticismul era elementul lui") întreabă pe „demon" cum se numește și acela răspunse Cesar sau Cesara, după voință. Angelo cere o sărutare. „Cesar se uită rece la el. Asta nu stă în contractul ce l-om face, Angelo... faptele mele stau la dispoziția ta, ființa mea, nu... Trebue să-ți câștigi afecțiunea mea... Vom vedea de-o vei fi în stare, frumosul meu copil..."

Angelo vrând să vadă puterea magică a demonului cere schimbarea sălii în sală de bal.

„Demonul ridică varga... pereții se dădură 'ntr'o parte și deodată din toate laturile se văzură sale, cu pereții îmbrăcați în atlas alb ca omătul cusut cu frunze verzi întunecate și cu flori vișinii și strălucitoare. In candelabre mari ard lumânări de ceară ca zahărul cu flăcări adamantine. Aerul sălei e argintat, cald de miroase, strălucit de oglinzi cu pervazuri de marmură neagră". Fete frumoase trec dançând. „Printre ele tineri în haine negre, cu veste cu floarea ca crinul, cu mănuși ca mărgăritarul, cu botine radioase și cu bumbi de diamant la manșetă. Prin bolțile ce representau locul ferestrelor lipsinde erau trepte cu oale de flori proaspete și înfrunzite,* care umpleau c'o dulce răcoreală sala, într'un loc era un joc de ape care sticleau ca [argintul] isbucnind în sus și recăzând în basinul lor de marmoră albă în snopuri înalte de fire de diamant".

Angelo privea cu mirare, din jilțul său, această primăvară în fundul pământului. Toți amicii întunericului purtau câte o mică jumătate de mască de catifea, acoperind fruntea și nasul. Unele fete tinere însă erau fără mască.

Totuș Angelo se plictisește și cere Cezarei să organizeze un concert, o dramă, ceeace aceasta realizează, promițându-i și un rol.

„Un părete din fund își ridică zăpada sa înflorită cu rose de pustie și se văzu o scenă, a cărei culise reprezentau arbori și tufișe de-o tânără și mustoasă verdeață, iar[6]) fondul reprezenta un deal îmbrăcat în pădure de mesteacăn, un râu curgea a lene prin sălcii plângătoare și în vârful dealului se'nălța un castel vechiu acoperit [cu] plăci [de] fier a cărui muri colțuroși erau însemnați de lună... Pe scena ce reprezenta grădina acelui castel, cu straturi de flori, cu boschete tainice și cu șiruri de trandafiri eși Cesara într'un domino negru a cărui glugă era lăsată pe spate..."

La vederea ei, Angelo e cuprins de un sentiment ce n'are nimic meschin; „era o simțire tare și furtunoasă, ceva ce-i mișca inima... i se părea că dac'ar fi iubit pe acel demon, n'ar fi fost în stare să-i zică o vorbă de desmierdare, un nume dulce, care s'o compare c'o floare, or să găsească plăcere în primblări romantice la lună".

„Ah! gândi el în sine, asta nu-i amor, asta-i înălțare peste firea mea proprie... este simțirea stejarului când crește... a leului când se tologește'n soare, a calului arab * când sforăește 'n fața încordațiunii * de care fuge... Parcă dac'aș strânge [-o în] brațe aș omorî-o, dac'aș săruta-o i-aș sângera buzele tinerei mele... O urăsc, — dar o urăsc de mor..."

Cortina cade. De Lys cheamă pe Angelo pe scenă. Fete în tricouri de mătase se anină de gâtul tânărului, dar el se desface de îmbrățișările lor, se îmbracă în tricou negru și pourpoint de catifea neagră, cu manta aruncată pe umeri și joacă apoi rolul unui cavaler tânăr de care-i înamorat o regină. Regina-i vorbește cu aprindere, el răspunde rece și măsurat, ea face un gest intenționat, el o crede în pericol și o ia în brațe. Îmbrățișare și sărutări disperate.

„O! te iubesc — șopti ea cu turbare... nu vezi tu cum turbez de amor și de dorință, frumosul meu copil!"

El strigă să se lase cortina, spre a nu se face de râs față de public, apoi se desface din îmbrățișare și improvizează o declamațiune focoasă, dar mândră, într'o poză de fier, nemișcată.

Cortina cade.

De Lys prinde în brațe pe Cezara aproape leșinată. „Ce frumos e! — murmură ea zâmbind — atât de trist, atât de resignat, cu atâta amor totdeodată". Ostenit Angelo trece în cabina lui, dar Cezara îl chiamă la ea și-l roagă s'o desbrace.

„El îi descheie corsetul. Zăpada umerilor ei se ivi splendidă de sub rochia albastră. El își băgă mâinile între sânii ei. Ea răsufla greu și se 'ntoarse c'o ochire rece la el... Aide! nu fii copil... Vino ici la picioarele mele... Ingenunche... Scoate-mi botinele și ciorapii. Ea nebunia. Lacrimi de turbare îi umplură ochii când simți în mâna lui acel picior gol, neted, mic... el îl apropie de gură... — Mă iubești tu, Cezara, zise el încet.

„Nici prin gând nu mi-a trecut... Aide disprețuitorul femeilor. Și bucată cu bucată el îi luă hainele. Până ce tremurândă ea rămase goală, reflectată de oglinda cabinei. Ochii lui se primblau și cuprindeau cu sete acel corp de marmoră, ar fi voit s'o prindă 'n brațe... dar o mișcare rece a mâinilor ei îl opri. Sunt demonul amorului, nebunule!" Cezara se dedă față de Angelo la niște gesturi de pasiune superlativă. Apoi se îmbrăcă iute în hainele cu care fusese el pe scenă. „— Ce frumoasă ești astfel. Era un paj frumos și melancolic, un Hamlet-femeie. Astfel mă joc cu tine... fiece sărutare a mea va fi un voluptuos martiriu pentru tine, fiecare 'mbrățișare un gând * de întunecoasă și dulce durere. Asta-i voluptatea cea crudă a chinului, așa voiu să mă iubesc".

Femeea-vamp scoate pe Angelo din club, legat la ochi.

„Afară aștepta o sanie, a cărei cai băteau pământul de nerăbdare. Cesara-l apucă pe Angelo 'n brațe ca pe un copil, îl aruncă în sanie într'o blană mare, sări și ea lângă el, înfășă blana împrejurul lor amândurora... Caii începură a sbura și ei erau învăluiți ca 'ntr'un cuib prăfuit de vrăbii, își scoteau capul numai când voiau. Cașicând ar fi fost acasă 'n pat sub plapomă de pene trasă peste capete... Astfel li era lor acuma... Ea se juca cu el, îl strângea 'n brațe 'l desmierda ca pe-un copil, or ca pe o pasăre, pe care ar omorî-o strângând-o și desmierdând-o. Și fața ei netedă, plină, dulce, s'alătură de fața lui, el simți cașicând i-ar fi șters fața c'o catifea, gura ei se lipia de urechea lui... Sunt demonul amorului — zicea încet — sunt un drac, s'o știi, s'o știi. Mă prind de tine ca edera de stejar, până ce corpul tău se va usca în îmbrățișările mele, cum stejarul se usucă supt de rădăcinile ederei. Te nimicesc, voiu să-ți beau sufletul, să te sorb ca pe o picătură de rouă în inima mea însetată... îngere! Ea-l înlănțui cu brațele și cu picioarele... îl strângea tare la piept ca și când ar fi voit să-l sfarme, cașicând n'ar fi voit ca pieptul ei să se îmfle. Sângele lor fierbea ca mustul îngropat în pământ... li se părea c'ar fi țâșnit prin pori și dacă ea și el ar fi avut rane la pieptul lor... desigur că în acest moment de viață concentrată sângele lor ar fi comunicat reciproc ș'ar fi concrescut organismele lor ca doi trunchi de copaci..." Angelo cade cu totul în posesia Cezarei.

„El se sbătea în brațele ei ca turturica în ghiarele vulturului și părea asemenea mielului care caută cu gura lui gura lupului spre a-l săruta, căci nu-i cunoaște și crede că-i cânele. Astfel el în slăbiciunea sa copilăroasă căuta fără de voie gura ei...

Cezara își dădea seama de amorul lui. „L'ar fi putut omorî acuma fără ca să reziste, fără ca s'o simtă chiar, atât era cuprins de iubire... așa cum fluturul s'aruncă în foc... așa cum efemeridele mor în atingerea lor amoroasă..." Ea duce pe Angelo acasă beat de amor, îl desbracă, îl sue în pat, îl mângâe, îi pune o roză în gură și-și declară sie-și dragostea, satisfăcută că în vreme ce ceilalți bărbați erau agresivi, dulci, complementatori, afectați și lăudăroși, acesta se lasă iubit și-și lasă sufletul frământat de cugetările și îmbrățișările ei, ca o bucată de ceară.

Angelo se trezi a doua zi obosit „cașicând l'ar fi bătut măr și l'ar [fi] învelit apoi într'un cerșaf ud și rece. Avea friguri..." „Trebue să fug de ea... trebue să fug de ea... căci dacă m'ar omorî numai n'ar fi nimic... dar are să mă tortureze, are să-mi omoare nerv cu nerv, gândire cu gândire, bucată cu bucată din creerii mei s'ar muia sub sărutările ei... Ah! Și cum știe femeia asta a săruta... te trec fiorii... cu fiece sărutare mori, spre a învia și a muri din nou sub o alta... Dac'aș fi fost îmbrăcat în cuirasă de fier și m'aș fi luptat în tournoi, corpul nu mi-ar fi atât de sdrobit ca sub îmbrățișările [ei]. Intr'adevăr pare că s'a lipit de mine și mi-a supt prin toți porii ei sângele din carne, sucul din nervi, puterea din mușchi".

Se privi în oglindă, văzându-se palid și mai frumos, își încălzi mâinile reci la flacăra de spirt de viorele și „eși în grădină să se primble prin cărările ninse, prin arbori desfrunziți, cu ramurile 'ncărcate de omăt".

Hotărît să fugă de demonica femee, primi către seară, invitația lui De Lys de a merge la club cu condiția să nu întâlnească pe Cezara. E dus iar legat la ochi, lăsat singur într'o odaie. Când își scoase legătura „se afla într'un cabinet mic tapisat cu negru... Un cămin de marmură roșie cu foc, o oglindă în părete. Covoare moi pe jos, o masă c'un sfeșnic de argint, două jilțuri cu sprijoare nalte".

Spre mirarea lui, intră Cezara, care, înțelegând că dragostea ei îl obosește — și că vrea ceva calm, se oferă să-i găsească ceva potrivit și chiamă „esemplarul nostru de crin, care de ieri oftează după Angelo". Cezara părea acum îngerul milei și al îndurării.

Vine Lilla, fată gingașă, naivă, în stare să spună multe „nerozii dulci". In vreme ce Angelo sta în jilț, întors spre sobă, nevăzut, Cezara vorbește cu Lilla despre el și face pe fată să-și vădească dragostea și drăgălășenia ei. Pretextând apoi că se duce să cheme pe Angelo, pleacă, încuind ușa cu cheia.

Angelo iese de după jilț, îngenunchiază înaintea fetei. Urmează o conversațiune plină de gingășii și dulcegării. Își caută unul altuia în sân butonul de diamant dela manșeta lui Angelo, apoi, „El stinse lumina și[7]) întuneric[ul] odăiei acoperi suspinul lor de amor".

„Pe când Lilla și Angelo erau într'o stare desordonată, unde hainele parte căzuse de pe ei, parte atârnau în toate părțile și ei pe jumătate goi dormiau strâns îmbrățișați pe sofa, gură 'n gură, intră Cezara c'o lampă 'n mână în casă și se uită la ei... Ea era palidă, serioasă, tristă... ținea în mâna ei un cerșaf alb și mirositor și-l aruncă peste mire și mireasă. apoi se puse 'n fața focului și se uită multă vreme în ultimele urme a jeratecului. Ochii ei se umplură de lacrimi... apoi se sculă repede, ridică colțul cerșafului, descoperi capul lui Angelo și-i sărută fruntea: Ai să-mi plătești tu asta, copilul meu, ai să mi-o plătești! Apoi eși din cabinet".

„A doua zi Lilla umbla cam pe lângă păreți și nu i-se uita nimărui în față. Angelo era de-o paloare umedă, ochii-i erau turburi și suri și pierdeau din demonica lor strălucire". Lilla îi explică cum venise în Clubul Amicii Intunericului. Il văzuse în salonul Doamnei N., se îndrăgostise de el și De Lys, bănuind aceasta, o adusese aci. Lilla își imaginează fericirea dragostei burgheze astfel:

„...Iată tabloul ce mi-l zugrăvesc. Dimineața când vei dormi încă te-oiu săruta pe ochi și te-i scula... apoi ți-oiu aduce cafeaua și cămeșa cu butonii puși și ciorapii, halatul, fesul, o țigară... te-oiu îmbrăca, apoi te-i duce la treaba ta... și rămasă acasă voiu șterge colbul de pe cărțile tale, voiu aranja hârtiile, voiu drege penele stricate și când vei veni acasă va fi masa pusă... pânză albă, farfuriile curate, paharele limpezi de clare... după masă vom ședea la cafea, vom vorbi nerozii... apoi, adaose încet abia mișcându-și buzele, apoi... zic și eu, de.... vom avea copii... un băiat frumos ca tine, icoana ta ș'o fetiță ca mine... Ah! vom fi fericiți".

Lilla pleacă apoi acasă urmând ca Angelo să vie să-i ceară mâna. Acesta ascultase vorbele fetei întunecat și trist. „Vasăzică asta-i viața mea viitoare... Adio visuri orbitoare... am devenit unicul bărbat al unei unici femei. Vom avea copii... mi-o aduce halatul și papucii dimineața... Ah! dar o desgustătoare perspectivă de urît și monotonie".

Cezara intră apoi în haina ei de Hamlet, își bate joc de Angelo, analizându-i disperarea, găsind că aflase adevărata cale a naturii, care e „reproducerea neamului omenesc".

„Te 'nchipuesc cu halatul înflorit... cu fes pe cap, cu papuci, cu ciubuc, c'o clae de copii, c'o ocupațiune monotonă și somnoroasă; apoi vei muri și copiii tăi cei de spirit vor repeta aceiași viață spirituală".

Femeea demonică pleacă după ce înrăește pe tânăr c'o logică strânsă: de nu va lua pe Lilla o va neferici, de va lua-o, înșelând-o, o va face iarăș nefericită.

Aci manuscrisul are din nou lipsuri. Regăsim pe Cezara conversând cu Angelo. Cea dintâi a explicat Lillei și tatălui ei că Angelo n'o poate lua în căsătorie și crede că un „camarier" al ei ar putea-o face fericită.

E probabil că Cezara a încercat să se sinucidă, căci are o rană la piept. „Vino 'ncoace și suge rana asta... nu vezi că-mi curge sângele pe haine ?..."

„El își lipi buzele de rana pieptului și supse acele picături de rubin ce păreau a curge pe zăpadă... Ea-i ținea capul cu mâinile... apoi 'i ridică capul și sărută gura lui roșie de sânge... Asta drept mulțumire. Ea-și acoperi sânul îl ridică pe brațele ei ca pe un copil, îl strânse la piept, îl desmierdă.

— Cum mă faci să pătimesc — șopti el încet.

— Bine încă n'ai cunoscut tu, ce voiu eu ca să cunoști... Amicul meu — ai alegerea între două lucruri: între unul ordinar, meschin și între durere, pasiune, turbare... între Lilla și mine. Eu nu te 'nșel, ți-o spun dinainte. Eu voiu usca viața ta de m'alegi pe mine... eu te voiu omorî... dar nu ți-oiu face copii... De un singur lucru te asigur, nu ți se va urî cu mine, poate însă ca mie să mi se urască cu tine... atunci se 'nțelege, se sfârșește totul..." Intr'un cuvânt iată ce oferă Cezara:

„Voluptatea cea crudă a dorinței și a durerei... iată ce-ți ofer. De un lucru fii sigur: te iubesc. Nu te lăsa înșelat de împrejurarea că amorul samănă așa de mult cu ura. Ași fi în stare să mă las muri pentru tine..."

Manuscrisul este fără îndoială neterminat. Căci ar trebui să vedem soluția acestei dragoste între Cezara (care înseamnă întotdeauna tipul voluntar și dominator) și Angelo (temperament angelic), precum și a treia reincarnare în „omul sinistru și rece cu fața de bronz".

4) în text *în*; 5) în text *un*.
6) în text *iar în*

7) în text *și în întuneric.*

O Casă de nebuni

Scriitorul rus A. Cehov zugrăvește, într'una din operele sale, o casă de nebuni, sau mai exact pe unul din pensionarii acestei case de nebuni, fost student, care în momentele de liniște se dovedește și acum inteligent și instruit, încât pentru doctorul spitalului este o plăcere să stea de vorbă cu dânsul.

Dar a sta de vorbă cu nebunii — mai ales într'o localitate mică — este primejdios. Ciudatul doctor, care găsește înțeleaptă convorbirea cu nebunul, este acuzat a-și fi pierdut și el mințile, și închis însuși la balamuc.

Tragi-comedia doctorului Efimici este minunat zugrăvită în volumul „Pavilionul No. 6" apărut în biblioteca „Dimineața", în excelenta traducere a d-nei Sofia Dobrogeanu-Gherea.

Prețul unui volum 7 lei.

PLASTICA

— Documente —

Intâia expoziție oficială de artă plastică a fost organizată la noi în 1865, sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice și sub președinția pictorului Theodor Aman, pe atunci director al Școalei de Belle Arte din București.

Inaugurată la 25 Aprilie 1865 în localul Ministerului, expoziția conținea treizeci și opt de pânze (datorite pictorilor Theodor Aman, Carol Popp de Szathmary, Emanuel Crețulescu, Dan Mihail, Olivier Honoré, Ange Pechmeja, Ioan Unverdorben, Fidelis Valch și Heinrich Trenk), zece sculpturi (semnate de Th. Aman, Mihail Babic, Paul Focșaner, Carol Storck, David Lempart și Iosif Partacovitz) și cincisprezece planșe de arhitectură (executate de Gaetan Burcly și Theodor Chefft).

Expoziția a avut un succes răsunător și a dat loc la comentarii dintre cele mai interesante.

Astfel „Trompeta Carpaților" No. 27 (344) din 6/18 Iunie 1865, publică următoarele sub titlul:

ESPOSIȚIUNEA NAȚIONALE

...Anul acesta, pe lângă esposițiunea agricolă și industriale, avurăm, pentru întâiași dată, și esposițiunea *operelor artiștilor în viață.* Salonul din 1865 fu deschis în încăperile ministeriului de Culte, Instrucțiune și Justiție.

Așa dară arțile, au început a'și lua sborul ce li se cuvine a ocupa și 'n Statul român.

Noroc să dea Dumnezeu! și gând bun, asupra arții celor de la putere. De vrei să știi gradul de cultură și civilisațiune în care a ajuns o națiune, uită-te la arțile ei, la căile ei de comunicațiune, la școale.

— Artea, zice d. David d'Angers, n'are o folosință positivă ca comerciul: ea nu poate, nu trebue a fi judecată și analisată decât prin sufletul omului; trebue ca artea, să fie independente de veri-ce speculațiune, și, precum misiunea sa este de a moralisa poporul, înainte de toate, trebue ca ea să se poată adresa direct la popor, fără a avea de suferit altă censură, de cât o censură morală. Aș mai vrea ca esposițiunea arților, să nu fie nici de cum patronată de către un om, căci atunci artea, abdică în cât-va libertatea sa: prin urmare, demnitatea sa. *Artea are dreptul și datoria de a traduce pe cei puternici la bara puternicului ei tribunal; ea'i justiția popoarelor, sanctuarul conservator al analelor virtuții și al crimelor tiranilor; ea eternizează faptele cele frumoase, și imprimă pe fruntea celor răi arzătorul deget al justiției.* Marele acesta adevăr, s'a manifestat și la noi în toată strălucirea sa, cu ocasiunea esposițiunii tablourilor eșite din deliciosul penel al d. Aman, Panaioteanu, și ceilalți pictori români, pe a cărora frunte geniul arții a repausat aripa sa. Câte frumuseți! câte virtuți, câte fapte naționali nu s'au împrospătat în slăbănogita noastră memorie, prin această instituțiune! Și apoi, mai pe sus de toate, să fim mulțămiți că ni s'a dat ocasiune a ne convinge că, *în brasdele ce trage națiunea română pe pământul ce i-a destinat Domnul Dumnezeu sub soare, va depune și geniul arții, ba a depus chiar, germenii săi binecuvântați și bine făcători.* Dea Dumnezeul Românilor, ca să mai reînvie între noi acei timpi de glorioasă memoriă, pe când artea făcea concurință vitejiei clasice, pe când meșterul Manole, rădica *Curtea de Argeș,* pe când Vasile Albanitul vodă, edifica *Trei-Erarhii* din Iași, — modeluri de arhitectură naționale, — pe când cusăturile Doamnelor și Matroanelor române, rivalisau cu cusăturile Orientului și făceau admirare Occidentului.

Trebuie dar, și trebuia și la noi, producțiunilor arții, o esposițiune demnă de dânsele, o esposițiune *naționale* într'o epocă naționale, într'un local naționale.

Țara unde artiștii consacră veghierile lor, creațiunilor geniului lor, datorește arții un întins monument, unde să-și poată expune operele lor. Trebue, și trebuia, ca și artiștii să-și zică cuvântul lor, să'și rădice tribuna lor, altarul lor, în mijlocul maselor națiunii din care fac parte, trebue ca și ei să se bucure de libertatea esposițiunilor.

Prima esposițiune de arți, se văzu, în Francia, sub Louis al XIV care bine voi a le octroa o sală în palatul Louvre. Și acolo fură primite numai opiniunile academicienilor. Cei-l-alți artiști espuneau operele lor sub cerul liber; pe piacia Delphinului. Astă stare de lucruri dură până în 1789.

Atunci esposițiunile fură declarate libere, Adunarea naționale, luând în de aproape considerațiune petițiunea artiștilor, și conclusiunile lui Barère, dede un decret prin care întoarse fie-căruia dreptul de a espune operele sale.

S'a scris, s'a vorbit, s'a criticat mult asupra sistemei alegerii și a judecării operelor, a operelor bune sau rele. Juriul este condamnat din mai multe părți. — S'au zis — și poate cu drept cuvânt: Am privi ca de cea mai perfectă injustiție, o injustiție înțeleasă în toată suveranitatea cuvântului, ca un publicist să nu'și poată tipări opera fără să o fi trecut mai întâi prin esamenul unui juriu, fie compus și din oamenii cei mai meritoși. Acuma pentru ce rațiunea lucrului n'ar fi aceiași și pentru artiști? Libertatea esposițiunilor, este nu numai un înalt act de justiție, ci și o „cestiune de umanitate".

„Nu pot spune, zice un vechi publicist francez, până în ce grad găsesc culpabili pe oamenii care vin a se institui în maistri, pentru a primi sau respinge operele confraților lor. De unde 'și au arogat ei dreptul d'a reduce p'un artist la desperare, prin un simplu veto, și a-l reduce, foarte adese, la o înfricoșiată miseriă, pentru că el vede natura alt feliu, de cum o văd ei? — Caracterul artistului, e foarte impresionabile. Chiar această esaltațiune este aceea care crează talentele cele mari, căci ea le face să vază natura sub un punct de vedere originale; dar această impresionabilitate, ne face, ca adese, să fim nedrepți în privirea operelor altfel simțite de cum le simțim noi. Pentru aceia nu trebue a face din artiști judi, arbitri, căci parțialitatea lor pentru cutare sau cutare genere, îi atrage de multe ori, fără voia lor, către abusurile cele mai grele. Un jury, veri-cum ar fi creiat, este o creațiune defectuoasă prin însăși natura lucrului. Mă serv d'un cuvânt blând. Membrii unui jury, veri-cine ar fi ei, formează un tribunal escepționale, cu atât mai periculos, cu cât sunt sub influența prejudițielor școalei și a unui gust trecător, de multe ori. Consulte-să arhivele academielor, și se va vedea că ele au perpetuat, prea de multe ori, tradițiunea sistematică, adoptată după epoce, că au făcut un resbel crâncen, înverșunat, novatorilor pe care geniul îi atrăgea către regiuni noui. *Corporațiunile sunt lanțuri care rețin în mediocritate oameni care fără de aceasta 'și ar fi întors privirile către sfere mai înalte.* Juriul sunt pedica ce stavilează comunicațiunea arților cu publicul. Și, în definitiv, judecătorul suveran, *este tot publicul.*

„Publicul își culege mulțămirile și plăcerile sale, de pe unde le găsesce în raport cu gustul și trebuințele sale. Destinându-se publicului operele de arte, nu e drept nu e bine, a-l tiranisa, susträgându-i obiectele, afecțiunilor sale, impunându-i admirațiuni silite".

Ei bine, ni s'ar putea zice: se condamnă juriul — dar ce se pune în loc, spre a nu lăsa răsplătirea meritului, în arbitrariul vere-cui? Iată, răspunde-vom, mijlocul, espedientele ce se propune.

Numele operelor deosebite de vocea publică, ar fi înscrise pe un registru deschis artiștilor.

In acesta ar veni ei să sancționeze ori să reprobe această alegere, printr'un *da* sau *ba.* Fie-care ar fi obligat să adjute numele său, lângă votul său; ceea ce ar avea o mare influență morală. La noi, unde cercul artiștilor este atât de restrâns încă, — acest cerc s'ar putea lărgi cu contingentul voluminos și robust ce i-ar aduce classa inteligentă precum: medici, juriști, profesori, literați, poeți, etc.

Să nu se sperie, să nu se turbure nimeni de această teorie: — noi n'o dăm ca absolută. O supunem ca o simplă idee, la aprețiarea cui se cuvine, în presinte, și pentru viitori: Din ciocnirea diferitelor maniere de vedere, răsare adevărul, și artea, ca și în toate cele-l-alte raze din care se compune arena luminoasă a inteligenței și activității omenești, domeniul artii, ca și al geniului, ca și al eternității, este nemărginit. Cine este acel care ar cuteza a pune margini geniului și progresului omenesc?

Și apoi, în țara *votului universale,* de ce să nu fie și artea supusă aprețiarii prin un sufragiu măcar *quasi* universale?

Dar se va striga: *paradox, utopiă! sau* lucru ponosit! Ei, frații mei! Cine ne poate garanta că formele prin care se exprime mișcarea omenească de astăzi vor rămâne în veci acolo unde stau astăzi? Cine poate garanta, că utopia de astăzi, de eri, de alaltă eri, nu este sâmburele unei mari idee destinate a se realisa și a lua formă de corp, realitate colosale în viitor? Galileu, aburul, telegrafia, photografia, căile ferate, pressa, triumful unității americane, Republica americană și alții atâția locomobili neobosiți și neperitori ai civilisațiunii, fie-ne esemplu.

De altminterea, și sub nici un raport, n'avem de zis nimica de rău, în privirea primei noastre esposițiuni artistice. Din contra binecuvântăm atât idea ce a conceput instituțiunea, cât și mânile ce au esecutat'o. Apoi conduși de esperiența țărilor ce au început a cărunți în trebe de aceste mântuitoare pentru un popor, cutezăm a opina, ca mulți alții.

Nu s'ar putea ca esposițiunile de belle-arți să fie permanenți și reînoite la fiecare șease lune. Ar fi duo galerie. In una s'ar pune operele artiștilor ce au fost admiși la trecuta esposițiune, care au primit prețuri, medalie, etc. în cea-l-altă, operele artiștilor esponinți pentru prima oară. Veri-ce pictură sau sculptură, n'ar fi admisă, de cât după un certificat subsemnat de un artist cunoscut. Acest certificat lipit deasupra operei, ar angagea responsabilitatea morale a presintatorului, și ne-ar feri de năvălirea operelor puțin meritorie d'a fi espuse. Artistul refusat ar apela la public, espuind lucrul în atelierul său. După ce ar fi espus de două trei ori astfel, în sala de introducțiune, tinerii esponinți ar trece în galeria maistrilor.

Prin acest genere de admisiune, artiștii ar fi văzuți și judecați, chiar de la debutul lor, de către public, care, însuși el, ar deveni pe fie-ce zi mai luminat, prin urmare, mai sever. — In șease luni, ar avea timp și opiniunea d'a se forma într'un mod irevocabile, asupra unui obiect de arte; chiar de s'ar presupune acțiune de camaraderie dintr'o parte, ar fi reacțiune de alta: din partea cea sănătoasă a publicului; artiștii n'ar mai pune înainte ura și gelosia confraților lor aflându-se fiecare pus în putința d'a face să se aprețieze talentul său. Dacă, după mai multe încercări nefructuoase ei ar vedea nefolosința silințelor lor, ar putea, fiind încă tineri, îmbrățișa altă carieră. Când esposițiunile ar dura șease lune, ar fi o mare înlesnire și pentru artiști, căci ar avea ocasiune a vinde mai cu ușurință operele lor, din împrejurarea mulțimii ce le-ar visita în salonul public; pe când cu sistemul periodic, îndată ce *salonul* s'a închis, artiștii duc lucrurile acasă, unde lumea îi visitează atât de puțin și perd toată speranța d'a se desface de dânsele.

Eată ce'i face dependinți de Stat, pe când ar trebui să subsiste prin sine însăși.

S'ar putea respinge orice copie; o comisune, compusă din oameni recomandabili, aleși din toate clasele cetățenilor, ar înlătura composițiunile contrarie moravurilor, și ar fi obligată a motiva această esclusiune. Pentru a da un stimulent artiștilor, și pentru ca publicul să poată constata progresele arților în patria noastră, s'ar deschide o esposițiune solemnele și universale, la fie-care cinci ani, — atât pentru arți cât și pentru industria înaltă. Răsplătirile ar trebui să fie demne de o națiune generoasă, mare; demne de o națiune în regenerare, și care cu atât trebue să pună un preț mai mare pe producțiunile destinate a rădica forța morale și a funda basa materiale...

E. L.

. . . .

H. BLAZIAN

Pedeapsa

După ce îşi făcu plimbarea, cu bastonul şi pălăria mare de pichet, pe sub copacii seculari ce înconjurau şcoala, directoarea cu mersul legănat şi privirea aspră, deschise brusc uşa cancelariei.

Cele trei domnişoare împietriră în loc, salutând până la pământ.

— Dumneata aici?

— Da, doamnă, răspunse pedagoga fără vârstă şi fără sex; uscată, mică şi cu părul rar.

— O scrisoare?

— Da.

— Suspectă? scris de băiat?

— Da şi e semnată.

— Bine, bine, răspunse directoarea dispărând cu plicul colorat prin uşa vecină.

Prin ferestrele larg deschise, aerul tare cu miros de liliac îi parfuma biroul. In clasele vecine, elevele de curs superior, solfegiau, pictau şi amestecau necunoscutele din algebră cu gânduri ştrengăreşti, privind visătoare plopii ce îşi tremurau frunza argintie lângă zidul şcoalei.

Cu ochelarii pe vârful nasului, îmbujorată de enervare, directoarea citi, până la sfârşit, scrisoarea, plină de jurăminte şi promisiuni, a elevului din Şcoala Militară. Intr'un târziu pufni pe nas, uitându-se la ceas.

Era zece. După un minut, butonul dela secretariat făcu să sbârnâe soneriile dela sălile de clasă, în gimnastică şi pe culuarele principale.

— Să vină la mine Vasilescu dintr'a cincea, ceru directoarea secretarei.

Din cancelarie şi până în fundul curţii, unde îşi făceau elevele recreaţia, porunca se repetă prin strigăte asurzitoare: Vasilescu la Doamna... Vasilescu în cancelarie... Vasilescu la Doamna.

La numele său, zăpăcită, eleva se desprinse din mijlocul lor, îşi potrivi cravata la gât şi scoţând fileul din buzunar îşi înfundă părul inelat în el.

Colegele se priviră întrebătoare — aceste audienţe nesolicitate se terminau întotdeauna prin morală şi prin lacrimi...

Când intră la secretariat, eleva era galbenă, inima îi bătea cu putere şi respiraţia i-se tăiase pe jumătate. Salută şi se opri lângă biroul subdirectoarei, care, din obiceiul omului de şcoală, o măsură de sus până jos. Ţinuta era corectă.

— Da' ce ai făcut matale de te-a chemat Doamna? întrebă moldoveanca dela Iaşi, vorbind rar şi apăsând pe fiecare cuvânt.

Eleva nu răspunse nimic. Inima ei se sbătea în piept ca o păsărică ce voia să scape.

— Mă rog matale nu intra până nu anunţ pe Doamna, continuă ea ridicându-se dela birou şi îndreptându-se în vârful picioarelor spre cancelaria vecină.

O luă apoi cu aer protector şi o conduse până în uşă.

După obiceiul şcoalei, Vasilescu se înclină adânc, sărutând mâna directoarei ce ajunsese la gură înainte de a fi luată. Din scaunul de piele, ea măsură pe deasupra ochelarilor de sus până jos, eleva cu păr lins şi uniformă ordonată.

— Cine este Gică Dobrescu? întrebă dânsa autoritar.

— Vărul meu.

— Cum îţi este văr?

După ce se încurcă, înghiţind în sec, eleva spuse adevărul:

— Mama lui a botezat copilul verei mele.

— Atunci nu-ţi este văr?

— Nu, Doamnă!

Stăpânindu-şi zâmbetul ce încremenise în colţul gurii, directoarea aruncă în coş bucăţile scrisorii franţuzeşti.

— Domnişoară secretară, catalogul clasei a cincea, ceru ea prin uşa deschisă.

I-l aduse şi îl răsfoi singură până la ultima pagină, citind cu voce tare rubrica elevei: Matematica 9, Româna 7, Germana 6, Latina 7, Franceza 4.

— Patru ?... bravo, făcu directoarea. Patru la limba culturii universale, la limba unui popor aliat, bravo, n'am ce zice...

— L-am luat la teză, Doamnă.

— Teză, neteză, notele au valoare egală. Timp de o lună nu vei merge la plimbare şi în timp ce colegele dumitale se vor recrea privind lucruri frumoase, vei învăţa să scrii, să conjugi şi să traduci. Şi acum poţi pleca.

Cu ochii în lacrămi şi privirea în coşul cu hârtii, eleva se înclină respectos şi plecă. In uşa clasei colegele o aşteptau nerăbdătoare.

— De ce te-a chemat? întrebară ele în cor.

— Un plic roz... răspunse Vasilescu, plecându-şi capul pe prima bancă.

— Şi plângi pentru asta?

— Mai bine era mov ca al meu, spuse o alta. Roz este începutul amorului; roş amor înfocat; galben, gelozie şi mov?!... *„Te iubesc mai mult decât pe mine însumi”*. Hai Vasilescu, fii deşteaptă şi nu mai plânge de toate prostiile. Te-a pedepsit?

— Cu o lună de stat în şcoală.

— Ferice de tine, ce n'aş da să-ţi fac pedeapsa!... spuse una din colege.

Sub arşiţa dogoritoare a soarelui dintre ora două şi trei, pe străzile din jurul şcoalei, nu se vedeau decât elevele pensionului şi căruţele primăriei ce hodorogeau cu sunet spart, când înainte, când în urma rândului lor.

Pe banca din pădurea internatului, pedepsita, cu dicţionarul şi cartea de franceză, privea leneş la servitoarele ce răsturnau coşurile de hârtii într'o cutie de lemn. Ana, o ţărăncuţă din Ardeal trecu sprintenă cu coşul auriu din cancelaria directoarei. Deasupra lui, hârtiuţile roz străluceau în bătaia soarelui ca petalele unei flori.

Eleva le adună într'o clipă şi, după ce se convinse că nu-i nimeni împrejur, reconstitui scrisoarea, pe care o citi cu ajutorul dicţionarului.

Şi regretă acum — pentru întâia oară — nu puţin, lipsa ei de atenţie faţă de limba aliaţilor.

Un foşnet o făcu să închidă cartea.

— Ce faci aici? întrebă pedagoga de serviciu.

— Imi ispăşesc pedeapsa.

MIRCEA VLADIMIR

FRIEDRICH SCHLEGEL

Fragmente

Ceiace numim noi societate bună, e cel mai adeseori un mosaic de caricaturi lustruite.

* * *

Cereţi mereu gânduri noui? Faceţi ceva nou şi va fi ceva nou de spus.

* * *

Comentariile la o poezie sunt ca prelegerile anatomice despre o friptură.

* * *

Dramele bune trebue să fie drastice.

* * *

Filosof poţi să devii, nu să fii. Indată ce crezi că eşti, încetezi să mai devii.

* * *

Orice om incult este propria sa caricatură.

* * *

Istoricul este un profet retrospectiv.

* * *

Demonstraţiile filosofice sunt tocmai demonstraţii în sensul milităresc al cuvântului. Nici deducţiile nu ni se înfăţişează altfel ca cele politice; şi în ştiinţă se ocupă un teren şi se afirmă abia după aceia dreptul asupra lui. Definiţiilor li se potriveşte ceiace a spus Chamfort despre prietenii, pe care îi ai la întâmplare în lume. Sunt trei feluri de explicaţii în ştiinţă: explicaţii care ne dau o lumină sau o indicaţie; explicaţii care nu explică nimic; şi explicaţii care întunecă totul. Nu poţi improviza adevăratele definiţii, ci trebue să-ţi vie dela sine; o definiţie care nu e spirituală nu face doi bani şi despre orice individ sunt nenumărat de multe definiţii reale. Formulările necesare ale filosofiei artei degenerează în etichetă şi lux. Ca legitimaţie şi dovadă a virtuosităţii ele au scopul şi valoarea lor, întocmai ca bravuariile cântăreţilor şi latineasca filologilor. De asemeneea ele fac şi suficient efect retoric. Principalul e însă totdeauna că ştii ceva şi că o spui. A o dovedi sau explica e în cele mai multe cazuri cu totul inutil. Stilul categoric al legilor din cele zece table şi metoda thetică, unde se găsesc faptele pure ale reflexiunii fără mască, diluare şi reprezentare artificială ca textele pentru studii sau pentru symfilosofie — sunt cele mai potrivite pentru filosofia naturii înaintată. Cine vrea să reuşească în amândouă, e fără discuţie mai greu să afirmi decât să dovedeşti. Sunt o mulţime de demonstraţii, formal admirabile, pentru fraze strâmbe sau banale. Leibnitz afirma, iar Wolf dovedia. Asta ajunge.

* * *

Principiile sunt pentru viaţă ceiace sunt pentru comandantul de războiu instrucţiunile scrise în cabinet.

* * *

Până ce filosofii nu vor deveni gramaticieni, şi gramaticienii filosofi, gramatica nu va fi ceiace a fost la cei vechi, o ştiinţă pragmatică şi o parte din logică, dar mai ales nu o ştiinţă în genere.

* * *

Cine nu filosofează de dragul filosofiei, ci întrebuinţează filosofia ca mijloc, e un sofist.

* * *

Ca stare trecătoare scepticismul e o stare de insurecţie logică; ca sistem e anarhie. Metoda sceptică ar fi un fel de guvernare insurgentă.

* * *

Ceiace se întâmplă în poezie, nu se întâmplă niciodată, ori se întâmpla totdeauna. Altfel nu e adevărată poezia. Nu trebue să ne închipuim că ea se întâmplă într'adevăr.

* * *

Femeile nu au absolut nici un simţ pentru artă, au însă unul pentru poezie. Nu au predispoziţie pentru ştiinţă, au însă pentru filosofie. Nu le lipseşte de loc speculaţia, pătrunderea lăuntrică a infinitului; le lipseşte însă abstracţiunea, care se poate mai lesne învăţa.

* * *

Frumos e ceiace e în acelaş timp drăgălaş şi sublim.

* * *

Poezia romantică e o poezie universală progresivă. Rostul ei nu e numai să strângă din nou laolaltă toate genurile diferenţiate ale poeziei şi să pue în contact poezia cu filosofia şi retorica. Ea trebue să amestece şi să contopiască alternativ poezia cu proza, genialitatea cu critica, poezia artistică cu poezia naturii, să facă poezia vie şi distractivă, viaţa şi societatea poetice, să poetizeze gluma, iar formele poeziei să le umple şi îndestuleze cu material intelectual potrivit şi să le însufleţească prin vibrările umorului. Ea cuprinde tot ce e numai poetic, dela cel mai mare sistem, care cuprinde în sine iarăşi mai multe sisteme, până la ultimul suspin, la sărutarea pe care copilul-poet o tranformă în cântec neartistic. Ea se poate astfel pierde în ceiace a plăsmuit, încât ai putea crede, că a caracteriza indivizi poetici de orice fel e unul şi totul în acelaş timp; şi totuşi nu există încă o formă care să fie astfel închegată ca să exprime în chip desăvârşit spiritul autorului, aşa încât unii artişti, care n'ar avea să scrie decât un roman, s'au descris aproximativ pe dânşii. Şi întocmai ca epopeea ea poate să devie o oglindă a întregii lumi înconjurătoare, o imagine a epocei. Şi totuşi poate şi ea foarte bine să plutiască la mijloc între plăsmuire şi plăsmuitor, liberă de orice interes real şi ideal, pe aripile reflexiunii poetice, să potenţeze mereu această reflexiune şi s'o înmulţiască ca într'o serie nesfârşită de oglinzi. Ea este capabilă de educaţia cea mai înaltă şi multilaterală; nu numai dinlăuntru în afară, ci şi din afară înlăuntru; în timp ce organizează toate părţile constitutive a ceiace trebue să fie un tot în produsele ei, fapt prin care i se deschide perspectiva unei clasicităţi crescânde uriaşe. Poezia romantică este între arte ceiace e spiritul în filosofie şi ceiace societatea, relaţiile, prietenia şi iubirea sunt în viaţă. Alte genuri de poezie sunt gata şi pot fi în întregime disecate. Genul poetic romantic e încă în devenire; căci aceasta e însăşi esenţa ei, veşnic numai să devie, niciodată să nu poată fi desăvârşită. Ea nu poate fi epuizată prin nici o teorie şi numai o critică divinatorie ar putea îndrăsni să caracterizeze idealul ei. Numai ea este nesfârşită, precum numai ea este liberă să recunoască, că prima ei lege este ca bunul plac al poetului să nu admită nici o lege peste dânsul. Genul poetic romantic este singurul care e mai mult decât un gen şi e în acelaş timp arta poetică însăşi: căci într'un anumit sens orice poezie este sau trebue să fie romantică.

* * *

Oare poezia să nu fie între altele, tocmai de aceia cea mai înaltă şi mai demnă dintre arte, fiindcă numai în ea sunt cu putinţă drame?

* * *

Poeţii sunt însă totdeauna Narcişi.

* * *

Se zice că în tragediile engleze şi franceze ar fi atâtea atacuri împotriva bunul gust. Cele franceze sunt toate numai un astfel de mare atac. Căci ce poate fi mai lipsit de gust decât să scrii şi să plăsmueşti cu totul alături de natură?

* * *

Poezia este muzică pentru urechea interioară şi pictură pentru ochiul interior; dar muzică înăbuşită, dar pictură plutitoare.

* * *

Un fragment trebue să fie cu totul izolat de lumea înconjurătoare, ca o mică operă de artă, şi desăvârşit în sine ca un ariciu.

* * *

Cel mai adeseori religia e un supliment sau un surogat al culturii, şi nimic nu e religios în strictul înţeles al cuvântului, dacă nu e un produs al libertăţii. Se poate deci spune: cu cât mai liber, cu atât mai religios; cu cât mai multă cultură, cu atât mai puţină religie.

* * *

Raţiunea e spirit organic, gluma e spirit chimic, geniul e spirit organizat.

* * *

Caricatura este legătura pasivă între naiv şi grotesc. Poetul o poate întrebuinţa tot atât de bine, fie tragic, ca şi comic.

trad. de I. S. G.

Singurătate

Din oraşul bolnav de minuni,
Sufletul meu şi-a făcut vatră,
In pâcla lui dezlănţuesc furtuni,
Străzile cu solzii de piatră.
Atâtea biserici — şi nicăeri Dumnezeu,

Atâtea năzuinţi — şi nici o Bună-Vestire,
Pretutindeni visuri — şi numai rânjete mereu,
Atâta patimă — şi rar de tot, iubire!

Aici — de sârme ceru-i spintecat.
Electricitatea a gonit stelele.
Glasul poeţilor tot mai rar, mai ciudat.
Viaţa deschide ferestrele, dar îndeseşte zăbrelele.

Toţi rătăcesc în zi şi în lumină,
Toţi, stingheri, cu ziduri se 'nfăşoară.
De subt temelii, adesea, le suspină,
Câmpul de odinioară...

GEORGE LESNEA

A APĂRUT
FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13
ROMAN de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE
Desene de I. Anestin
Romanul vieţii de mahala, cu comicul şi tragicul ei.
Ed. „ADEVERUL” LEI 50
De vânzare la toate librăriile.

PENTRU CINE ARE NEVOE DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile Curei de Karlsbad”
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

JOCURILE LITERARE ale Adevărului Literar

6

Să se găsească rime cât mai multe la următoarele cuvinte:

linx, iezer, basm, lup, ploscă.

P. S. Numeroşi cititori ne întreabă dacă pot trimite spre publicare *jocuri*. Răspundem că primim cu plăcere, această rubrică fiind în deosebi a publicului, cu condiţiunea ca jocurile să aibă un caracter strict literar şi să fie uşoare.

Tinereţe...

Am douăzeci de ani mai mult ca tine...
Dar cum, să ştiu acum în faţa ta,
Când tu m'arăţi — oglindă bună — ca
Un tânăr svelt cu chip şi linii fine!

Dac'aş simţi povara lor pe mine
Chiar blând de m'ai minţi — mi s'ar părea —
Privindu-te că fac o faptă rea
De care, prins de toţi, mi-ar fi ruşine...

Dar cum să ştiu când trupul tău e mic
Şi când în mine simt, dacă-l ridic
Ca şi'n poveste — braţe de voinic?...

Dar cum, să ştiu când strig şi joc şi cânt
Cu tine-acum, că mai 'nainte sânt
Cu douăzeci de ani pe pământ...

TUDOR MAINESCU

Inconvenientul

Că Magdalena e frumoasă, nu mai încape nicio îndoială atâta vreme cât mă aflu lângă ea, braţ lângă braţ, corp lângă corp, obraz lângă obraz.

A, când nu voi mai fi lângă ea şi asta nu pentru o lipsă de un ceas, o zi, o lună, sau mai mult, ci ocolind-o şi ferindu-mă s'o mai întâlnesc vreodată, atunci desigur că nu va mai avea nici unul din farmecele de astăzi.

Şi, mă rog, găsiţi-mi d-voastră altă soluţie, dacă vi se pare ciudată hotărârea mea. Spre a nu vă îndoi de seriozitatea mea, vă cedez pe Magdalena pentru o experienţă. O experienţă nu mă costă cine ştie ce grijă pe mine şi nici d-voastră nu veţi avea prea mare bătae de cap. Eu unul m'am decis s'o părăsesc pentru totdeauna pe scumpa mea Magdalena. Da. Pentru totdeauna! Sună cam trist expresia asta, aşa ca un acord de muzică funebră când un decedat nepoliticos, având pentru aceasta concursul Municipalităţii, te face să-i asculţi marşul de trecere în eternitate, vrând nevrând, aruncându-ţi-l din stradă drept în pâlniile urechilor.

Şi totuşi n'am ce face, trebue s'o părăsesc. Imi pare foarte rău, vă asigur. Nu oricând şi oriunde ai norocul să întâlneşti o fată ca Magdalena. Sfătuesc pe oricine o va cunoaşte după mine, să nu se îndoiască nicio clipă de castitatea mea şi s'o ia de soţie fără şovăire căci dacă nu va fi o fecioară de 18 carate, atunci cu siguranţă că nu un om banal i-a răpit faimoasa podoabă a virginităţii, ci un adevărat erou şi întotdeauna e mult mai comod să mergi pe urmele unui erou decât să-ţi rişti pielea proprie fie chiar şi pentru Magdalena. Cât despre ea n'aveţi nicio grijă: şi-o riscă pe a ei cu o adevărată imprudenţă care dacă nu mă înşel este foarte bine intenţionată.

Şi totuşi există un inconvenient. Să vedeţi numai. Nu vă mai spun toate împrejurările, cum am cunoscut-o. E deajuns să ştiţi că în ziua aceia nu i-am văzut decât capul şi era într'adevăr adorabil.

Un cap blond cu ondulaţii permanente (500 lei la coaforii de mâna doua, 1500 lei la cei de pe Calea Victoriei). Acum însă nu mai am ocazia s'o privesc decât dela picioare. Numai după o săptămână îmi era imposibil să mai ştiu dacă Magdalena mai avea cap, aşa ca'n prima zi, sau începuse să aibă numai picioare.

In orice caz, deşi aceste părţi ale frumuseţii sale nu aveau ondulaţiile făcute la un coafor, nu erau întru nimic mai puţin atrăgătoare. Dimpotrivă. Vă pot spune doar că e foarte cochet îmbrăcată şi pe dedesupt (întrebuinţează numai mătase veritabilă) că pielea corpului ei e albă fără comparaţie, aşa cum e pielea albă de fată, şi că tocmai aici se află inconvenientul.

Vă rog să-mi spuneţi ce aţi face dacă aţi avea în faţa ochilor şi aţi mângâia cu mâna această piele albă de fată?

Exact acelaş lucru pe care l-aşi face şi eu dacă n'ar fi inconvenientul. De aceia sunt nevoit să fiu şi eu mai înţelept decât un octogenar deşi această indiferenţă voită e obţinută cu sforţări uşor de imaginat. Şi toate acestea numai pentrucă tatăl Magdalenei este cel mai bun vânător. A luat totdeauna premiul întâi la concursurile de tragere la ţintă. I-am citit eu însumi numele în gazetă, la pagina sportivă. Dar ce legătură poate să fie între un vânător şi Magdalena? Aţi uitat că Magdalena este odrasla acestui bun ochitor? Nu, nu. Eu nu risc să mă invite odată la vânătoare şi în acea zi să piardă, tocmai atunci, titlul său de bun ochitor şi ţintind un epure nevinovat, să mă nimerească pe mine. Renumele de bun ochitor al tatălui e cea mai bună centură de castitate pentru Magdalena şi zadarnic va căuta ea un amator, nu va găsi unul atât de curagios să i-o ridice. Eu unul de astăzi am renunţat la ea.

După cum bănuiam tatăl ei mi-a spus zâmbind (n'aţi avut ocazia să priviţi zâmbetul misterios al unui bun ochitor):

— Dragă, într'una din zilele acestei săptămâni îmi vei face plăcerea să mă însoţeşti la o vânătoare de prepeliţe.

Şi iată ăsta e inconvenientul.

— Dar de ce n'o ceri în căsătorie, veţi zice?

— Ei bine, ăsta e alt inconvenient.

ADRIAN HURMUZ

Centenarul lui Jules Vallès

Octave Feuillet, romancier sirupos şi academic, a cunoscut marele succes cu un roman intitulat „Romanul unui tânăr sărac". Fireşte, „sărac" era luat în sensul moderat al cuvântului, adică acela aplicabil unor persoane care trebue să muncească, în lipsă de rente moştenite de la părinţi, dar de familie foarte onorabilă, de educaţie burgheză desăvârşită: o sărăcie care ignora mizeria şi, desigur, trecătoare, fiindcă o întâmpina curând belşugul, răsplătind un tânăr care era înainte de toate distins şi aimable (pe vremea aceia nu se descoperise încă sex-appeal-ul).

Un economist ar spune că eroul corespundea unei clase în ascensiune, burgheziei care lua locul aristocraţiei până şi în inimile fecioarelor poetice, înzestrate de natură şi, mai ales, de părinţii lor.

Câteva decenii mai târziu, Maurice Barrès — de data aceasta, alt sunet de clopot! — condamnă la moarte şi la infamie pe cei doi membri mai săraci ai echipei de şapte loreni, absolvenţi ai liceului din Nancy, veniţi la Paris pentru a-l cuceri. Pe când cei cinci de familie înstărită se instalează confortabil în viaţa pe care şi-o aleg potrivit temperamentului lor şi rentelor părinteşti, Racadot şi Mouchefrin vor sfârşi primul pe eşafod şi celălalt ca agent de poliţie secretă — ceeace e mai infamant încă, după o concepţie universală de la care se abat două popoare doar: japonezii şi noi! — ispăşind astfel vina de a fi încercat să se ridice peste ceeace era limita prescrisă clasei căreia îi aparţineau, ştiut fiind că barierele dintre clase nu sunt dintre cele ce se pot trece fără cea mai aspră dintre pedepse.

Maurice Barrès care admira aşa de mult pe mareşalul Léautey fiindcă spusese odată: „Sunt fericit că m'am născut Francez, catolic şi bogat", nu putea concepe fericirea, măcar vagă, dacă nu întrunia cel puţin două din cele trei elemente indicate de mareşal, elementul „bogăţie" fiind însă indispensabil.

Ceeace pentru economistul nostru ar însemna că „Desrădăcinaţii" lui Barrès corespund unei ere plutocratice şi unei burghezii care nu înţelege să piardă nici o fărâmă din privilegiile sale de clasă.

Intre tânărul sărac care ajunge, din romanul lui Feuillet, şi cel care nu reuşeşte să ajungă, decât doar la ghilotină pentru o crimă vulgară, fiindcă are ca obiect jaful şi ca victimă o femeie — şi încă o femeie frumoasă şi exotică! — din romanul lui Barrès istoria literară cunoaşte un al treilea, a cărui originalitate este că nici nu urmăreşte să ajungă, într'o societate ale cărei păcate îl revoltă: este Jacques Vingtras, eroul lui Jules Vallès.

Când spun „istoria literară cunoaşte", este un fel de a vorbi: căci, din potrivă, istoria literară trece sub tăcere şi pe erou şi pe autor, cu o severitate la care nu suntem obişnuiţi din partea acestei ştiinţe atât de indulgente.

Mai ales că Jules Vallès, al cărui centenar de la naştere e serbat zilele acestea, a fost un scriitor de mare talent iar trilogia sa prezintă cel puţin două capo d'opere: L'enfant şi Le Bachelier, al treilea volum — care e oarecum concluzia logică a primelor două — „L'Insurgé", având o mare valoare documentară pentru cunoaşterea psihologiei fruntaşilor comunei de la 1871.

Sunt titluri suficiente pentru a salva de la uitare pe cineva: cel puţin, cunoaştem atâtea cazuri de valori inferioare cotate apreciabil la Bursa literară, şi menţinute cu grijă în memoria cetitorilor, încât neglijarea unei opere în adevăr importante ar avea de ce să ne surprindă...

...Dacă n'am cunoaşte motivele ei.

In adevăr, vina cea mare a lui Vallès a fost activitatea sa politică şi gazetărească, pe care critica nu i-a putut-o încă ierta. Căci înainte de a scrie romanul lui Jacques Vingtras — tânăr sărac şi revoltat, care nu se poate acomoda cu nedreptatea, această şcoală a revoluţionarilor, cu ipocrizia şi mediocritatea, — Vallès s'a răsboit cu toată lumea: cu literatura antică, începând cu Homer, fiindcă îi otrăvise copilăria şi adolescenţa, pe băncile şcoalei; cu toate gloriile timpului său de la Napoleon III la Thiers, cu tot ce opinia publică respecta obligat.

Dar mai ales, nu i s'a putut ierta rolul său în sbuciumul răscoalei comunei parisiene din 1871: toate ororile acelui început de an îi fură puse în sarcină, crimele, incendiile şi devastările. Un om care avea pana muiată în vitriol, cum spusese despre el cu groază Taine, era capabil să dea foc monumentelor şi să dărâme statuile.

Că în realitate rolul său în acest timp fusese destul de moderat, nu avea importanţă acum: publicistul necruţător şi idealistul unui socialism de tradiţie franceză, ai cărui doctrinari fuseseră Babeuf şi Proudhon, avea prea mulţi duşmani pentru ca represiunea să nu-l lovească. Numai fuga în străinătate îl salvă de soarta camarazilor săi, moartea sau deportarea.

Amnistia care veni după câţiva ani n'a adus cu sine uitarea în sufletul acelora care avuseseră de suferit în orgoliul lor sau care tremuraseră pentru bunurile lor, de pe urma condeiului lui Vallès.

Şi răzbunarea fu ingenioasă: după calomniile şi strigătele de ură contra socialistului şi gazetarului, o tăcere generală asupra romanului său autobiografic, în trei volume.

De aceia, nici o istorie a literaturii franceze, nici o cronică a vreunuia dintre seniorii criticei, nu pomeneşte despre Jacques Vingtras. Este o carte care nu se recomandă, dar pe care o descoperi.

O descoperire pe care însă n'o mai poţi uita: este povestea unui om sărac, copilăria, tinereţea şi maturitatea unei mizerii care nu se poate acomoda la laşitatea ce o înconjoară.

Vallès, ca şi eroul său, din experienţa unei copilării umilite, a unei mizerii ce trebuia ţinută ascunsă, fiindcă nu putea compromite cariera tatălui său, profesor de liceu, care purta jachetă la curs şi în oraş, dar care acasă se hrănia, el şi familia sa, cu cartofi şi apă, luni de zile în şir, ajunsese la acel spirit de revoltă care îl aruncă pe baricadele parisiene.

Aceiaşi grijă de cariera părintească îi impune să continue studiile universitare, la capătul cărora îl aştepta profesoratul cu mizeriile atât de bine cunoscute de acasă, deşi toată fiinţa sa îl îndemna să lepede haina burgheză, pentru a se întoarce la ceeace fusese viaţa strămoşilor săi: plugul sau atelierul. „Fără voia mea, inima mi-a tresărit totdeauna la sgomotul câmpului sau al foburgurilor, şi sângele meu strigă că a curs timp de secole în vine de plugar sau lucrător!"

Dar unde s'a mai văzut ca un fiu de profesor de liceu să devină ucenic de atelier: era o declasare ce ar fi năruit prestigiul profesorului de latină şi greacă, tatăl său.

Ce a fost viaţa lui Vallès, romanul ne-o spune, în pagini ce nu se pot uita. Sunt aproape cincisprezece ani de când am cetit cele trei volume şi de când nu le-am mai răsfoit, şi totuşi sunt capitole şi scene a căror amintire nimic n'o poate şterge. Ca, de exemplu, pagina aceia de desnădejde a unei iluzii care se năruie, în care descrie vizita făcută lui Michelet, după ce guvernul suspendase cursul acestuia ca fiind prea revoluţionar: unei propuneri îndrăzneţe a delegaţiei de studenţi, marele istoric răspunde că înainte de a lua vreo măsură trebuie să-şi consulte soţia.

Sunt cincisprezece ani de atunci şi de câteori citesc vreuna din paginile admirabile ale operei sale, fără să vreau mă gândesc că înainte de a o da la tipar, marele Michelet ceruse aprobarea soţiei sale.

Jules Vallès, desigur, nu avea nevoie de aprobarea nimănui când scria paginile acelea de pasiune şi sinceritate ale romanului său.

Sunt aproape cincizeci de ani dela moartea lui; ceeace a sbuciumat viaţa sa, ideile, idealurile şi preocupările epocii sale s'au îndepărtat de noi şi nu ne mai pot reţine. Activitatea sa politică şi gazetărească, închinată momentului, nu mai interesează astăzi, cu toată suma de talent şi pasiune cheltuită în răsboirea necruţătoare cu un regim, la a cărui cădere a contribuit desigur mult.

Ceeace însă n'a isbutit opera căreia i-a închinat întreaga sa energie, a reuşit s'o facă un roman scris pentru a-şi aduce aminte de ceeace fusese copilăria şi tinereţea sa, în mijlocul tristeţelor exilului: să ducă numele său şi amintirea a ceeace a fost viaţa sa, dincolo de sfârşitul acesteia, peste decenii sau poate secole.

Tot astfel, se întâmplă în naufragiul unui vas imens, înzestrat cu cele mai potrivite mijloace de salvare, ca mântuirea să nu vină dela acestea, ci dela o modestă corabie de transportat petrol, căreia nimeni dintre călătorii marelui vas nu i-ar fi dăruit privirea unei clipe, cu un ceas în urmă.

MANUEL MENICOVICI

Cântecul Omului

— Atena —

PELOPONESIACĂ

A fost aşa. Isvorul idilelor secase
Ca un zadarnic freamăt al unui vechi cuvânt,
Şi-Atena, altă-dată în aur şi'n mătase,
Zăcea, rostogolită în zdrenţe, la pământ.

Cosciugele cu trupul eroilor căzuţi
Erau îngrămădite în care funerare,
Şi cetăţenii ţărei milogi, acum, şi sluţi
Priveau mauzoleul obştesc cu'nfiorare.

Pierise strălucirea şi soarele de aur
Aprins la Salamina şi dus la Maraton,
Şi nu mai rămăsese din furia de taur
A luptelor purtate cu Perşii nici un svon.

Pericle sta'n mijlocul poporului ilot
Şi se rostea'n imagini şi'n cugetări pioase:
„— Eroi-şi au mormântul în universul tot,
„Iar nu sub arcuri pline cu date fastuoase!"

Era o tresărire profetică. Destinul
Spiritual şi veşnic al Aticei plutea,
In cuvântarea-i caldă şi sigură, ca vin[illegible]
Şi răsărea ca nişte crini viitori din e[illegible]

DESTINUL

Prietenii-l'au sfătuit
Să nu se'ncreadă cu orbire
Intr'un atât de copleşit
Destin de lungă fericire.

El a lăsat cu nepăsare
Ca'n poalele unei femei
Inelul său de preţ în mare
Şi-a spus: „— O jertfă pentru zei!"

Pescarul său însă-l găseşte,
Umplut de alge şi noroi
In pântecele unui peşte,
Şi i-l aduce înapoi.

STROFE PENTRU ERÒS

Eròs a fost cu mine
Şi-am cântat
Cu el printre albine.

In albul de crin mat
Impreună
Ne-am înfrumuseţat.

Am mers ca pe o strună
Amândoi
Pe razele de lună.

Am curs ca un şivoi
De beteală
In viersul de cimpoi.

Am risipit găteală
In azur
Şi-albastru de sineală.

Am scăpărat murmur
In isvoare
Şi'n piatră gând obscur.

Am răsărit în soare
Şi-am învins
In fiecare floare.

Şi tot cu el m'am stins.

N. DAVIDESCU

Tablete actuale

Finanţele

Fostul raportor al Conversiunii, un literat cunoscut pentru subţirimea firului cugetării şi care, mai puţin împovărat de procese şi de politică, ar fi dus teatrul la o strălucire a comediei româneşti unică, ne povestea alaltăeri un fapt divers al curţii sale cu găini, de la moşie.

In chioşcul de grădină în care intrase să se hodinească, ajungând la reşedinţa rurală, se afla o găină, o găină de mare rassă şi purtând un nume ducal, cum se obicinueşte la pasări, la trandafiri şi la felurile de bucate, presupuse că ies din aristocraţie, după cum aristocraţia iese din Dumnezeu.

Ştiţi cum e chioscul unei grădini de gospodărie, încăpător pentru o masă mare şi chiar pentru un consiliu de miniştri; cu o intrare largă şi cu mii de spaţii pătrate între zăbrele fixate cruciş. Văzând că intră un domn cu ochelari ,stăpânul ei şi al moşiei, găina rămase consternată şi, cuprinsă de panică, voi să fugă din chioşc.

Nimic nu era mai simplu. Găina putea să treacă pe subt picioarele mesei şi să plece pe uşa, pe unde venise proprietarul. Aici intervine însă farmecul naiv şi sugestia complicaţiunii, care domină tot atât de puternic pe oameni, ca şi pe găini. Fără paradox omul se apropie de găină cu atât mai sincer şi mai intim cu cât e situat la un loc de răspundere mai înalt, adică atunci, când, identificându-se cu părechea cocoşului, omul politic sau social cade cloşcă.

Găina se puse pe o muncă amănurţită, sleitoare şi gravă, încercând toate pătratele dintre zăbrele, prin care îi treceau ciocul şi creasta—iar observatorul o urmări cu sentimentul că i se relevează un mare adevăr istoric, până ce găina îşi trecu capul prin toate găurile şi îl trase înapoi din fiecare. Intre acestea, găina ajunse la uşa chioşcului şi se petrecu fenomenul admirabil că ochiul ei, deprins cu pătrăţelele, ca ochiul omului pe hârtie liniată cu diagonale şi rubrici, nu putu să vadă uşa şi găina o luă îndărăt, ca să numere deandoaselea celulele cu ciocul.

— Nu vezi tu, o Criton, nici o asemănare între această găină de neam bun şi un mare financiar?

— Dar cum să nu văd! ar putea răspunde un cetăţean român contimporan al marei crize şi care, plătind un bir ostentativ, face constatarea că oricât se încasează niciodată nu se ajunge.

Căci, ar putea să adaoge birnicul: dela zahăr până la automobile, din toate mărfurile creiate pe loc sau aduse din ţările străine, Statul ia la vamă jumătate din valoarea lor şi nemulţumit să le scumpească până dincolo de limita suportabilă, mai pune un bir pe cumpărători pentru motivul că au cumpărat, un bir de folosinţă. De pildă, o maşină de produs transport sau articole fabricate, plăteşte biruri anuale noi, până ce iese din lucru, scumpind fără câştig pentru nimeni vizibil şi nici pentru Stat, şi munca şi marfa şi dreptul elementar de consumaţie a unui produs. Peste aceste biruri se ridică birul fiecărui individ, un bir pentrucă s'a născut, un bir dacă stă cu chirie, un bir dacă şi-a făcut o casă, un br dacă, nerisipindu-şi munca, o adună, bir de lux şi bir de economie, Statului fiindu-i indiferentă starea morală colectivă şi individuală.

Care-i gaura, pe unde se scurg toate aceste averi aduse la matca vistieriei pe râuri de sudoare? Ea nu e de competinţa găinii dar omul de Stat îi opune privirea ei voalată de orătanie oarbă.

Expertul d. Rist nu a stat de banchete şi toasturi pentru prosperitatea verbală şi cântată a României, în cele 15 zile, pe care le-a petrecut la noi. Raportul d-sale, neaşteptat de veridic, de obiectiv şi de clar a găsit buba nevăzută de ochii financiarilor noştri şi ca un medic bun a dat şi reţeta de vindecare, extrem de comodă şi de simplă, aplicabilă de orice babă din mahala. Până la d-l Rist găina noastră politică a căutat o ieşire prin zăbrele şi acum a fost pusă dinaintea intrării, pe care poate intra şi ieşi nu numai o găină dar toată vaca noastră cu ugerile pline.

Ne temem că găina va proceda ca la conacul literatului care a intrat în chioşc să se odihnească pe un scaun lung, şi că, dela d-l Rist, va lua-o îndărăt.

Cineva, care nu s'a ostenit prea mult să inventeze, a luat din străinătate, unde este probabil că se potriveşte, o instituţie cu totul necunoscută la noi, ca şi coropişniţele prăjite în untdelemn, foarte gustate în China, unde mandarinii mănâncă şoarecii de vii, ţnându-i de coadă, după ce i-au înecat, purtaţi tot aşa, cu două degete fine, într'un borcan cu miere. Desigur că umplutura naturală a şoaricilor, care se ştie ce conţine, căci sunt şi pe la noi, capătă un gust deosebit, nu numai de la miere, dar şi dela borcanul, de cea mai pură porţelană autentic chineză.

Noi încă nu consumăm la masa noastră aceste delicatese, dar de vre-o 10 ani, facem ca Englezii, odată pe an Declaraţii către Fisc. Declaraţia aceasta se deosibeşte de o declaraţie englezească prin aceia că Anglia domină lumea de 400 de ani, pe toate mările şi pe ocean şi că noi de vre-o 70 de ani abia am ieşit de subt protecţia acelei mari naţiuni de cultură şi justiţie, care se numeşte: Turcii, cu Bizanţul, cu Fanarul, cu Haremul, cu ienicerismul şi cu balcanisml lor. Declaraţia noastră nu poate să fie niciodată exactă pentru că o facem noi şi pentrucă ştim cui se adresează, unora ca şi noi şi câteodată mai puţin apţi şi decât noi. Oamenii de finanţe care au introdus-o, s'au jucat de-a profeţii, socotind că ceeace nu a putut să ne dea în câteva sute de ani, creştinismul, căruia i-am ridicat monumente splendide, este în stare să ne insipre Declaraţia, pe care fiece Român o primeşte, măcar odată pe an, cu înjurătura naţională.

Statul ştie, pentrucă e al nostru, că declaraţia e falsă şi atunci pentru stabilirea aproximativă a unui adevăr, se naşte o comisiune, ierarhizată cu o comisiune şi mai mare: fiscul spionează pe cetăţean, cetăţeanul devine un infractor iar agentul fiscal un inchizitor. Fără nici o nevoie, decât prostia financiară, nişte oameni liniştiţi, care nu sunt mai puţini de 18 milioane, s'au transformat în gloate de fantezie, puse să joace psihologii judiciare şi teatru ibsenian, după ce câţiva ani de războiu au sângerat cu toţii, în trei monarhii deosebite. Din Declaraţie, ies interpretarea, judecata, chichiţa, frauda — adică acel atom de subiectivitate agitată, care desechilibrează viaţa individului şi a societăţii şi care a fost întotdeauna pricină de catastrofă.

Supunem asemeni consideraţii, sugerate de o găină de rassă, personalităţilor însărcinate cu marile răspunderi ale epocii noastre de ciocniri, explozii şi deraieri...

T. ARGHEZI

Primii paşi

Rondel

Nu-ţi aduşi puicuţă aminti,
Di-ali noastrii trii cuvinti
C'au rămas neisprăviti ?...
(Cântec din Basarabia).

Cuvântul, ce nu ni l-am spus
Şi cel mai duios dintre toate,
Rămas-a cu cele uitate,
Când dragostea noastră s'a dus.

Şi-n recele toamnei apus,
Pe buzele noastre 'ngheţate,
Cuvântul, ce nu ni l-am spus
Plângea mai duios decât toate.

Târziu când al zilelor fus
Ne-o toarce peruci argintate,
Căta-vom cuvântul apus
Şi buzele nu-l vor mai scoate.
Cuvântul ce nu ni l-am spus!

T. CARVUNARU

Cânta un om...

Cânta un om azi-noapte, cânta un om pe stradă
Cine era, eu nu ştiu; ştiu doar că el cânta,
Cânta un cânt de lume, improvizat de dânsul
Şi-atâta 'nduioşare în cântul lui era !...

Cânta un om azi-noapte, cânta un cânt de lume,
Şi-atâta 'ndurerare în glasul lui plutea...
O, cine poate spune de ce cânta pe stradă
Era prea vesel omul sau poate suferea ?...

CONST. CRAIOVITZA

Sonet

Nu ştiu de ce sedus în miezul nopţei
Am alergat la tine 'n grădiniţă
Şi am găsit deschisă o portiţă
Şi 'mbătător parfum de floarea nopţei.

Nu ştiu dece, oprit lângă fereastră
Când m'am gândit că dormi somn de copilă
Am plâns ca sub preziceri de sibilă
Şi m'am certat pentru iubirea noastră

Când am plecat tiptil ca o pisică
Dece, iarăşi nu ştiu, grădina toată
Mi se părea suspin de levănţică;

Şi geamul mă privea prin sticla mată
Duios, prin doi ochi mici de păsărică
De am văzut în ei viaţa toată.

GH. VANIA

O CARTE DE ARTĂ

Peste câteva zile se va găsi în vitrina librăriilor

PLASTICA ANULUI 1931

de H. BLAZIAN

un volum de 140 pagini, tipărit pe hârtie chromo, cu 122 clişee în text şi în afară de text, şi cuprinzând un studiu introductiv în limba franceză asupra evoluţiei artei româneşti moderne şi o prezentare critică a tuturor manifestărilor artistice din cursul anului 1931.

Executată în atelierele Soc. „Adevĕrul", lucrarea d-lui H. Blazian este, atât din punct de vedere tehnic cât şi sub raportul utilităţii artistice, singura în felul acesta la noi.

LOUIS CHARLES ROYER

Lecţia de dragoste în Krimsky-parc *)

Am băut o supă şi am mâncat câţiva cârnaţi şi varză roşie, totul stropit cu un vin de Caucaz, auriu şi ameţitor, care nu m'a costat decât 140 de franci sticla.

Vinul a cam încălzit puţin sângele lui Mihail care, pentru prima oară în tot cursul zilei, se uită lung la fete.

Iată trei care vin spre noi ţinându-se de mână. Mihail îmi atrage atenţia asupra sânilor plini, şoldurilor largi, pulpelor rotunde şi cambrate.

— Solide maşini, zise el, întorcându-se spre mine.

Mihail trişează cu propria-i conştiinţă.

Târându-mă după ele, am impresia că o face nu numai ca să controleze dacă rotiţele acestor „maşini" sânt într'adevăr astfel construite ca să se poată realiza, în umila lor sferă, planul cincinal.

Pornim pe urma lor. Fetele ne conduc dealungul Moskovei. Când — ne aflam atunci la capătul parcului — se întorc brusc cu repeziciunea unui stânga 'mpre' milităresc şi ne găsim faţă în faţă.

Două dintre ele au ochi foarte frumoşi. Mihail nu ţine să-şi piardă vremea: o ia pe cea de-a treia de-o parte şi-i spune ceva la ureche, fără să auzim noi, dar nu fără să înţelegem, văzând apoi pe biata fată plecând singură, în mare grabă şi cam jenată.

După aceea Mihail începu să lămurească celorlalte două situaţia, cu o autoritate indiscutabilă.

Apoi — al treilea timp al acestei mişcări strategice rapide şi brutale, — mi-a cedat pe una din ele la braţ şi a plecat cu cealaltă.

Continuăm plimbarea. Cu cât înaintăm, cu atât luminile devin mai rare.Muzicile din depărtare au acum un farmec deosebit. De pe fluviu se înnalţă un murmur plăcut, iar boschetele vecine umplu de parfumuri grele văzduhul acestei nopţi de vară.

Eu unul nu scoteam o vorbă. Desigur, ştiu să spun „te iubesc" pe ruseşte. Dar să spun aşa ceva, mi se părea prematur.

Mă mulţumesc să strâng o mână care nici gând să mi se refuze şi mângâi uşor un braţ plinuţ până la căldura subsuoarei.

Stop. Mihail s'a oprit. Ne aflăm într'un minuscul luminiş. La picioarele noastre, iarba se vede c'a fost călcată şi de alţii. Deasupra creştetelor noastre, tavanul găurit al copacilor lasă să se întrezărească o stea, o singură stea.

Mihail se aşeză cu tovarăşa lui. Când văzu că eu şi tovarăşa mea mai stăm în picioare, se ridică şi veni spre noi. Parlamentă cu ea, apoi mă trase de-o parte.

— N'ai noroc, zise el. Nu ştie nici englezeşte, nici nemţeşte; de franceză nu mai vorbim. I-am spus eu că eşti un tovarăş francez. Du-te.

— Du-te! Ţie ţi-e uşor. Dar cum ?

— N'ai decât să spui: *Ja Hociu !* (vreau). Grăbeşte-te cât nu e nimeni.

După aceea, Mihail se aşeză din nou lângă frumoasa lui.

Să facem ca dumnialor. Ce o fi, o fi. Trântesc la întâmplare câteva fraze oportune pe care li-am învăţat papagaliceşte la Paris dela profesorul meu, un emigrat de treabă, înţelept ca un sihastru, care dealtfel se arătase scandalizat.

Iată în ordine ceeace învăţasem:

— Cum te cheamă? Câţi ani ai? Eşti drăguţă. Ai un păr foarte frumos buclat. Ai o pieliţă subţire care miroase frumos şi ochi dulci.

Şi, însfârşit, fireşte:

— Te iubesc.

Dintre răspunsurile fetei n'am înţeles decât trei. Numele ei mic: Nataşa. Vârsta: cincisprezece ani. Şi lucrul acesta: Vorbeşti vasăzică ruseşte? — la care răspunsei cu modestie: *malo* (puţin).

Apoi, începui să-l imit pe Mihail. Apăsai umerii Nataşei până ce atinseră pământul şi-mi plimbai degetele pe trupul ei gol.

La un moment dat, Nataşa păru excitată. Atunci pronunţai acel „Vreau!" fatidic.

Vreme de veacuri, fetele mujicilor au învăţat să nu contrarieze voinţa bărbatului. Altfel, altădată, mâncau bătae. De când revoluţia a făcut din sexul frumos egalul celuilalt, femeea este în principiu stăpână pe corpul ei. Dar nu se şterge un obiceiu atavic, devenit instinct, cu un simplu decret.

Din acest punct de vedere cel puţin, sexul frumos a rămas sex slab.

Totuşi Nataşa rezistă. Asta desigur pentrucă n'am spus: Vreau, cu destulă hotărîre.

Repetai: *Ja Hociu,* strângându-i de data asta cu putere braţele.

Atunci, Nataşa....

*

Când ne-am ridicat, Mihail era de mult în picioare. Oferi ţigări tuturora. Apoi, îşi luă rămas bun în grabă, târându-mă din nou după dânsul.

Nataşa avusese gura dulce. In vreme ce urmam anevoe pasul vârtos al tovarăşului meu, mă gândii la expresia resemnată şi atât de dulce a acestei fetiţe în clipa când am părăsit-o. Imi făcui scrupule că am plecat atât de repede şi de inoportun...

— Tu ai adresa fetiţei tale? întrebai pe tovarăşul meu de drum.

— Nu. La ce bun ?

— Ca s'o revezi.

— Nu ţin.

— Dar eu aş vrea bucuros s'o revăd pe Nataşa.

— La ce bun ? repetă el. Ai să găseşti altele, nu te îngriji.

* * *

Pentru cei ce vor acuza pe tovarăşul lui Mihail de lipsă de galanterie, dau mai jos o idilă în U. R. S. S., scoasă din *Rapace,* romanul tânărului scriitor bolşevic: Ilya Ehrenburg.

„Mişca, servitor-telefonist într'un hotel din Kiev, şi-a petrecut o zi de concediu, de călduri şi plictiseală în împrejurimile Kievului, la Darniţa cu nevasta unui soldat, drăguţă, simplă, o fată de treabă, cum se zice.

„In isbă, printre coji de cartofi şi găinaţ de raţă, erau mai multe poliţe cu oale de pământ pline de lapte. Stricat din pricina căldurii, laptele răspândia un miros acru, ca mirosul cândelului de prunc.

„Femeea avea acelaş miros. Mişca nu prea se simţia bine. Mâinile lui, dotate cu un tact de animal, îl călăuziră cum nu se poate mai bine.

„In ce priveşte pe femee, tulburarea adolescentului cu această ocazie, a acestui adorator picat din cer, o umplea de mândrie. Fără îndoială, ea nu era de loc excitată, îşi păstra tot calmul şi cu greu îşi opria un căscat de lene şi căldură. Totul s'ar fi isprăvit între dânşii spre comuna lor satisfacţie. dacă n'ar fi izbucnit o explozie neaşteptată. Mânile lui Mişca se avântară brusc înainte. Aproape căscând, femeea întrebă alene:

— „Vrei sânii ?

„Ii spuse asta cum i-ar fi spus lui Grişca pe care-l hrăneşte la sân: „Vrei ţâţă ?" foarte simplu, ca o mamă bună.

„Mişca simţi o ură înverşunată împotriva acestei femei cu zâmbetul indolent. O trânti pe podea şi începu deodată să-i care vârtos lovituri de bocancă. Femeea nu se apăra *înţelegând în felul ei* limbajul loviturilor, se înroşi chiar de plăcere.

„E tânăr de tot, dar ştie de pe-acum să bată ca un mujic..."

* * *

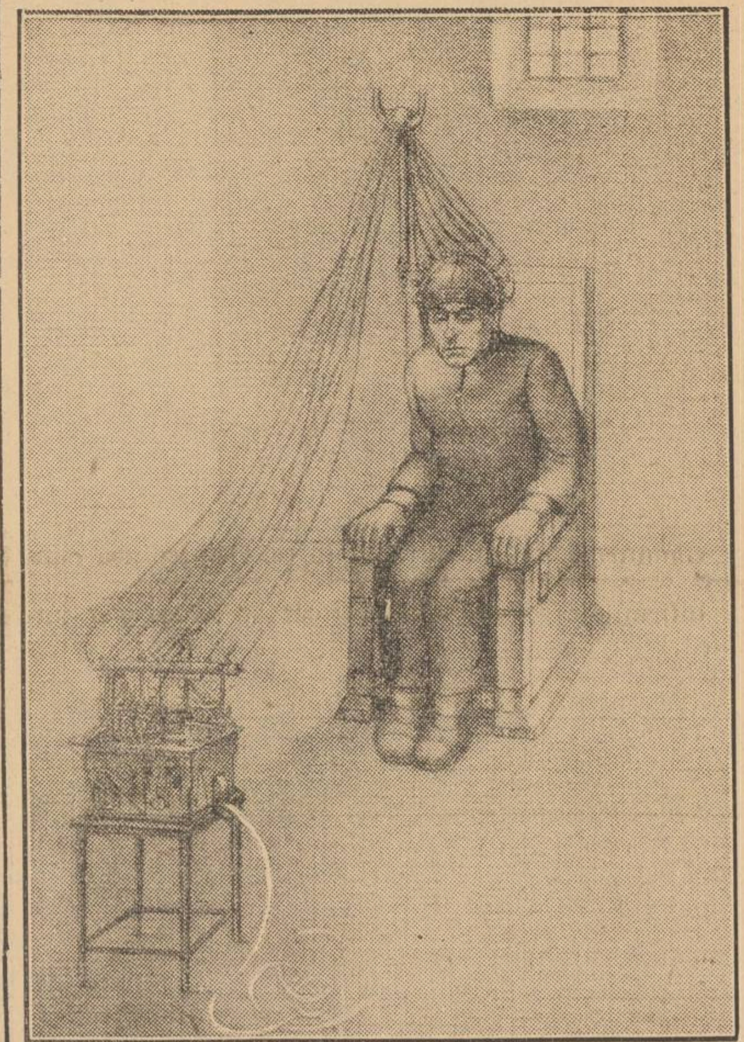
Politeţa, când te afli într'o ţară străină, constă în a te purta după obiceiurile locale.

*) Din „L'amour chez les Soviets"

Curiozităţi

Un aparat pentru desvăluirea caracterului

Acum o sută de ani, provocase o vie senzaţie faimoasa teorie a localizării facultăţilor mintale, propusă de doctorul Gall şi cunoscută sub numele de frenologie. Gall socotea a fi stabilit o relaţie constantă şi regulată între caracteristicile intelectuale şi morale ale indivizilor, de o parte, şi forma şi desvoltarea, mai mult sau mai puţin considerabilă, a diferitelor regiuni ale creerului, pe de altă parte.

In chip cu totul curios, Gall împărţea cele treizeci şi şapte de facultăţi umane, recunoscute de el, în trei mari grupe: unsprezece facultăţi animale (animativitate, filogenitură, concentrativitate, habitativitate, afecţionivitate, combativitate, destructivitate, apetit pentru hrană, secretivitate, achisivitate, constructivitate); treisprezece facultăţi, afective (stimă faţă de sine însuşi, aprobativitate, circumspecţie, bunăvoinţă, veneraţie, hotărîre, nădejde, conştiinciozitate, miraculositate, idealitate, sublimitate, fineţă, imitaţie) şi treisprezece facultăţi intelectuale (individualitate, configuraţie, întindere, greutate, culoare, localitate număr, ordine, eventualitate, timp, ton, limbaj şi comparaţie).

Fantezia paraştiinţifică şi imaginaţia populară au acordat doctrinei lui Gall o publicitate şi o valoare pe care n'o merită. Consecinţele rănilor creerului studiate în timpul războiului au putut dovedi că există localizări cerebrale în legătură cu sensibilitatea, motricitatea, cu limbajul, etc. Dar neurologii n'au descoperit nimic precis care să arate o corespondenţă între structura anatomică şi facultăţile mintale propriu-zise.

Teoriile ştiinţifice care — întocmai ca acea a lui Gall — provoacă entuziasmul marelui public, perzistă multă vreme, chiar dacă sunt false. Avem o dovadă în ciudatele „craniosfere" ale geografiei psiho-anatomice, care se mai văd pe ici pe colo, şi în expresiile figurate din limba franceză: *avoir la bosse des affaires, posséder la bosse du crime, la case de la volonté,* în care cuvintele *bosse* şi *case* designând „regiunile" creerului au ajuns să însemne „aptitudini, inclinaţiuni psihice".

Gall n'a rămas nici până astăzi fără adepţi. Astfel, un american Henry C. Lavery a închipuit un aparat, căruia îi spune „psihograf" şi care, în mintea sa, e destinat să joace un rol social de cea mai mare importanţă. Dispozitivul consistă într'un sistem de tije metalice construite în aşa fel încât fiecare din ele să poată fi aşezată pe o regiune determinată a craniului. Aceste tije, alcătuind la un loc un fel de cască, sunt în legătură electrică cu un sistem de înregistrare cuprins într'o cutie. Particularităţile caracterului celui examinat sunt înscrise automat pe un cilindru de hârtie.

Cronica Şahului

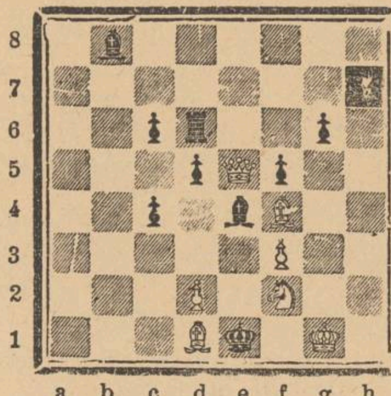
PROBLEMA No. 463 *)

de H. Weenink †.

(«Westminster Gazette» 1921)

Negru :

Ré1, Td6, Nb8 şi é4, Pc4, c6, d5. f5 şi g6 (9).

Alb ;

Rg1, Dé5, Cf2, Nd1 şi f4, Pd2 şi f3 (7).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

**) Publicăm din nou această problemă, preşit apărută într'un număr anterior.*

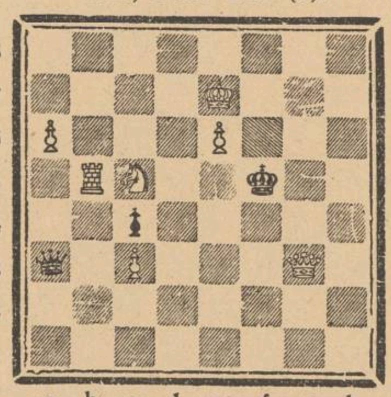
PROBLEMA No. 465

de H. Weenink †

(«Schweizerische Schachzeitung» 1918)

Negru :

Rf5, Da3. Pc4 (3).

Alb :

Ré7, Dg3, Tb5, Cc5, Pa6, c3 şi é6 (8).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 217

Jucată la concursul internaţional diu Londra în ziua de 4 Februarie 1932.

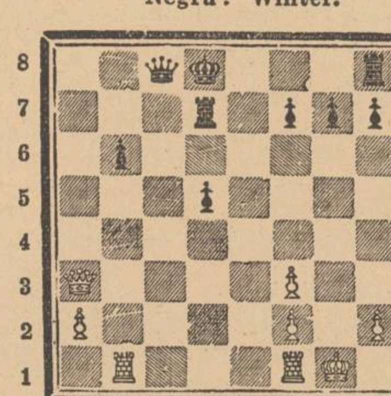
Alb: Dr. A. Alechin. **Negru : W. Winter.**

Apărarea Caro-Kann

1. é2—é4. c7—c6 ; 2. d2—d4, d7—d5 : 3. é4×d5, c6×d5 ; 4. c2—c4, Cg8—f6 ; 5. Cb1—c3, Cb8—c6 ; 6. Cg1—f3, Nc8—g4 ; 7. c4×d5, Cf6×d5 ; 8. Nf1—b5, Dd8—a5 ; 9. Dd1—b3, Ng4×f3 ; 10. g2×f3, Cd5×c3 ; 11. b2×c3, é7—é6, ; 12. d4—d5 !, é6×d5 ; 13. 0—0, 0—0—0 ; sacrificiul de pion din mutarea anterioară a albului a avut de scop ca negru să nu poată face rocada mică (Né7 ; Té1 !). Poziţia obţinută acum este de aşa natură, încât un pion în plus nu joacă nici un rol. 14. Nb5×c6, b7×c6 ; 15. Ta1—b1, Da5—c7 ; 16. Db3—a4, cu ameninţarea Da6+, Rd7 ; Tb7. 16...., Td8—d7 ; cea mai bună apărare. La Rd7 alb ar fi câştigat astfel : Dg4 +, Ré8 ; Té1+, Né7 ; D×g7, Tf8 ; Nh6, etc. La Té8, jocul ar fi continuat astfel : Nf4, Nd6 ; Da6+ urmat de Tb7 şi alb câştigă. 17. Nc1—d2 !. spre a aduce mai târziu nebunul la a5. 17...., Nf8—c5 ; 18. c3—c4, Rc8—d8 ; la Nb6 ar fi fost decisiv sacrificiul de pion prin c5 !. N×c5 ; Tfc1, Dd6 ; Nf4, etc. 19. Nd2—a5, Nc5—b6 ; 20. Na5×b6, a7×b6 ; 21. Da4—a8 +, Dc7—c8 ; 22. Da8—a3, împiedecă eşirea regelui la é7 ; schimbul de dame ar fi avut ca rezultat recâştigarea pionului, dar ar fi dus numai la remis. 22...., Dc8—b8 ; 23. c4×d5, c6×d5 ? ; mai bine ar fi fost T×d5, spre a juca apoi cât mai curând turnul

Situaţia partidei după a 17-a mutare a negrului.

Negru : Winter.

Alb : Dr. Alechin.

la é8. 24. Tb1—b4 !, ameninţă Ta4. 24...., Db8—d6 ; 25. Tf1—é1 !, fără nici un efect ar fi fost Da8 +, Ré7 ; Té1+, Rf6 ; D×h8, D×b4 ; acum însă negrul trebuie să caute o apărare faţă de ameninţarea Da8 +. 25...., Td7—c7 ; 26. Da3—b3, Th8—é8 ; negrul trebuie să dea unul din pionii cari apără regele său. La Tc6 ar fi urmat Td1 cu atac victorios, de exemplu : Dg6+ ; Rh1, Ré7 ; D×d5, Té8 ; Té4 +, Té6 ; Dd6 + etc. 27. Té1—d1 !, Té8—é5 ; 28. Tb4×b6, Tc7—c6 la Dc5 ar fi urmat Tb5 cu câştigarea pionului din d5. 29. Tb6×c6, Té5—g5+ ; 30. Rg1—h1, Dd6×c6 ; 31. Td1—é1 ! Dc6—f6 ; mutare disperată, dar negrul nu poate para ameninţările din b8 şi é8, căci turnul său nu poate interveni, iar dama singură e prea slabă. 32. Db3—b8+, Rd8—d7 ; 33. f3—f4 ! Tg5—g6 ; 34. Db8—é8+, Rd7—c7 ; 35. Té1—c1+, Rc7—b6 ; 36. Tc1—b1+, Rb6—c5 ; 37. Dé8—b5+ şi negrul abandonează, căci la Rd6 ar fi urmat : Da6+, Rc5 ; Da5 +, Rd4 ; Td1 +, etc.

P. I. NEGREANU.

S. THAU.

Moda

Ochii şi sprâncenele

De din vale de Rovine,
Grăim — doamnă — către tine !
Nu din gură, ci din carte,
Că ne eşti aşa departe !...
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiţi prin cineva
Ce-i mai mândru'n valea ta:
Codru cu poenele,
Ochii cu sprâncenele.
(*M. Eminescu* „Satira III")
La bordei la crucea'naltă,
La Stăncuţa sprâncenată,
Şade lumea luminată !...
(*V. Alecsandri* „Poezii poporane")

Ochii sunt oglinda sufletului — constată nu ştim cine, de nu ştiu câtă depărtată vreme — şi afirmarea s'a impus de veacuri cu puterea adevărurilor formulate sumar şi nu prea controlate. Iar această oglindă — de puritate şi fidelitate fals consacrată — înşală şi prosteşte în voe, sub scutul consacrării, pe toţi cei care cred prea mult în formule.

Literaţi şi jurisconsulţi de seamă — după documente autentice ale epocii — au studiat şi au descris copios pe cele două mari otrăvitoare ale secolului XVII — *marchiza de Brinvilliers* şi pe complicea ei, tot aşa de hidoasă la suflet, *La Voisin.* Ceeace i-a uimit pe toţi, — ceeace au relatat toţi care au văzut pe aceşti monştri feminini la proces, în camera de tortură şi pe platforma eşafodului, — a fost privirea angelică a blondei suave la Voisin şi ochii tot atât de candizi ai marchizei. Cum de a înşelat atâtea victime — soţi, părinţi, fraţi, copii şi amanţi — această „oglindă a sufletului" aşezată sub frunte ? I-a înşelat, fiindcă e înşelătoare !

Priviţi portretul *Lucreziei Borgia;* câtă puritate în curba mângâioasă a frunţii şi câtă candoare, aproape naivă, în privire ! Şi la ea, mânuirea otrăvurilor şi jocul perfidiilor poartă o culoare de rafinament subtil, o notă de conştienţă eliminatorie a instinctului — şi deci de responsabilitate care agravează acuzarea. Şi totuşi ochii Lucreziei sunt încă ochi mai de copil! Şi câţi nu cred şi vor crede mereu în expresia ochilor iubiţi, chiar dacă ochii sunt de altă culoare decât cea verde, singura bănuită oarecum de necredinţă!...

Spre a informa — dacă nu spre a convinge pe toţi că ochii înşală, dacă informaţiile precise ale Istoriei nu ajung, trimit pe orine să citească fanteziile — foarte experimentate şi ele — din volumul lui *Remy de Gourmont* intitulat „Un pays lointain". Este acolo — nu-mi amintesc bine titlul şi cartea am împrumutat-o... de vreo zece ani — „Les yeux d'or" mi se pare — este în carte o schiţă delicios de rafinată şi de satirică. Un om superior şi artist, pe deasupra, dar prins şi el în lanţul formulei: „ochii, oglinda sufletului" — cutreeră lumea să găsească şi să câştige — pentru delectarea superioară a vieţii — doi ochi inediţi de femee. Adică — cum?... Adică doi ochi în care să undească misterul valurilor mării, negura pădurilor profunde, aurul vibrant al razei solare, stropul fraged şi răcoros de rouă, cât şi azurul celui mai curat zenit. Posesor al unei astfel de însumări a perfecţiei feminine — reflectată în sclipirile din ochi — ar fi un om fericit. Şi destinul maliţios face pe acest om să descopere comoara visată. Entuziasmat, o cumpără căsătorindu-se cu ea. Dar nu trece mult şi omul acesta — scormonind cu înfrigurarea speranţei adâncul acestei comori — constată că toată măiastra diversitate a ochilor visaţi nu ascundea altceva decât un gol şi un pustiu imens!...

Şi-apoi, dacă ochii ar oglindi în adevăr sufletul — acest complex congenital, atavic şi neclintit în esenţa lui profundă, — neclintiţi ar rămâne ochii în expresia lor, expresie dictată numai de evoluţia internă a individului, iar nu de înrâuriri trecătoare, cum sunt, de pildă, ale modei.

Şi ochiul — cel feminin mai ales — (nu vi se pară glumă ce vă spui) se schimbă şi el după modă.

Ochiul secvestrat şi nutrit cu umbra donjoanelor medievale purta în el — ferecate adânc — toate gândurile cele mai înegurate, ca şi negura vestmântului lung, monacal, al epocei.

Ochiul dominatoarelor marchize — metrese de monarhi absoluţi — strălucea de suveranitate fastuoasă ca şi brocartul rochiilor pompoase.

Romantismul aduce moda ochiului melancolic, languros, veşnic însetat de amoruri nesatisfăcute: ochiul lui Georges Sand şi al d-nei Bovary.

Timpul din urmă, în care femeia tinde spre libertate, spre acţiune, spre câştigarea existenţei prin proprii mijloace, schimbă privirea ochiului în „ochiade" la cele care vor câştiguri nemuncite şi în „ochire" justă pentru cele care luptă făţiş şi cinstit. Ochiul devine din ce în ce mai exersat, sportiv, ca şi gestul, ca şi rochia croită practic, ca pantoful ce se aşează şi calcă solid.

Privirea — care este un pipăit dela distanţă — se aţinteşte astăzi fără jenă asupra obiectivului şi scormoneşte abil, în jocuri de sfredel scurte şi pătrunzătoare. Ochiul de azi, care vede multe şi se teme de puţine — este un ochi ager, limpede, satisfăcut de el şi deaceea îşi permite să zâmbească mereu şi chiar să râdă cu poftă. Viaţa îl interesează şi îl amuză, fiindcă nu-l mai poate înşela. Ochiul de mâine — prea ager prin exerciţiu, prea scrutător şi adânc lămurit, s'ar putea să devie un ochi oţelit, rece şi serios dacă nu trist... sau poate va accentua libertatea, biruinţa şi buna dispoziţie a ochiului de azi.

Sprânceana evoluează şi ea. In unele epoci trecute, sprâncenele îmbinate şi de un negru acut însemnau voluptate, pasiune — şi condeiul care le modela după cerinţa vremii era solid şi se uza repede. Popoarele orientale care încă fac din femee un instrument numai de voluptate, păstrează uzul fardării din belşug a sprâncenelor. Şi ţăranul de oriunde — pătură primitivă — tot de sprânceana îmbinată se va simţi mai stârnit... fiziceşte şi mai atras.

Renaşterea — epocă spirituală şi rafinată — a subtilizat sprânceana femeii până la dispariţie. *Mona Lisa-Gioconda* — portretul datorit lui *da Vinci,* ne înfăţişează pe o frumoasă cu sprânceana de tot smulsă.

Azi, fie rafinament, fie higienă exagerată, sprânceana e smulsă aşa fel încât arcul ei să dea impresia de linie limpede, uşoară, spiritualizată. De n'am împinge spiritul până acolo încât să anulăm numai una din sprâncene. Zi Doamne fereşte !

DANDY

Cărţi şi Reviste

G. KIVARAN-RAZVAN: Pe drumuri africane (Bucureşti, 1932)

Nu sunt mulţi români care să fi fost în Africa. Compatrioţii noştri nu călătoresc deobicei aşa departe. Se mulţumesc să bată drumurile vechi şi arhicunoscute ale Occidentului, cu popasuri obligatorii în Viena, Berlin şi Paris. Curiozitatea lor nu este aţâţată de ţinuturile misterioase şi îndepărtate, de tărîmurile puţin cunoscute şi mai greu accesibile.

Pentru călătorul român chiar Algeria poate să apară ca o ţară plină de necunoscut şi de mister. De fapt Algeria a încetat să mai fie aşa încă de acum o jumătate de veac. Chiar pe vremea lui Tartarin din Tarascon în Algeria nu mai erau lei şi orientalismul pitoresc începea să fie alungat de civilizaţie.

D. Kivăran Răzvan descrie cu mult simţ de observaţie şi o foarte îngrijită documentare, o călătorie în Algeria. In pagini de o perfectă corectitudine, d-sa evocă aspectele variate ale acestei provincii pe care Franţa o stăpâneşte de o sută de ani şi în care civilizaţia modernă capătă, într'un decor de basm arab, un aspect atât de ciudat. Autorul acestor „Drumuri africane" a ştiut să dea impresiilor sale de călătorie un mare interes documentar. Aflăm, cetindu-i cartea, lucruri interesante, limpede exprimate, într'un stil a cărui corectă sobrietate nu exclude, din când în când, oarecare avânt liric şi un autentic simţ al pitorescului.

Iată două pasagii, spre exemplu; unul e acela în care e vorba de fermecătorul de şerpi: „Cu-o mână febrilă desface băerile temniţei de pânză a şerpilor, îşi scoate turbanul, apoi începe să 'ngâne din fluer o melodie fără nume... Insufleţite, reptilele îşi fac apariţia, îndreptându-se repede spre cercul mulţimii care priveşte şi care, speriată, se dă cu un pas înapoi. Dar atunci accentele muzicei devin tot mai pasionate şi şerpii revin pentruca, ridicându-se pe coadă, să 'nceapă un dans circular în jurul stăpânului, ce nu le părăseşte o clipă mişcarea cu ochii lui adânci, fascinatori. La fiecare intonare mai melodioasă şerpii îşi umflă gâtul în semn de satisfacţie. Iar când fermecătorul s'apleacă să-i observe mai atent, sub îndemnul tainicului limbaj al privirii sale, şerpii se reped să-i lingă obrazul cu limbile lor lungi şi subţiri".

Sau această evocare a mirajului: „In apropiere de Ouargla ni se 'ntâmplă să fim robii unei astfel de amăgiri. In depărtare ni se pare că vedem un lac... Pe marginea lui părea că înaintează o trupă de călăreţi roşii. Sunt nişte spahii, îmi ziceam... Deasupra rândurilor stânse flutura în vânt un mare stindard purpuriu. Dar pe măsură ce ne-am apropiat vedenia s'a şters şi'n locul ei apăru o ceată de măgari. Nu mai încăpea îndoială: acesta fusese escadronul de spahii, iar stindardul zdrenţe de purpură ireale pe care mirajul le agăţase de cumpăna unui puţ saharian".

„Pe drumuri africane" este, fără îndoială, una din cele mai bune cărţi de călătorii apărute la noi în anii din urmă. Lectura ei este un agreabil prilej de a-ţi îmbogăţi cunoştinţele despre nişte meleaguri frumoase, pe unde cei mai mulţi dintre noi nu vor călca niciodată decât în închipuire.

AL. A. PHILIPPIDE

ARTUR GOROVEI: Descântecele Românilor
Editura Academia Română, Bucureşti

D. Artur Gorovei, membru corespondent al Academiei Române, este îndeajuns de cunoscut ca folclorist. D-sa e acela care, pe lângă alte lucrări, a condus cu hărnicie şi sacrificii, timp de 35 de ani, cunoscuta revistă de folklor, *Şezătoarea*, care a înmagazinat un vast material poporan. In lucrarea de faţă, *Descântecele Românilor*, d. A. Gorovei a totalizat munca, şi rezultatele ei din cei 35 de ani de conducător folclorist al *Şezătoarei*.

Lucrarea, care cuprinde peste 400 pagini, constitue o oglindă fidelă a atmosferei creată de legende. In ea d. A. Gorovei, utilizând un bogat material publicat şi altul care se află în manuscriptele Academiei Române, a expus motivele a peste 2500 descântece.

După ce arată, într'o lungă şi documentată introducere, toate credinţele pe care le-a urzit poporul în jurul descântecelor şi felul cum se săvârşesc acestea din urmă, d. A. Gorovei reproduce un interesant şi multiplu material brut de descântece.

Pe lângă cele arătate, opera d-lui A. Gorovei are, mai ales, o valoare considerabilă, prin aceea că nu se mărgineşte la descântecele unei singure provincii româneşti, ci se referă la toate provinciile şi chiar la folclorul străin, cu care autorul face legături paralele de influenţe.

Descântecele Românilor a avut de întâmpinat — mărturiseşte d. A. Gorovei în Prefaţă — multă indiferenţă din partea oamenilor noştri de litere. Dar, au fost şi dintre acei care l-au ajutat (ca: I. Bianu, M. Gaster, T. Kirileanu).

Academia Română însă a dat o operă de mare valoare.

Descântecele, contrar celor ce s'ar crede, e o operă uşor scrisă, plăcută la citit (fiind lipsită de rigiditatea operelor de ştiinţă) şi o poate ceti oricare om de cultură.

OPRIŞANU HORIA: Teatrul lui B. P. Hîjdău, Bucureşti

In majoritatea cazurilor, din felul cum se prezintă o carte — de orice natură ar fi ea — poţi să deduci dacă autorul e tânăr, matur sau bătrân. De obicei, tinerii de la 24—25 ani în sus, deşi unii au stilul format, îi poţi cunoaşte după exuberanţa şi tăria cu care îşi expun părerile. Cât priveşte pe tinerii care încă se află pe băncile liceului sau ale universităţii, ei se cunosc şi mai uşor, nu numai prin fondul operei lor — care e exaltat, îndrăzneţ şi naiv, — dar şi prin formă, căci cei mai mulţi nu ştiu încă să ţie un condei în mână.

Un exemplu edificator pentru ultima categorie ni-l oferă d. Oprişanu Horia. Pornit să se bată cu oricine, ţipându-şi „părerile critice", dând la o parte tot ceeace s'a scris până atunci, ca să reclădească o nouă „şcoală critică", d. Oprişanu Horia face un pas greşit ca debutant în publicistică.

Care-i „noua" şcoală critică a d-lui O. Horia ? D-lui analizează teatrul lui Hasdeu (d. Horia să ştie că ultima dorinţă a savantului a fost să se numească Hasdeu, nu Hîjdău) pornind dela amănunte de bucătărie ca să ajungă la generalităţi (d. Horia nici nu arată ce piesă analizează, din ce gen face parte, etc., aşa că cititorul rămâne nedumerit dintru început). Cred că procedeul e greşit, din două motive: unul literar, căci nu poţi analiza personagiile piesei, atâta timp cât acţiunile, mişcările lor în cadrul scenei nu-s puse în contact de cauzalitate şi efect cu întreg angrenajul, cu întreaga atmosferă în care se desfăşoară piesa; altul de ordin practic, căci cetitorul va fi plictisit dintr'un început cu bucătăria în care l-a băgat, vrând nevrând, în loc ca d. Horia să-i fi servit întâi ceva aperitive picante care să-l îndemne apoi să intre în bucătărie. Cu alte cuvinte, d. Horia ar fi trebuit să expue cadrul piesei, apoi analiza personagiilor; adică să fi inversat. De aceea d. Horia analizează greşit toate personagiile, şi cu multă naivitate.

Pe lângă acestea, d. Horia, fiind tânăr, posedă şi altă latură a psihicului adolescentului: grandoarea, dusă, de cele mai multe ori, la îngâmfare neţărmurită. Căci iată cum îşi termină „profesia de credinţă": „Desigur, vor fi pe alocuri erori sau idei mai îndrăzneţe, (sic virgula!) acestea sânt însă scuzabile, căci fără ele nu poţi *clădi ceva trainic, mai târziu. Din marile erori s'au născut marile idei şi descoperiri*".

Cât e de modestă tinerimea noastră !

Cazul d-lui Horia e foarte interesant pentru studiul psihologiei adolescentului, furnizând aproape un complet material experimental.

D. Horia, însă, nu trebue să se descurajeze. Să continue, căci e dotat cu multă energie creatoare, pe care timpul — care e un bun educator — o va canaliza aşa cum trebuie.

LUCIAN PREDESCU

JEAN CASSOU: Comme une grande image
Roman — ed. Emile-Paul frères — 12 fr.

In ultimul său roman, Jean Cassou desvoltă tema care îi e scumpă, care serveşte de substructură celor mai multe din construcţiile sale romaneşti şi a cărei notă esenţială este: viaţa n'are preţ decât dacă i te smulgi, dacă o stăpâneşti tu. Eroii săi nu-s făcuţi pentru credinţă, ci pentru iubire sau mai degrabă pentru contemplare. Tot ceiace este stabilitate intelectuală, în sensul în care acest cuvânt însemnează rigurozitate, dogmatism, consecinţe, logice, îi sâcâie, îi revoltă.

Minaţi de un anarhism instinctual şi nu pornit din raţiune, ei nu se pot realiza decât cu condiţia de a fi singuri, în tête-à-tête cu o realitate de umbre, de imagini, de năluciri, în acele ţinuturi ideale şi lunatece pe care nu ţi le poţi închipui decât la poli de pildă, sau în unele colţuri încă virgine ale Africei.

Tocmai într'un asemenea ţinut al Africei, Pierre, personajul central al cărţii (trebue să însemnăm că nu ni se dă despre aspectul său fizic nici o indicaţie), îşi sfârşeşte viaţa subt redingota unui pastor, dupăce a lepădat sutana catolică. Aici îşi aduce soţia, Marianne, pasivă şi totuşi vie, umbră şi lumină, realitate şi neant. Marianne este singura certitudine de care se agaţă, în mijlocul destrucţiei entuziaste pe care o visează pentru toate celelalte lucruri ale lumii. Căci Pierre, dacă are o inteligenţă voluntar infidelă, găseşte în iubirea supranaturală care îl leagă biruitor de Marianne, unica raţiune de a se afirma ca personalitate concretă, de a se mişca în viaţă, de a forma pentru propria-i viaţă un întreg psihologic, acceptabil din punctul de vedere al normelor impuse de societate.

André Maurois însemnase în *Climats* un fenomen analog de cristalizare a personalităţii graţie atmosferei pe care o creia sufletul unei femei. Dar aici, în *Comme une grande image*, imaginea Mariannei este suficientă.

Subiectul este, desigur, interesant. Există ca o prelungire a temei lui Cassou, unele idei metafizice ce se degajează din cartea sa. Apoi, romanul abundă în probleme ce se întreţes minunat cu acţiunea: problema inadaptării la viaţa socială — problema căutării adevărului, cu toate rezonanţele ei sufleteşti — problema ipocriziei necesare pentru deplina realizare a unei personalităţi (conversiunea la protestantism, simulată de Pierre) şi cu deosebire problema iubirii, în sensul pur şi absolut al cuvântului.

Poate că tocmai bogăţia aceasta de probleme evocate şi care fiecare în parte e vrednică de o cercetare profundă, lasă uneori cititorului impresia unor lipsuri. Pe ici-pe colo, d. Cassou face loc unor discuţii filosofice romanţate, dacă se poate spune, care nu sunt din cele mai fericite.

Există de asemeni în paginile cărţii d-lui Cassou descripţii de oraşe provinciale, de profesori de liceu, descripţii destul de agreabile, dar făcute într'un ton oarecum convenţional. Ceiace poţi preţui mai mult, este aprofundarea detaliilor, caracterul sensibil al scrierii şi mai ales evocarea laturii fantastice a sufletului omenesc. Dealtfel, acesta este adevăratul domeniu al d-lui Jean Cassou. Un domeniu vast, abia explorat, în care doar Poë şi Gérard de Nerval au lăsat urma paşilor lor.

Cugetarea contimporană

Luc Durtain publică în „La revue de Paris" sub tilul de „Littérature et tradition" un ciclu de notări interesante din care alegem câteva:

Gândurile, turnate în cuvinte, se risipesc aşa cum scapă nisipul între degete.

Infirmitate a cuvântului: oricât de strâns s'ar împleţi ideile, rămân goluri între ele. Şi totuşi, fiecare fir e încă prea greoiu, prea material.

* * *

Sunt cuvinte care ating cele mai mari adâncuri din noi, dar numai după ce ne-au străpuns întreaga fiinţă.

* * *

Arta adevărată sdruncină şi sfărâmă sufletele mici. Sufletelor mari, orice violenţă le aduce înseninare. Furtuna îi limpezeşte.

* * *

Tradiţia? Tot trecutul aplecat imens peste nimicul ce suntem. Să-l respingem din toate puterile noastre?

* * *

Nu abordaţi gândurile înalte cu intenţia de a studia, ci cu prietenie: numai astfel prietenia lor vi se va întoarce.

* * *

Tradiţie supremă: „Tabula rasa". Un pământ nou unde reîncolţeşte viaţa.

* * *

A nu semăna decât cu tine însuţi: ce sărăcie!

Falsul nou şi cel vechi se urăsc, fiindcă sunt de aceiaşi calitate.

CITIŢI NOU

OMUL FĂRĂ DE NOROC

de EUG. BOUREANUL

în BIBLIOTECA DIMINEAŢA No. 146

100 PAGINI LEI 8

IN VILEGIATURĂ !!

lectura va forma desigur cel mai important capitol al recreaţiunei d-voastră estivale.

Şi pentru acest scop, aveţi neapărată nevoe, pe termenul de o lună, cât veţi rămâne la munte sau la mare, de:

6 romane excepţionale;
36 nuvele antrenante;
20 schiţe umoristice;
12 jocuri de societate;
24 jocuri de cuvinte încrucişate;
10 studii populare asupra dragostei, cinematografului, teatrului, artei în genere, sentimentalismului, moravurilor la noi şi aiurea, etc.
56 modele de toalete elegante;
200 planşe fotografice excepţional de bine reuşite, care să vă încânte ochiul.

Această respectabilă cantitate de material literar de cea mai perfectă calitate, o puteţi obţine gratis şi imediat, abonându-vă pe timp de un an la

„Magazinul"

Abonamentele de vilegiatură, ce se fac începând dela 1 Iunie, vă dau următorul avantaj:

Imediat la trimiterea sumei de lei 300 (trei sute) costul abonamentului, vi se expediază numărul curent precum şi

6 volume anterioare

după alegere, conţinând lectura de care vorbim mai sus.

Aşadar, puteţi pleca în vilegiatură cu acest uriaş bagaj literar, primind apoi numerele la apariţia lor regulată.

Pentru vilegiatura dv., cea mai ideală recreaţiune este şi rămâne

„Magazinul"

Trimiteţi chiar azi suma de 300 lei pentru abonament, pe adresa administraţiei, str. Const. Mille 7 şi veţi primi imediat 6 (şase) volume elegante, tipărite pe hârtie chromo.

Pentru abonamentele pe 6 luni (lei 150), doritorii primesc trei numere anterioare la alegere.

Vreţi să scăpaţi de

REUMATISMUL şi GUTA

care vă supără?

Dureri înţepătoare, sâcâitoare în membre şi încheeturi, membre umflate, mâini şi picioare anchilozate, tresăriri, înţepături, sâcâeli în diferite părţi ale corpului şi chiar slăbiciunile ochilor sunt în cele mai dese cazuri urmările suferinţelor reumatice şi gutoase, cari trebuesc îndepartate imediat, altfel boala face progrese din ce în ce mai mari

Vă ofer

o cură de ape vindecătoare, pentru eliminarea chimică a acidului uric din organism, aşa dar nu un medicament universal sau secret, ci un produs pe care îl oferă Mama Natură, pentru vindecarea suferinţelor omenirii bolnave

Fiecăruia o probă gratuită!!

Scrieţi-mi numaidecât şi veţi primi imediat **gratis şi franco**, prin depozitele mele înfiiţate în toate ţările, **o probă** împreună cu instrucţiunile pentru întrebuinţare. Vă veţi putea convinge personal de inofensivitatea şi de acţiunea rapidă a remediului ce vă ofer. — Adresaţi scrisorile dv. la **August Märzke, Berlin-Wilmersdorf,** Bruchsalerstr. 5. Abt. 399

Goethe estetician

Comemorarea centenarului lui Goethe, la Weimar, a luat caracterul apoteozei postume a unui geniu naţional.

Cert, Goethe aparţine în primul rând culturei germane. Cercetător de vastă şi neobosită analiză, naturalist, psiholog, dar mai presus de toate o imensă sursă de inspiraţie poetică, — Goethe este german prin limba în care scrie, prin literatura pe care o ilustrează, prin tipurile sale, create în perpetuu determinism cu sufletul german, şi prin acel „ceva" din ecoul epocei de frământări în care a trăit.

Dar Goethe e, cel puţin tot atât, reprezentantul strălucit al unei umanităţi complecte. Capabil să înlăture subiectivismul în aprecierea valorilor universale, el nu îşi ascunde admiraţia pentru geniul politic al timpului — Napoleon I — şi e reprezentantul clasicismului într'o epocă în care literatura germană e sub imperiul sbuciumului creat de germenul revoluţionar al romantismului.

Goethe e tipul cel mai reprezentativ al clasicismului german. Perfectul echilibru, pe care îl manifestă în orice împrejurare, în artă ca şi în viaţă, — învingându-şi natura proprie, — exprimă spiritul său de rară şi complectă ponderaţie. Atitudine dificilă, chinuitoare, profund raţională, căci Goethe singur mărturiseşte — către sfârşitul vieţii — că totdeauna preocuparea sa esenţială a fost lupta împotriva sensibilităţii aprinse şi distrugerea temperamentului morbid, cu care ne înzestrează uneori natura. Clasicii exprimă sănătatea, romanticii sunt fermentul boalei, spune el undeva în corespondenţa sa.

Opera lui Goethe închide, în sânul ei, două tendinţe antagoniste: *expansiunea universală*, pe care o ilustrează varietatea tipurilor sale, şi *concentrarea* lor în jurul propriei sale personalităţi; operă de sinteză, ce depăşeşte cadrele intelectualismului ştiinţific, şi realizează acea unitate a spiritului cu propriile-i însuşiri esenţiale. In „Egmont", „Goetz von Berlichingen", în „Tasso", în afectivitatea infinit dureroasă a lui „Werther" în calmul înţelept al lui „Wilhelm Meister", în dilema chinuitoarei pasiuni a doctorului „Faust", peste tot e Goethe — acelaş Goethe sau un altul, ce corespunde pasiunii alternante cu care l-a dotat natura temperamentului său, aprins la variate intervale ale vieţii.

Edouard Herriot definea, într'un articol recent, caracterul esenţial al operei lui Goethe sub aspectul acestei unităţi spirituale, organice şi vii, pe care o realizează personalitatea sa creatoare.

Dacă mi se îngăduie însă o formulă, a cărei simplificare atinge expresia matematică, aş zice că Goethe e locul geometric a două imensităţi profund deosebite: imensitatea, pe care o reprezintă forţa de impresiune şi de realizare a personagiilor sale, şi imensitatea pe care o creiază profunzimea conflictului interior, intensitatea pasiunii şi puterea de judecată.

In această sinteză, în care adâncimea sbuciumului sufletesc nu alterează imensul spaţiu al intuiţiei, apare evidentă forţa dominantă a raţiunii clasice şi a înţelepciunii gânditorului german, care îşi propusese — în artă — să modeleze forma în conformitate cu legile interioare ale sufletului uman.

Aci e punctul de plecare al esteticei lui Goethe. Primatul raţiunii asupra afectelor l-a făcut să afirme independenţa artei; arta constituie un domeniu aparte, deosebit de acel al ştiinţei şi al moralei, care nu e condus de nici o lege exterioară; ea îşi are în ea însăşi raţiunea de a fi. Aci întâlneşte Goethe pe Schiller — care afirmase că orice fiinţă frumoasă e determinată de ea însăşi, — utilizând şi unul şi altul, concepţia kantiană a artei scop în sine.

Dar atunci ce posibilităţi de desvoltare are arta şi ce principii o călăuzesc?

Pentru Goethe existenţa operei de artă e analoagă acelei a organismelor vii. Dar din momentul în care îşi începe viaţa, apare necesitatea unei technici, care e egal de valabilă pentru toate artele şi care constituie dogmele estetice.

Descoperite de antichitatea greacă, legile acestea formale ale artei au prezidat la crearea capo-d'operelor nemuritoare, ce depăşesc limitele efemere ale timpului, — şi pentrucă aceste opere sunt tot ceiace a creiat mai preţios omenirea de totdeauna valoarea artei moderne e în imitarea antichităţii clasice, până şi în erorile sale.

Intr'un cuvânt, legile estetice sunt dominate de un principiu fundamental al spiritului. Acesta e: predominarea formei în reprezentarea naturei, — şi reducerea materiei la expresie formală. Plastica ca şi literatura greacă, reprezintă aproape totdeauna acelaş lucru. Statuile ca şi tragediile antice, repetă câteva subiecte sau legende, impregnate de sentimente universale, profund umane, pe care le exploatează cu imaginaţie şi talent. Valoarea lor azi nu o constituie subiectele, căci ele nu pot trezi decât un interes documentar; valoarea lor estetică o reprezintă forma, al cărei scop nu este altul decât să abandoneze materia, s'o transforme în simbol şi să o idealizeze.

De aci, poate şi afirmaţia lui Goethe că arta nu e decât un joc, dar un joc lipsit de caracter comun, în care sunt interesate numai facultăţile superioare ale omului; de aci, libertatea pe care o are artistul în crearea operei de artă, şi desvoltarea ei liberă în afară de restricţiunile naturii.

Acesta e Goethe, *teoreticianul clasicismului.*

* * *

Naturalistul Goethe face loc, în estetică, unui idealist de cea mai pură nuanţă. Departe de a imita natura imperfectă uneori, inestetică alteori, arta trebuie să „reprezinte natura adevărată", ce nu se revelează decât în clipa, în care înlăturăm vălul aparenţelor. Ea e prezentarea naturei „tipice", necesare. Arta e un *simbol*.

Dacă aci Goethe poate fi considerat ca un *precursor teoretic al simbolismului*, acesta nu este singurul curent ce şi-ar putea revendica originea din concepţia estetică a marelui clasic german.

In adevăr, oscilând în jurul aceleiaşi concepţii kantiene a cunoştinţii, Goethe afirmă importanţa subiectivismului în creaţia artistică.

Kant arătase, că din colaborarea diverselor facultăţi intelectuale ale spiritului cu materialul oferit de realitatea exterioară — printr'un complex proces de ordonare şi modelare — apare cunoştinţa noastră despre univers. Influenţat de această teorie — cu deosebire puternică în prima jumătate a secolului al XIX-lea — Goethe descopere caracterul operei de artă în însuşirile noastre subiective. Valoarea ei depinde de timbrul, de ritmul, culoarea şi dispoziţia spiritului nostru.

Dar în creaţia artistică — spre deosebire de ştiinţă — această strânsă dependenţă a operei de artă cu însuşirile subiective ale spiritului nostru, nu presupune oare o afinitate intimă între ele, şi însăşi o comunitate de natură? De aci şi până la curentul, cunoscut azi în estetică sub numele de „Einfühlung", care afirmă identitatea de esenţă între natura obiectului de artă şi subiectul contemplator (sau creator) nu e decât un pas.

* * *

Precursor al simbolismului şi al esteticei simpatiei, teoretician al clasicismului, psiholog şi talent poetic desăvârşit, Goethe prezintă atâtea aspecte superioare ale personalităţii sale, câte preocupări cunoaşte sufletul modern — complex şi sbuciumat. Genial contemplator şi admirator al artei — sub formele-i nemuritoare — Goethe a dotat domeniul cercetărilor estetice, cu observaţii juste şi minunată comprehensiune a artei pentru artă.

Estetica lui Goethe este o pagină în plus la volumul omagial al operei sale, pe care îl oferă sărbătorirea centenarului — marelui poet şi gânditor.

MIRCEA MANCAS

INSEMNĂRI

Cunoştinţele lui Goethe despre Români

Este uşor de presupus că informaţiile lui Goethe cu privire la România de pe vremea lui nu trebue să fi fost nici prea vaste, nici prea precise. Şi e foarte probabil că nici nu prezintau pentru Goethe un interes prea mare. Totuş, cunoscând curiozitatea pe care Goethe o arăta faţă de toate aspectele acestei lumi, precum şi dorinţa lui de-a cunoaşte mereu lucruri noui, era foarte probabil că, în lunga lui viaţă, a avut prilejul să afle câte ceva şi despre Români.

In „Junimea literară" d. Eugen I. Păunel publică un articol unde înfăţişează figura unui prieten al lui Goethe, care a avut prilejul să locuiască în România şi a putut astfel să procure lui Goethe informaţii destul de documentate despre viaţa din principatele dunărene dela începutul veacului trecut.

Este vorba de contele Carol Frederic Reinhard. german de origine, aventuros din fire, care, la izbucnirea Revoluţiei franceze se stabileşte la Paris, unde, căpătând increderea lui Talleyrand, intră în diplomaţia franceză.

Reinhard a stat vreo câteva luni la Iaşi, în calitate de consul al Franţei, în anul 1806. Era, pe acele vremuri, un post destul de antipatic şi destul de incomod, dacă nu chiar primejdios. Reinhard este silit, în Noembrie 1806, să părăsească Iaşii, la intrarea în acest oraş a armatelor ruseşti. După multe peripeţii, în timpul cărora este ameninţat cu deportarea în Siberia, Reinhard ajunge, în primăvara anului 1807, la Carlsbad. Aici se întâlneşte pentru prima oară cu Goethe. O strânsă şi statornică prietenie se leagă între ei. Goethe, după obiceiul lui, se grăbeşte să noteze în jurnalul lui, în ziua când vorbeşte întâia dată cu Reinhard: „Vizita Rezidentului Reinhard, descrierea Iaşului, felul traiului de acolo, arhitectură, etc."

Că Reinhard şi soţia lui rămăseseră cu impresii puternice din şederea lor de câteva luni la Iaşi, este incontestabil. Soţia lui Reinhard a lăsat chiar o corespondenţă bogată, în care se găsesc multe scrisori din vremea când locuia în capitala Moldovei. Aceste scrisori şi faptul că Reinhard cu soţia lui n'au avut decât necazuri în timpul cât a fost consul la Iaşi, ne fac să credem că impresiile lor numai plăcute nu trebue să fi fost. Iaşii le apăreau, desigur (memoriile lui Reinhard dovedesc aceasta) drept un loc de exil, de corvadă şi de primejdii. Şi cu siguranţă, la Carlsbad, când de-abia scăpaseră din aventura aceasta plictisitoare, au zugrăvit Moldova, în conversaţiile lor cu Goethe, cu culori nu tocmai avantajoase. Lucrul este omenesc şi explicabil. Ce va fi aflat Goethe din toate acestea? Scurta notiţă din jurnalul lui arată că, dela prima întâlnire cu Reinhard, s'a grăbit să culeagă informaţii despre viaţa din Iaşi, despre arhitectura Iaşului, în sfârşit tot lucruri care să-i satisfacă gustul lui pentru pitoresc şi lucruri care să-i îmbogăţească bagajul lui de cunoştinţe. Goethe, care toată viaţa lui s'a străduit să *înveţe* mereu, n'a pierdut nici de data aceasta prilejul de-a se documenta.

Dar de aici până la a crede că această „descriere a Iaşului" îl va fi impresionat prea mult, este oarecare distanţă. Pentru civilizatul şi cultivatul Goethe, ţinuturile româneşti trebue să fi apărut ca nişte tărâmuri barbare, aşa cum apăreau, pe vremea lui Ovidiu, unui rafinat patrician roman.

De altfel, de ce să n'o spunem? aşa şi stăteau lucrurile în realitate. Şi ar fi mai interesant, poate, decât să încercăm să ne nchipuim ce credea Goethe despre noi acum o sută de ani, să ne imaginăm părerea lui despre noi astăzi dacă ar trăi...

Ar fi un prilej util ca să ne controlăm câteva păreri de-ale noastre despre noi înşine. — *Ph.*

„A doua meserie" a scriitorului

S'a vorbit adesea despre problema celei de-a doua meserii a scriitorului: e bine că scriitorul să exercite, pe marginea artei sale, o altă meserie?

La această întrebare ciudată, desigur că celebrul d. de La Palisse ar fi răspuns fără ezitare:

— Da, dacă literatura nu-i deajuns ca să-l hrănească convenabil. Dar dacă lucrările sale îi aduc parale multe, nu. Insfârşit, totul depinde de echilibrul mai mult sau mai puţin stabil care există între necesităţile şi resursele sale.

Dar în cele mai multe cazuri, tocmai literatura constitue *a doua meserie* auxiliară, care se suprapune după împrejurări unei prime profesiuni administrative, liberale sau comerciale.

Sânt medici, ofiţeri, avocaţi şi funcţionari de biurouri care se aştern pe scris, cât timp au o situaţie „serioasă" care le asigură mai întâiu mijloacele de trai.

Musset, Huysmans, Coppée, Courteline şi alţii au fost sau sunt *ronds-de-cuirs*, adică funcţionari de biurou. Stendhal a fost băiat de prăvălie; Zola, vânzător librar; Alphonse Allais, asistent de farmacist; Maurice Donnay şi Marcel Prévost, ingineri; Claude Farrère, Paul Chack, Maurice Larrouy, ofiţeri de marină ca Pierre Loti; Pierre Benoît, Jean Giraudoux, Albert Willemetz au fost funcţionari; Jules Roumains şi Georges Duhamel medici.

Uneori lucrurile se petrec altfel. Unii autori, ca să lupte împotriva asprimii vremurilor, au îmbrăţişat o profesiune accesorie. Tristan Bernard, înainte de a se fi improvizat actor şi director de teatru, a fost manajer de box; Pierre Plessis s'a făcut barman, iar Joseph Delteil, distribuitor de vin.

Şi acum, d-na Colette, celebra autoare a lui *Chéri*, fără să înceteze de a fi scriitoare, şi după ce a fost rând pe rând mimă, dansatoare, comediană, conferenţiară, iat-o abordând o nouă carieră care a interesat deopotrivă pe d-na Lucie Delarue-Mardrus: îngrijirea frumuseţii.

Săptămâna trecută, d-na Colette a deschis la Paris un magazin de farduri, care va avea fără îndoială acelaş succes pe care l-au avut *Dialogues de Bêtes, La Vagabonde* sau *La Maison de Claudine.*

Dar, întrucât d-na Colette are o situaţie materială excelentă şi totuşi abia acum, după ce a strâns glorie şi bani, îşi alege o nouă meserie auxiliară, te poţi întreba dacă această chestiune a celei de-a doua meserii nu-i o maladie incurabilă a scriitorilor.

Moartea lui Wilhelm Ostwald

A murit de curând la Leipzig unul dintre cei mai mari savanţi ai Germaniei contimporane: profesorul Wilhelm Ostwald, a cărui influenţă a fost capitală în ce priveşte desvoltarea ştiinţei cunoscută subt numele de *Chimie fizică,* care aplică chimiei legile fizicei.

Cu multă bunăvoinţă, caracteristică omului de ştiinţă, chimistul Wilhelm Ostwald a grupat în jurul său, la laboratorul dela Universitatea din Leipzig, o pleiadă de tineri savanţi, devotaţi ideilor pe care maestrul a căutat, timp de cincizeci de ani, să le facă să pătrundă în ştiinţă. Priviţi cu ironie de către contimporanii lor, „ioniştii", cum erau numiţi pe atunci, Wilhelm Ostwald şi elevii săi, azi se pare că au câştigat cauza.

Afirmând că „nu există limite perfect determinate fără ambiguitate în lucrurile naturii", Ostwald exprima o părere admisă în general astăzi, dar care, acum o jumătate de veac, părea cam revoluţionară. Inseamnă să tăgăduești toate învăţăturile experimentale ale ştiinţei moderne, stabilind diguri impermeabile între diversele discipline.

„Recunoaştem, spune Ostwald, că problemele clasificării nu se referă la ceeace numim *esenţa* lucrurilor; ci e vorba de dispoziţiuni pur practice ca să dominăm mai uşor cu mai mult succes problemele ştiinţifice".

Dacă Wilhelm Ostwald a fost chemat la catedra de chimie dela Universitatea din Leipzig, faptul acesta se datora — cum a spus-o el însuşi — nu lucrărilor sale de chimie fizică, ci tocmai împotriva acestor lucrări. Interesul pentru noua ştiinţă era departe de-a fi recunoscut oficial. Căci noua ştiinţă era în contradicţie cu ideile consacrate de secole şi savanţii influenţi erau înclinaţi mai degrabă să descurajeze decât să susţină eforturile novatorilor. Să ne amintim numai că în vremea noastră, un tânăr agregat al Universităţii din Stockholm, anume Svante Arrhenius, decând a obţinut premiul Nobel pentru fizică, a fost considerat ca un tânăr absurd şi lipsit de competinţă!

Arrhenius admitea că, într'o soluţie salină, un oarecare număr de molecule ale substanţei disolvate se scindează formând *ioni,* adică atomi purtători de electricitate. Teoria lui Arrhenius, devenită clasică azi, subt numele de „teoria disociaţiei electrolitice", permite să acceptăm că ionii sunt adevăratele vehicule de curent electric în soluţiile sale, ceeace are o mare importanţă în chimie.

Experienţele numeroase şi sistematice ale lui Wilhelm Ostwald contribuiră cu mult la succesul ideilor lui Arrhenius.

Dar lipsia ceva acestei teorii.

Un an după comunicarea savantului suedez, olandezul Van't Hoff aducea la cunoştinţă o teorie incomplectă deasemeni, prin care exprima totuşi ideea foarte importantă că legile gazelor sunt aceleaşi şi pentru soluţiile diluate şi că prin urmare fenomenele al căror loc de desvoltare sunt aceste soluţii sunt accesibile calculului numeric.

Wilhelm Ostwald a avut meritul să combine aceste două teorii, complectându-le şi perfecţionându-le una prin cealaltă. Sute de experienţe au permis savantului german să dovedească posibilitatea de aplicare a legilor mecanicei chimice la echilibrul ionilor. Imbinarea celor două teorii a avut consecinţele cele mai fericite asupra progreselor electro-chimiei moderne.

Ca cercetător, ca profesor şi ca scriitor, Wilhelm Ostwald a consacrat cea mai mare parte din viaţa sa izbândirii conceptului de energie. Nu s'a mulţumit să aplice energetismul exclusiv ştiinţelor fizice. Dupăce a arătat că energetismul luminează deopotrivă numeroase probleme de fiziologie, psihologie şi antropologie, a căutat să dovedească în lucrarea sa despre *Fundamentele energetice ale sociologiei* că energetismul este un ajutor preţios în studiul celorlalte ramuri ale civilizaţiei.

Creaţiunea operei de artă

Intr'o lucrare consacrată operei de artă *(L'oeuvre d'art,* ed. Alcan), E. Marguery studiază cu de-amănuntul condiţiunile acesteia în raport cu armoniile naturii, cu simţul estetic, şi rezervă un capitol creaţiunii operei de artă.

Creaţiunea unei opere de artă cuprinde trei momente distincte: descoperirea armoniilor naturale, analiza elementelor esenţiale ale acestor armonii, traducerea lor expresivă în măsură să provoace emoţia estetică.

Simţirea sau descoperirea unei armonii naturale nu este o facultate rezervată numai artistului propriu-zis; altminteri numai el ar putea să guste reproducerea ei în opera de artă. Chiar analiza resorturilor misterioase ale acestor armonii este o operaţiune în care intră mai puţină artă decât ştiinţă. E adevărat că savantul calculează aria suprafeţelor şi relaţiunile lor, că el măsoară ondulaţiunile luminii, gradaţiile şi degradaţiile nuanţelor ce rezultă dintr'însele, că el e acela care numără vibraţiile sunetelor şi înseamnă raporturile matematice pe care le numim acorduri sau octave.

Totuşi de multe ori arta devansează ştiinţa. Artistul ghiceşte ceeace savantul va demonstra mai târziu. Fără să cunoască exact legile rezistenţei materialelor, constructorul primtiv îşi dă seama că există oarecare legi care se impun în rânduirea arhitecturală a golurilor şi a plinurilor. Fără să fi învăţat craniometria, sculptorul grec dă din instinct divinităţilor unghiul facial deschis, semn al raselor distinse. Fără să cunoască legile juxtapunerii culorilor complimentare, pictorul a remarcat totuşi de timpuriu exaltarea verdelui prin roşu, după cum şi muzicantul a simţit, în unele suprapuneri de sunete, acordurile pe care fizicianul le va măsura mai târziu. Fără să ştie nimic despre regulele perspectivei sau ale proecţiei, artistul sezisează la obiecte feţele multiple, silueta, conturul, linia, iar în mişcarea armonioasă ritmul, coordinarea, echilibrul.

Acest ritm, această coordinare, acest echilibru — îşi dă el osteneala să le reproducă, mai întâi sub formele cele mai simple, apoi cu o complexitate tot mai mare. Şi aci e ultimul moment al operei de artă, acela care e într'adevăr operă de artist. Aci nu mai ajunge să simţi sau să analizezi o impresie de armonie; nu mai e suficient să diseci un ritm al suprafeţelor, al undelor luminoase sau al vibraţiilor sonore. Trebue să faci să apară aceste ritmuri sau să creezi altele de aceiaşi ordine sau de ordine echivalentă şi să le coordonezi în aşa fel încât să traducă această armonie pe gustul şi după priceperea mulţimi.

Artistul e preotul templului naturii şi are sarcina să-i desvălue frumuseţile.

Să simţi — operă de instinct;
Să analizezi — operă de inteligenţă;
Să traduci — operă de artă.

Oricât de variate ar fi modurile de colaborare a artei cu natura, vine un moment când artistul găseşte rolul acesta de simplu „metteur en scène" prea restrâns şi prea servil. El aspiră să exprime pe gustul său şi cu mijloacele sale armonia parţială care l-a impresionat mai deosebit.

Să desprindă armoniile naturii, să scoată dintr'nsele ritmurile cele mai subtile şi să le exprime sub o formă sensibilă, să se inspire dintr'însele pentru a combina ritmuri artificiale şi pentru a crea armonii imaginare — iată etapele liberării progresive a operei de artă.

Oricât s'ar ridica de sus, artistul nu poate totuşi să întrezărească o independenţă absolută. El e legat de natură prin inspiraţiile ce-i vin dela dânsa, prin materialul operei pe care o creează, prin relaţiile acestei opere cu mediul în care e plasată, în care trăeşte.

Björnson despre Ibsen

Un ziarist suedez publică amintiri despre Björnstjerne Björnson. In cursul unei convorbiri acesta i-ar fi spus între altele despre Ibsen:

„Eram un tânăr începător în vârstă de 20 de ani, când a apărut „Serbarea dela Solhaug". Piesa a fost primită cu răceală, dar eu i-am recunoscut îndată valoarea şi am scris o critică favorabilă. Curând după aceasta a venit la mine un tânăr, care s'a recomandat Ibsen şi s'a arătat încântat că „în sfârşit s'a născut şi un critic obiectiv". I-am răspuns că nu-s critic de meserie, ci scriitor, şi i-am dat nuvela mea „Synnöve Solbakken", tipărită mai de mult, pe care el n'o cunoştea însă. In aceiaş zi Ibsen mi-a scris că-şi scoate pălăria în faţa mea".

Dintre scrierile lui mi-a plăcut „Rosmersholm". Ideia că prin nobleţă se poate învinge totul, e cea mai măreaţă dintre temele lui Ibsen. Dar la urmă a găsit de cuviinţă să-şi ucidă toate personajele; nu mai puteam de ciudă la ultimul act. Eu nu m'am purtat niciodată urît cu dânsul, dar el, ştie Dumnezeu câte mi-a făcut. Era un om ciudat. Drumul în teatru i l-am netezit eu; am strâns bani pentru el şi l-am ajutat când a început să decadă din pricina beţiei. L-am văzut ultima dată — după premiul Nobel; — era aproape distrus. Mi-a strâns mâna, spunându-mi: „Cine ştie, Björnstjerne, poate că dintre toţi oamenii pe tine te-am iubit mai mult".

O anchetă ciudată

Gazeta pariziană *Fémina* a instituit de curând o anchetă foarte curioasă printre oamenii notorii ai Parisului. Subiectul era: *sunteţi pentru sau contra pălăriei?* Iată câteva extrase din răspunsurile primite.

Prinţesa Lucien Murat: „Ca să ieşi în stradă cu capul gol, trebue să ai mersul nobil al animalului sălbatec, al negrilor sau al aristocraţilor. Atfel, omul fără pălărie pe stradă, pare neghiob, afectat, când fruntea-i goală svârle dispreţul ei către cer".

Pictorul Beltran Massés: „Să nu uităm că Franţa este ţara curtoaziei şi că un salut e cel mai graţios lucru de pe lume".

Tristan Bernard, admirabilul autor al comediei *Le Petit Café:* „Cum aduc părul din părţi ca să acopere o cărare prea pleşuvă, sunt silit să port o pălărie ca să asigur stabilitatea unei asemenea combinaţii".

Doctorul de Martel: „Iarna, aţi mai văzut dv., un om înfăşurat într'un palton gros, cu nasul vârât într'un fular, cu mânile grijuliu înmănuşate şi cu capul gol?"

D. de Fouquières care a primit aceste răspunsuri, conchide: „Fie că e cald, că soarele arde, fie că ninge şi viscoleşte, sistemul cu „capul gol" este un non-sens, o fantezie lipsită de graţie, contrară de altfel şi legilor higienei".

Iată un vibrant rechizitoriu împotriva celor fără pălărie. Se 'nţelege, a celor care nu vor s'o poarte, dintr'o fantezie personală. Dar ce ne facem cu cei ce n'o au şi ar purta-o?

Asta-i, desigur altă problemă şi poate că mai târziu va fi un nou subiect pentru o nouă anchetă a confratelui parizian.

Academia Română şi Medicul Nostru 1)

D. prof. dr. G. Marinescu a făcut următorul raport despre „Medicul nostru", lucrarea d-lui dr. Ygrec:

Acest dicţionar enciclopedic medical răspunde unei reale necesităţi, *atât pentru medici cât şi în special, pentru marele public.* Cei dintâi vor reîmprospăta repede cunoştinţele lor anterioare sau vor putea afla date noui relative la unele probleme recente de medicină. iar publicul mare se poate orienta, cu ajutorul dicţionarului, *asupra atâtor probleme medicale şi de higienă, cât şi asupra tratamentului de urgenţă;* vor găsi deasemenea sfaturi practice cari *nu trebue să lipsească nici unui om cult care se interesează de sănătatea lui.*

Trebue adăugat însă că d. dr. Ygrec, deşi este un practician şi un scriitor priceput în diferitele specialităţi ale medicinei, totuşi a avut buna idee de a se adresa şi altor persoane competinte, spre a arăta chestiunile la ordinea zilei,

In urmă, cititorul va lua conoştinţă din acest dicţionar, de diferite instituţii şi personalităţi medicale române şi chiar vor cunoaşte diferite remedii populare şi valoarea lor. Redactarea acestui dicţionar a cerut din partea autorului, o muncă pricepută şi îndelungată de mai mulţi ani, care merită să fie încurajată şi de aceea propunem să i se dea o parte din premiul Adamachi.

Dr. G. MARINESCU

1) *„Medicul Nostru"* e un volum de 600 pagini, cu 200 ilustraţii în text, legat în pânză şi editat de soc. *„Adevĕrul"* (str. C. Mille), costă 150 lei (la librării şi Editură).

Erratǎ la articolul *Patru fragmente eminesciene* din numărul trecut.

La pag. 1, coloana 3, rândul 32 de sus, să se citească „ferestrele sparte, *lemnăria* putredă şi năruită"; coloana 4, rândul 17 de jos *„Dascăle Ermolachie* — te chiamă împăratul".

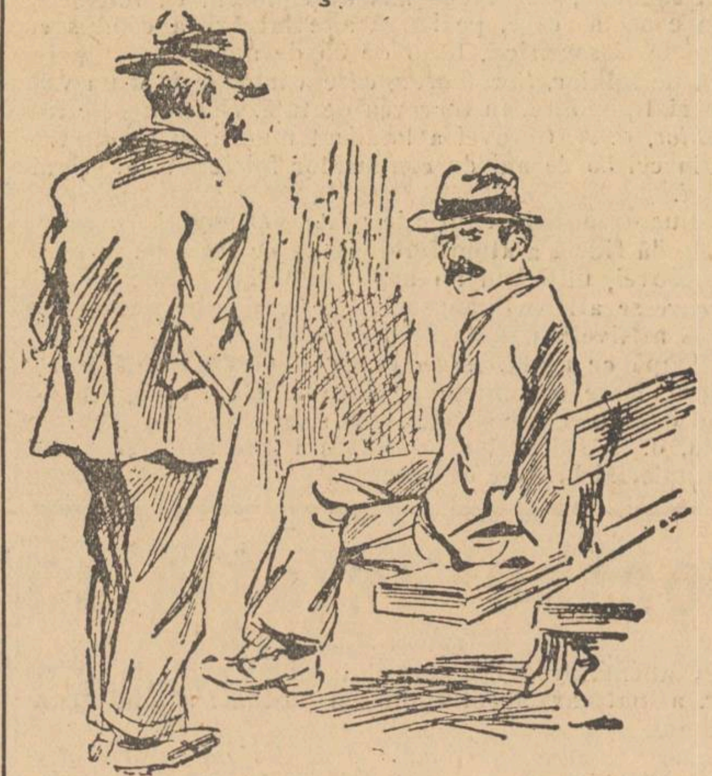
Visul unui poet nou

Gloria, gloria
Parşivă muiere,
Cu sânii de mere şi gură de miere —
Aş vrea să ies cu ea'n trăsură la plimbare
Să m'arate lumea: ăsta e cutare.

Un poet nou („Gândirea", XII, No. 4).

Şansă

— Ce şansă la cărţi!
— Intr'adevăr!
— Nu-i chip să-l prinzi cum trişează...

Profesioniştii

Nunta plasatorului de cinema...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11